Dr. Dobó Attila

A trianoni békediktátum

DR. DOBÓ ATTILA

A TRIANONI BÉKEDIKTÁTUM

Nagyanyám emlékére,
mert
„A magyarság nem a test, nem a vér, hanem a lélek kérdése."*

* Győrffy István: *A néphagyomány és a nemzeti művelődés* (1939).

DR. DOBÓ ATTILA

A TRIANONI BÉKEDIKTÁTUM

– OKNYOMOZÁS –

2019

CÍMLAP

A címlapon szereplő kép, a Francia Nemzeti Könyvtárból nyilvánosan elérhető: https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b53037269t/f1.zoom.r=hongrois.langFR

A magyar delegáció megérkezése a trianoni béketárgyalások lezárásakor, a szerződés aláírására 1920. június 4-én. Mint egy temetési menet, elöl cilinderben, fehér kesztyűben Benárd Ágost, a küldöttség vezetője.

1920. június 3-án Párizsba érkezetek magyar megbízottak: Benárd Ágoston miniszter és Drasche-Lázár Alfréd rendkívüli követ. Benárd népjóléti és munkaügyi miniszter az utolsó pillanatban vállalta magára a feladatot, hogy a magyar kormány egyetlen tagjaként vegyen részt az aláírási ceremónián.
Teleki Pál külügyminiszter azért nem kerülhetett szóba, mert elcsatolt területekről származik – bár ez csak részben volt igaz, hiszen édesanyja pesti volt. Soós Károly honvédelmi miniszter pedig lemondott, mintsem, hogy aláírja a békeszerződést.
A magyar megbízottak már június 3-án rátették pecsétjüket a trianoni szerződésre.
A magyar küldöttek szálláshelyükről június 4-én 4 óra 15 perckor autón érkeztek meg a Nagy Trianon-palotába.
Velük volt néhány kísérő is, így Praznovszky Iván külügyminisztériumi osztályfőnök és Csáky István is. Az antant részéről Henry alezredes kísérte őket, egy brit őrnagy és egy olasz főhadnagy társaságában.
A magyar küldöttséget egy fogadószobában várakoztatták, miután a ceremónia csak 4 óra 30-kor kezdődik.
Henry alezredes vezette a magyar delegációt 4 óra 30 perckor az ülésterembe.
A győztes hatalmak közül Franciaországot, Nagy-Britanniát, Japánt, Olaszországot és USA-t is képviselik küldöttek a teremben. De Belgium, Csehszlovákia, Portugália, Kína, Görögország, Szerbia, Jugoszlávia, Panama, Nicaragua és Kuba delegáltjai is az ülésteremben voltak.
Millerand így szólt Benárdhoz és Drasche-Lázárhoz: „Uraim! Átadom Önöknek azt a szerződést, amelyet a szövetségesek Magyarországgal kötnek. Az a szöveg, amelyet alá fognak írni, azonos azzal a szöveggel, amelyet május 6-án adtak át a magyar delegátusoknak. Fölszólítom a magyar meghatalmazott urakat, lássák el a szerződést aláírásukkal."
Nagyon gyorsan lezárult a ceremónia Drasche-Lázár aláírása után. 4 óra 40 perckor véget is ért az esemény.
Drasche-Lázár Alfréd rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter leül, amikor aláírja a szerződést.
Millerand felszólítása után Benárd magyar miniszter állva írja alá a szerződést – egyfajta tiltakozásként.

A kiadó

„Ha az 1918. évi békecsinálók nagyon kicsivel körültekintőbbek és gondosabbak, akkor e terület konszolidálódásának a biztos alapjait 1919 végére le tudták volna fektetni. **TUDJUK, HOGY EZ NEM SIKERÜLT**. azóta mérhetetlen nehézségek, szenvedések és barbárság ömlött ki erre a területre..."

Bibó István

„Le kell szögezni: [...] a cseh-szlovák állam, a délszláv állam létrehozásának és a román nemzet egyesítésnek az igénye **JOGOS IGÉNY VOLT**. jogtalan igénynek a más nemzet hasonló igényének a semmibevételét, illetve a saját nemzet valóságos lehetőségein és szükségein túllépő igényt kell tekinteni."

Duray Miklós

„A lausanne-i szerződés más volt, mint a párizsi békekonferencia többi terméke, a versailles-ban, trianonban, st-germainben, neuillyben és sévres-ben aláírt békék.
»EZ IDÁIG DIKTÁLTUK A BÉKESZERZŐDÉSEKET – e lmélkedett **CURZON** (brit külügyminiszter) –, most tárgyalásokat folytatunk egyről, méghozzá olyan ellenféllel, akinek van tényleges serege, míg nekünk nincs; ki hallott még ilyen helyzetről.«"[1]

Margaret MacMillan

1 Az antanthatalmak a törökökkel Lausanne-ben kötötték meg 1923-ban a békeszerződést. Idézi Margaret MacMillan *Béketeremtők* című könyvében.

TARTALOMJEGYZÉK

I. Bevezető 9
II. Általános megjegyzések 14
III. Magyarországot azért csonkították meg, mert 17
1. Első vád és ürügy:
A magyarok elnyomták a nemzetiségeket 17
2. Második vád:
A világháború kitöréséért Magyarország nagymértékben felelős 38
IV. Európa bipolarizációja – az első világháború 43
Az első világháború alatti monarchia-ellenes propaganda 54
V. A Trianonhoz vezető út szakaszai 81
1. szakasz: Magyarország feldarabolása 83
2. szakasz: Magyarország megszállása 91
Károlyi Mihály kormányzásának időszaka 91
Magyarországi Tanácsköztársaság 100
Román megszállás – ellenforradalom 105
3. szakasz: Versailles 107
A párizsi békekonferencia 109
A csehszlovák határ végleges kialakítása 128
A román határ végleges kialakítása 136
A délszláv határ végleges kialakítása 140
A magyar–osztrák határ végleges kialakítása 143
Határmódosítások 146
Összefoglaló 148
4. szakasz: A magyar delegáció Párizsban 150
5. szakasz: Utolsó reménysugár – London 1920. március 165
Padányi Viktor: „Consummatum est” 178
Epilógus 180

Függelék 182
Térképek 201
Rövidítések és jelölések 218
Irodalom 219
Névmutató 224
Ajánlás és köszönet 226

A TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. Magyarország népessége és a magyarság számaránya 1490-ben, 1711-ben és 1787-ben 18
2. Az Osztrák–Magyar Monarchia nemzetiségei 1880–1910 között 23
3. Oktatási nyelv az iskolákban 30
4. Kétnyelvű iskolák a dualizmus korában 31
5. Az első világháború főleg a Monarchiát érintő eseményei időrendben 49
6. Fontosabb dátumok R. W. Seton-Watson, W. Steed, a csehek, a szlovákok, a délszlávok és a románok magyarellenes tevékenységéről a világháború előtt és alatt 75
7. 1918. október 16-tól 1919. augusztus 1-ig, időrendben 92
8. 1919. január 18-tól 1921. augusztus 27-ig, időrendben 109
9. Az elcsatolt és megmaradt terület 1910. évi népességének anyanyelvi megoszlása az 1920. évi államhatárok szerint 148
10. Terület és népességveszteség 148
11. Magyarország népessége 1910-ben (Horvátország nélkül) 159
12. Az SZHSZ Királyság lakossága az 1921-es népszámlálási adatok alapján 159
13. Csehszlovákia nemzetiségi megoszlása 1930-ból 160
14. Románia nemzetiségei az 1930-as népszámlálás alapján 160
15. Írástudók Magyarországon 1890-ben és 1910-ben 163

I. BEVEZETŐ

Bácskában született kisebbségi magyarként[2] évtizedek óta foglalkozom a magyar történelem meghatározó fejezetével, az első világháborút lezáró politikai döntéssel, az előzményeivel és hátterével: Trianonnal. Több száz kötet, újságcikk, szakirányú folyóirat, korabeli dokumentum összegyűjtése és tanulmányozása után feltűnt, hogy milyen kevés eltérés van a megjelent munkákban a Trianont kiváltó okok megítélésénél. Legtöbb esetben a téves magyar nemzetiségi politikát helyezik előtérbe.
Duray Miklós összefoglalta a lényeget:

> „Általában a nemzetiségi kérdés megoldatlanságát tekintik a politikusok és a történészek az Osztrák–Magyar Monarchiát felrobbantó oknak, azonban nem ez a teljes igazság. **A fő bűnös a nemzeti-hatalmi érdekek ütközése volt. A nemzetiségi politikát ezeknek az érdekeknek csak a szolgálatába állították."**
> http://duray.sk/1986/08/az-europaisag-kelet-koezep-europaban-valosag-vagy-csupan-vagy/

Az antant, ahhoz hogy ne veszítse el a háborút, mindenkire, még a szövetségeseit elárulókra is rá volt szorulva (olaszokra és románokra) – és ebből kifolyólag nagy területeket ígért és adott át a kis szövetségeseknek, szerbeknek (1915. augusztus 16-án), románoknak (1916. augusztus 17-én) és a cseheknek (1918. június 29-én) Magyarországból. Magyarországot az antant felosztotta már a háború alatt, de a fél világot is azért, hogy szövetségeseket szerezzenek és megnyerhessék a világháborút, szorult helyzetükben, mivel a központi hatalmak legyőzhetetlennek látszottak. De természetesen **nem dicsekedtek el azzal, hogy miért**, hanem ennek valódi okát azzal leplezték, hogy megvádolták a magyarokat azzal, hogy a nemzetiségeket elnyomták [F/1] és a világháború okozói voltak.
Ez semmi esetre sem felel meg a valóságnak, ez a tények meghazudtolása.
Amikor Oroszország, a keleti nagy szövetséges összeomlik 1917-ben, Franciaországnak új államok kellenek Németország bekerítésére, és a kommunizmus elleni védekezésre, ezért teremtik újjá Lengyelországot és hozzák létre Csehszlovákiát. „Lengyelországot és Csehországot visszaállítottuk, Romániát és Szerbiát megnagyobbítottuk", mondja Clemenceau[3] (és nem beszél Csehszlovákiáról vagy Jugoszláviáról), ezáltal kialakítva a védelmi övezetet úgy Németország, mint a kommunista Oroszország ellen („cordon sanitaire"[4]).
Ezek a **közvetlen okai** Magyarország feldarabolásának. Ezért nem fogadható el a következő állítás: „mert hazánk élveboncolása már 1918 őszén, az első világháború elvesztésével elkezdődött"[5], és az sem, hogy Magyarország „felbomlott."
Az 1918. november 3-i fegyverszünet után francia irányítással a szerbek, a csehek és a románok, megszállják, elfoglalják a számukra Magyarországból odaadott területeket, folytatva a harcot Magyarország ellen.
Versailles-ban a határok mindig Magyarország kárára lettek kijelölve, az országot gazdaságilag és stratégiailag megnyomorították, és Ausztriának ajándékozták Nyugat-Magyarország egy részét. A végső határok meghúzásánál a szövetséges kis országok mohósága és stratégiai-gazdasági

---

2 1947-ben születtem Magyarkanizsán (Kanjiža), ami akkor Jugoszláviához, most Szerbiához tartozik. 2011-ben 9871 lakosa közül 8825 (86,51%) magyar volt. 1955-től Horgoson éltem, ahol 1910-ben 8037 lakosából 7975 volt magyar (99,2%), 2011-ben 5709 lakosa közül 5302 (83,82%) magyar.
3 *Clemenceau spricht. Unterhaltungen mit seinem Sekretär Jean Martet [Clemenceau beszélget Jean Martet (nevű) titkárával]*. E. Rowohlt Verlag, Berlin, 1930, 226. o.
4 Jelentése: egészségügyi védőövezet, járványos terület biztonsági lezárására. Itt: biztonsági védősáv a Szovjet-Oroszország ellen.
5 *Trianoni Szemle*, 2013. január–június, 195. o.

okok játszottak főszerepet, ami azonos volt a francia érdekkel, vagyis Németország bekerítésével és a Szovjet-Oroszország izolálásával. Nem elhanyagolható a brit külügyminisztérium munkatársainak hathatós segítsége a franciáknak, erre részletesen kitérek.
A nagyhatalmak képviselői tudatában voltak annak, hogy a határok mentén majdnem kétmillió magyar él (lásd 135. oldalon Lansing amerikai külügyminiszter véleményét).
Majdnem mindegyik Trianonról szóló könyvben van egy fejezet: „Magyarország feldarabolása" vagy „felbomlása", arra utalva, hogy gróf Károlyi Mihály kormányzása alatt (1918. október 31.–1919. március 21.) osztották fel az országot. A tény az, hogy Károlyi alatt francia irányítással **megszállták**, és véglegesen **elfoglalták** a szerbek, csehek és románok a nekik ígért területeket, tehát **folytatták Magyarország ellen a háborút**, ellenállásba csak ritkán ütközve. Az adatok arra utalnak, hogy Károlyinak lehetősége sem volt arra, hogy megőrizze a történelmi Magyarország integritását, **amelyet már 1918. november 3-a előtt szétzúztak a nagyhatalmak.**
Jászi Oszkár (1875–1954) megállapítása 1920-ban arra mutat, hogy ő már akkor tisztán látta a helyzetet:

> „Ellenben a legszebb Diaz-féle szerződés [a padovai fegyverszünetet 1918. november 3-án az antant részéről Diaz olasz tábornok írta alá – D. A.] sem ért volna semmit, mert **az antantnak esze ágában sem volt semmiféle megállapodás betartása,** hanem a szomszédos államok megkapták a teljes jogot, hogy **fegyveresen foglalják el – a demarkációnális vonalak ürügye alatt – a nekik már előzetesen odaígért határokat."**
>
> Jászi Oszkár: *Magyar kálvária – magyar föltámadás.* Bécs, 1920, (Reprint: Magyar Hírlap Könyvek, Budapest, 1989), 68–69. o.

Ormos Mária (1930) írja *Padovától Trianonig* című alapművében:

> „Magyarország objektív helyzete azonban 1918 őszén lényegesen rosszabb volt annál, mint amilyennek a kortársak látták, és rosszabb, mint amilyennek maga Károlyi is hitte. A negatív tényezők közül a közvélemény elsősorban kettőt érzékelt: a háborús vereséget és a nemzetiségek elszakadási törekvését, ami régóta ismert volt, és újabban csak erősödött. **Magyarországon azonban nem volt ismeretes, hogy a magyar veréséghez fűzött különféle igények jelentős részét a hatalmak már előzetesen elismerték."**
>
> Ormos Mária: *Padovától Trianonig 1918–1920.* Kossuth Könyviadó, Budapest, 1983, 61. o.

Ugyanezt hangsúlyozta ki L. Nagy Zsuzsa (1930–2010) is:

> „A békerendszer s abban Magyarország helye alapvonásaiban már a háború első felében kirajzolódott. [...] Az antant szövetség tagjai [...] ugyanis területek odaígérésével vonták maguk oldalára a háború kezdetén még semleges országokat. [...]
> **Clemenceau és a francia diplomaták tigrisként küzdöttek a francia érdekek maximális biztosításáért,** Németországnak és egykori szövetségeseinek minél teljesebb meggyengítéséért. Ebből következően messzemenően támogatták az úgynevezett kis szövetségesek (Csehszlovákia, Románia, Jugoszlávia) Ausztriával és Magyarországgal szemben támasztott területi követeléseit, **azt erőltették, hogy a háború alatt kötött szerződéseket és ígéreteket teljes mértékben teljesítsék"**
>
> D. P. Pricker: *Georges Clemenceau.* Az *Utószót* L. Nagy Zsuzsa írta. Gondolat Könyvkiadó, Budapest 1988, 366. és 369. o.

Idézetekkel bőségesen alátámasztott munkám célja, hogy összefoglalja a területveszteségek valódi okait és, hogy áttekinthetővé tegye a területveszteség folyamatát, időrendi összefüggésben.

A továbbiakban ennek elsődleges és döntő jelentőségére utalva, a **háború alatti** határszabások okainak taglalása következik, ami kiemelten hozzátartozik a történelmi háttérhez, ezzel rámutatva a jelentős kérdésre „cui bono?" (kinek használ?). A tények mellett nem haladhat el szótlanul a magyar történelemírás, hisz a győztesektől nem lehet elvárni, hogy ezekre az adatokra rámutassanak, beismerve történelemferdítésüket.
Trianon a végkifejlet, de a gyökerek mélyre nyúlnak vissza. Ismét Duray Miklósé a szó:

> „Lássuk be, a trianoni tragédia a nemzet szétszakításában rejlik, és nem abban, hogy megszűnt a Magyar Királyság. Szent István országát nem 1920-ban veszítettük el, hanem négyszáz évvel korábban, 1526-ban. De az ítéletet nem a Csele-pataknál, és nem a sátorhelyi vérmezőn mondták ki, hanem csak Trianonban."
>
> Duray Miklós: *A megvalósult elképzelhetetlen.* Trianon Kutatóintézet, Budapest, 2010, 78. o.

Az ország feldarabolásának árnyéka már az 1848-as forradalom óta kísértett, akkor az osztrákokban bíztak a nemzetiségek, azonban az ország „felosztása" már 1842-ben elkezdődött:

> „**1842 és 1919 között huszonhárom különböző határtervezetről tudunk**. A cseh tervek maximuma a Fertő tó–Répce folyása–Győr–Bábolna–Mór–Vértes vonala–Zsámbéki-medence–Buda–Nagykáta–Jászberény–Gyöngyös–Tiszabura–Tiszaeszlár–Nyíregyháza–Tura–Csap vonal volt. A román tervek maximuma: a Tisza mint határfolyó. A szerb követeléseké pedig a Szombathely–Nagykanizsa–Kaposvár–Baja–Hódmezővásárhely vonal."
>
> Halmos Ferenc (főszerk.): *Száz rejtély a magyar történelemből.* Gesta Könyvkiadó Bt., Budapest, 1994, 164. o.

Nagyon felerősödött a veszély attól kezdve, hogy megalakult a Román Királyság 1881-ben, a Szerb Királyság 1882-ben, és kifejlődött a cseh önállósodás mozgalma, ami a szlovákokkal való egyesülésre irányult a 19. század végén. A magyar állam védekező pozícióba került a nemzetiségek irredentizmusa miatt, különösen a román politikai réteg volt agresszíven magyar állam ellenes. Propagandájukkal a magyarok ellen fordították az antant hatalmait.
De mégsem ezek a problémák, hanem a nagyhatalmi erőmegosztás vezetett odáig, hogy az Osztrák–Magyar Monarchiát és benne Magyarországot a háború következtében szétzúzzák és Közép-Európát kis államokra tagolják, ebből a perspektívából kell nézni Trianonra is, és ez egyértelműen az antant katonai és erkölcsi gyengeségét bizonyítja.
Indokolatlan és igazságtalan volt azon területek elcsatolása, ahol a magyar lakosság közvetlenül a trianoni határ mentén 80-100%-os többségben volt.
Ez az elvesztett háború súlyos következménye, egyben országos és emberi tragédiája.
A Trianonban aláírt diktátum történelmünk mélypontja, a szétosztottság nemzetünk tragédiája, gyógyíthatatlan sebe.

> Trianon „tragédia, sérelem, fájdalom, jelenség, rögeszme, teher, félelem, görcs, tévút, ellenségkép... kiűzetés, jogfosztottság, hontalanság, hazátlanság, kitelepítés, széttelepítés, lakosságcsere, menekülés, bujkálás, emberkereskedelem, kirekesztettség, másodrendűség, megalázottság... elviselhetetlen teher, némaság, bezárkózottság, esélytelenség, szegénység, munkanélküliség, menekülés, feladás... kiúttalanság... dac? ellenállás? engedetlenség? elutasítás?"
>
> Duray Miklós: *A megvalósult elképzelhetetlen*, 43. o.

Kiegészítem Csoóri Sándor szavaival:

„a kisebbségi ember nemcsak a társadalom, hanem a létezés kitaszítottja is...”
Csoóri Sándor *előszavá*ból. Duray Miklós: *Kutyaszorító.* Püski Kiadó, New York, 1983. 7. o.

Trianon utáni életünket nem lehet kifejezőbben megfogalmazni. Ebben a mondatban kisebbségi sorsunk múltja, jelene és sajnos jövője is benne van.
A költő szavaival követhetjük a kétségbeejtő háború utáni időszakot,[6] időrendi sorrendben:

Kosztolányi Dezső

Magyar költők sikolya Európa költőihez 1919-ben

Oly mélyre estünk, hogy nem hullhatunk már,
nincs is magas és nincs számunkra mély.
Anyánk nyelvén sikoltunk a világhoz,
mi lesz szívünkkel és mi lesz szavunkkal,
ha jő az éj?

Ti messze költők, akik távol innen
emelkedtek az isten szívihez,
mi földön ülünk már s szavak hamuját
kapargatjuk és fölzokogva kérdjük,
mi lesz, mi lesz?

A versünk is már csak segélysikoltás,
mely ki se hat a tűzön-poklon át,
mint gyönge csecsemőé, kit megölnek
és mint a szűzé, akit meggyaláznak
a katonák.

1919. március 16.

És 1919 végén még kétségbeesettebben:

A magyar romokon

Jaj, merre menjek?
Jaj, merre nézzek?
Jaj, mit rebegjek?
Jaj, mit hazudjak?

Jaj, tán loholjak?
Jaj, tán feküdjek?
Jaj, mért akarjak?
Jaj, mért pihenjek?

Jaj, régi kertünk?
Jaj, versek álma?
Jaj, drága fajtám?
Jaj, bús vidékem?

Jaj, hogy sziszegjek?
Jaj, hogy üvöltsek?
Jaj, hogy kigyózzak?
Jaj, hogy harapjak?

6 Kosztolányi Dezső e korhoz kapcsolódó érzelmeiről hírt adnak versei és az általa szerkesztett antológia, a *Vérző Magyarország* (1928). Miután szülővárosát, Szabadkát, a délszláv államhoz csatolták, írja: „Nincs, ahova hazatérjek...”

Jaj, hol az arcom?
Jaj, hol a múltam?
Jaj, hol az ágyam?
Jaj, hol a sírom?

1919. szeptember

...és folytatva 1920-ban:

Rapszódia

Nincs, ahova hazatérjek,
ténfergek, mint a kísértet
éjszaka.

Süt a napfény, mégse látnak,
a magyar a nagyvilágnak
árvája.

Megy az élet, jő az élet,
ebek vagyunk és cselédek,
bolondok.

Jajgatok, de nincs, ki hallja,
vizes a kalapom alja
a könnytől.

Jaj, ha szám egyet kiáltna,
kitűzném a kapufára
szívemet.

Csak csöndesen, szívem, aludj,
jó nekem így, jó nekem úgy,
akárhogy.

Így végezték bús hatalmak,
olcsó víz a magyar harmat,
sárba hull.

Mit bánják ők? Nevetnek ők,
várnak akácos temetők
mireánk.

Édesanyám, minek szültél?
Elhervadtál, megőszültél
hiába.

1920.

II. ÁLTALÁNOS MEGJEGYZÉSEK

Miért szükséges és fontos a trianoni döntéssel foglalkozni?

Nem egyszer hallottam társaságban azt, hogy minek ilyen régi eseményről beszélni, minek mindig előhozakodni, ha úgysem tudunk változtatni rajta? Vajon fontos-e Trianonról beszélni? Véleményem szerint igen, fontos és szükséges, mégpedig a következő okok miatt:

1. MERT csak az érti meg Trianont és tudja átélni a jelentőségét, aki ismeri történetét. Több mint 40 éven keresztül, a második világháború után, szinte szólni sem lehetett róla, ha igen, csak olyan megjegyzésekkel: mi vagyunk a hibásak Trianonért, mi vagyunk a bűnös nemzet, megérdemeltük, mert elnyomtuk a nemzetiségeket.

2. MERT a trianoni határszabás több évtizedes elhallgatásának következtében azt sem tudják sokan az anyaországban, hogy hogyan kerültek a kisebbségi magyarok a környező országokba, és hogyan lehet az, hogy magyarul beszélnek? De a kisebbségben élők közül is sokan ugyanúgy nem ismerik a tényeket és egymás sorsát az utódállamokban.

Amikor orvosi egyetemi tanulmányainkat (testvéremmel, Dobó Tiborral együtt használtuk ki a lehetőséget, hogy Magyarországon tanulhattunk) 1968-ban, Debrecenben megkezdtük, megkérdezték néhányan, hogy jugoszláv létünkre, hol tanultunk meg ilyen szépen magyarul? Ilyenkor elmondtuk, hogy nem jugoszlávok vagyunk, hiszen ilyen nemzet nincs is, hanem bácskai vajdasági/délvidéki magyarok. Majd türelmesen elmagyaráztuk, honnan is származunk, és hogyan kerültünk oda.

Ilyen tapasztalata volt Varga Lászlónak is:

> „Kirándulás közben ért egyik nagy bosszúságom. A Gyilkos-tónál egy álmos, esős délutánon álltam hosszú sorban szállásért. Mellettem szótlanul egy hátizsákos fiatalember. Egyszer odajön a lányom és kérdez valamit, utána a fiatalember megkérdi: »Idevalók?« »Igen. « »És a leánya ilyen jól beszél magyarul? « Elöntött a méreg. Annyit mondtam neki: »Uram, szerencséje, hogy én nagyon szelíd ember vagyok. De nem ajánlom, hogy ezt a kérdést ezen vidéken még egyszer feltegye, mert kaphat két olyan pofont, hogy kiesik a szeme! «"
>
> Varga László: *Ezt jól kifogtam.* RegunPress Kiadó, Marosvásárhely, 2007, 207. o.

Kovács Sándor is hasonlókat ír le:

> „A 70-es években, amikor módomban állt magyar turistacsoportokat kísérni a Szovjetunió különböző városaiba, a nekem feltett kérdések közül a legmegdöbbentőbb az volt, hogy hol tanultam meg ilyen szépen magyarul. »Én magyarul? Természetesen édesanyámtól« – válaszoltam. Sehogyan sem tudták kedves utasaim megérteni, hogy nem településünk át a nagy SZU-ba, hanem itt születtem, sőt itt születtek szüleim, nagyszüleim, s valamennyi ősöm. Nem mi keltünk át a határon, hanem a határ vándorolt át rajtunk, sajnos a XX. században nagyon is gyakran.[F/2] A Szovjetunió különböző népeinek tudatlanságát e téren még úgy-ahogy elfogadtam, mivel kis nép vagyunk, s nem biztos, hogy fordított esetben az én ismereteim nem lettek volna ugyanilyen hiányosak. De egy magyar embertől ezt sértésnek tartottam."
>
> Kovács Sándor: *Kárpátaljai útravaló.* Püski Kiadó, Budapest, 1999, 5. o.

Azt hogy még mindig sok pótolnivaló van, elárulja Csáky Pál szlovákiai/felvidéki – politikus következő nyilatkozata 2013. június 20-án:

„Egy kérésem van felétek – mondta Csáky Pál a megemlékezésen az oroszlányi diákoknak: – Soha ne kérdezzétek meg egy felvidéki magyartól, hol tanult meg ilyen jól magyarul. Sértő arra, akit kérdeznek, de még inkább sértő arra, aki kérdez."

Ki tudja, hány kisebbségbe szorult magyarnak tettek fel azokban az agymosó időkben hasonló kérdést, nem szólva arról, hogy csehszlovákoknak, románoknak vagy mint testvéremet és engemet jugoszlávoknak neveztek akkor az anyaországban.

3. MERT tudatosítani kell azt is, hogy nem trianoni békeszerződésről van szó, hanem, **békediktátumról**. A trianoni döntés nem a felek közötti tárgyalások eredményét magában foglaló békeszerződés. A legyőzöttekel, így a magyarokkal sem tárgyalták meg a békeszöveget, hanem diktálták. Ezt a brit külügyminiszter, Curzon a törökökkel kötött lausanne-i békeszerződés alkalmával 1923-ban meg is fogalmazta:

„A lausanne-i szerződés más volt, mint a párizsi békekonferencia többi terméke, a Versailles-ban, Trianonban, St-Germainben, Neuillyben és Sévres-ben aláírt békék.

»Ez idáig diktáltuk a békeszerződéseket – elmélkedett Curzon. – Most tárgyalásokat folytatunk egyről, méghozzá olyan ellenféllel, akinek van tényleges serege, míg nekünk nincs; ki hallott még ilyen helyzetről.«"

Margaret MacMillan: *Béketeremtők. Az 1919-es párizsi békekonferencia.* Gabo Kiadó, Budapest, 2005, 544–545. o.

4. MERT téves állítás az is, hogy nem lehetett etnikai határokat meghúzni.

DEHOGYNEM: Csehszlovákia és Jugoszlávia felé ki lehetett volna jelölni etnikai határokat, részben Románia felé is. 1 800 000 magyarral kevesebb maradt volna a határokon kívül.

A bizonyíték pedig az első bécsi döntés 1938. november 2-án, ekkor került vissza Felvidék és Kárpátalja magyarlakta sávja, ahol a lakosság 86,5%-a magyar volt.

Jól látható ez a magyarokat mindig elítélő R. W. Seton-Watson (Scotus Viator) térképén is 1917-ből a *The New Europe* [Új Európa][7] hetilapból (lásd *4. térkép*). Még Seton-Watson is kimutatja, hogy Szatmárnémeti, Nagykároly, Nagyszalonta és környéke (lásd *5. térkép*), valamint Észak-Bácska és Kárpátalja egy sávja magyar többségű. Nem szólva a Felvidék éles nemzetiségi határáról (*6. térkép*).[F/3] Nem lehet azt mondani, hogy nem ismerték a nyelvhatárokat – hiszen a *The New Europe* lapot még Amerikában is olvasták. Milyen egyszerű lett volna igazságos határt húzni, de a nagyhatalmak és kis szövetségeseik célja nem az igazság keresése volt, hanem a hódítás.

5. MERT Versailles-ban már csak a végleges határokat jelölték ki, **de nem Magyarország határait – magyar határbizottság nem volt**, ilyen sorrendben:

– 1919. május 8-án a párizsi békekonferencián döntés születik a végleges határokról.

A Külügyminiszterek Tanácsa jóváhagyja a csehszlovák és a román–jugoszláv határokat, amelyeket a Területi Bizottság csehszlovák és román–jugoszláv albizottságaiban állapítottak meg. A Négy Nagy (Wilson, Clemenceau, Lloyd George, Orlando) rábólint május 12-én. A döntésről június 11-én tájékoztatják Benešt és Brătianut, és 13-án táviratban a magyar kormányt. Beneš kérte, hogy Ipolyságot és környékét csatolják Csehszlovákiához. Ennek következtében:

– 1919. június 12-én a csehek megkapják Ipolyságot, mint fontos vasúti csomópontot.

– 1919. július 11-én Nyugat-Magyarország egy részét Ausztriának ítélik.

– 1919. július 12-én a pozsonyi hídfő átadása a csehszlovák államnak.

---

7 Aki Seton-Watson hetilapját olvasta és tanaival telítődött, az végzetes irányba fordult a Monarchia, és különösen Magyarország ellen. Seton-Watsonról részletesen a 49. oldaltól.

– 1919. július 22-én, illetve 25-én kapja meg a délszláv állam a Drávaszöget és Muramelléket. Amikorra a magyar delegáció 1920. január 7-én megérkezik Párizsba, addigra a határok kérdése már befejezett tény volt. Gróf Apponyi Albert beszéde (lásd 150 . oldaltól) 1920. január 16-án nagy hatású volt, különösen Lloyd George brit és Nitti olasz miniszterelnökre. Ők azután 1920. március 3-án a londoni külügyminiszterek ülésén felvetették a határrevíziót. Ezt a franciák követelésére elutasították, ugyanúgy mint a magyar küldöttség által átadott részletes dokumentáció sem ért el eredményt.[8]

A békediktátum szövegének végleges változata 1920. május 6-án jut el Budapestre. Ehhez volt csatolva *A Szövetséges és Társult Hatalmak válaszának kísérőlevele a magyar Békedelegáció Elnökéhez,* ez az ún. *Millerand-levél*[9]*,* amit az akkori francia miniszterelnök írt alá. Ebben a következő vádak állnak a megcsonkítás ürügyeként:

8 Allen W. Leeper véleményezését a magyar küldöttség által beadott dokumentációval kapcsolatban lásd a 167–172. oldal.
9 A Millerand-levél jelentőségéről részleteiben lásd a 174–177. oldal.

III. MAGYARORSZÁGOT AZÉRT CSONKÍTOTTÁK MEG, MERT

1. VÁD ÉS ÜRÜGY. A magyarok elnyomták a nemzetiségeket:

> „…hosszú éveken keresztül a magyar politika minden erejével azon volt, hogy a nemzeti kisebbségek hangját elfojtsa."

2. VÁD. A világháború kitöréséért Magyarország nagy mértékben felelős:

> „A Szövetséges és Társult Hatalmak […] a maguk részéről nem felejthetik el, mekkora felelősség háramlik Magyarországra a világháború kitöréséért, és általában a kettős Monarchia imperialista politikájáért."

ELSŐ VÁD ÉS ÜRÜGY: A MAGYAROK ELNYOMTÁK A NEMZETISÉGEKET[10]

ELŐZMÉNY: Megállapíthatjuk, hogy a magyarok nem tudták benépesíteni a Kárpát-medencét. Ennek oka a tatárjárás és a török hódoltság[11], valamint az osztrákok elleni szabadságharcok emberveszteségeiben keresendő.

I. A mongol betörés 1241–1242-ben

A magyarság számarányának első csökkenése a mongol betörés idejére, 1241-re esik.
A lakosság száma megfeleződött, kb. két millióról a felére csökkent. Már ekkor túlsúlyba kerülnek a periférián lakó nemzetiségek, hiszen azokat a területeket nem érintette olyan intenzíven a mongol hadjárat. Ennek következtében a néprajzi határok is eltolódtak, mert a legnagyobb vérveszteség, a népesség szinte teljes kiirtása az Alföldet érintette, ahol a lakosság magyar volt.
A végzetes változás oka azonban:

II. A török hódoltság: 1526-tól 1699-ig

A hódoltság előtt magyar ajkú az ország négymillió lakosának kb. 80%-a. Lényeges, hogy a színtiszta magyar lakosságú területek azok, amelyek a hódoltság alatt legjobban szenvedtek: Szerémség, Bácska, Bánság és az Alföld lakossága szinte teljesen kipusztult. Teret nyertek a horvátok, szerbek, románok (ők a törökök elől menekültek), szlovákok és ruténekF/4.
A magyarság részaránya a hódoltság után 80%-ról 45%-ra esett vissza. A lakosság száma 1720-ban is kb. 4 millióra becsülhető, a magyarság számának ez idő alatt 3 millióról 4,5 millióra kellett volna növekedni, ehelyett 1,7 millióra csökkent, ugyanakkor a nemzetiségek létszáma több mint kétszeresére növekedett. 950 000 volt a török dúlás előtt, és 2 000 000 a hódoltság után.

---

10 Bár nem ez az oka a feldarabolásnak, ez csak ürügy, mégis úgy érzem, hogy jobb ha rávilágítok erre a problémára, hiszen nagy jelentősége van Magyarország kedvezőtlen megítélésében az antanthatalmak részéről.

11 „A 13. századtól kezdve a magyar királyoknak ezt a kereszténységvédő hivatását a pápák is elismerték. Először –1238-ban – IX. Gergely pápa nevezte a magyar királyt, IV. Bélát „Krisztus bátor katonájának" [ő a tatárok ellen védte Magyarországot – D. A.]. Magyarország uralkodói a pápai iratokban ettől kezdve gyakran jelentek meg a római katolikus egyház „zászlótartóiként", illetve a *Christiana religio* és a *terra Christiana* pogányokkal szembeni védelmét vállaló *athleta Christi* hősi eszményeként." Romsics Ignác: *A kereszténység védőpajzsától az uniós tagságig.* In Romsics Ignác–Szegedy-Maszák Mihály (szerk.): *Mi a magyar?* Habsburg Történeti Intézet–Rubicon Kiadó, Budapest, 2005, 204. o.

A törökök kiűzése után következett az osztrák uralom, miközben az örökös háborúzásban a császári seregek zsoldosai – segítség ürügyén – legalább olyan pusztításokat végeztek, mint a törökök. („Ugyanazt a szerepet játszotta a császári katonaság, nemes versenyben a török hadsereggel." – Szekfű Gyula: *Állam és nemzet,* Budapest, 1942).
A Temesi Bánság magyar betelepítését Savoyai Jenő tiltotta meg, a betelepülni készülő magyar parasztokat katonasággal űzette el. Az osztrák udvar azonban bőven hozott német, cseh, morva, szlovák, ruszin, bolgár, olasz, francia, sőt spanyol telepeseket is a törökök kiűzése után.
Miután Szerbia felszabadítása nem sikerült, így Arsenije Čarnojević ipeki (Peć) pátriárka vezetésével kb. 200 000 szerb települ Dél-Magyarországra. I. Lipót császár 1691-ben adta ki a szerbeknek korábban megígért kiváltságlevelet, politikai nemzetként fogadta be őket az országba, és kollektív kiváltságokat juttatott nekik. Ez a kollektív kiváltság lesz majd nemzetiségi és elszakadási mozgalmuk alapja.

1. táblázat. *Magyarország népessége és a magyarság számaránya 1490-ben, 1711-ben és 1787-ben*

Év	**1490**	**1711**	**1787**
Magyarország népessége (millió fő)	4,0	3,8	9,26
magyarság száma (millió fő)	3,12	1,71	2,78
magyarság százalékos aránya	78%	45%	**30%**

Ujlaky István: *„Nemzettankönyv"*. Kráter Műhely Egyesület, Budapest, 1996, 27. o.

Az arányszám további csökkenésének oka az, hogy az elnéptelenedett területekre nagyszámú idegen ajkú népet telepítettek be.[12] Nézzük, hogyan alakult Délvidék magyar lakossága a századok folyamán (magyarok: fekete színnel jelölve – lásd *7. térkép*).
A *8. térkép* mutatja a török hódoltság előtti időt. Ha ezt a térképet egybevetjük a II. világháború alatt visszaszerzett területekkel, nagy hasonlóságot állapíthatunk meg – lásd *9. térkép*.
Nem csoda, hogy Johann Gottfried Herder (1744–1803) német filozófus 1791-ben azt írja, hogy

> „A magyarok most aztán a szlávok, németek, vallachok és más népek közt az ország lakosságának kisebbik részét alkotják, és évszázadok múltán tán már nyelvükkel is alig találkozunk."[F/5]

A nemzethalál árnyéka előrevetült.
1790-ig latin volt a hivatalos nyelv az országban, a nemzetiségi hovatartozás nem bírt nagy súllyal. Az, hogy a latin nyelvet a magyar váltsa fel, Bécsben ellenállásba ütközött. 1790-től 1844-ig folyt a magyar nyelv bevezetéséért a küzdelem. Ellene szóltak a nemzetiségek is, különösen a horvátok voltak agilisak. Fellángolt az úgynevezett nyelvi vita. A nemzetiségek öntudatra ébredésével a horvátoknál az illírizmus, a szlovákoknál a pánszlávizmus (először 1826-ban jelentkező fogalom), a románoknál a dákoromán eredetmese alakult ki. Már ezen időszak alatt formálódott a magyarellenes hangulat, ennek következtében megmérgeződött a kapcsolat a magyarok és a nemzetiségek között. Miután a magyar állam nem ismerte el a nemzetiségeket különálló egységként (politikai nemzetként, kivéve a horvátokat), a különböző nemzetiségek értelmiségi rétege egyre inkább Bécs felé fordult.

12 A magyarországi szerbek 87%-a, a románok 51%-a, a horvátok 44%-a, a németek 63%-a olyanoknak leszármazottai, akik 1720 után vándoroltak be Magyarországba.

Az 1848-49-es szabadságharc. Magyarország felosztásának elképzelése a nemzetiségek szerint:
Amikor kitört az 1848-as forradalom, a nemzetiségek nem elégedtek meg a polgári szabadságjogokkal és a jobbágyfelszabadítással: a magyarok ellen fordultak, mert Bécs önállósággal kecsegtetett.

A nemzetiségek követelései:

Szerbek:[13]

„Hogy a szerb nemzet az osztrák ház alatt a magyar korona közös kötelékében politikailag szabad és független nemzet." [...] „A Szerémség a határőrvidékkel, Baranya, a Bácska a becsei kerülettel és a sajkás zászlóaljjal, a Bánság a határőrvidékkel és a kikindai kerülettel szerb vajdasággá nyilváníttassék és ez egyesüljön a Háromegy Királysággal (Horvátország, Szlavónia, Dalmácia)."[14]

Szlovákok:

„ennek a szentelt földnek ősi nemzete és egykori egyetlen birtokosa" [...] „ebből a célból néprajzi határokat kell kijelölni."[15]

Románok:

„Hogy Erdély unióját Magyarországgal, mely ellen előzetesen is tiltakozott, [...] egyáltalán nem akarja elismerni. [...] Nem ismeri el a magyar minisztériumot sem, mely következménye az uniónak. [...] Kijelenti, hogy csak közvetlenül Ő felsége, a császár és az ő császári minisztériuma alatt akar állani. [...] Éljen az osztrák kormány!"[16]

Szászok:

„Nem kívánjuk az uniót, mert Erdélynek, szabad, független ország lévén, semmi oka, hogy önállóságát feladja és minden évszázadok óta megkedvelt és drágává vált állapotait és berendezkedéseit pusztulásnak tegye ki. Nem kívánjuk az uniót, mert az a meggyőződésünk, hogy Erdély, Magyarország egy töredék részévé lesüllyedve, szellemi és anyagi fejlődésében hátráltatnék és csupán magyar központosító érdekek kizsákmányoltjává lenne."[17]

A szászok az első perctől kezdve az osztrákok oldalán álltak, és a magyarok ellen harcoltak.
Milyen sorsot szántak a nemzetiségek a magyar lakosságnak?
A prágai szláv kongresszust 1848. június elején tartották meg:

„A délszlávok nem vettek részt a vitákban, csak a magyarok elleni háború előkészítésével foglalkoztak, és meg akarták győzni a többi szlávot, hogy a belső problémákat halasszák el a **magyarok teljes eltiprásáig**, mint mondták, **a teljes elűzésig Magyarországból**. A lengyelek ebbe nem egyeztek bele és közvetíteni akartak, de ezt a délszlávok, és mint hallottam a magyarok sem akarták elfogadni."
Bakunins Beichte 1926 [Bakunyin gyónása]. Insel Taschenbuch, Frankfurt am Main, 1973. 102–103. o.

Mi lett volna a magyarok sorsa, ha a szerbek győznek 1849-ben Délvidéken?

13 A szerbek már 1790-ben a temesvári gyűlésükön önálló vajdaságot követeltek.
14 Spira György: *A nemzetiségi kérdés a negyvennyolcas forradalom Magyarországán.* Kossuth Kiadó, Budapest, 1980, 167–168. o.
15 Spira György: *i. m.,* 163–164. o.
16 Spira György: *i. m.,* 183–184. o.
17 Spira György: *i. m.,* 160. o.

„Ha a Vajdaságot kiharcoljuk, az innen kiutasított magyarok és magyaronok minden vagyonukat el fogják veszíteni, mindent el fogunk tőlük kobozni, s az elkobzott földeket azok közt fogjuk szétosztani, akik a Vajdaságot kiharcolták, prima divisio (kiváló hadosztály) lesz, tarts te is velünk, neked is jut majd!" [...]

„Ebben a légióban, természetesen, megkövetelték, hogy a magyaronságnak még nyoma se legyen. Ez a horvátok részéről kiagyalt elnevezés csak most jutott a gyakorlatban érvényre. Csak most vált ez a szó: magyaron, rettentővé. A fanatikusok [horvátok és szerbek – D. A.] magyaronnak tekintették azt, aki mindenekelőtt hű maradt a hazához és törvényeihez, aki nem szerette a pánszlávizmust, nem akarta a Vajdaság létrehozását, mert lehetetlen, és aki a magyarokat nem gyűlölte. Aki azt akarta bizonyítani, hogy nem magyaron, annak szidnia kellett a magyarokat. Csak ekkor volt igazán szerb, egyébként mérsékelt, eltévelyedett. Ez volt a népszerűség mértéke."

Jakov Ignjatović: *Szerb rapszódia*. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1973, 157. és 169–170. o.

Hogy Erdélyben milyen sors várt a magyarságra, nyilvánvalóvá vált az 1848. május 15-16-i balázsfalvi gyűlésen:

„Olvasható volt a gyűlésen a szászoknak az oláhokhoz szóló fölhívása is, mely imigyen szólt: »Oláh testvérek! Fogjunk kölcsönösen kezet, és kössünk egymással szövetséget, mely előtt a fölfuvalkodott magyarok kevélysége meghajoljon, s **magyar és székely pusztuljon ki közös hazánkból. Mert hiszen Erdély nem a magyaré: e szép ország a ti és a mi örökségünk, kik veletek örökre egyesülve lenni óhajtunk**.[18] **Üzzük ki e jogtalan betolakodókat!** Ti számra nézve hatalmasak vagytok; mi hozzátok csatlakozunk, és a császár katonái nemcsak föl nem kelnek ellenünk, hanem velünk fognak küzdeni a közös célért.«"

Siculus Verus [Domokos Pál Péter könyve álnéven]: *A nemzetek és vallások története Romániában*. Katolikus Magyarok Vasárnapja, Youngstown, Ohio, 1980, 148. o.

Összefoglalva a fentieket: a szászok a románokkal együtt akarták a magyarokat Erdélyből elűzni, a horvátok és a szerbek pedig a Kárpát-medencéből – mégis a magyarokat nevezték nacionalistáknak.

1848-ban a szabadságharc vezetői valóban nem fejtették ki külön a nemzetiségek jogait, de a polgári szabadság, a jobbágyfelszabadítás rájuk is vonatkozott. Ez azonban nem elégítette ki őket, osztrák segítséggel már akkor osztozkodni akartak Magyarország területe fölött.

Idézet Grigore Moldovan írásából: F/6

„Mikor 1848-ban a magyar nemzet lemondott ősi kiváltságairól s kikiáltotta a teljes szabadságot és az egyenlőséget, kiszolgáltatta magát ellenségeinek s azoknak az elemeknek, a melyeket felszabadított és önmagával egyenlősített; azoknak szóval, a melyekkel saját ősi jogait és kiváltságait testvériesen megosztotta.

Minél gyakrabban gondolkozom az 1848-ki időket mozgató eszmék hazai alkalmazásán, annál inkább rájövök arra, hogy azokkal az eszmékkel a magyar saját énjét, a saját faját illetőleg hazárd játékot játszott. Feltett egy koczkára mindent, mielőtt megfontolta volna, számíthat-e vajjon czéljai

18 Az „örök egyesülés" ugyancsak félresikerült: jelenleg kb. 16 ezren vannak Erdélyben, átlagos életkoruk 60 év körül van.
„Kitűnő püspökük és történetírójuk, Teutsch Frigyes (1852–1933), meg volt győződve a németség és magyarság egymásra utaltságáról s már a háború alatt azt írta, hogy »**ha Magyarország tönkre megy, mi is elpusztulunk s elvész népünk és egyházunk;** ha országunkat elszakítják Magyarországtól, vége százados történetünknek és jövőnknek.« [...] s öt évi román uralom után Teutsch püspök szomorúan állapította meg, hogy a »a csekély számú szász nép a legnagyobb veszélynek van kitéve, ami csak egy népet érhet: szakítania kell múltjával«"Jóslata 1990-re bevált, ekkor tömegesen hagyták el a szászok Romániát. Mikó Imre: *Huszonkét év*. A „Studium" kiadása, Budapest, 1941, 13. és 15. o.

kivitelében azokra az elemekre, a melyeknek kezébe fegyvert nyomott és lelkébe bátorságot öntött a küzdelemre; mielőtt megfontolta volna: **érdemesek-e a nemzetiségek a nagy szabadságra, avagy nem, s nem fogják-e azt a szabadságot a felszabadító nemzet ellen, az állam kárára felhasználni?** És különösen nem gondolta meg, hogy a sok nemzetiség, mely e hazába letelepedett, részben nagyon is, részben éppen nem kiváltságolt helyzeténél fogva a kort mozgató eszmékre nézve koránt sincsenek egy nívón vele; hogy egyes néprétegeket műveltségi fokainál, tradicióinál és szokásainál fogva megrázkódtatás nélkül egyszerre sem felemelni, sem lesülyeszteni nem lehet; nem lehet a néprétegeket szóval egy óra alatt megnivellálni."

Moldován Gergely: *A magyar nemzeti állam nemzetiségi feladatai.* 1896. (Reprint: Attraktor, Máriabesnyő–Gödöllő, 2007), 11. o.

Íme az osztrákok taktikája:

„A [19.] század második [elírás: helyesen a 19. század első – D. A.] fele viszont már a nemzeti ébredések kezdete. Bécs a „nemesi nemzetben" látja központosító törekvéseinek legfőbb ellenségét, az alsóbb rétegekre és mindinkább a nemzetiségekre támaszkodik. Már kész a harapófogó, ami közé beszorul majd a magyar nemesi politikum: Bécs az oszd meg és uralkodj! elv alapján szükségszerűen a nemzetiségi törekvések »védnöke«, az izmosodó nemzetiségi nacionalizmusok pedig ugyancsak szükségszerűen »fekete-sárgák«."[19]

Száraz György: *Egy furcsa könyvről.* Magvető, Budapest, 1983, 49. és 50. o.

Így már érthető, hogy amikor Jelačić (horvát bán) hadseregével átlépte a magyar határt, azonnal osztrák zászlót bontott. Ők támadták meg a magyarokat. Hiszen a magyarok voltak, akik a szabadság fáklyáját magasra tartották. Beismeri-e valaha a szász, horvát, szerb, szlovák vagy román történetírás, hogy a maradiságot, az abszolutizmust védték?
Idézet az aradi vértanú Aulich Lajos (német anyanyelvű, pozsonyi születésű) vezérőrnagytól, aki 1849 nyarán így fogalmazta meg a magyar honvéd hadsereg célját:

„Két mondat július 22-i hadparancsából: »Harczunk, mellyel Európa két elbízott hatalmassága ellen vezetünk, nem a nemzetiség, hanem a közszabadság harcza az absolutismus ellen. Győzelmeink elődiadalai a világszabadságnak.«"

Réthy Endre–Takács László: *Aradi vértanúink.* – http://mek.oszk.hu/03700/03749/03749.pdf

1849. július 28-án a képviselőház elfogadja Szemere Bertalan kezdeményezésére a nemzetiségi törvényt és a zsidóság egyenjogúsítását is – sajnos, megkésve. A szlovákok, svábok, magyarországi románok, rutének és zsidók nagy része együtt harcolt a magyarokkal az osztrákok ellen.
Az 1848/49-es szabadságharc volt az utolsó alkalom, hogy magyarok és nemzetiségek megbékéljenek egymással, mert:

„A tizenhárom tábornok égbe szálló lelkével együtt elszállt annak a lehetősége is, hogy a Kárpát-medencében élő népek és nemzetiségek újra egymásra találjanak, s maguk teremtsenek hosszú távú békés együttéléshez szükséges feltételeket és eszközöket."

C. Tóth János: *Oldott kéve.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2010, 93. o.

Illyés Gyula véleménye, aki a trianoni kérdés megértéséhez is kulcsot ad:

19 Osztrák császári színek.

„Roppant nehéz korszak volt az. 1848-ban a magyarság majdnem reménytelenül kihúzta a kardot, és hű volt a forradalmakhoz. A forradalom leveretésének embertelen brutalitása, az, ahogyan a **Habsburgok akasztottak és gyilkoltak, elmebeteg módon**, **a saját érdekük ellen**, elfogadhatatlan volt olyanok számára is, akik nem voltak forradalmárok. Az egész nemzetnek szemben kellett állnia ezzel a perverz módon végrehajtott, vérben őrjöngő megtorlással; mindenki tudta, hogy Kossuth kormányának volt igaza, hisz a kivégzettek alkotmányos miniszterek és alkotmányos katonatisztek voltak."

„Meggyőződésem, hogy a Habsburg Monarchia 1849-ben Világosnál bukott meg, illetve Aradnál, ahol megkezdődtek a kivégzések. Ha Ferenc József kormányzata 1849-ben csinálja meg azt, amit 1867-ben megtett, más Közép-Európánk lett volna."

Hornyik Miklós: *Beszélgetés írókkal.* Forum, Újvidék, 1982, 189. o.

Azonban a Habsburgok – mint oly sokszor – nem látták, hogy ki az igazi ellenség, kik veszélyeztetik a birodalmat. Ferenc József írja Rajacsicsnak:

„Kedves Rajacsics püspök!
Suplyikác ezredesnek a szerb nemzet vajdájává való választását oly szándékkal hagyom helyben, hogy hű és bátor[20] szerb nemzetemnek a jelen méltóság visszaállításával, kezességet nyújtsak, a hozandó belső nemzeti szükségletek megfelelő szervezésére. **A béke helyreállta után atyai szívem legelső teendője lesz a nemzeti beligazgatást a jogegyenlőség alapelve szerint megvalósítani**.
Olmütz, 1848. december 15-én.
Ferenc József s. k. Stadion s. k."

Thim József: *Délmagyarország önvédelmi harca 1848–1849-ben. Bács-Bodroghmegyei és Szerém-Végvidéki események.* Aigner Lajos Bizománya, Budapest, 1887, (Reprint: Kessinger Publishing), I. kötet, 175. o.

A nemzetiségek követelése közül egyedül a Szerb Vajdaság (Vojvodina – sötétebb szürke terület a térképen – lásd *10. térkép*) valósult meg az 1848-as forradalom leverése után. 1849. november 18-tól 1860-ig itt 407 000 szerb, 395 000 román, 241 000 magyar és 325 000 német élt. Temesvár volt a központja, a közigazgatás nyelve német. „A Belgrád felé tekintő szerbségnek ily igaztalan nagyra növelése – túlzás nélkül – kolosszális ostobaság volt" – írja Szekfű Gyula. Versailles-ban erre a Vajdaságra hivatkoznak a szerbek.
Szembetűnő a nemzetiségeknek a 19. század közepe óta formálódó követelése önálló autonóm tartományokra, majd teljes leválásra – ők ezt akkor az Ausztriához való csatlakozásukkal „fedezték".

A nemzetiségek utána „lesben álltak", és csak megfelelő alkalomra vártak – arra az alkalomra, amikor a magyarság önfenntartó ereje meggyengül.

20 A hűségüket 1914-ben megmutatták „az atyai szívnek", de a bátorságukat is, amihez nem fér kétség, kétszer visszaverve a Monarchia hadseregének támadásait 1914-ben.

A dualizmus kora és a nemzetiségek

1867-ben megtörténik a kiegyezés a Habsburg-dinasztiával, létrejött a kettős monarchia. A külügy, hadügy, vám-, bank- és a pénzrendszer közös lesz.

2. táblázat. *Az Osztrák–Magyar Monarchia nemzetiségei 1880–1910 között*

Nemzetek	**1880**	**1910**	**Százalékban**
Németek	9 963 000	11 987 000	24,2%
Magyarok	6 445 000	10 050 000	20,3%
Csehek	5 181 000	6 436 000	13,0%
Szlovákok	1 864 000	1 968 000	4,0%
Szerbek-Horvátok	2 916 000	3 528 000	7,6%
Szlovének	1 141 000	1 253 000	2,5%
Lengyelek	3 239 000	4 686 000	10,0%
Ruthének	3 149 000	3 991 000	8,1%
Románok	2 596 000	3 224 000	6,5%
Olaszok	669 000	768 000	1,6%
Egyéb	623 000	1 090 000	2,2%
Összesen	**37 786 000**	**48 981 000**	**100,0%**

Kétségtelen, hogy a Monarchiában 45,2%-kal a szlávok vannak túlsúlyban és erős centripetális erőt képviselnek. A 19. század végére különösen megerősödik a cseh önállósulási mozgalom. Ennek célja ekkor még csak egy trialista államforma volt és nem a Monarchia szétzúzása.

Deák Ferenc és Eötvös József, a szabadságharc alatti események ismeretében, jól tudta, hogy nagyon fontos a nemzetiségekkel való megegyezés, ezért elsőként Európában törvénybe iktatták az 1868-as nemzetiségi törvényt. A nemzetiségek javaslatát az ország felosztásáról – amiben külön nemzetiségi területeket kívántak kialakítani, elutasította a képviselőház, és a Deák–Eötvös-javaslatot fogadta el, amire válaszul a szerb és a román nemzetiségi képviselők nagy része elhagyta az üléstermet. A szlovákok 1901-ig, az erdélyi románok 1905-ig passzivitásba vonultak, majd 1905-ig a szerb radikális párt is. Azért sem voltak képviselőik a parlamentben, mert nem vettek részt a választásokon, ezzel hosszú időre megakadályozva a további tárgyalások lehetőségeit. Pedig kiindulási alapnak mindenképpen jó lett volna, de:

> „Kisebbségvédelemre ekkor még csak a magyarság volt megérve, a többiek annyira nem, hogy a saját védelmük sem érdekelte őket. Magatartásuk 1868-tól kezdve a dualizmus és benne Magyarország összeomlásáig lényegileg semmit sem változott, csak taktikai lépések követték egymást aszerint, hogy megfelelnek-e végcéljuknak, a magyar állami egység szétrobbantásának és külön nemzeti uralmuk létesítésének."
>
> Szekfű Gyula: *Állam és nemzet.* Magyar Szemle Társaság, Budapest, 1942, 164. o.

Az 1868-as nemzetiségi törvényt beiktatása előtt hosszú vita előzte meg:

„A törvényjavaslatokról folyó vita 1868. november 24-től 29-ig tartott. Öt teljes napon át – november 24-től 28-ig – folyt az általános vita, amely lényegét tekintve megismétlése, összefoglalása, kibontása volt annak a polémiának, ami már többször lezajlott az ülésterem falai között, de a nyilvánosság más színterein, megyei közgyűléseken, népgyűléseken és természetesen a különböző sajtóorgánumokban is. Amit a parlamenti illem megengedett, az elhangzott. Néha talán több is; [...]
A vitát [...] szavazás zárta le. [...] A név szerinti szavazás során a huszonnégy „nemzetiségi párti" képviselő magára maradt 267 szavazóval szemben, míg 113 képviselő ilyen vagy olyan okokból nem vett részt a voksolásban.
A szavazás után a „nemzetiségi párti" képviselők egységesen kivonultak [24-en elhagyták az üléstermet: 16 román, 7 szerb, 1 ruszin – D. A.]. A részletes vita számukra már érdektelen volt. A parlamenten kívül keresték az igazukért vívott harc folytatásának lehetőségeit. 1869 januárjában összeül a szerbek, 1869 márciusában a románok Nemzeti Pártjának megalakítását kezdeményező konferencia."

Schlett István (szerk.): *A nemzetiségi törvényjavaslat országgyűlési vitája 1868.* Kortárs Kiadó, Budapest, 2002, 21–22. o.

A vitát Deák Ferenc – szavai csalódottságot tükröznek – így zárja le:

„TISZTELT HÁZ! A TANÁCSKOZÁSOK RÉGEN FOLYNAK, ÉS FÁJDALOM, SOK OLYAN MONDATOTT E TÁRGY FÖLÖTT, MIT IGEN ÓHAJTANÉK, HOGY NE MONDATOTT VOLNA."

Schlett István (szerk.): *A nemzetiségi törvényjavaslat országgyűlési vitája 1868,* 188. o.

Két vélemény időrendi sorrendben.
1.) Tisza István a románokkal folytatott sikertelen tárgyalások után:

„A végső elutasítás kézhez vétele után a magyar miniszterelnök 1914. február 20-án tájékoztatta a képviselőházat a tárgyalások folyamatáról és tartalmáról. Mondanivalójának egyetlen fontos részletét nem ismertettük még. Azt, amit az 1868. évi nemzetiségi törvényről mondott: »nem lehet az elől elzárkóznom, hogy az 1868-iki törvényeknek egyes rendelkezéseit, és pedig nagyon fontos rendelkezéseit, lehetetlen végrehajtani. (Igaz! Úgy van!). Lehetetlen végrehajtani azért, mert az 1868-iki törvények az alkotmányos szabadságának szabad gyakorlatát visszanyert magyar nemzet emelkedett hangulatának idealisztikus megnyilatkozásai voltak. (Igaz! Úgy van!) Az 1868-iki törvényeket meghozta a magyar nemzet abban a hitben, hogy a testvériségnek ez a majdnem önfeledt megnyilatkozása hasonló visszhangra fog találni; (Igaz! Úgy van!) hogy ez ország nem magyar ajkú polgárai hálás örömmel fogják e törvényes alapot megragadni; hogy el lesz temetve minden félreértés; el lesz temetve minden gyűlölség; el lesz temetve a magyar állam territoriális egysége és a magyar nemzet politikai egysége ellen irányuló minden támadás. Az eredmény keserű csalódás volt. (Úgy van!) **Ezt a törvényt becsmérelték, zsarnoki törvénynek szidták; azzal szemben a legmesszebbmenő izgatás és agitáció terére léptek az ország nem magyar ajkú polgárai közül számosan. Megindult az agitáció benn az országban, megindult a nemzet befeketítése mindenütt; megindult olyan osztrák körökben, ahonnan bizonyos támogatásokat vártak, s a széles, nagy európai közvéleményben megindult a harc, a küzdelem. Hát lehetett volna-e azokat a rendelkezéseket életbe léptetnie öngyilkosság nélkül a magyar nemzetnek, amelyeket szerető testvérekre akart alkalmazni és nem ádáz ellenségekre?** (Igaz! Úgy van!) Más irányban kellett tehát mennünk, erősebben kellett az intézmények terén is kidomborítani a magyar államnak nemzeti jellegét, meg kellett alkotni a bíráskodásban és a közigazgatásban azt a magyar jellegű szervezetet, amely szükségszerű alkotása ennek a félszázados fejlődésnek, amelynek be kellett következnie, mert az ellenkező irányban összes premisszái hamisaknak bizonyultak, és mert őrület és öngyilkosság lett volna – ismétlem – a magyar állam, a magyar nemzet részéről végrehajtani törvényeket, amelyek ezen hamis premisszákon épültek fel. (Helyeslés.)« [...]

Tisza gróf, akinek egyik példaképe az a Deák Ferenc volt, aki megalkotta e törvényt, kimondotta a nemzetiségi törvénynek azt az értékelését, amellyel lehetetlen nem egyetérteni."

Raffay Ernő: *Balkáni birodalom.* Nagy Magyarország Könyvek, Budapest, 2010, 159–160. o.

2.) Jelenkori német vélemény:

„A magyar 1868-as nemzetiségi törvény abban a korban haladó és liberális**. Tulajdonképpen integrációra, és nem a nem magyar népek asszimilációjára irányult.** A törvény jogi alapot ad, amire a polgárok alapozhatnak és hivatkozhatnak. Azonban több lehetőséget biztosítanak az engedmények mindenkori visszavonására és korlátozására is; ezt használja ki kíméletlenül a liberális Deák Ferenc és Eötvös József utáni radikális politikai generáció."

Konrad Gündisch unter Mitarbeit von Mathias Beer: *Siebenbürgen und die Siebenbürger Sachsen [Erdély és az erdélyi szászok].* Langen Müller, München, 2005, 173. o.

A NEMZETISÉGEK AZ ORSZÁGOT FELOSZTANI AKARTÁK, NEM PEDIG INTEGRÁLÓDNI.[21]

A románok álláspontjáról két korabeli dokumentum, a valóságot kimondó vélemény: 1894-ben kiadják a Román Nemzeti Párt programját – ezt írja róla a román Moldován Gergely:

„Szegény programm! abba csak nem írhattuk, hogy nekünk Erdély kell a Tiszáig, mert ez forradalmi tény volna, Európa pedig a forradalmakat a programmokban nem szereti; a forradalmak eredményeit azonban szívesen szankcionálja. De különben is ez a programm nem a miénk; ezt a pontot a román állam elemei, a Liga, vették fel titkos programmjukba; a mi feladatunk csak a támogatás oly magatartással és intézkedésekkel, amelyekkel mi a magyar alkotmányosságot, megdönthetjük. Igy beiktattunk azonban abba a programmba egyebeket, erősen vigyázván, nehogy olyan valami lehessen benne, amit esetleg a magyar állam is megadhatna. – Legfőbb követelésünk a magyar állam kettészakítása Erdély autonomikus berendezésével. Oly követelés, amely közelebb visz az ideálhoz, a magyarokat pedig gyengíti. Beszéltünk még federativ magyar államról is. Ámde ki lelkesül ezen programmpontokért ? **Kinek kell Erdély autonómiája, a federativ magyar állam? Nekünk kellene ugyan ideiglenesen, amíg megbontanók a magyar alkotmányt, azután abban rágódnánk tovább, amíg átrágnók magunkat a Kárpátokon át a román államba.** Az egész programm egy fikció, csak arra való, hogy a Romániával való érintkezéseinket fedezzük és takargassuk forradalmi tendenciáinkat.

(Moldován Gergely: *A románság.* Nagybecskerek, 1895, I. k., 187.)" [F/7]

Idézi Dr. Mikó Imre: *Nemzetiségi jog és nemzetiségi politika.* Kolozsvár, 1944, (Reprint: Optimum Kiadó, é. n.), 256. o.

Kós Károly írása is, rámutat a románok államellenes beállítottságára: *Levél a balázsfalvi gyűlésről,* Kalotaszeg 1911. szeptember 4-én, annak alkalmából, hogy az Astra[22] Balázsfalván gyűlést tartott.[23]

„Olvasom a zsoltárokat: »**A mi útjainkban most körülvettek minket és csak azt figyelik, mikor teperhessenek a földre.**« »**Hasonlóak a prédaleső oroszlánhoz és a barlangban ülő oroszlánkölykökhöz.**« **(Dávid 17. zsoltár, 11–12. vers)**

21 Egyszer és mindenkorra, ki kell végre mondani, hogy ha a magyarok tejben-vajban fürdették volna a nemzetiségeket, akkor is önálló, saját kormányzattal rendelkező, külön nemzetállamra törekedtek volna. A 19. század végi, 20. század eleji nacionalizmusok nem fogadtak el sem dinasztiát, sem állampatriotizmus, csakis önálló területtel rendelkező államiságot.

22 *Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român [Erdélyi egyesület a román irodalomért és a román nép kultúrájáért].*

23 https://internetfigyelo.wordpress.com/2009/08/10/kos-karoly-level-a-balazsfalvi-gyulesrol-kalotaszeg-1911-szeptember-4/ vagy http://www.e-ido.com/Europai_Ido_2009_17--11-old..pdf

Ez az oláh társadalom annyira természetes ellenségünk, hogy ezt sem szép szóval, sem erőszakkal a magunk részére nyerni nem tudhatjuk. Amit állam és társadalom erre a célra áldoz, az teljesen haszontalan munka és erőpocsékolás. Az erdélyi oláh a maga jószántából magyar nem lesz soha... De a magyar állameszme részére sem hódíthatjuk meg az oláhságunkat többé, amióta tőszomszédunk a szabad, nemzeti és hatalmasan fejlődő Románia.

Mai helyzetünk az, hogy a zárt sorokban, egységes vezetés alatt és öntudatosan előrenyomuló oláhsággal szemben az erdélyi elszegényedett, fáradt és reményvesztett magyar társadalom lépésről-lépésre, lassan de folytonosan kénytelen visszavonulni minden téren. Sorsunkat előre látjuk, és csodára nem számíthatunk. Mi magunk gyöngék vagyunk, és segítségünkre nem jön sem a nagymagyarországi társadalom, sem az államhatalom.

A magyarországi társadalomra sohasem számíthattunk. A múltban is mi: Erdély voltunk azok, akik ha kellett, segítséget vittünk Magyarországnak. Jutalmat ezért sohasem kértünk és sohasem vártunk.

De az államhatalommal másképpen vagyunk**.** Annak kötelessége volna minket legalább segíteni, ha már nem vállalja a teljes védelmet. Kötelessége volna minden eszközt, minden fegyvert a mi részünkre szolgáltatni és oláhjainktól minden eszközt és minden fegyvert elvenni, mellyel nekünk árthat. Ezt nevezhetjük jogtalanságnak, nevezhetjük embertelenségnek, jogállamban nincsen is ez helyén. De az orvos is megöli a magzatot, tehát gyilkol, amikor arról van szó, hogy vagy az anya vagy a gyermek maradjon életben. És lássuk vajon a külföld nemzeti államai milyen eszközökkel védekeznek nemzetiségeik ellen, illetőleg hogyan védelmezik nemzetüket:

1. Pózenben tilos a lengyeleknek német birtokot vásárolniuk.

2. Romániában tilos iskolákban (nyilvános iskolákban), sőt templomokban más nyelven, mint oláhul beszélni és tanítani.

3. A szabad Amerika csak azt ismeri el állama polgárául, aki szóban és írásban bírja az angol nyelvet, és tisztában van az alkotmány főbb elveivel: szavazati joga pedig csak állampolgárnak van.

Mi sok törvényt, elvet vettünk át idegenből, sokszor ránk károsat vagy legalább is problematikusat; vajon mért nem vettünk át ilyenforma törvényeket is? Pedig ilyen törvényeknek sikerük van és – nem kerülnek pénzbe.

E helyett évekig tartó válságokba visszük országunkat a problematikus egyenlő, általános, titkos választójogért való küzdelemmel és a nemzeti hadseregért való harccal (ez utóbbi – elismerem – nagy dolog, de bajosabb megcsinálni, mint egy új nemzetiségi törvényt).

De nemzetiségeink kultúráját milliókkal segíti a magyar állam – méltányosság címén...”[F/8]

Kós Károly: *Levél a balázsfalvi gyűlésről.* Trianoni Szemle, 2011. október–december, 954–960. o. – Raffay Ernő: *Kós Károly és a Budapesti Hírlap véleménye 1911-ben a magyar–román viszonyról és Erdély jövőjéről.* Forráskiadás és elemzés

Mennyivel másképpen mutatnak rá a korabeli problémákra ezek a dokumentumok!

Összefoglalva:

„A nemzetiségek nem fogadják el az 1868: XLIV. tc.-t, az álszabadelvű államhatalom pedig a kompromisszumos politika kudarcán felbátorodva, megalkotja a hazai irredentizmus új indítékát, az 1879. évi népiskolai törvényt. A nemzetiségek, mint később a szerb és szlovák, de kivált a román nemzetiségi fejleményekből látjuk, viszonzásul eddig nem tapasztalt, **államellenességig fokozódó élességgel támadják a magyar társadalmat**, **mely – mint ismeretes – újabb törvényekkel válaszol.** Az akciónak és reakciónak ez az egyre elviselhetetlenebb hangzavara valósággal kizárja a közvetítő megoldások felvetésének lehetőségét. [...] Egyeztető kísérletekről tehát a passzivitás korában [a nemzetiségek passzivitásáról van szó – D. A.] alig számolhatunk be, s a korszak nemzetiségi tervezetei sem utalnak ilyenekre.

E határozatokból, többnyire román javaslatokból s az 1895. évi közös magyarországi nemzetiségi programmból inkább az egyes nemzetiségek gravaminális (sérelmi) politikájára következtethetünk. E határozatokból eleve hiányzik az a szintetikus jelleg, mely 1861 és 1868 között a nemzetiségi kérdés tárgyában készített magyar és nemzetiségi előterjesztéseket jellemezte. A magyarországi nemzetiségek létküzdelme feltarthatatlanul bekövetkezett s a napi politika harcai kilátástalanná teszik azok munkáját, akik egyik vagy másik oldalon – mint Wlád vagy Mocsonyi, illetve Mocsáry, majd később Jászi – küldetésszerűen vállalkoznak az akuttá vált ellentétek áthidalására. **Ugyanakkor azonban a passzivitás korának nemzetiségi határozatai új nemzeteszméket sejtetnek, melyek szemszögéből a hazai nemzetiségi kérdés bármiféle kompromisszumos megoldása érdektelen."**

Kemény G. Gábor: *A magyar nemzetiségi kérdés története.* Gergely R. R. T kiadása, Budapest, 1946, 135. o.

KÖVETKEZMÉNY

Megoldhatatlan probléma volt tehát a nemzetiségi kérdés, ami széthúzó erőként jelentős szerepet játszott. A nemzetiségek politikai aspirációi a magyar állam létét veszélyeztették.
Jogos volt-e a nemzetiségek panasza? – Igen is, meg nem is. Mégis mennyiben igaz az az állítás, hogy a magyarok elnyomták a nemzetiségeket? Ehhez négy neves történész valóságot kimondó véleményét idézem, időrendi sorrendben:

1.) **Jászi Oszkár** (1875–1957) megfogalmazása ebben az esetben mérvadó, hiszen sokat kritizálta a nemzetiségekkel szembeni eljárást a világháború előtti években és alapos munkát jelentetett meg a nemzetiségek helyzetéről a dualista Magyarországon (*A nemzeti államok kialakulása és a nemzetiségi kérdés,* 1912.). Mégis megállapítja:

„Általánosságban szólva azt mondhatom, hogy a magyar nemzetiségi politika módszerei és gyakorlata lényegileg ugyanaz volt, mint amit bármely más ország is alkalmazott, ha idegen nyelvű állampolgárait erőszakos vagy mesterséges úton akarta asszimilálni. Az orosz cárizmus politikája a lengyelekkel,[24] finnekkel és ruténekkel [a románokkal szemben is Besszarábiában – D. A.], a poroszoké a lengyelekkel[25] és a dánokkal, az angoloké pedig az írekkel szemben[26] ugyanezt a szellemet és módszert tükrözi, bármennyire különbözik is konkrét részleteit tekintve a magyarországitól." […]
„Anélkül, hogy a legcsekélyebb mértékben is igazolni akarnám a nemzetiségekkel szembeni magyar magatartást, az igazság kedvéért hozzá kell tennem, hogy ez sohasem érte el az írekkel szembeni angol vagy a lengyelekkel szembeni porosz brutalitás szintjét. Emellett a formális igazságtalanságot jelentősen enyhítette a magyar közigazgatás hanyagsága és tehetetlensége.
És ami még ennél is fontosabb: a rendszer nyomását sokkal jobban érezte a nemzetiségek szűk értelmiségi rétege, mint a lakosság tömegei, amely kulturális elmaradottságában nem fogta fel a maga egészében ezeknek a kérdéseknek a fontosságát. Végül hangsúlyozni kell azt is, hogy sok helyütt a magyar nemesség és a hozzá asszimilálódott elemek bizonyos szinten beszélték az ott élő nép nyelvét, és így a mindennapi életben a magyar közigazgatás kevésbé nyomasztotta a paraszti tömegeket."

Jászi Oszkár: *A Habsburg-monarchia felbomlása.* Gondolat Kiadó, Budapest, 1982, 423. és 433. o.

---

24 A lengyelek elnyomásának illusztrációjaként: Az orosz hatalom arra kényszerítette a mélyen katolikus vallású lengyeleket, hogy ortodox templomba járjanak és kizárólag oroszul beszélhettek iskolákban, hivatalokban stb.

25 „Emlékszünk még azokra a gyerekekre, akiket megkorbácsoltak, amiért lengyelül imádkoztak, a birtokuktól megfosztott parasztokra, akiket elűztek a földjeikről, hogy helyet csináljanak a német faj letelepedőinek" – mondja Clemenceau. Margaret MacMillan: *Béketeremtők,* 276. o.

26 Lásd 56., 106. és 154. lábjegyzet.

2.) **Litván György** (1929–2006) történész megállapítása 1986-ból:

„Tény, hogy a dualista Magyarországon nem volt nemzeti egyenjogúság, létezett és egyre erősödött a nemzetiségek politikai és kulturális diszkriminációja és elnyomása, érvényesültek tudatos magyarosítási törekvések a kultúrpolitikában, főként pedig lépten-nyomon megsértették a nem magyar kisebbségek – nemzeti és emberi – önérzetét.[27]

Le kell azonban szögeznünk legalább három tényt:

– Mindez, ahogy Jászi is hangsúlyozta, nem volt kivételes jelenség a korabeli Közép- és Kelet-Európában. A német nemzetiségi politika semmivel sem volt jobb, az orosz pedig bizonyosan rosszabb volt. Csupán a Monarchia nyugati, osztrák felében sikerült valóban liberálisabb nemzetiségi viszonyokat létrehozni.

– A régi Magyarországon létezett állami, főként pedig társadalmi nyomás a nemzetiségi intelligencia megmagyarosítására, s megvolt a szándék ennek erőltetésére is, de az alapjában
liberális rendszerben nemigen léteztek a gazdasági vagy adminisztratív kényszer igazi eszközei.
Az iskolapolitika a köznép – azaz zömmel a parasztság – irányában csak a magyar nyelv elsajátíttatására törekedett. A városi asszimiláció és a könyvben is emlegetett nemzetiségi szigetek beolvasztása pedig alapjában véve spontán folyamat volt, ha igyekeztek is különféle módon, például nemzetiségi gimnáziumok megszüntetésével »siettetni«.

– Később, az első és a második világháború után, a nemzeti elnyomás, üldözés, sőt a népirtás (genocídium) összehasonlíthatatlanul rosszabb példáit ismerte meg Európa és a világ számos népe, köztük időnként és helyenként a szomszédos országokban élő magyarság is.

Ha tehát a korabeli politikai kontextusban vagy – különösen – a könyv szövegösszefüggésében és belső értékrendjében érthető is, mai fogalmaink szerint semmi esetre sem lehet e korban erőszakos magyarosításról vagy kényszer-asszimilációról beszélni."

Egy régi könyv idszerűsége. [Előszó Jászi Oszkár *A nemzeti államok kialakulása és a nemzetiségi kérdés* című kötetéhez.] Gondolat Kiadó, Budapest, 1986, 28–29. o.

3.) **Zeidler Miklós** (1967) velős, rövid, lényeget kifejező mondatai:

„A magyar nemzetiségpolitika nem volt különösebben kíméletlen vagy erőszakos, csak éppen nem volt előzékeny és nagyvonalú sem."

Zeidler Miklós: *A revíziós gondolat.* Osiris Kiadó, Budapest, 2001, 18. o.

4.) **Fejtő Ferenc** (1909–2008) véleménye egy interjú alkalmával 2001-ben:

„…azt mondják, hogy Magyarországot azért csonkították így meg – ezt mondják ma is többen –, hogy megbüntessék a korábbi évszázadokban elkövetett mulasztásaiért. Egyetért ön ezzel?"

Fejtő Ferenc válasza egyértelmű, hisz a korabeli szempontokból kell erre a témára nézni, nem pedig utólagos belemagyarázással:

„Egyáltalán nem értek egyet ezzel a gondolattal. Hát kinek nincsenek mulasztásai? Akkor Angliát is meg kéne büntetni a mulasztásaiért, hogy az írekkel, skótokkal, gallokkal szemben hogy viselkedett. Franciaországot is meg kéne büntetni. Minden birodalmat meg kellene büntetni tulajdonképpen a

27 Egy előadás során azt kérdezték Habsburg Ottó főhercegtől, hogy a magyarok valóban elnyomták-e a nemzetiségeket. – „Nem! – válaszolt a főherceg. – De értettek a tűszúrásokhoz. S ezeket az emberek nehezebben felejtik el, mint az ütéseket."
Ezt nevezte gróf Tisza István „tyúkszemre lépésnek", és meg akarta szüntetni.
Dr. Mailáth István: *Elmélkedés az 1000 éves elnyomásról.* In Sisa István: *Magyarságtükör.* Püski Kiadó, Budapest, 2001, 380. o.

bűneiért. **A magyaroknak a bűnei nem voltak nagyobbak a többiekénél, a korszellemnek, a feudális korszellemnek feleltek meg csupán.**"

„A történészek akkor és azóta is általában a birodalom felbomlása kifejezést használták. Én azt a címet adtam: szétrombolása. Mert tényleg, felső határozattal, referendumok nélkül, a népek megkérdezése nélkül döntöttek a népek sorsáról."

Szidiropulosz Archimédesz: *Trianon utóélete. A magyar társadalom Trianon-képe az ezredfordulón.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2001, 291. o.

Miután a világháborút Magyarország elvesztette, a magyarságot állították pellengére a nagyhatalmak, belemagyarázva a nemzetiségek elnyomását, mint az ország megcsonkítását kiváltó indokot – ezzel leplezve saját tettüket, az ország feldarabolását a háború alatt szorult katonai helyzetük miatt.

***

Ehhez a fejezethez kapcsolódik az iskolák elmagyarosítása, ugyanis ezáltal is elnyomták a magyarok a nemzetiségeket. A magyarokat elítélő szempontok megtalálhatók bármelyik idegen nyelvű kiadásban, de magyar könyvekben is. Alább olyan hiteles adatok olvashatók, amelyek az ellenkezőjét bizonyítják.

Iskolák elmagyarosítása

Abban, hogy az iskolák által a nemzetiségek elmagyarosíthatók, megszállottan hittek a politikusok, pedig elképzelhetetlen, hogy olyan vidékeken, ahol magyar sem igen volt, hogyan lehetett az iskolai oktatás révén magyarul megtanulni. Herczeg Ferenc meggyőzően írja le 1933-ban a szegedi évekről:

„A városban nyüzsögtek a bánsági gyerekek, akiket magyar szóra hoztak fel. [...]

Nem hiszem egyébként, hogy a szegedi iskolák elmagyarosítottak volna akárcsak egy sváb parasztfiút is. Ami magyar tudományt fölszedtek az iskolában, azt otthon az eke mellett megint sürgősen elfelejtették. Meggyőződésem szerint az iskola egyáltalában nem képes arra, hogy elterjessze az állam nyelvét a nép között, mert a parasztnak a maga anyanyelvén kívül nincs szüksége más nyelvre. Ő az őstermelő, és akivel neki dolga van, ügyvéd, orvos, kereskedő, mind rajta akar nyerészkedni, és azért meg is tanulja a paraszt nyelvét. Magyarrá lett azonban a svábok értelmi osztálya, az sem hazafiságból – mert a hazáért meghalnak az emberek, de nyelvet nem tanulnak –, hanem szükségből, és mivel a kultúrélet egyetlen ismert formája a magyar élet volt."

Herczeg Ferenc: *Emlékezések.* Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1985, 106. o.

A magyarosítást az úgynevezett iskolatörvények bevezetésével akarták megvalósítani: Az 1879: XVIII. törvénycikk egyik pontja kimondta: „A magyar nyelv az összes bárminemű nyilvános népiskolákban a kötelező tantárgyak közé ezennel felvétetik." Tehát 1879-ben vezették be a magyar nyelv oktatását a nemzetiségi iskolákban – **addig a magyar nyelvet nem is tanították!** A törvény nagy ellenállást és bírálatot váltott ki a nemzetiségek körében, holott csak az államnyelv tanításáról rendelkezik, jogosan.[28]

28 Jugoszláviában az 1950-es években harmadik elemiben kezdték a szerb nyelvet tanítani (ma már az első elemiben tanítják), és őszintén szólva örülök, hogy értem és beszélem a szerb nyelvet is – bár nem az iskolában, hanem az életben tanultam meg. Eleve másodrendű polgárként élhet egy kisebbségi nemzet tagja az államnyelv tudása nélkül – ezt nem akarták elfogadni a nemzetiségek.

A következő „nyelvrendelet” az 1891: XV. törvénycikk, ami újból felháborodást váltott ki nemzetiségi oldalról, ugyanis előírta az óvodák számára a magyar nyelv használatát.
Ez értelmetlen, provokatív lépés volt, hiszen az országban legfeljebb 400 óvoda volt.
Joggal tiltakoztak ellene a nemzetiségek.
A legnagyobb ellenszenvet az elhíresült Lex Apponyi, a gróf Apponyi Albertről elnevezett 1907: XXVII. törvénycikk váltotta ki. A törvény megállapította a tanítók fizetésének minimumát, amit összekapcsolt a magyar nyelv hegemóniájának erősítésével. Egyidejűleg modernizálták és ezért anyagilag is támogatták az egyházi iskolákat. **Négy év alatt 3,350 902-ről 10,745 915 millió koronára emelkedett ez az összeg!**[29] F/8
Egyik paragrafusa azonban úgy rendelkezett, hogy a nem magyar nyelvű elemi iskolákban a magyar nyelvet olyan mértékben kell tanítani, hogy a nem magyar anyanyelvű gyermek a negyedik osztály befejezése után gondolatait mind élőszóban, mind írásban magyarul érthetően ki tudja fejezni. Ez sajnos nem reális cél, hanem ostobaság volt.
A magyarokat ok nélkül is vádolták kétnyelvű iskolák bezárásával és számuk csökkentésével:

> „Az iskolások anyanyelvükön tanultak írni-olvasni. A nem magyar tanítási nyelvű iskolák statisztikában kimutatott lényeges csökkenése félrevezető. Az 1910-es népszámlálás alkalmával ugyanis a kétnyelvű iskolákat, a korábbiaktól eltérően, egyszerűen a magyar tannyelvű iskolák közé sorolták.”
>
> Diószegi István: *A Ferenc József-i kor.* Vince Kiadó, Budapest, 1999, 135. o.

1900 és 1913 között a nem magyar nyelvű iskolák számában alig van különbség: 3319, illetve 3321. A kétnyelvű iskolák száma sem változhatott sokat, számuk 1900-ban 3404 volt.

3. táblázat. *Oktatási nyelv az iskolákban*

Oktatási nyelv	**1880**	**1900**	**1913**
Magyar	7342	10 325	13 608
Német	867	383	449
Szlovák	1716	528	365
Rutén	393	93	47
Román	2756	2157	2170
Szerb-horvát	313	135	269
Egyéb	48	23	21
Összes nem magyar	6093	3319	3321

29 Joachim von Putkammer: *Schulalltag und nationale Integration in Ungarn [Iskolai hétköznapok és nemzeti integráció Magyarországon].* Oldenbourg Verlag, München, 2003, 131. o.

4. táblázat. *Kétnyelvű iskolák a dualizmus korában*

Kétnyelvű iskolák kiemelve	**1880**	**1900**	**1913**
Nem magyar összesen	6093	3319	3321
Magyar–német	919	720	
Magyar–szlovák	597	1224	
Magyar–rutén	246	304	
Magyar–román	394	808	
Magyar–szerb-horvát	131	308	
Magyar–egyéb	102	40	
Összes kétnyelvű	2389	3404	–––
Összes nem magyar és kétnyelvű	8482	6723	3321

Nagy visszhangot keltett a szlovák gimnáziumok bezárása. A magyarok részéről nagy hiba volt, hogy nem nyíltak olyan szlovák nyelvű gimnáziumok, amelyek megfeleltek volna a követelményeknek, ahogy a nemzetiségi törvény is előírta.

„Bezárták a Maticát [szlovák kulturális egyesület – D. A.] és a szlovák gimnáziumokat, ahol féktelen izgatást fejtettek ki a fennálló rend ellen. Ezekből a kulcspozíciókból áradt az egyébként nehezen indokolható magyargyűlölet szítása és az ország integritását fenyegető, vagyis hazaárulással egyenlő, gátat nem ismerő izgatás.

Egyre-másra érkeztek a kormányhoz jelentések a már egészen nyíltan folyó államellenes tevékenységről. Szlávy József volt akkor Magyarország miniszterelnöke. A maga is szlovák (mert Magyarországon nemcsak az esztergomi érsek, hanem a miniszterelnök is lehetett szlovák, ha arra rátermett volt) Szlávy 1873-ban meleg hangú levélben kérte Paulinyi-Tóthot, a Matica alelnökét, hogy hagyják abba a politizálást, és ne térjenek el a Matica alapszabályaitól, ápolják a kultúrát és a békét. Nem használt a miniszterelnöki intelem sem. Végül is a kormány kénytelen volt vizsgálatot indítani a Matica ellen és Zólyom vármegye törvényhatósági felirata alapján a szlovák iskolák ellen is.

A nagyrőcei főgimnázium elleni vizsgálatot az evangélikus egyházi hatóság foganatosította, amelynek eredményeként messzemenően súlyosabb horderejű szubverzív tevékenység bizonyult be, mint amit feltételeztek. Erre Trefort Ágoston kultuszminiszter 1874. augusztus 25-én bezáratja a nagyrőcei, majd hasonló vizsgálat alapján 1874. december 14-én a znióváraljai gimnáziumot, december 30-án pedig a túrócszentmártonit. A Slovenská Matica bezáratására hosszú és alapos vizsgálat után, 1875. április 6-án került sor. A Matica annyira az orosz kiajánlás bűvkörében tevékenykedett, hogy még hivatalos pecsétjét is cirillbetűs felirattal használta.

Kétségtelen, hogy mindez nem válik a Magyar Birodalom díszére, **különösen ha a céltudatos propaganda bölcsen, de korrektnek nem minősíthető módon elhallgatja az iskolák és a Matica bezárásának az okát.** Elhallgatja a jóindulatú miniszterelnöki intést, elhallgatja a törvényes keretek között lefolytatott, nem is állami, hanem egyházi felügyelő hatóság által hozott elmarasztaló eljárást. Úgy állítja be a szomorú eseményt, mintha a magyar kormány szlovákirtó gerjedelmében támadott volna. Támadott volna, brutálisan és gonoszul a szlovák kultúra megsemmisítését célozva, holott az igazság az, hogy **a magyar kormány védekezett** egy parányi, megszállott kisebbség gyűlöletet, felforgatást és békétlenséget szító, konok tevékenysége ellen.

Az igazság kedvéért le kell szögeznünk, hogy a három szlovák tannyelvű iskolán kívül a szlovák ifjúság akkoriban még öt magyar tannyelvű gimnáziumban: Pozsonyban, Selmecen, Késmárkon, Eperjesen és Rozsnyón is elsajátíthatta és művelhette a szlovák nyelvet."[30]
Dr. Mailáth István: *Elmélkedés az 1000 éves elnyomásról*. In Sisa István: *Magyarságtükör,* 378. o.

A KÖVETKEZŐ ADATOKAT AZ EURÓPA-SZERTE TERJESZTETT MAGYARELLENES PROPAGANDA SEHOL SEM KÖZÖLTE. ÖSSZEFÜGGÉSEIBEN ÍGY NÉZ KI:

Nos, nemhogy bezárták volna az iskolákat – így általánosítani ugyanis nem lehet –, hanem támogatást is kaptak:

a.) „Tisza és a román küldöttség megtárgyalta az akkor magasabb végzettséget és műveltséget adó gimnáziumok ügyét is. A román fél jóval nagyobb államsegélyt kért tanári fizetés-kiegészítésként iskolánként a román gimnáziumok számára. A miniszterelnök egy számsorral meglepetést okozott a három román tárgyalónak, ugyanis kiderült, hogy Magyarországon (nota bene: a népek börtönében) a román gimnáziumok majdnem kétszer annyit kapnak, mint pl. a római katolikusok: »A kormány eddig is készséggel segélyezte a nem magyar tannyelvű középiskolákat abban a formában, amelyben a segélyezés eddig kéretett, t. i. tanári fizetés kiegészítésének alakjában és figyelmet érdemel, hogy míg az ilyen címen egy-egy középiskolának adott segély róm. kath. tanintézeteknél átlag 10 000 korona« – protestánsoknál, ha nem csalódom, 12 000 korona – »addig a román tannyelvű iskoláknál átlag 19 500 koronára rúg«. Így nyomjuk el a román kultúrát ma is Magyarországon. (Derültség.)"
Raffay Ernő: *Balkáni birodalom.* Nagy Magyarország Könyvek, Budapest, 2010, 143. o.

b.) „De kibírja az összehasonlítást az 1918 előtti magyar oktatáspolitika kisebbségi gyakorlata is, pedig azt az időszakot a magyarországi nemzetiségek elnyomásának idejeként szokták emlegetni. Tőkéczki László írta meg egy évtizeddel ezelőtt, hogy 1911-ben a 2 948 186 magyarországi románra 2813 anyanyelvű iskola jutott, vagyis 1016 lakosra egy iskola, míg Romániában – tehát a román anyaországban – csak 1418 lakosra jutott egy iskola. Tőkéczki László tanulmányában egy 1915-ben Bukarestben, tehát a történelmi Magyarországon kívül megjelent román munkára támaszkodott. Ennek a könyvnek a szerzője Onisifor Ghibu[31] volt (1883–1972), kolozsvári egyetemi tanár, aki igazán nem vádolható a »magyar nacionalizmus« kiszolgálásával: a két háború között a leghevesebb követelője volt az erdélyi Római Katolikus Státus felszámolásának és vagyona román kézre juttatásának."
Beke György: *Magyar Áfium. Trianon fogságában.* Püski Kiadó, Budapest, 1999, 63. o.

A dualizmus korában az iskolafenntartók az egyházak voltak. Ehhez azonban szükség volt a lakosság anyagi támogatására is. Ezért nem csak a magyar rendeletek okozták a nemzetiségi iskolák számának csökkenését, más okokról is szólnak a dokumentumok – és ami lényeges, nem csak magyar történészek írják, hanem német, román források is.

30 Fontos és értékes kiegészítés Robert A. Kann: *Werden und Zerfall des Habsburgerreiches [A Habsburg Birodalom keletkezése és szétesése]*. Styria, Graz, 1962, 147. o. könyvének részlete: „Annak ellenére, hogy a szlovákok, románok és ruténok Magyarországon hátrányban voltak az iskoláztatásban, az osztrák egyetemeken [itt nem a német nyelvű egyetemekről van szó – D. A.] ezeket a nemzetiségeket nem találjuk meg. Pedig a szlovákok Prágában, a ruténok Lembergben és Czernowitzben, a románok is Czernowitzben tanulhattak volna anyanyelvükön." Lehetőség továbbtanulásra anyanyelven a fenti egyetemeken lett volna. Bizonyára a kulturális igény és szint különbözősége döntő szerepet játszott, hiszen ezen nemzetiségek nagy része földműveléssel foglalkozott: 1900-ban a ruténok 88,8, románok 87,4, szerbek 86,3, horvátok 82,0, szlovákok 72,4, magyarok 60,3 és a németek 51,9 százaléka.

31 Erdélyi román, Nagyszebenben született – filozófiai és pedagógiai doktorátust szerzett Jénában 1909-ben. A kolozsvári egyetem professzora 1920–1940-ig, közismert volt magyarellenességéről.

I. Szlovák iskolák:

„A magyarsággal mereven szemben álló nemzetiségek körében a vezetés a hetvenes évek óta a szerbek kezéből mindinkább a románok kezébe ment át. A közel 2,6 millió román a legerősebb nemzetiséget alkotta az országban. A nemzeti öntudat is bennük volt a legerősebb. Míg a tótok **csak azért, hogy az iskolaadóktól szabaduljanak, szívesen látták, hogy tótnyelvű felekezeti népiskolák helyébe magyar nyelvű állami népiskolákat kapjanak,** úgy hogy a tótnyelvű népiskolák száma 1880 és 1900 között 1700-ról 500-ra olvadt le, a románok szívósan fenntartották iskoláikat."

Gratz Gusztáv: *A dualizmus kora. Magyarország története 1867–1918. I–II.* Magyar Szemle Társaság, Budapest, 1934, (Reprint: Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992), I. kötet, 378. o.

II. Német iskolák:

1.) „A szászokkal ellentétben a többi magyarországi németek vagy nem voltak abban a helyzetben, vagy **nem akarták az iskola-fenntartási költséget tovább viselni.** Ezért elfogadják az állami támogatást, ami legkevesebb öt tantárgy magyarul tanításával [téves adat – D. A.] és állami ellenőrzéssel van egybekötve. Az iskolatörvény hatásának következtében számtalan korábbi német iskola mostantól állami kézbe kerül és a tanítás magyar nyelven folyik."

Adam Wandruszka und Peter Urbanitsch (Hrsg.): *Die Habsburgermonarchie 1848–1918: Die Völker des Reiches. Band III/1. C. Die Deutschen in Ungarn.* Von Friedrich Gotas, 383. o. [A Habsburg Monarchia 1848–1918: A Birodalom népei, III/1 kötet, C. Fejezetíró: Friedrich Gotas: Németek Magyarországon]. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien, 1980.

A fentieket egy **német szerző – Dr. Karl Bell – 1926**-ban, akkor amikor már Erdély Romániához tartozott, őszinte megnyilatkozása is alátámasztja. Így ír a dualizmus alatti időkről:

2.) „A kelet-sváb nép sem Bánátban, sem Bácskában, sem Sváb-Törökországban [Baranya, Tolna és Somogy megye svábokkal lakott területének neve – D. A.], de a szatmári részben sem tanúsított jelentős ellenállást a magyarosításnak. [...] **Fájdalmas volt, hogy néhány keleti sváb község iskolai kérdésekben a spórolás útját választotta, holott a dél-magyarországi német parasztok a királyság leggazdagabbjai közé tartoztak.** Az állam azzal ámította a lakosságot, hogy csak a felekezeti iskolákat adják át, egy kis magyarosításnak nincs jelentősége, éppen ellenkezőleg, és akkor egyből megszabadulnak az addig költséges iskolafenntartástól. Többnyire nagyon is szívesen egyeztek bele a javaslatba, (aminek oka:) anyagiasság!"

Dr. Karl Bell: *Das Deutschtum im Ausland. Banat [A németség külföldön. Bánát].* Deutscher Buch- und Kunstverlag, Dresden, 1926, 70–71. o.

Tehát nem utolsósorban az anyagiasság volt a döntő ok, még a gazdag dél-bánsági svábok is inkább elfogadták az állami magyar iskolákat, mivel az nem került költségükbe. Mondván: a gyerekek majd megtanulnak otthon németül.

III. Román iskolák:

„Azt is szükségesnek tartjuk már most megjegyezni, hogy a Lex Apponyi elfogadása után szűntek meg román felekezeti iskolák – de nem a magyar kormány vallás- és közoktatásügyi minisztere akaratából. [...] Hogy kinek az akaratából, arra Cseres Tibor hívja fel a figyelmet:

»Kétszáz román tannyelvű hitfelekezeti iskolát szüntettek meg egyházi fölötteseik, mintsem hogy elfogadják az állami segélyt. Erre a jelenségre utalva állapította meg néhány évvel később Onisifor Ghibu (egyébként magyarellens érzelmű erdélyi román professzor): 'Az erdélyi román iskolahálózatban mutatkozó visszaesés okát magukban a románokban kell keresni.'

Lámcsak, milyen bonyolult minden a magyar–román viszony történetében.«"

Kocsis István: *A meztelen igazságért.* Püski Kiadó, Budapest, 1996, 207–208. o.

Ehhez, persze, tudni kell, hogy a sokat átkozott Lex Apponyi csak akkor volt érvényes, ha az iskola állami fenntartású lett. Öt tantárgyat kellett a művelődési minisztérium tanterve alapján tanítani. Az is ismeretes, hogy ebből a magyar nyelvet és irodalmat kellett magyarul tanulni, három tantárgyat pedig anyanyelven. Ebből az következik, hogy az egyházi iskolákban nem kellett a minisztérium tanterve alapján tanítani, ha nem részesültek állami támogatásban.[32] Érdemes ezeket tényeket is figyelembe venni, mielőtt elítélnék a dualizmus korabeli nemzetiségi politikát és a magyarságot állítanák pellengérre anélkül, hogy több mint száz év után részrehajlás nélkül – ha megkésve is –, de kimondanák a tényeket, és cáfolnának egyes vádakat.[F/9]

Az Osztrák Tudományos Akadémia kötetéből egy lényeges idézet:

> „Nyelvi-etnikai asszimiláció: A helyi németség asszimilációja már az 1848-as forradalom előtt megkezdődött. A 19. század folyamán nagyrészt elmagyarosodtak. **Azonban a felvidéki városok polgársága részben elszlovákosodott.** Kezdetben a magyarosodás önkéntes volt, ami összetett szociális és pszichés kiváltó okokra vezethető vissza. Kétségtelenül ez a természetes és önkéntes folyamat – főképpen 19. század utolsó negyedétől – az állam magyarosítási törekvései, elsősorban az iskolapolitika által felgyorsult és támogatta is. A nyelv- és a népességváltás különösen a városokban volt erőteljes."
>
> Adam Wandruszka und Peter Urbanitsch (Hrsg.): Die *Habsburgermonarchie 1848–1918: Die Völker des Reiches. Band III/1. C. Die Deutschen in Ungarn.* Von Friedrich Gotas, 383. o.

Csaplovics János 1842-ben kiadott könyvében írja (kivonatosan):

> „A német telepesek fokozatosan nyelvet váltottak, sokan szlovákok, magyarok és horvátok lettek.
> Úgy Selmecbányának, mint Beszercebányának a németajkú lakosai azt a privilégiumot kapták IV. Bélától, hogy csak német kaphatott polgári jogot ezekben a városokban.
> **1608, illetve 1613 óta azonban megengedték a szlávok betelepedését és ma már mindkét város szlovéknak tekinthető.**"
>
> Johann von Csaplovics: *England und Ungern; eine Parallele. Im Anhange: Ueber die Deutschen in Ungern [Anglia és Magyarország; párhuzamosság. Függelékben: A magyarországi németekről].* Halle 1842, (Reprint: Nabu Public Domain Reprints, é. n.), 126. o.

Így tehát nem csak a magyarok szlovákosodtak el, és megfordítva, hanem a cipszerek (felvidéki németek) is. Tegyük fel a kérdést: erőszakos szlovákosításról van szó? Nem, mivel különböző népek egymás mellett élése esetén természetes folyamat a beilleszkedés és az összeolvadás, ami nem egyirányú, hanem kölcsönös folyamat.[33]

---

32 Figyelemre méltó Pop Ghiţă erdélyi román politikusnak, a Nemzeti Parasztpárt képviselőjének parlamenti felszólalása, amelyben Anghelescut (román kultuszminiszter) [őt tartják a román Apponyinak, csakhogy Romániában öt tantárgyat kellett románul tanulni a kisebbségi gimnáziumokban – D. A.] támadja: „Én is a régi Magyarországon tanultam egy román lyceumban és az érettségi vizsgáimat az összes tárgyakból román nyelven tettem le, kivéve a magyar nyelv és irodalmat. Lehetetlenség az, hogy mi kevesebb jogot adjunk a kisebbségeknek, mint amennyi nekünk volt a magyar uralom alatt." Bíró Sándor: *Kisebbségben és többségben. Románok és magyarok 1867–1940.* Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem (Bern) kiadása, 1989, 453. o.

33 Csehszlovák forrásból származik a következő adat (Häfler–Korčak–Král: *Zeměpis Československa [Csehszlovákia földrajza]*. ČSAV, Praha, 1960, 236. o.): „Az 1921. év előtti 150 év alatt a szlovák–magyar nyelvhatár [...] 319 községe közül 73 változtatta meg a nemzetiségét, és ebből 49 [vagyis 67,1 százalék – D. A.] a szlovákok javára." [Ez bizony nem a magyar elnyomást bizonyítja – D. A.] Balassa Zoltán: *Miért haragszanak ránk a szlovákok?* In *Nagy Magyarország,* 2009. október, 74. o.

Az első világháború előtti magyarellenes propaganda

1. A Replica-ügy, a Memorandum-per.
2. A csernovai sortűz 1907.
3. Robert William Seton-Watson (1879–1951), alias Scotus Viator tevékenysége.

Ahhoz, hogy megértsük a háború előtti magyarellenes hangulatot a franciáknál, briteknél sőt az olaszoknál is, meg kell ismerni a dualizmus alatti magyarellenes propaganda fontosabb mozzanatait.
A kiegyezés után különösen a szerbek voltak aktívak, ami azon múlott, hogy ellentétben a szlovákokkal és az erdélyi románokkal, nem vonultak azonnal passzivitásba. Gratz Gusztávot idézve:

> „Kivált a szerbek, akik negyven évvel később valóban a történeti Magyarország sírásói lettek, voltak azok, akik konok fanatizmussal adtak kifejezést annak a tudatuknak, hogy el fog jönni az ő idejük is. Egyik vezérük, Miletics Szvetozár, egy ízben, amikor arról volt szó, hogy az 1867. évi kiegyezés Magyarország fennállásának biztosítéka-e avagy veszte, már régebben fagyos közönnyel mondta: »Nos uraim, magyarok, azt mondom nektek, kiegyezéssel vagy anélkül, el vagytok veszve. Mi, nemzetiségek is talán veletek együtt fogunk halni, de azzal a különbséggel, hogy ti nyomtalanul el fogtok tűnni: **mi szlávok ellenben fel fogunk támadni, ha másként nem, mint annak a hatalmas törzsnek gyermekei, amelynek uralma a Névától az Adriáig terjed.«"**
>
> Gratz Gusztáv: *A dualizmus kora I–II. Magyarország története 1867–1918,* I. kötet, 186. o.

A szerbek aktivitása az 1870-es években volt jelentős, utána szerepüket a románok vették át, sokkal agresszívabb formában. 1878-ban a berlini kongresszuson elismerik a Román Királyságot – ettől kezdve, különösen amikor 1891-ben megalakul a Liga Culturală [Kulturális Liga], masszív propaganda indul a magyarok ellen Európa-szerte:

> „A magyarországi románok háborítatlan gazdasági, társadalmi, egyházi és művelődési életét látva, lehetetlen csodálkozásunkat eltitkolni ama heves, elkeseredetten gyűlölködő magatartás miatt, amelyet a romániai és magyarországi románok tanúsítottak a magyar állammal szemben. Az okot a románok politikai törekvéseinek természetében és azok végső céljában találjuk meg.
> [...] A Bukarestből sugallt, ismertetett eszmék, melyek Bariţiu és Slavici lapjaiban napvilágot láttak az „elnyomó" Magyarország területén, a szintén Bukarestben életre hívott magyarellenes egyesületek propagandája révén terjedtek szét Európában, majd a nagyvilágban.
> **257 francia, 204 német, 38 angol, 13 olasz nyelvű, összesen 512 könyv foglalkozott a magyarországi románok ügyével."**
>
> Domokos Pál Péter*: Rendületlenül.* Eötvös Kiadó–Szent Gellért Egyházi Kiadó, Budapest, 1989, 40. és 44. o.

Megállapítható, hogy a román irredenta politika fordította Magyarország ellen a magyarokat amúgy is ellenszenvvel figyelő franciákat, így Beneš majdani tevékenysége is termékeny talajra hull. A nyugati államokban kiemelkedő szerepet játszott az úgynevezett Replica-ügy, ill. a Memorandum-per és a csernovai sortűz Magyarország elítélésében.

1. A Replica-ügy

A bukaresti román Liga Culturală 1891-ben *A román egyetemi hallgatók emlékirata* cím-

mel egy emlékiratot adott ki a magyarországi és erdélyi románok ügyében[34], amire magyar főiskolai hallgatók válaszoltak. Erre a válaszra született egy román viszontválasz *(Replica),* amit Popovici Aurél (bécsi orvostanhallgató) szerkesztett. (26 000 példányban adták ki a románok: román, német, francia, angol és olasz nyelven.) Ezt a kiadványt az erdélyi román egyetemi hallgatók írják, és felsorolják benne a román sérelmeket: magyar asszimilációs törekvéseket, románok kiszorulását a közigazgatásból, sajtópereket stb. A *Replica* aláíróit vád alá helyezték. Popovici Aurél vállalja a felelősséget, 4 évi fogházra ítélik. A büntetés elől Romániába emigrált. Jelentősége: a román emlékirat és a *Replica* nagy feltűnést keltett Európában. A Deutsche Schulverein [Német Iskolaszövetség][35] évek óta a magyarországi németek elmagyarosítását kritizálja, üdvözli és méltatja, de egyes osztrák lapok is üdvözlik a *Replicá*t. Jelentős hatása volt az olaszoknál, ahol a magyarokat kárhoztatják román testvéreik elnyomása miatt, és az amúgy is ellenséges francia közvéleményt végképpen a magyarok ellen fordítják. F/10

A magyar főiskolások válaszukban leírták, hogy a bukaresti román emlékiratban térkép-melléklet is volt. Idézet:

> „A román fiatalok emlékiratában egy térkép is van, ebben kék színnel jelölik a románok által lakott vidéket, mely négy államban van. Az első Oroszország, amelytől Besszarábiát a Dnyeszterig követelik, Ausztriától Bukovina déli részét. A harmadik részt Szerbiától követelik, a Duna jobb partján lakó románokat. Az, hogy az oláh ifjúság ezekkel az államokkal hogyan egyezik meg, az nem ránk tartozik; de a negyedik állam Magyarország. Magyarországtól [figyelem! – D. A.] **25 vármegye összesen 122 801 km² területét követelik.** E terület lakossága 5 000 121, ebből 2 392 525, tehát nem egészen 48% román."
> *Die ungarischen Rumänen und die ungarische Nation. [A magyarországi románok és a magyar nemzet].* Franklin-Verein, Budapest, 1891. július., 12–13. o.

Tehát már az 1880-as években terjesztik Európában, hogy Románia a Dnyesztertől a Tiszáig terjed. Ez ellen nem lett volna joga Magyarországnak védekezni?

2. A Memorandum-per, 1894. május 17–25.

A Román Nemzeti Párt Központi Bizottsága, Raţiu János vezetésével 1892-ben a hazai románságot ért sérelmeket taglaló memorandumot akart eljuttatni Ferenc Józsefhez.
A *Memorandum* kibővített formája a bukaresti román ifjúság emlékiratának a románság „ezeréves történelmi jogaira támaszkodva".
A bécsi kabinetiroda a memorandumot átküldte a magyar kormánynak. A kormány az aláírókat hazaárulás vádjával perbe fogta. A per Kolozsvárott folyt le.

> „Az uralkodó azonban nem fogadta a román küldöttséget, beadványukat nem bontotta fel, továbbadta a magyar kormányzatnak, amely a zárt borítékot elküldte Tordára a Román Nemzeti Párt elnökének, Ioan Raţiunak. Tragikomikus helyzet. Az uralkodói magatartás megszégyenítő vereséggel ért fel. A magyar hatóságok azonban »megmentették« a helyzetet, mert miután a Memorandumot a sajtóban is kiadták, pert indítottak. Ez komoly európai visszhangot váltott ki, annál is inkább, mert nagy tüntetésekre adott alkalmat. 15 főt sajtó útján elkövetett izgatásban marasztaltak el, két hónaptól két és fél évig terjedő

34 Moldován Gergely értékes válasza a román *Emlékirat*ra megtalálható: https://hu.wikipedia.org/wiki/Moldov%C3%A1n_Gergely – *Válaszirat a bukaresti román ifjak memorandumára,* Kolozsvár, 1891. Online hozzáférés – PDF-formátum.
35 1880-ban alapították. Célja németnyelvű iskolákat támogatni, alapítani olyan szórványokban ahol a németek éltek Csehországban, Galiciában, Magyarországon stb.

büntetést róva ki rájuk." „Szerencsénk – régi mondása Mocsonyinak [bánsági román nagybirtokos – D. A.] –, hogy nem tudunk akkora nagy ostobaságot csinálni, hogy a magyarok ne válaszoljanak még nagyobbat"

Miskolczy Ambrus: *A modern román nemzet a „régi" Magyarországon, 1867–1918. Rubicon*, 2001/8–9., 35. o.

A *Memorandum* jelentősége: anyagát angol, francia és német nyelven terjesztették Európában, és tájékoztatták a magyarok „brutalitásáról" a nyugati sajtón keresztül a közvéleményt:

„A »Memorandum« per kapcsán a nyugati nyelveken kiadott propagandaanyag elárasztotta a nyugati országokat:
A Liga viselte a per összes költségét, honorálta a »védő« ügyvédeket, évi támogatást juttatott az elítélteknek, a román nép »mártírjainak«. Golgota címen 50 ezer példányban röpiratot készíttetett és azon Raţiu mint Krisztus, keresztfára feszítve, akit a magyarok korbácsolnak.
A Golgota nagy hatást ért el. **Clemenceau** a La Justice-ben szót emelt a vádlottak mellett:
»A kolozsvári esküdtszék elítélheti dr. RAŢIU-t és társait. Az európai közvélemény előre fölmentette őket.«"

Domokos Pál Péter: *Rendületlenül,* 48. o.

A bíróság két hónaptól öt évig terjedő börtönbüntetést szabott ki a vádlottakra. 1894 júliusában letartóztatták őket, de már 1895-ben uralkodói amnesztiával szabadultak.
Szabadulásukat báró Bánffy Dezső miniszterelnöknek köszönhették, akinek személyesen meg is köszönték. Az irredenta propaganda a francia és olasz közvéleményt egyértelműen a magyarok ellen fordította.

3. A csernovai sortűz

Nagy jelentősége volt még a csernovai eseményeknek, miután Scotus Viator vagyis R. W. Seton-Watson (részletesebben a 56. oldaltól) angol, francia és német nyelven az eseményt Európa-szerte terjesztette. Most már végleg „ázsiai, barbár népnek" nevezik a magyarokat, és minden irányból támadások érik a magyarságot, mint „a nemzetiségek legvadabb elnyomóit." A valóság ebben az esetben is más, mint a külföldön terjesztett propaganda.
1907-ben a csernovai templom felszentelését a helyi lakosok Hlinka Andrásra (Andrej Hlinka), falujuk szülöttjére akarták bízni, ezt azonban Párvy Sándor szepesi püspök nem engedélyezte, mert Hlinkát papi teendőitől eltiltották és „nemzetiségi gyűlöletre való izgatás" címén elítélték. Az egyházi méltóságok Hlinka távollétében akarták felszentelni a templomot, (Hlinka ekkor morvaországi előadókörúton tartózkodott), s az ez ellen tiltakozó, köveket és más tárgyakat dobáló tömegbe 1907. október 27-én a csendőrség belelőtt. A sortűz következtében 15 ember halt meg. A csernovai sortüzet követő perben 55 vádlottat összesen 37 év börtönbüntetésre ítéltek. A „csernovai ügy" azonban európai, sőt világvisszhangot kapott, „hála" Scotus Viatornak.
A csernovai sortűznek semmi esetre sem volt nemzetiségek elleni színezete.
Korabeli jelentés kihangsúlyozza, hogy „a fegyvert használt 7 csendőrségi egyén közül a járásőrmester [aki a sortüzet elrendelte – D. A.] és 4 csendőr tót nemzetiségűek."
A tényeket Katus László foglalja össze, mert Roman Holec szlovák történész 1997-ben megjelent könyve alapján dolgozza fel az eseményeket, amiben a következőket írja:

„Roman Holec tíz évvel ezelőtt megjelent könyvében – a korabeli források alapján – tárgyilagosan megírta a csernovai események történetét: »**Az összes csendőr liptói volt, szlovák származásúak voltak,**

tudtak szlovákul. Szlovákokat vagy magyarokat csinálni belőlük azonban ahistorikus, és nekik mint Magyarország állam polgárainak nem voltak ilyen problémáik...«"
„A történetben szereplő egyházi személyek is – a püspök kivételével – mind szlovákok voltak."
Katus László: *A csernovai sortűz 1907. Kőzápor és golyózápor.* In *Rubicon* 2008/4., 51–53. o.

A fenti idézetek megmagyarázzák a tragikus eseményeket, de az akkori hangulat kialakításában Európa-szerte Scotus Viator munkái a mérvadók. [F/11] A *Racial problems in Hungary* [Faji problémák Magyarországon] című könyvében (1908) írja le az eseményt, majd külön füzetben angolul: *Political Persecution in Hungary* (1908), valamint franciául és németül is megjelenik (1908): *Politische Verfolgungen in Ungarn* [Politikai üldözések Magyarországon]. Az esetet a nemzetiségek elnyomásának kirívó példájaként magyarázza és elítéli a magyarságot. Hogy mennyire nem volt igaza, a fentiekben látható.
A nemzetiségek a 19. század vége óta Európa-szerte terjesztették igaz és igaztalan vádjaikat, de magyar politikusok, történészek és írók nem cáfolták meg kellő határozottsággal és eréllyel a hamis vádakat.

Gratz Gusztáv ezt így ítélte meg:

„Érthetetlen, hogy a magyarság ennek a kérdésnek tárgyalását a külföldi közvélemény előtt jóformán monopóliumszerűen átengedte a nemzetiségeknek, ami megmagyarázza az éppen ebben a kérdésben ellenünk támadt hangulatot. Ami a nemzetiségi kérdésről magyar részről napvilágot látott, az nem megy túl a legnagyobb általánosságokon."
Gratz Gusztáv: *A dualizmus kora I–II. Magyarország története 1867–1918,* II. kötet, 393. o.

Ez a hozzáállás sajnos a későbbiekben többszörösen megbosszulja magát.

MÁSODIK VÁD: A VILÁGHÁBORÚ KITÖRÉSÉÉRT MAGYARORSZÁG NAGYMÉRTÉKBEN FELELŐS

Mementóként Kossuth Lajos szavai:

„S a Habsburg Birodalom továbbéltetése esetén elkerülhetetlen nagy háborúban »mi nem mint osztrák ellenségek [ellenesek], hanem mint osztrák bűnrészesek fogunk számba vétetni. Magyar légióról többé nem lesz szó, hanem lesz szó cseh, horvát, szerb, oláh légióról.« A háború – Kossuth a keleti és a német kérdésben számított újabb háborúra – »a birodalmat szét fogja bomlasztani, de szétbomlasztja úgy, hogy a szerteomló romok súlya Magyarországot is eltemeti, mert a szétbomlásnál mi nem mint önálló tényezők jelenendünk meg, kikkel számolni kell; hanem mint préda, mellyel a győztesek rendelkezendnek«. A felismert veszélyek szenvedélyessé izzították előadását: »az osztrák sas átokterhes társasága gyengékké teszen, mert belerőnket megoszlatja, természetes barátainkat, sőt polgártársaink egy részét is ellenségeinkké teszi, isolál a világtól, elkülönít azoknak érdekeitől, kikre különben számíthatnánk a veszély órájában, s nem hágy fel számunkra más dicsőséget, mint hogy mi legyünk a máglya, melyen az osztrák sas megégettetik, – égve magunk is«. (Negyvenkilencz, 1867. 4–5. sz.)"
Szabad György: *Kossuth politikai pályája* – http://mek.niif.hu/04800/04881/html/szabadkpp0011.html

A következő, hazugságokat terjesztő sorokban láthatjuk, mennyire igaza volt Kossuthnak. Azzal, hogy a háború okozói Berlinnel szövetségben Budapest volt Edouard Beneš, R. W.

Seton-Watson (Scotus Viator) és Stephen Pichon vádolta meg a magyarokat:

1.) Edouard Beneš:

> „A koronatanácsban is, amely 1914 júliusában eldöntötte, hogy Szerbiával háborút vív, Tisza hangja volt a meghatározó."
> Dr. Edouard Beneš: *Zúzzátok szét Ausztria–Magyarországot! 1916.* Trianoni Szemle 2009/1., 56–63.; 2009/2., 62–69. o.

Még nagyobb hazugság az angol kiadásban:

> „A koronatanácsban is, ami 1914 júliusában eldöntötte, hogy Szerbiával háborút vív, Tisza és a magyar nemesek hangja volt a meghatározó."
> Dr. Edouard Beneš: *Bohemia's case for Independence* (1917) *[Csehország függetlenségéért].* (Reprint: George Allen & Unwin Ltd. London. – Reprint: Arno Press & The New York Times, New York 1971), 44. o.[36]

Nem volt koronatanács, csak miniszteri szintű tárgyalások és magyar nemesek nem voltak jelen csak, gróf Tisza István.

2.) R. W. Seton-Watson:

> „Azok, akik kapcsolatot kívánnak teremteni a szarajevói bűn és a szerb kormány között, helytelen nyomon vannak. A bűnre a felbujtás a Monarchiából jött, a magyarok tűrhetetlen, igazságtalan uralkodásából, amiket a bécsi cinkosság csak súlyosbított."
> R. W. Seton-Watson: *German, Slav, and Magyar [Német, szláv és magyar].* Williams and Norgate, London, 1916, 113. o.

Érthetetlen megállapítás a neves, de a magyarokkal szemben mindig elfogult történésztől.

3.) Elfogadhatatlan Pichon francia külügyminiszter kijelentése 1919. március 31-én, hiszen ekkor már ismert volt gróf Tisza István háborúellenes szerepe 1914-ben:

> „Nem feledkezhetünk meg arról, hogy a magyarok a legádázabb ellenségeink közé tartoznak. A magyar kormánynak rettenetesen nagy a felelőssége a háború kirobbantásában. **Elég, ha Tisza szerepére utalunk.**"
> Litván György (szerk.): *Trianon felé. A győztes nagyhatalmak tárgyalásai Magyarországról. Paul Mantoux tolmácstiszt feljegyzései.* MTA Történettudományi Intézete, Budapest, 1998, 22. o.

Gróf Tisza István álláspontja: Már 1914. július elsején gróf Tisza István memorandumot ír Ferenc József királynak, amiben kifejti, nem ért egyet azzal, hogy Berchtold ki akarja használni a trónörökös elleni merénylet adta lehetőséget, hogy Szerbiával leszámoljon. Ezt ő végzetes hibának tartja, és nem osztja Berchtold véleményét. Szerinte elsősorban hiányoznak a bizonyítékok Szerbia ellen, és mindenki a Monarchiát vádolná egy háború kiprovokálásával.

---

36 A Bevezetőt H. W. Steed írta. Nézzük milyen „bölcseket" mondott (XI. o.): „Egy önálló cseh, vagy még inkább csehszlovák állam létrehozása 12 000 000 monarchiabeli szlávot vonna ki a német ellenőrzés alól, energikus felügyelői lennének az európai szabadságnak. […] Hasonlóképpen egy etnikailag kiegészített Románia létrehozása, az egyesített délszláv államok és a területileg kiegészített Olaszország kivonna 10-12 milliót a Habsburg-népességből, akik nem állnának többet a Hohenzollerek rendelkezésére. A magyarok a független középső magyar Alföldet birtokolnák, a valódi magyar országot, de kivonva az elnyomott helyzetben lévő nem magyarokat, megtalálnák helyüket egy dunai államok föderációjában, amilyenről egykoron Kossuth Lajos álmodott". Az, hogy Kossuth Lajos nem ilyen Dunai Konföderációról álmodott, egyértelmű.

Másodsorban Románia ellenünk lépne fel, csak a bolgárokra számíthatunk, akik a második Balkán-háború következtében teljesen legyengültek. A jelenlegi Balkán-állapotok mellett bármikor lehetne casus bellit találni, de az időpontot úgy kell kiválasztani, hogy az erőviszonyok a Monarchiának kedvezzenek.[37]
Gróf Tisza István nagyon fontosnak tartotta, hogy hivatalosan kinyilatkoztassák, a Monarchia nem számolja fel Szerbiát győzelem esetén (nem kizárva, hogy Bulgária, Albánia és Görögország területeket kapjon Szerbiából). Ezzel Tisza István azt szerette volna elérni, hogy Oroszország tartózkodjon a beavatkozástól, hiszen ismert volt, hogy fennáll ez a veszély, mert Oroszország biztosan kiáll Szerbia mellett.
Ezenkívül Tisza követelte, hogy először ultimátumot küldjenek Belgrádnak, ami nem kell, hogy elfogadhatatlan legyen, de jelentősen növelné a Monarchia tekintélyét, ha a szerbek teljesítik a követeléseket. Úgy vélte, abban az esetben a politikai siker feleslegessé teszi a háborús beavatkozást.

Berchtold másképpen ítélte meg a helyzetet:

> „A belgrádi osztrák követ, Wladimir Freiherr von Giesl, Franciaországban tartózkodott a merénylet idején. Először Bécsbe utazott, hogy utasításokat kapjon a továbbiakra és a július 7-iki minisztertanácsi ülést követően jelentkezett Berchtoldnál. Ekkor azt a tömör utasítást kapta: »Mindegy, hogyan reagálnak a szerbek [az ultimátumra – D. A.]. Önnek meg kell szakítani a kapcsolatot velük és el kell utaznia; **muszáj, hogy háború legyen**.«"]
>
> Manfried Rauchensteiner: *Der erste Weltkrieg und das Ende der Habsburgermonarchie [Az első világháború és a Habsburg Monarchia vége]*. Böhlau Verlag, Wien–Köln–Weimar, 2013, 103–104. o.

Az ultimátum[38] átadására 1914. július 23-án került sor. A választ Pašić szerb miniszterelnök személyesen vitte el von Gieslnek, aki ekkorra becsomagolt, és fél óra múlva elhagyta Belgrádot. Amikor Vilmos, német császár elolvasta a szerb választ, kijelentette:

> „Egy briliáns teljesítmény ez a válasz a 48 órás ultimátumra. Ez több mint amit elvárhattunk! Egy nagy erkölcsi győzelem Bécs számára; minden ok a háborúra megszűnt, Giesl nyugodtan maradhatott volna Belgrádban. Egy ilyen válasz után sohasem rendeltem volna el a mozgósítást."][39]

Nem úgy az osztrákok, akik nem akarták elkerülni a háborút, mindegy, hogy milyen volt a válasz.

---

37 Tisza nagyon jól tudta azt is, hogy az újoncok megszavazása és a katonai kiadások 1902 óta tartó vitája, elszabotálása miatt a katonai felkészültség nem volt megfelelő: „A kettős Monarchiában a népességnek évente csak 0,27%-át, Franciaországban 0,63%-át, Németországban 0,46%-át regrutálták. 1912-ben a Monarchiának kevesebb gyalogos zászlóalja volt, mint 1866-ban, amikor a poroszok ellen harcoltak, miközben ezen időszakban a népesség megduplázódott. Ennek egyik oka a dualisztikus államforma volt, mivel a magyarok konzekvensen blokkolták a hadsereg növelését." Christopher Clark: *Die Schlafwandler [Alvajárók]*. Deutsche Verlags-Anstalt, München 2013. 380. o.
A hadsereg fejlesztésének elhanyagolása a közelgő világháború harcaiban végzetesen megmutatkozik. És ha az újoncok megszavazása és a katonai kiadások növelésének évekig tartó elszabotálása a magyarok által nem lett volna, egymillió fővel több katona, és lényegesen jobban felszerelt hadsereg állt volna rendelkezésre a háború kitörésekor.

38 Meglepő adat: „az ultimátum (július) 24-én jutott el táviratban Szent-Pétervárra az orosz cárhoz, »C'est la guerre européenne (Ez európai háború)« – mondta Szazonov orosz külügyminiszter. [Honnan tudta, hogy ez már európai háború, hisz még csak az ultimátum jutott el Belgrádba, talán már felkészültek rá? – D. A.]. Miklós cár fel volt háborodva. Még azon a reggelen a francia követ meghívta Szazonovot, Buchanant (angol követ) és a román követet reggelire, hogy tervet dolgozzanak ki, és hogy a vonakodó Romániát az antanthoz kössék." Jürgen Angelow*: Der Weg in die Urkatastrophe [Út az őskatasztrófába]*. be.bra Verlag, 2010, 143. o.

39 Jörn Leonhard: *Die Büchse der Pandora. Geschichte des Ersten Weltkrieges [Pandóra szelencéje. Az első világháború története]*. Verlag C.H.Beck, München, 2014, 100. o.

Így látja Hellmut Andics:

> „Mielőtt a közös minisztertanács összeült volna, megjelent Berchtold és Stürgkh kívánságára a bécsi német követ, Heinrich von Tschirschky is, hogy erősebb legyen a hatásuk Tiszára. Hárman győzködték Tiszát, hogy adja fel az ellenállását a háborús beavatkozás ellen. Tschirschky feladata az volt, hogy magyarázza meg Tiszának, hogy Vilmos császár, egy köztudottan megrögzött magyarbarát, a háborús beavatkozás mellett van. Tisza István ekkor 53 éves. [...] így képzeli el a magyar mágnást az ember prémszegélyes aranyozott mentében. Tisza javíthatatlan nacionalista volt; politikusként igazi hűbérúr és autokrata, a magyar parlament számára nem a népképviselet helye, hanem aréna volt, ahol a kiváltságosok a korona és az uralkodó ellenében síkra szálltak ősrégi jogaikért. Olyan embernek látszott, aki nem illik a huszadik századba. És mégis 1914 júliusában éppen ő mondta ki azokat az előrelátó szavakat, amiről a többiek nem is szóltak. **Egyedül ő volt, aki nem csak a Monarchiáról, hanem a népről is beszélt** (értsd: a szenvedéseikről)."
>
> Hellmut Andics: *Der Untergang der Donaumonarchie [A Dunai Monarchia elsüllyedése].* MTV, Wien–München, 1976, 102. o.

Véleményét Tisza – 1914. július 14-én – megváltoztatta, minekutána a német császár megerősítette a szövetségesi kötelezettséget, és biztosította, hogy Románia a központi hatalmak mellett marad.
A leírtak alapján egyértelműen ki lehet nyilvánítani, hogy nem Magyarország a háború okozója, amit gróf Tisza István a végsőkig ellenzett, hiszen ami a külpolitikát illeti, az országnak még önálló államisága sem volt. Tisza becsületből és királyhűsége miatt nem mondott le. Ezeket az adatokat már 1919-ben nyilvánosságra hozták Bécsben, tehát Tisza István szerepe, aki Magyarország álláspontját képviselte, ismert volt, így az úgynevezett Millerand-féle levél valótlanságot állít.
Ha akkor, legalább egyszer, gróf Tisza Istvánra hallgattak volna az osztrákok...
Alcide Ebray (francia konzul Berlinben) már 1925-ben megállapítja könyvében:

> „A háború kitöréséről a német dokumentumok és az osztrák *Vörös könyvek* alapján el lehet mondani, hogy a háború alatt terjesztett nézettel ellentétben **Ausztria vonta be Németországot a háborúba**, és nem fordítva. Ugyanúgy, a háború alatti állásponttal ellenkezőleg, a kettős Monarchiában **az osztrákok követelték erősebben a háborút Szerbia ellen, és nem a magyarok.** [...] Csak azért, hogy Ausztria ne csatlakozzon Németországhoz, a szövetségesek aggódó gondossággal törődtek a »bűnösebb« Ausztriával Versailles-ban."
>
> Alcide Ebray: *Der unsaubere Frieden [Mocskos béke].* Verlag für ganzheitliche Forschung,Viöl, 1996. 20. o.

KONKLÚZIÓ

Az irodalomban a két vádat átveszik, ismételgetik.
Példa rá a következő idézet Hanák Péter (1921–1997) történésztől, ezzel eltussolva Trianon okait – mert a „szétdarabolásnak" nem a „más nemzetek szeparatizmusa" az oka:

> **„A szétdarabolásnak nem is a »háborús felelősség« számonkérése, a megtorlás volt a döntő oka, hanem a történelmi Magyarország felét kitevő más nemzetek szeparatizmusa, ehhez pedig a magyar kormányok szűkkeblű nemzetiség-politikája is hozzájárult.** Vizsgáljuk felül »az ország kétharmadának elrablása« sztereotípia valóságtartalmát is. Igaz, a régi területből, 282 ezer km^2-ből mindössze 93 ezer maradt, de az elcsatolt területekből **csupán 40 ezer km^2 volt tisztán magyar, és kb. húszezer vegyes lakosságú."**[F/12]
>
> Hanák Péter: *Egy széttört régió nyomorúsága.* In *Rubicon,* 1999/9–10., 6. o.

És az, hogy „**CSUPÁN 40 ezer km² volt tisztán magyar**” – azt jelentette, hogy 1,8 millió magyar kerül idegen uralom alá a határok mentén. Ki kell hangsúlyozni, hogy itt emberekről, családokról volt szó, akiket meg sem kérdeztek, hova akartak tartozni, így önrendelkezési jogról szó sem lehetett. Igen, akkor az ország területe 133 000 km² lett volna, ha a határokat igazságosan húzzák meg az etnikai vonalak mentén. De ne csak a területvesztést hangoztassuk, a legfájdalmasabb az, hogy a magyarság 33,0%-át, 3,3 millió magyart csatoltak el, a csonka országban pedig 6,7 millió magyar maradt. Az arányokra figyelve is nyilvánvaló és teljesen átérezhető a békediktátum abszurditása.

Azt az állítást, hogy Magyarország a világháború kitöréséért nagymértékben felelős megváltoztatták az újabb történelmi munkákban. Tisza szerepét részletesen és valósághűen leírja Christopher Clark *The Sleepwalkers [Alvajárók]* címmel, magyarul is megjelent, az első világháború előzményeit összefoglaló művében.

Azonban a nemzetiségek elnyomásának tézisét, **mint az ország felosztásának okát,** szorgalmasan átveszik az egyik könyvből a másikba. A háború alatti feldarabolásról szinte szó sem esik, legfeljebb érintőlegesen.

A következő olvasható egy, az első világháború utáni időszakot bemutató, 2016-ban kiadott könyvben:

> „Gróf Apponyi beszédében rámutatott arra, hogy Magyarországot keményebben büntették meg mint a többi vesztes országot. Érvelése süket fülekre talált. A szövetségesek vezetői és fontos tanácsadói már régen meghozták az ítéletet, hogy **a magyarok a magyarosítással büntetendően elnyomták a nemzetiségeket.**”
>
> Robert Gerwarth: *The Vanquished [A legyőzöttek]*. Penguin Books, UK, 2017, 207. o.

Tiltakoznunk kellene végre ellene, hisz a történelmi Magyarországot már a háború alatt szétosztotta az antant, **annak pedig szorult katonai helyzetük, a németek elleni védőövezet, majd a cordon sanitaire létrehozása volt az oka.** A nemzetiségek „elnyomásához” ennek semmi köze sem volt.

Miért? Mert ha az odaígért területekről szóló szerződéseket átolvassuk egy szó sem esik az elnyomásról, felszabadításról, hanem csak arról, hogy mikor lépnek be az olaszok, románok stb. a háborúba és milyen feltételek mellett. Ennyit az őszinte történelemírásról.

IV. EURÓPA BIPOLARIZÁCIÓJA – AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ

„Európa olyan volt mint egy rakás kard, amelyek mint mikádópálcák egymás felett feküdtek. Egyet sem lehetett kihúzni anélkül, hogy a másik el ne mozdult volna."

Barbara Tuchmann[40]

„Valamilyen nevetséges ok miatt a Balkánon fog kitörni a következő háború."

Otto von Bismarck német kancellár mondta 1890-ben

Statisztikai dimenziók – döbbenetes adatok

„A Központi Hatalmak összlakossága (Törökországgal és Bulgáriával együtt) 144 millió, a Brit Birodalom, Franciaország, Oroszország, Belgium és Szerbia 656 milliós lakosságával szemben." [...]
„Németországnak háború esetén körülbelül 2,15 millió fős hadsereg állt rendelkezésére, ehhez jött még a Habsburg Birodalom 1,3 millió katonája. Szerbia, Oroszország, Belgium és Franciaország hadereje 5,6 milliót tett ki."
„A rendelkezésre álló adatok alapján a központi hatalmak gazdaságilag hátrányban voltak, ennek ellenére eredményesebbek voltak az ellenség megölésében. Megbízható adatok alapján az antanthatalmak és szövetségeseik 5,4 millió katonát veszítettek. A központi hatalmak vesztesége kicsivel több mint 4 millió fő volt. Másként kifejezve: az ellenség lemészárlásában a központi hatalmak körülbelül egyharmaddal eredményesebbek voltak."
„Még nagyobb a diszkrepancia, ha a foglyul ejtett ellenséges katonák számát is figyelembe vesszük. A központi hatalmak ebbéli vesztesége 3,1-től (maximum) 3,7 millió katona, az antanthatalmak és szövetségeseik katonái közül ezzel szemben 3,8 millió, (maximum) 5,1 millió esett fogságba. A »nettóveszteség« azt mutatja ki, hogy a központi hatalmak 25, ill. 38 százalékkal eredményesebbek voltak."
„Négy és fél év gépesített öldöklésében naponta 6046 katonát gyilkoltak meg."
„A központi hatalmaknak egy ellenséges katona megölése 11 345 dollárjába került; az antantnak és szövetségeseinek ugyanazért 36 485 dollárt kellett befektetni."
„A háború gazdasági veszteségeit 208 milliárd dollárra [1 $ = ma kb. 30 €] taksálták."
Niall Ferguson: *Der falsche Krieg [A téves háború]*. Deutscher Taschenbuch Verlag, München, 2002.

Összveszteség: 9,5 millió katona esett el, kb. 6,9-8,8 millió esett fogságba, kb. 20 millió sebesült meg és vált nyomorékká.

***

Ezt a vérfürdőt, a testi és lelki megpróbáltatást, a háború iszonyát Gyóni Géza versbe foglalta. Besorozása után Galíciába vitték, ahol a monarchia csapatai a Przemyśl erődöt védték 133 napig az oroszok ellen, nagy vérveszteséggel. Miután kénytelenek voltak magukat megadni, Gyóni Géza is orosz fogságba került, ott is halt meg 1917-ben.
Verse örök mementó az esztelen öldöklés ellen.

40 Barbara Tuchmann: *August 1914 [1914. augusztus]*. Fischer Taschenbuch, Frankfurt am Main, 2013, 26. o.

Gyóni Géza[41]

CSAK EGY ÉJSZAKÁRA...

Csak egy éjszakára küldjétek el őket:
A pártoskodókat, a vitézkedőket.
Csak egy éjszakára:
Akik fent hirdetik, hogy – mi nem felejtünk,
Mikor a halálgép muzsikál felettünk;
Mikor láthatatlan magja kél a ködnek,
S gyilkos ólom-fecskék szanaszét röpködnek.

Csak egy éjszakára küldjétek el őket:
Gerendatöréskor szálka-keresőket.
Csak egy éjszakára:
Mikor siketítőn bőgni kezd a gránát,
S úgy nyög a véres föld, mintha gyomrát vágnák;
Robbanó golyónak mikor fénye támad,
S véres vize kicsap a vén Visztulának.

Csak egy éjszakára küldjétek el őket:
Az uzsoragarast fogukhoz verőket.
Csak egy éjszakára:
Mikor gránát-vulkán izzó közepén
Úgy forog a férfi, mint a falevél;
S mire földre omlik, ó, iszonyú omlás –
Szép piros vitézből csak fekete csontváz.

Csak egy éjszakára küldjétek el őket:
A hitetleneket s az üzérkedőket.
Csak egy éjszakára:
Mikor a pokolnak égő torka tárul,
S vér csurog a földön, vér csurog a fáról,
Mikor a rongy sátor nyöszörög a szélben,
S haló honvéd sóhajt: fiam... feleségem...

Csak egy éjszakára küldjétek el őket:
Hosszú csahos nyelvvel hazaszeretőket.
Csak egy éjszakára:
Vakító csillagnak mikor támad fénye,
Lássák meg arcuk a San folyó tükrébe',
Amikor magyar vért gőzölve hömpölyget,
Hogy sírva sikoltsák: Istenem, ne többet.

41 Gyóni Géza (1884 Gyón–1917 Krasznojarszk, hadifogságban). A verset 1914-ben írta.

Küldjétek el őket csak egy éjszakára,
Hogy emlékezzenek az anyjuk kínjára.
Csak egy éjszakára:
Hogy bújnának össze megrémülve, fázva;
Hogy fetrengne mind-mind, hogy meakulpázna;
Hogy tépné az ingét, hogy verné a mellét,
Hogy kiáltná bőgve: Krisztusom, mi kell még!?

Krisztusom, mi kell még!? Véreim, mit adjak
Árjáért a vérnek, csak én megmaradjak!?
Hogy esküdne mind-mind,
S hitetlen gőgjében, akit sosem ismert,
Hogy hívná a Krisztust, hogy hívná az Istent:
Magyar vérem ellen soha-soha többet!
– – Csak egy éjszakára küldjétek el őket.

Przemyśl, november

Az, hogy egy világháború a „levegőben lógott", mindenki tudta, és mindegyik nagyhatalom készült rá[42], ezért alakultak ki a szövetségi rendszerek.

A Német Birodalom és az Osztrák–Magyar Monarchia 1879-ben szövetséget köt – ez Bismarck és Andrássy műve – a kettős hatalmak. 1882-ben Olaszországgal kötnek szerződést, ezek a hármashatalmak, 1883-ban Románia is csatlakozik a hármashatalmakhoz.

A háború alatt a Német Birodalom, Osztrák–Magyar Monarchia, Törökország és Bulgária szövetségét nevezik központi hatalmaknak.

A központi hatalmak, főleg Németország ellen, létrejön az „entente cordiale" (szívélyes szövetség, röviden: antant) Franciaország és Oroszország között 1893-ban, Nagy-Britannia és Franciaország között 1904-ben, Nagy-Britannia és Oroszország között 1907-ben.

„Az Antant államai az 1914 előtti »tengely« bekerítéséhez hozzákezdtek, majd a katonai előkészületeket is megtették: a revans vágyától tüzelt franciák, a német gazdasági fejlődésre irigy és félő angolok és a pánszláv gondolattól megszállt oroszok!

Ezek voltak a világháború távolabbi kiváltó okai. Közvetlen előzményei viszont – a francia revansizmus mellett – a vajúdásban lévő kis szláv államok embriói: a prágai összefogás és a régi délszláv államot újraépíteni törekvő Szerbia.

Az Osztrák–Magyar Monarchiának kitűnő hírszerzői voltak. Franz Conrad v. Hötzendorf, a cs. és kir. vezérkar főnöke ismerte a helyzetet: veszedelmesen folyik az **ármánykodás Szerbia felől az orosztól támogatottan a Monarchia ellen!** Nagy-Délszlávia, Nagyrománia meg az újjászülető cseh állam csakis Ausztria–Magyarország szétesése – közvetve a magyar Korona birodalmának megsemmisülése! – után valósulhatnak meg."

Nagyrévi-Neppel György: *A szarajevói dráma és ami utána következett.* SMIKK, Zürich, 1990, III. kötet, 121. o.

42 „Nagy-Britannia több mint ötszörös összeget adott ki fejenként fegyverkezésre, mint a Monarchia, Franciaország kétszer annyit, Németország két és félszer annyit."
Manfried Rauchensteiner: *Der erste Weltkrieg und das Ende der Habsburgermonarchie,* 55. o.
A britek kétszer annyit költöttek fegyverkezésre, mint a németek, és több mint ötször annyit, mint a Monarchia. Fölöttébb meglepő adatok.

Colonel House jelentette 1914. május 29-én európai körútjáról Wilsonnak:

> „Ha Anglia valaha is beleegyezik, Franciaország és Oroszország lerohanja Németországot és Ausztriát."
> Charles Seymour: *Die Vertraulichen Dokumente des Obersten House [House ezredes bizalmas dokumentumai].* Union Deutsche Verlagsgesellschaft, Stuttgart—Berlin–Leipzig, 1932, 24. o.

Anglia nemcsak hogy beleegyezett, hanem dokumentált, hogy 1911-től tervezte a háborút Németország ellen (Barbara Tuchmann).
Ismeretes, hogy az I. világháborút a szarajevói merénylet váltotta ki, ez volt a szikra, nem ok, hanem indok. Az is ismert, hogy a francia elnök Raymond Poincaré 1914. július 20-tól 23-ig Szentpétervárott meglátogatta az orosz cárt. Az is bizonyított, hogy elutazása másnapján – július 24-én – az oroszok megkezdték a részleges mozgósítást (pedig még nincs háborús állapot, az osztrák ultimátumot épp hogy átadták a szerbeknek). Csak azt nem tudjuk, mit beszéltek meg a franciák és az oroszok. Miért? Az orosz dokumentumok a forradalom viharában megsemmisültek. Jó, akkor olvassuk el a francia dokumentumokat. Tévedés kérem, azok is eltűntek. Furcsa módon csupán ennek a fontos dokumentumnak nincs nyoma.

> „A francia–orosz csúcstalálkozó Szentpétervárott volt 1914. július 20-tól 23-ig. A nagy jelentőségű dokumentumokat sohasem találták meg, pedig nagyon fontos lett volna a háború előtti krízis utolsó fázisának megértéséhez (az orosz jegyzőkönyvek egyszerűen eltűntek, és amikor a franciák a Francia Diplomáciai Dokumentumokat kiadták, nem találták meg a francia változatot.)"
> Christopher Clark: *Die Schlafwandler [Alvajárók].* Deutsche Verlags-Anstalt, München, 2013, 12. o.

Vajon miért tűnt el ez a fontos dokumentum az archívumokból? Nyilvánvalóan azért, mert megismerése bebizonyította volna, hogy az oroszok és a franciák közös megállapodással provokálták ki a háborút.
Röviden összefoglalta a háború okait Báró Dr. Michael von Taube (volt orosz cári szenátor és a Birodalmi Tanács tagja), a nemzetközi jog professzora:

> „Valójában a háború történelmi okai épp olyan sokrétűek, mint bonyolultak. Hét fontos okot azonnal felsorolok:
> 1. Az Osztrák–Magyar Monarchia tradicionális hódítási törekvése a Balkán-félszigeten.
> 2. A balkáni népek állandó nyugtalansága, különös tekintettel a nagyszerb törekvésekre. [Érthető okból az orosz szerző nem írja le, hogy ezeket a törekvéseket az orosz politika erőteljesen támogatta – D. A.].
> 3. Oroszország történelmi álma Konstantinápolyról és a meleg tengeri szorosokról.
> 4. Németország „gazdasági" terjeszkedése Kis-Ázsia irányába – Konstantinápolytól Bagdadig – [„Drang nach Osten": expanzió kelet felé (német) – D. A.] – az orosz érdekszférán keresztül és a régóta Kis-Ázsia felé irányuló angol közlekedési útvonalakon.
> 5. Franciaország revansvágya és Elzász-Lotaringia visszahódítása.
> 6. Németország és Anglia versengése három szempontból: kereskedelmi, gyarmati és katonai, ez utóbbi 1911-től a német haditengerészeti flotta létrehozása óta.
> 7. A nagyhatalmak Európán kívüli gyarmati és politikai hatalmának kiterjesztése – más népek érdekei és jogai ellenében.
> Last but not least, mint az angol mondja, hozzá kell fűzni ezekhez a »történelmi okokhoz« nyolcadikként a nemzetközi finánctőke brutális anyagi érdekét, ami az első világháborúból ragyogó üzletet

remélt. Meg kell említeni J. M. Farley New York-i bíboros beszédét az eucharisztikus kongresszuson, Lourdes-ban 1914-ben, még a háború kitörése előtt:
»A készülőben levő háború harc a nemzetközi tőke és az uralkodó dinasztiák között. A tőke nem akar megtűrni senkit maga fölött; nem ismer sem Istent, sem embert, és minden államot egy nagy bankházként szeretne irányíttatni. A nyereség kell, hogy legyen az uralmon lévők egyedüli vezérfonala. [...] Csak a biznisz és semmi más.«"

Dr. Michael Freiherrn von Taube: *Der großen Katastrophe entgegen. Die russische Politik der Vorkriegszeit und das Ende des Zarenreiches (1904–1917) [A nagy katasztrófa felé. Az orosz politika a háború előtt és a cárizmus vége (1904–1917)]*. Verlag von K. F. Koehlers Antiquarium, Leipzig, 1937, 378–379. o.

Az első elmozdított „mikádópálca" a szarajevói merénylet volt. Szerbia gyújtózsinór szerepének megértéséhez lényeges információt nyújt a következő idézet:

„Szerbia területe megkétszereződött 39 ezerről 87 000 km²-re 4,5 millió lakossal [az első és második balkáni háború után – D. A.]. Nemzetiségileg nem volt többé homogén állam, mert makedónok és albánok is éltek az elfoglalt területeken. Azért, hogy belsőleg stabilizálódjon, megerősödött a szerb akarat, hogy (Szerbia) nemzetközi konfliktusba keveredjen, különösen Ausztria–Magyarországgal, de Oroszország még nem volt eléggé felkészülve a háborúra. **1914 februárjában üzente meg titokban Nikola Pašić a zágrábi szerb-horvát koalíciónak, hogy a jugoszláv kérdést majd Szerbia Oroszországgal együtt oldja meg, habár pillanatnyilag még nem volt felkészülve a háborúra.** Valójában Pašić üzenetének mély jelentősége volt. Nem az időponttal foglalkozott, amikor a problémáról beszélt, hanem az volt számára fontos, hogy Szerbia részére biztosítsa a jugoszláv »Piemont« szerepét."[43]

Mark Cornwall: *Die letzte Jahre der Donaumonarchie [A Dunai Monarchia utolsó évei]*. Magnus Verlag, Essen 2006. 136. o. – A fejezetet Janko Pleterski, a ljubljanai egyetem professzora írta.

A szerbek Nagy-Szerbiát akartak, minden szerb egyesítését egy államban, és nem Jugoszlávia létrehozása volt a céljuk egészen 1917-ig, amikor Oroszország összeomlott. Utána el kellett fogadniok az angolok és a franciák által kikényszerített délszláv államot.
A franciák revansra készültek Németország ellen, mert 1870-ben ugyanők támadták meg Poroszországot, de a német győzelem miatt elveszítették Elzász-Lotaringiát, és Bismarck tapintatlan módon Versailles-ban kiáltatta ki a Német Császárságot 1871. január 18-án.
Az Orosz Birodalom terjeszkedési célja a Dardanellák felé, a szláv népek felszabadítása az osztrák–magyar „iga" alól. Intenzív kapcsolatok Szerbiához, különösen Bosznia-Hercegovina annexiója után, 1908-ban egyértelműen az Osztrák–Magyar Monarchia elleni háború előkészítéséhez tartozott. A szerbek mellett a románokat – vallási alapon – az orosz cár oldalára állítja az orosz propaganda, persze nem nyíltan.
A Brit Birodalom pedig egyszerűen uralni akarta a világot az olajmezőkkel együtt.
A britek a háború után a legnagyobb területek nyertesei voltak, kezükbe kerültek a német gyarmatok, a közel-keleti területek, Palesztina protektorátusa, a Szuezi-csatorna. Dél-Afrikától Palesztináig a Brit Birodalom uralta a térséget. A brit célokat és a végeredményt Arthur Lynch foglalta össze:

43 „1720-ban a Savoyai Hercegségből megalakult a Szárd Királyság, majd ebből lett később a Szárd-Piemonti Királyság, Torinó székhellyel. 1796-ban a forradalmi Franciaország csapatai megszállták, majd létrehozták az Alba Köztársaság nevű bábállamot, amelyet Franciaország 1801-ben bekebelezett. 1802-ben a franciák létrehozták az Alpokaljai Köztársaságot, de szeptemberben ezt is bekebelezték. Az 1815-ös Bécsi Kongresszus helyreállította a Szárd-Piemonti Királyságot, amihez – franciaellenes erősítés gyanánt – hozzácsatolták a Genovai Köztársaságot. Az így kialakult állam lett aztán az olasz egységes állam megteremtésének (1859–1861) mozgatórugója olyannyira, hogy a Savoyai-ház adta Olaszország királyait." (*Wikipédia*)

„A (brit) kormány, amióta befejezte ámító beszédét és álszenteskedését, tulajdonképpen azt mondja, hogy: Mi nem küzdöttünk Belgium jogaiért, **vagy a kis nemzetiségek szabadságáért**, vagy a szent szerződésekért. **Ilyen fecsegés csak gyerekeknek való,** és mi gyakorlatias emberek vagyunk, imperializmusban gondolkodunk. **Saját jogainkért küzdöttünk,** és legyőztük Németországot, mert **a két ország közötti kereskedelmi versengés veszélyeztette pozíciónkat**. [F/13] És most, hogy minden hírverést felhasználtunk abból a célból, hogy a mi oldalunkra vonzunk mindent, ami jó és nagylelkű és előkelő volt, elutasítjuk, hogy tiszteletben tartsuk azt a tervet, amit a humanitásra alapoztunk. **Nem Németország katonai imperializmusa, hanem a saját katonai imperializmusunk van fölényben.** Hatalommal uralkodunk, nem igazsággal, és a zsákmány a miénk. Profitőrök, ó profitőrök!"

Arthur Lynch, a brit hadsereg ezredese

George D. Herron: *The Defeat in the Victory [Kudarc a győzelemben]*. London, 1921. – https://archive.org/details/TheDefeatInTheVictory Első oldal előtti lap, oldalszám nélkül.

Bár mindegyik nagyhatalom fegyverkezett és készült a háborúra, de közvetlen kitörése szerb–orosz–francia közös munka eredménye, brit háttérrel. Utána életbe léptek a szövetségi mechanizmusok, és nem volt megállás a lejtőn. Mivel Anglia belépett a háborúba, az európaiból világháború lett. A háború célja azonban nem a balkáni rendezés, vagy a kis nemzetek felszabadítása, hanem Németország nagyhatalmi és gazdasági megsemmisítése volt, majd a háború végső fázisában az Osztrák–Magyar Monarchia szétzúzása is.[44]

Így azután gróf Tisza István hiába ellenezte a háborút, az „alvajárók" besétáltak a saját csapdájukba, és jöhetett a világégés.

A világháborús események táblázatszerű áttekintése, egyúttal kiemelve azokat a dátumokat amikor Magyarország területéből az antant hatalmak egy-egy darabot odaígértek vagy szerződésben odaadtak a szomszédos államoknak.

44 A figyelmes olvasónak feltűnik, hogy Németország a felsorolásból hiányzik: a németek békét akartak, nem világháborút (ez nem jelenti azt, hogy nem készültek rá), gazdasági fejlődésük és népszaporulatuk ugyanis biztosította számukra a nagyhatalmi pozíciót. Mint Alcide Ebray (lásd fenn) írta: „Ausztria vonta be Németországot a háborúba."
„A Németország elleni hadüzenet védelmében még mindig azt mondják, hogy Britanniának meg kellett mentenie a világot a »porosz militarizmustól«, a harcias teuton »faj«-nak a könyörtelen világuralomra törekvésétől. Ám visszatekintve ez egyféle modern mítosznak tűnik [...]" „Németország tűnik az európai hatalmak közül a legkevésbé militaristának [1815 és 1914 között – D. A.]. A háborúk száma: brit – 10, orosz – 7, francia – 5, osztrák – 3, német – 3. 1871 és 1914 között a németek Bismarck és a császár vezetése alatt nem viseltek egyetlen háborút sem. [...] Az elsőt Dánia provokálta ki 1864-ben, és vitatott hercegségekkel volt kapcsolatos. A másodikat 1866-ban Ausztriával vívta, ugyanazon hercegségekért [...] A harmadik az 1870-es francia–porosz háború volt, amelyet III. Napóleon üzent meg, aki azt gondolta, hogy utánozni képes nagy elődjét és bevonul Berlinbe."
Patrick. J. Buchanan: *Churchil, Hitler és „a szükségtelen háború"*. Kairosz Kiadó, Budapest, 2009, 75–76. o.

5. táblázat. *Az első világháború főleg a Monarchiát érintő eseményei*

1914.

június 28.	Gavrilo Princip boszniai szerb diák Szarajevóban agyonlövi Ferenc Ferdinánd trónörököst és feleségét.
július 23.	Az Osztrák–Magyar Monarchia ultimátuma Szerbiának.
július 24.	Részleges mozgósítás Oroszországban!
július 28.	Az Osztrák–Magyar Monarchia hadat üzen Szerbiának; megkezdődik az első világháború. Az első offenzíva Szerbia ellen augusztus 12-én kezdődik el és 21-én összeomlik. Szeptember elején a szerbek betörtek Boszniába is, de a támadást az osztrák–magyar csapatok visszaverték.
július 30.	Általános mozgósítás Oroszországban.
augusztus 1.	Németország hadat üzen Oroszországnak.
augusztus 3.	Németország hadat üzen Franciaországnak.
augusztus 3/4.	A németek megtámadják Belgiumot, az angolok ezt ürügyként használják a hadüzenetre.
szeptember 25 – október 12.	Przemyślt az orosz csapatok bekerítik. Orosz csapatok az Uzsoki-hágón át benyomulnak Magyarországra.
október 29.	Törökország háborúba lép a központi hatalmak oldalán.
november 8.	A Monarchia csapatainak újabb offenzívája Szerbia ellen.
december 2.	Osztrák–magyar csapatok elfoglalják Belgrádot. Szerb csapatok, nagy veszteség árán, de ismét legyőzik a Monarchia hadseregét, felszabadítják Belgrádot december 15-én.

1915.

Január–március	Harcok a Kárpátokban, főleg a magyar csapatok veszteségei nagyok. 1915. márciusában elfoglalják az oroszok Przemyślt. Az osztrák–magyar csapatok vesztesége 800 000 ember
április 26.	Londoni titkos szerződés Olaszországgal.
május 2.	Német és osztrák–magyar csapatok Gorlice–Tarnównál áttörik az orosz frontot és megkezdik Galícia felszabadítását.* Október végéig Lengyelországot és Litvániát is felszabadítják (lásd *18. térkép*). * Úgy a gorlicei áttörés, mint Szerbia végleges elfoglalása, majd a románok legyőzése a német csapatok nélkül nem sikerülhetett volna. Katonai vezetőjük August von Mackensen (1849–1945) tábornagy.
május 23.	Olaszország hadat üzen az Osztrák–Magyar Monarchiának.
június 23.	Az isonzói (doberdói) harcok kezdete az olasz harctéren.
augusztus 16.	**A DÉLVIDÉK ELVESZTÉSE:** Nagy-Britannia, Franciaország és Oroszország Szerbiának ígéri – **garantálja** – Boszniát, Hercegovinát, Dalmácia nagy részét, Szlavónia egy részét, a Szerémséget, **Bácskát** és (feltételekkel) a **Bánátot**.
október 14.	Bulgária belép a háborúba a központi hatalmak oldalán, megtámadva Szerbiát.
november 23.	A központi hatalmak csapatai befejezik Szerbia elfoglalását.

1916.

június 4.	Bruszilov-offenzíva 350 km-es frontszakaszon. Orosz csapatok áttörik az osztrák–magyar védelmi vonalat és elfoglalják Bukovina egy részét.
augusztus 17.	**ERDÉLY, A PARTIUM, MÁRAMAROS ÉS A BÁNSÁG ELVESZTÉSE** Az antant titkos szerződésben elismeri Románia igényét Erdélyre, Partiumra, Máramarosra és a Bánság teljes területére. Ezenkívül Bukovinára is.
augusztus 27.	Románia hadat üzen a Monarchiának, csapatai betörnek Erdélybe.
október 9.	Osztrák–magyar és német csapatok befejezik a románok kiszorítását Erdélyből.
november 21.	Meghal I. Ferenc József. Utóda osztrák császárként I. Károly, magyar királyként IV. Károly.
december 6.	A központi hatalmak csapatai elfoglalják Bukarestet.

1917.

március 8.	Forradalom Oroszországban, vezető személyisége Kerenszkij, a cár lemond (márc. 15.)
március 24.	Sixtus pármai herceg útján IV. Károly békeajánlatot tesz a francia elnöknek.
április 6.	Az Amerikai Egyesült Államok belép a háborúba, hadat üzen Németországnak. Amerika nem mint az antant szövetségese, hanem mint társult hatalom vesz részt a háborúban.
május 23.	Az új uralkodóval támadt ellentétei miatt gróf Tisza István benyújtja lemondását.
augusztus 19.	A központi hatalmak csapatai Tarnopolnál (Galícia) áttörik az orosz frontot.
október 24.	A központi hatalmak csapatai Caporettónál áttörik az olasz frontot és a következő hetekben a Piavéig nyomulnak előre.
november 7.	Oroszországban V. I. Lenin veszi át a hatalmat.

1918.

január 6.	Lloyd George beszédet mond: a Monarchia felosztása nem háborús cél.
január 8.	Wilson amerikai elnök 14 pontos békeprogramja – ebben a 10. pont: autonómiát ígér a Monarchia nemzetiségeinek.
március 3.	Breszt-litovszki béke a központi hatalmak és az oroszok között.
május 7.	A központi hatalmak és Románia békét kötnek Bukarestben.
június 29.	**A FELVIDÉK ELVESZTÉSE:** A franciák 1918. június 29-én, Nagy-Britannia augusztus 9-én, az Egyesült Államok szeptember 2-án ismerik el Cseh-Szlovákiát szövetségesként. Ezzel a Felvidéket a cseh államhoz csatolják.
október 4/5.	Németország fegyverszünetet kér Wilsonnál – a Monarchia csatlakozik hozzá.
október 16.	Károly császár manifesztuma a Lajtán túli rész szövetséges államokká való átalakításáról.

október 17.	Gróf Tisza István a képviselőházban elismeri a háború elvesztését.
október 20.	Wilson a Monarchia nemzetiségeinek önálló államalapítási jogát elismeri, azaz a Monarchia felbomlását proklamálja.
október 21.	Az ideiglenes osztrák nemzetgyűlés megalakul és kifejti Német-Ausztria csatlakozási szándékát Németországhoz (Anschluss).
október 23.	Budapesten gróf Károlyi Mihály elnökletével megalakul a Magyar Nemzeti Tanács.
október 25.	**KÁRPÁTALJA ELVESZTÉSE:** Rutén–cseh megállapodás Philadelphiában Masaryk és Žatkovič között Kárpátalja Csehszlovákiához való csatlakozásáról.
október 28.	Az önálló csehszlovák állam kikiáltása.
október 29.	Az olasz hadsereg áttöri az osztrák–magyar vonalakat Piavénál.
október 31.	IV. Károly október 31-én kinevezi gróf Károlyi Mihályt miniszterelnöknek. Délután meggyilkolják gróf Tisza Istvánt.
november 3.	**A Monarchia fegyverszünetet köt Padovában az antanthatalmakkal.**
november 11.	**Németország fegyverszünetet köt az antanthatalmakkal Compiègnében.**

Ahhoz, hogy a világháborút megnyerjék, mindkét félnek szövetségesekre volt szüksége. Ebben az antant többet ígérhetett, így Olaszország és Románia megfelelő területi ígéretek után elárulta szövetségesét a központi hatalmakat. Szerbiának már a háború elején nagy területeket ígértek oda és végül megteremtették Lengyelországot és Csehszlovákiát, ezzel véglegesen felszámolva az Osztrák–Magyar Monarchiát.
Felsorolom – mert jelentőségük nagy, hisz rámutat az antant háborús céljaira – a titkos szerződéseket, illetve megegyezéseket:

1.) 1915. március 20.: Titkos megegyezés Nagy-Britannia és az Orosz Birodalom között: az oroszok megkapják Konstantinápolyt és a szorosokat, viszonzásként az oroszok elkötelezik magukat, hogy elismerik a brit érdekeket Perzsiában, Mezopotámiában és Egyiptomban.

2.) 1915. április 26-án titkos szerződés Olaszországgal Londonban.[45] Az antant az olaszoknak nagy területeket juttatott, ezért lépett be Olaszország a központi hatalmak ellen 1915. május 23-án a háborúba. Az olaszoké lesz Dél-Tirol, Görz, Trieszt, Gradiška, Dalmácia nagy része, Fiume (Rijeka) kivételével, az albán Valona, a Dodekanészosz – 11 görögök által lakott szigetcsoport –, Törökország egy része és részek az afrikai német gyarmatokból. Albánia olasz protektorátus lesz. Így kb. 230 000 német és kb. 1 300 000 délszláv, nagy számú albán, görög és török lakosság került volna olasz fennhatóság alá (lásd *11.* és *12. térkép*).
Szó sincs nyelvi határokról, a határoknak semmi közük az önrendelkezési joghoz és a kis nemzetek felszabadításához, ellenkezőleg: annexió.

3.) 1915. augusztus 16. – A Délvidék elvesztése: Nagy-Britannia, Franciaország és Oroszország Szerbiának ígéri – és a következő területeket garantálja: Boszniát, Hercegovinát,

45 Ezenkívül 50 000 angol fontot is követeltek és kaptak az olaszok. A szerződés megkötésében az angol külügyminiszternek, Edward Grey-nek volt nagy szerepe, ezért Seton-Watson erőteljesen kritizálta, mert a tervezett délszláv államból nagy területeket ígért az olaszoknak.

Dalmácia egy részét, Szlavóniát, **Bácskát** és Bánságot (utóbbit feltétellel – lásd alább az idézeteket).

4.) 1916. augusztus 17-én – Erdély, a Partium, Máramaros és a Bánság elvesztése: Az antant titkos szerződésben elismeri Románia igényét Bukovinára, Erdélyre, Máramarosra és a Partiumra a Tiszához közel (lásd *20. térkép*), azzal párhuzamosan húzódó határvonalig, és a Bánságra amennyiben azonnal belép a háborúba és nem köt különbékét a központi hatalmakkal.

1917. január 10. Wilson felkéri a háborús feleket, hogy határozzák meg a békefeltételeiket. 1916. december 26-án válaszolnak a németek. Feltételeket nem határoznak meg, de hajlandók egy békekonferencián[46] azt megtárgyalni.
Az antant válaszában 1917. január 10-én először van szó mint háborús cél az „elnyomott" népeknek „az olaszok, szlávok, románok, csehek és szlovákoknak az osztrák–magyar elnyomás alóli felszabadításáról és a Török Birodalom kiszorításáról Európából és a törökök által elnyomott népek felszabadításáról. Lengyelország orosz uralom alatt autonómát kap." [47]
Nagyon fontos kihangsúlyozni, hogy ezen időpont előtt szó sem volt az „elnyomott" népek felszabadításáról mint háborús célról. Azt, hogy mit értenek alatta, olvassuk a következőkben:

R. S. Baker már 1923-ban ezt írja könyvében:

> „Ha ezt a kinyilatkozást mai szemmel elolvassuk [az antant válaszát Wilsonnak – D. A.], meglepődünk annak homályosságán. A sajátságos háborús célok, amelyeket a szövetségesek titkos szerződések keretében ünnepélyesen egymással kötöttek, általános megjegyzések között voltak megemlítve, elrejtve, vagy elhallgatták őket. [...]
> **De egyértelműen elfogadták Wilson két fontos alapelvét: nyomatékkal a Népszövetség megalakítását és kevésbé határozottan az önrendelkezési jogot.**"
>
> Ray Stannard Baker: *Woodrow Wilson: Memoiren und Dokumente über den Vertrag zu Versailles MCMXIX. I–III. [Woodrow Wilson: Memoárok és dokumentumok a versailles-i szerződésekhez 1919-ben].* Paul List Verlag Leipzig, 1923. I. kötet, 35–36. o.

A következő titkos szerződéseknek és egyezségeknek különleges jelentősége van, mert **hónapokkal azután köttettek** meg amikor az antant hatalmak (látszólag) elfogadták Wilson békefeltételeit. Ezekből az adatokból láthatóvá válik, hogyan értelmezték az antant politikusai az önrendelkezési jogot és a kis népek felszabadítását.

5.) 1917. március 11-én megkötött titkos egyezség Franciaország és Oroszország között, amely kimondja, hogy a nyugati német határ kialakításánál Franciaország, a keleti határnál pedig Oroszország szabad kezet kap. Ez azt jelenti, hogy a Saar-vidék, a Rajna bal partja és természetesen Elzász-Lotaringia francia lesz. De sokkal lesújtóbb az, amit az oroszoknak odaadtak: a német, az osztrák és az orosz (mert Lengyelországot 1795-ben, harmadszor, felosztották Poroszország, a Habsburg Birodalom és Oroszország között) lengyelek által lakott területek egyesíttetnek orosz uralom alatt. A lengyeleknek szerencséjük volt, hogy az Orosz Birodalom összeomlott különben Lengyelország egyesített területe orosz uralom alá került volna a franciák segítségével.

---

46 Az antant a központi hatalmak által javasolt békekonferenciát elutasítja, a harcot a végső győzelemig akarják folytatni.
47 Az antant válaszát Wilsonnak Beneš francia barátja fogalmazta meg: Philipe Berthelot francia diplomata (1866–1934) – nevével még többször találkozunk; tevékenysége magyar szempontból végzetes, mert magyargyűlölő volt.

6.) 1917. február és március. A britek és a franciák megegyeznek abban a japánokkal, hogy az egyenlítő feletti német szigeteket megkapják, valamint Shantungot, ennek ellenében a japánok támogatják a Brit Birodalom igényeit a déli, az egyenlítő alatti német gyarmatokra.

7.) 1916–1917, Törökország felosztása:
a) 1916. március. Az ún. Szazonov–Paléologue-egyezmény Oroszország és Franciaország között, amelyben Törökország északi-ázsiai részét Oroszországnak juttatják.
b) 1916. május 16. Sykes–Picot-szerződés amelyben Törökország dél-ázsiai területeit (szíriai, mezopotámiai és iraki területekről van szó) felosztják a britek és a franciák között, Oroszország beleggyezésével.
c) 1917. április. A Saint Jean de Maurienne-i szerződésben Olaszországnak adják Szmírnát és egy nagyobb területet Kis-Ázsiában. Az olasz politikusok ugyanis kevesellték a londoni szerződés által megkapott területeket!
Törökország felosztásának megbeszélése, egyezmények megkötése – ez ráadásul már azután, hogy Amerika belépett a háborúba. Ezek a tárgyalások még 1918 novemberében és 1919 februárjában is folytatódtak. 1919 februárjában fogadták el a franciák az angol javaslatot, és elismerték Anglia jogát Palesztinára, Moszulra stb.
Látható a térképen (lásd *13. térkép*), hogy mi maradt volna meg az országból, ha Musztafa Kemal pasa (1934-től Atatürk) nem űzi ki felszabadító harcban a betolakodókat: egy darabka Törökország.
A cseh „demokraták" kívánsága ebben az esetben majdnem beteljesült volna:

> „A cseh politikusok remélik és kívánják, hogy Törökországot letörlik a térképről."
> T. G. Masaryk: *Independent Bohemia [Független Csehország]*. London, 1915.

A fentiekből kiderül, hogy az antant politikusai részben szorult helyzetük miatt, részben a minél nagyobb zsákmány reményének következtében Wilson elnök téziseit ignorálva a saját érdekeik szerint osztották fel a világot.
Miért ígért az antant ekkora területeket az olaszoknak, szerbeknek, románoknak és a cseheknek? A válasz:
MERT A KÖZPONTI HATALMAK LEGYŐZHETETLENNEK LÁTSZOTTAK.
Még olyan területek odaígérése árán is, aminek köze sem volt a kis nemzetek felszabadításához. Ahogyan Lloyd George brit miniszterelnök írta emlékirataiban 1938-ban:

> „A háború kezdeti stádiumában a szövetségi elkötelezettségek nem terjedtek tovább, mint amit Asquith híres mondása követelt, hogy a kardot addig nem tesszük vissza a hüvelybe, »míg Európa kis nemzeteinek jogai erős alapokra nem helyeztetnek«." Valójában ez csak a független Szerbia[48] és Belgium biztosítását jelentené a szomszédok támadása ellen. [...] Ez háború a gyenge kis államok védelméért volt, az arrogáns és agresszív militarizmus ellen, és **nem az elnyomott kis nemzetek felszabadításáért."**
> David Lloyd George: *The truth about the peace treaties [A valóság a békeszerződésekről]*. Victor Gollancz Ltd., London, 1938, II. kötet, 752. és 753. o.

Az első világháborút az antant nyerte meg, mert az Amerikai Egyesült Államok belépett a háborúba (1917. április 6-án), a határokat újrarajzolták, és minden igyekezetük az volt, hogy

48 Itt csak Belgiumról lehet szó, mert 1914. július 24-én Sir Edward Grey azt mondta: „a brit érdekek Szerbiában egyenlők a nullával és ezért az országért az angol közvélemény egy háborút sohasem fogadna el." – ezért kellett a belga ürügy.
Karl Helfferich: *Die Vorgeschichte des Weltkrieges [A világháború előtti időszak történelme]*. Verlegt bei Ullstein & Co, Berlin, 1919, 219. o.

Németország katonai és gazdasági hatalmát megsemmisítsék, szövetségesét, az Osztrák–Magyar Monarchiát pedig szétzúzzák. Magyarország további megcsonkítása is arra irányult, hogy ne legyen képes a jövőben Németországot támogatni, hiszen katonai teljesítménye az első világháborúban kiemelkedő volt, sajnos embervesztesége is:

> Magyarország embervesztesége az első világháborúban: 530 965 meghalt, 1 492 000 megsebesült, 833 000 fogságba esett (Wikipédia).

> „Magyarország harctéri embervesztesége egyetemes viszonylatban is a legmagasabbak közé tartozott. Egy 1927-es németországi kiadvány szerint a hősi halottak veszteségsorrendje az alábbi volt (jóllehet számos ország – pl. Oroszország is – hiányzik a felsorolásból): ezer 20–45 éves korú férfira esett Magyarországon 187, Franciaországban 182, Ausztriában 166, Németországban 155, Romániában 118, Bulgáriában 113, Olaszországban 101, Nagy-Britanniában 88, Új-Zélandon 73, Ausztráliában 60, Kanadában 33, Belgiumban 25, USA-ban 3 hősi halott [...] Regionálisan – és ez etnikai jelleget is hordozott! – az ország középső zónáját, vagyis a zömében magyar ajkú népességű megyéket sújtotta az országos átlagot messze meghaladó méretű veszteség: a 26 ezrelékes országos átlaggal szemben itt 35 ezrelékes volt az elesett katonák száma. A tiszta szlovák és tiszta román vidékeken 23, a rutén vidékeken pedig 12 ezrelékről szólnak az adatok."
>
> Für Lajos: *Magyar sors a Kárpát-medencében.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2001. 282–283. o.

Az első világháború alatti Monarchia-ellenes propaganda

I. Henry Wickham Steed (1871–1956)
II. Robert William Seton-Watson (1879–1951), alias Scotus Viator
III. A cseh propaganda
IV. A délszláv propaganda

A háború alatti cseh propagandának a Monarchia szétzúzásában nagy szerepe volt, a szerb-horvát és a román propaganda – utóbbi főleg a háború kitörése előtt – körvonalazta a területi követeléseket. Úgy a délszláv, mint a cseh állam megteremtésében fontos szerepe volt két britnek, akikről most részletesen szólok.

I. Henry Wickham Steed (1871–1956)[49]

Berlini és párizsi közgazdasági tanulmányok után 1896-ban fogadta el a *The Times* ajánlatát és rövidesen megkapta a római tudósítói posztot. Bécsben 1902-től 1914-ig dolgozott, majd visszatérve Londonba, elnyerte a *The Times* tulajdonosa, Viscount Northcliffe[50] bizalmát, rövidesen külpolitikai szerkesztő, 1918-ban pedig a lap főszerkesztője lett.
Steed a Monarchia egyik legádázabb ellensége volt. Azért, mert véleménye szerint a Monarchia a Német Birodalom kiszolgálójává vált. Lakása különböző emigránsok, főleg szlávok, találkozóhelye lett.

---

49 „Hevesy Pál volt osztrák–magyar és magyar diplomata személyesen ismerte Henry Wickham Steed-et. Kellemetlen, ellenszenves, tüskés modorú ember volt, akit személyes sérelem is tüzelt a Monarchia ellen: a bécsi társaság ugyanis nem fogadta be Miss Rose-t, akivel együtt élt, és akit törvényes feleségeként akart elfogadtatni."
Arday Lajos: *Térkép, csata után. Magyarország a brit külpolitikában,1918–1919,* General Press Kiadó, Budapest, 2009, 216. o.

50 Felvett név, valódi neve: Alfred Harmsworth (1865–1922), újságmágnás. Testvére Harold Sidney Harmsworth – Viscount Rothermere néven (1868–1940) a *Magyarország helye a nap alatt* című cikk szerzője (1927), a revízió támogatójaként vált ismerté. (Lásd *33. térkép.*)

„A háború alatt Steed a csehszlovákok és a jugoszlávok lelkes támogatója volt. Lakása zarándokhelyük volt a Printing House Square-en, és szombat este a ház nyugalmát megsértve politikai kérdéseket tárgyaltak meg vele. Így nem csoda, ha Steed kollégái panaszolták, hogy mindig a csehszlovákok és jugoszlávok jártak az eszében, és ha beléptek az irodájába, akkor egy pillantást vetettek az asztal alá, hátha ott egy »csehszlovák« vagy »jugoszláv« van elrejtve."[51],

Harry Hanak: *Great Britain and Austria–Hungary. During the First World War [Nagy-Britannia és Ausztria–Magyarország az első világháborúban]*. Oxford University Press, London–New York–Toronto, 1962, 20. o.

Az I. világháború kitörése óta a Monarchia felosztásán dolgozott. Elejétől látta, hogy a központi hatalmak sebezhető pontja a Monarchia. Már 1914 decemberében írt egy cikket a *The Times*ban arról, hogy a nemzetiségi probléma okozta a háborút. 1915 októberében az *Edinburgh Review*-ban *[Edinburgi Szemle]* megjelent cikkében – amit a *The Times* nem közölt le, mert ekkor még a Monarchia felosztása nem szerepelt a háborús célok között – a kis nemzetek felszabadítását ajánlja, mert a Monarchia Németország eszköze. Mindenképpen fel kell osztani, és különösen a magyarokat kell megbüntetni. A fenti ok miatt azonban cikkével ekkor még nem keltett nagy feltűnést.

Másik fontos rögeszméje a jugoszláv állam megteremtésének fontossága volt, „mert csak egy egyesített Jugoszlávia garantálhatja a békét." Ezen argumentációja bizonyára minden józanul gondolkodó embert megdöbbentett már akkor is.

SEM STEED, SEM SETON-WATSON NEM A SZERBEKET HIBÁZTATTA A HÁBORÚ KITÖRÉSÉÉRT, HANEM A MONARCHIÁT, ÉS KIEMELTEN VÁDOLTÁK MIATTA MAGYARORSZÁGOT. SZERINTÜK A VILÁGHÁBORÚ SEMMI MÁS, MINT BERLIN ÉS BUDAPEST ÖSSZEFOGÁSA.

A brit kormány propagandaminisztériumot szervezett 1918 elején. Az *Enemy Propaganda Department,* aminek Lord Northcliffe a vezetője, a propaganda osztály vezetését a Monarchia ellen Steedre és Seton-Watsonra bízta. Steed az olasz–osztrák frontvonalon szláv nyelveken és románul írt röplapokat dobatott le repülőgépről, amiben önállóságot ígért a nemzetiségeknek, az új határokat is berajzolva. Éjszaka a frontvonalon gramofonon szláv és román dalokat és népdalokat játszatott le, ezzel jelezve, hogy ők az antant baráti köréhez tartoznak. Ezáltal sikeresen gyengítette a nemzetiségek harckészségét és növelte a dezertőrök számát. Az eredmény döbbenetes volt. (Peter Schuster)

Amikor 1922-ben az Astor család vette át a lapot, Steedet azonnali hatállyal menesztették. Ezután a *The Review of Reviews [Folyóiratszemle]* című lapot szerkesztette, a londoni egyetemen is előadott, majd a BBC külpolitikai kommentátora lett. Seton-Watsonnal ellentétben sohasem ismerte be tévedését – Seton-Watson 1932-ben részben kiábrándult a diktatórikus Jugoszláviából –, Steed viszont mindvégig Jugoszlávia nagy barátja maradt.

A párizsi békekonferencián nem csak a *The Times* külpolitikai tudósítójaként, hanem Colonel House tanácsadójaként vesz részt közép- és dél-európai kérdésekben.

Mindenkit, aki véleményével ellenkezett, lekezelt és megtámadott, így például Pašićot[52], a szerb miniszterelnököt is, aki nem föderatív Jugoszláviát akart. Többek között Orlando, olasz miniszterelnököt is kritizálta, aki azután így írt róla:

---

51 Kiegészítve Koszta István könyvéből: „A délszlávok és mi, románok számára Steed és Mrs. Rose háza valódi oázis volt" – írja Alexandru Vaida-Voevod. Tehát a románokat is szeretettel várta Steed – és mindazokat, akik bomlasztói voltak a Monarchiának. Koszta István: *Nem (csak) Erdély volt a tét.* Kárpátia Stúdió Kft. Csíkszereda–Budapest, 2010, 231. o.

52 Seton-Watson is agresszíven megtámadta Pašićot, mert nem akarta a Londoni Jugoszláv Bizottságot egyenrangú tárgyaló partnernek elfogadni. Az *Új Európa* című hetilapban 1918. augusztus 22-én írja: „mindegyik szerb államférfi, aki nem fogadja el ezt az igazságot [mármint, hogy az ausztriai szlávok jelentősége ugyanolyan – D. A.], olyannak kell tekinteni, mint aki a fajtája érdekeit árulja el […], a mi szimpátiánk nem a régi orientális irányzaté, hanem az új és demokratikus elemeké, akiknek a kezében az új Jugoszlávia jövője nyugszik." Dimitrije Djordjević: *The Creation of Yugoslavia 1914–1918 [Jugoszlávia létrehozása]*. Clio Books, California–Oxford–Santa Barbara, 1980, 71. o.

„Steed nagyzási hóbortban szenved. Ő ugyan nem mindenható, de pszichikai állapota olyan, hogy elég, ha annak képzeli magát, és úgy ítélkezik."

Peter Schuster: *Henry Wickham Steed und die Habsburgermonarchie [H. W. Steed és a Habsburg Monarchia]*. Verlag Hermann Böhlau Nachf., Wien–Köln–Graz, 1970, 197. o.

Hozzáfűzve, hogy Steed erősen jezsuita és zsidó-ellenes volt. A zsidók Steednél mindig bűnbakok voltak („always Steed's bête noir" – írja Harry Hanak: *i. m.*).
Peter Schuster a következőket írja:

„A két világháború között és a II. világháború alatt súlyos vádak érték [Steedet] német és osztrák részről. Max Ronge, az osztrák–magyar kémelhárítás volt vezetője *Háború és ipari kémkedés* című, 1930-ban, Bécsben megjelent könyvében megvádolja Steedet és Seton-Watsont, hogy a szerb külügyminisztériummal összeköttetésben álltak és közvetlenül részt vettek az 1908-ban alapított »Narodna Odbrana [Népvédelem]« Ausztria–Magyarország elleni felforgató tevékenységében. A vád bizonyítására Ronge a számlákat hozza fel, amiket Nišben találtak meg [amikor 1915-ben német–osztrák és bolgár csapatok elfoglalták Szerbiát – D. A]. 1942–43-ban Steed elleni propaganda anyagok jelentek meg német lapokban, amiben azonos vádakkal illették. A cikk írója forrásként az 1922-ben Steed elleni bizonyítékokra utalt, mert a német csapatok előrenyomulása közben 1915-ben a szerb sajtóiroda papírjai között számlákat találtak, amik igazolták, hogy Steed és »munkatársa«, Seton-Watson évekig jelentős összegeket kaptak a belgrádi külügyminisztériumtól. [...] Hogy miért kapta az összegeket Steed és a történész, nem írja le a cikk írója.

Egyébként Steed és Seton-Watson már azelőtt is szlávbarátok voltak, mielőtt a komolyabb osztrák–szerb konfliktus egyáltalán megkezdődött volna – tehát a segítségüket meg sem kellett, hogy vásárolják a szerbek."[F/14]

Peter Schuster: *Henry Wickham Steed und die Habsburgermonarchie,* 198. o.

EZT ÍRJA PETER SCHUSTER KÖNYVÉBEN, ÉN PEDIG AZT MONDOM: „NEM ZÖRÖG A HARASZT, HA A SZÉL NEM FÚJJA."

Furcsa összefüggések ezek, annak ismeretében, hogy később milyen nagy szerepe volt a két britnek a délszláv állam megteremtésében és a Monarchia szétzúzásában (lásd lejjebb).

Mindenesetre bizonyított, hogy az I. világháború után (előtte és alatta?) Steed óriási összegeket kapott és vett fel Benešéktől, enélkül lapját, a *Review of Reviews*-t nem is tudta volna fenntartani. (Így is megszűnt 1929-ben.) Steed 1923–24–25-ben a csehektől 14 000 £-et (font sterlinget) kapott, ami jelenleg 1 400 000 € körüli összeg, és utána 10 év alatt 1 millió cseh koronát – utóbbi jelenlegi értékéről nincs hiteles adatom.[53]

II. Robert William Seton-Watson (1879–1951), aki azonos Scotus Viator (Utazó skót) történésszel, publicista politikussal

A legfontosabb és kimondottan magyarellenes munkák Scotus Viatortól, skót származású publicistától, a szlávok szószólójától származnak, aki úgy a cseh, mint a szerb követelések kritika nélküli támogatója volt.

Fejtő Ferenc történész annyira jól jellemzi, hogy érdemes szóról szóra idézni:

53 Dr. Rudolf Urban: *Demokratenpresse im Lichte Prager Geheimakten [Demokratikus sajtó a prágai titkos akták fényében]*. Orbis, Prag, 1943, 94–111. o.

„Ami R. W. Seton-Watson professzort illeti, ő a Monarchia és Délkelet-Európa kérdései legjobb szakértőjének tartotta magát. Esete elég érdekes. Nagy skót család fia volt, eleinte meggyőződéses liberális, Kossuth csodálója. 1905-ben érkezett az osztrák fővárosba, hogy befejezze történésztanulmányait. Rokonszenve valószínűleg a magyarok felé fordult volna, ha a *Times* bécsi tudósítója, egy bizonyos Wickham Steed (élettársa horvát nő) – micsoda egybeesés! – nem figyelmezteti állandóan, hogy ne engedjen »e fajta csábításainak«. Hogy lehetséges, hogy ez az angol férfi, Kipling honfitársa, egy gátlástalanul gyarmatosító nemzet fia vad, gyűlölködő ellensége lett a magyaroknak, a szlovákok, románok és szerbek felett gyakorolt uralmuk miatt (ha nem is akarom a magyarokat védelmembe venni, de el kell ismerni, hogy voltak náluk rosszabbak is), olyannyira, hogy életének fő céljául tűzte ki: Magyarországot osszák fel nemzetiségei között! Nacionalista ideológiája, az elnyomott népek iránti (kissé egyoldalú) rokonszenve miatt fordult-e szembe a magyar urakkal, akikben csak kegyetlen elnyomókat, nemzetiségeiket a magyar nyelv és kultúra átvételére kényszerítő, vad magyarosítókat látott? Mégiscsak furcsa, hogy Chesterton, Shaw, Yeats, James Joyce, megannyi angollá vált ír és kelta honfitársa haraggal és megvetéssel beszél számos szlovák, szerb, román és zsidó eredetű íróról és költőről, akik a magyar nyelvet használják, mert tökéletesen asszimilálódtak. Miként a baszk, breton, provanszál eredetű francia költők és írók is franciául írnak.

Igaz, a magyar dzsentri, korlátolt nacionalizmusával, makacs konzervativizmusával nem volt alkalmas arra, hogy rokonszenvet ébresszen a liberálisokban, és Seton-Watson csak méltatlankodni tudott egy bizonyos Láng professzor magabiztosságán, amikor a magyarosítás sikeréről beszélt neki, példaként Sopron városát hozva fel, ahol a 19. század elején a lakosságnak csak 5 százaléka beszélt magyarul, 1906-ra viszont a magyar nyelvűek aránya már 60 százalék volt. Felháborodva jegyzi meg, hogy a szlovák nemesség nagy része elmagyarosodott – nem vett tudomást arról a tényről, hogy a nyelvi és kulturális homogenizálódás nemzetközi jelenség volt, és hogy ugyanabban a korszakban a provanszálok, bretonok, korzikaiak, elzásziak, baszkok szintén asszimilálódtak a francia kultúrához, és hogy Nagy-Britanniában nem lehet karriert csinálni, ha valaki nem tudta tökéletesen Shakespeare nyelvét. Azt mondhatná erre valaki, hogy hasonlatunk annyiban sántít, hogy a magyar állam, félve a nemzetiségek túlsúlyától, egy kissé túl brutálisan erőszakolta törvényhozásával azt a folyamatot, amely enélkül lassabban haladt volna előre, és ráadásul épp abban a pillanatban erőltette, amikor a szlovákok, románok, délszlávok nemzeti tudata felébredt vagy újraéledt. Mégiscsak bizarr ugyanakkor, hogy Kossuth hajdani csodálója, akinek szakterülete a dualista rendszer komplex mechanizmusainak tanulmányozása volt, egyáltalában nem vette észre a modernizáció és a liberalizálódás folyamatának előrehaladását az országban és a demokratikus irányzat feltörését Magyarországon, amely támogatta a nemzetiségek autonómiáját. Scotus Viator álnéven, Angliában kiadott könyveiben és cikkeiben nemcsak a magyar uralkodó osztályt ítélte el, hanem az egész népet. Barátait, informátorait csak a szélsőséges szeparatisták köréből választotta (lásd például a szlovák Štefanikot, Markovičot, Blahót); gyakran találkozott Milan Hodžával és Vaida-Voevoddal, akik Ferenc Ferdinánd magyargyűlöletéről és terveiről tájékoztatták. Meg kell jegyeznünk azt is, hogy a szlovákok iránt ébredt szenvedélyes barátsága és magyargyűlölete ellenére Seton-Watson 1914 előtt nem gondolt a Monarchia feldarabolására, ahogy egyébként informátorainak nagy része sem, csak a birodalom föderalizációjára. Csak 1914 után, valószínűleg Masaryk és Beneš befolyására lett a Monarchia elpusztításának egyik élharcosa."

Fejtő Ferenc: *Rekviem egy hajdanvolt birodalomért*. Minerva–Atlantisz, Budapest, 1990, 315–316. o.

Az apja, W. Watson egy főként Indiában működő skóciai üzletember volt, ahol jelentős vagyonra tett szert. Ebből az örökségből telt arra, hogy fia Európát járja. Eközben 1905-ben Bécsben megismeri Masarykot és H. W. Steedet – akik közismerten magyarellenesek voltak.

A magyarokkal ellenséges beállítású Karl Renneren[54] keresztül ismeri meg Anton Štefánek szlovák újságírótF/15, aki figyelmét a szlovákokra tereli.

> „A Birodalmi Tanács könyvtárában ismerkedik meg Karl Rennerrel, akivel hosszú, érdekes beszélgetést folytat a magyarokról, akikkel szemben Renner szélsőségesen ellenséges [**against whom he is extremely violent**]. Azt állítja, hogy nincs alaptörvényük, és ezért az ország, de különösen a nemzetiségek ki vannak szolgáltatva a törvények értelmezőinek. Miután Seton addig szlovákokkal nem találkozott, Renner bemutatja neki a fiatal szlovák újságírót, Anton Štefáneket, aki akkor szintén a könyvtárban dolgozott."
> Hugh and Christopher Seton-Watson: *The Making of a New Europe [Új Európa megalkotása]*. University of Washington Press, Seattle, 1981. 39. o.

Seton-Watson „jó" kezekbe került, mert ettől kezdve csak magyarellenes társaságban forgolódott és aszerint alakult a véleménye is.
A *Racial problems in Hungary [Faji problémák Magyarországon]* (1908) és az *A history of the Czechs and Slovaks [Csehek és szlovákok történelme]* (1943) című könyvében is idézi Johann Gottfried Herdert:

> „Aki nyelvemet kiszorítja, az értelmemet és életformámat, népem becsületét és jogait akarja elrabolni" – Herder.

Scotus Viator ezzel arra céloz, hogy Magyarországon megfosztják a nemzetiségeket anyanyelvüktől, pedig ez az idézet az angol–skót viszonyra jobban illik. Szinte érthetetlen, miért nem foglalkozott saját népe – mindig azt állította magáról, hogy skót – nyelvével és annak kihalásával. Skócia 1707-től tagja a Brit Birodalomnak, a reformáció következtében viszont már a 16. századtól kezdve terjedt az angol nyelv használata. „Jelenleg 60 000 (1%) beszéli az ősi nyelvet (gall nyelv), 1891-ben ez a szám még 7% volt."[55]
Magyarországon a nemzetiségek 18%-a beszélt magyarul[56], ami fel sem tűnt neki, pedig óriási a különbség. **Ezért a skótokra illik Herder fenti idézete**, nem a magyarországi a szlovákokra vagy más kisebbségekre. A skótokról semmi esetre sem mondható el, hogy „nyelvében él a nemzet", hiszen ma már 100%-a angolul beszél. Ez persze előnyös a mai világban, hiszen az Egyesült Államoknak köszönhetően, az angol elfogadott világnyelvvé vált.
Scotus Viator mindenben magyarosítást látott – azt, hogy természetes asszimiláció is van, nem akarta elismerni, vagy fel sem akarta fogni. Önmagát a legnagyobb szakértőnek tartotta, a külügyminisztériumban mindenkit befolyása alá vont – ez sajnos végzetessé vált Magyarország számára. Jellemző, hogy különféle nemzetiségi barátai nacionalizmusát nem is észlelte.
Érdekes példa erre, amikor Scotus Viator a Román Nemzeti Párt vezetőjével, Vasile Goldiş-sal találkozott:

---

54 Az, hogy Renner mennyire a magyarok ellen volt, olvasható Koszta István idézett könyvének 91–92. oldalán: „Nem mentem el Saint-Germain-be [írja Alexandru Vaida-Voevod Párizsból Maniunak – D. A.], mert úgy gondoltam, hogy udvariatlanságot követek el Rennerrel szemben. Lásd Uram! Én, a szerencsés győző a legyőzöttel. Ismeretségünk 1898–1899-ből datálodik, és mint tudod, sok szívességet tett nekünk a magyarok ellenében. Meg akarom óvni magam, s őt szintén attól a méltatlan helyzettől, hogy ilyen körülmények között találkozzunk."

55 „Skóciában 1891-ben a lakosság hét százaléka, Írországban tizennégy százaléka és Walesben is csak ötven százaléka beszélte anyanyelvét, ezek túlnyomó többsége is kétnyelvű volt, tehát az angolt éppúgy használta, mint a gaelt és a cymrit." Walesben ma csak a lakosság kb. 30%-a beszéli anyanyelvét, írásban csak 14%-a használja.
Diószegi István: *Üllő és kalapács*. Magyarságkutató Intézet, Budapest, 1991, 18. o.

56 A történelmi Magyarországon 1910-ben átlagban a nem magyar anyanyelvű népesség 18%-a beszélt magyarul – nemzetiségenként változó a szám. A németek 38%-a, a szlovákok 21%-a, a románok 13%-a, a rutén anyanyelvűek 14%-a és a szerbek 18%-a.

„Goldiș felkapta a *Magyar Törvénytár* kézikönyv másolatát és részletesen elmagyarázta, hogyan forgatták ki és hamisították meg a magyarok az 1868-as nemzetiségi törvényt. Ez egy hasznos lecke volt Seton-Watson számára, aki később sikerrel használta ugyanezt a módszert a magyarokkal folytatott viták során."

Hugh and Christopher Seton-Watson: *The Making of a New Europe,* 38. o.

A román politikus azonban azt már bölcsen elhallgatta, hogy ők utasították el a törvényt, és kivonultak annak megszavazásakor a Parlamentből – majd passzivitásba vonultak.
Feltűnő, hogy arról beszél, azért jött Magyarországra, hogy történész tanulmányait befejezze – erre megír két, az országot bíráló könyvet[57] (1908, 1911), és azután elmegy a délszlávokhoz és őket az egekig magasztalja. Könyvet ír *A Monarchia jövője* (*Die Zukunft Österreich–Ungarns*, 1908) címen és a legagilisabb ellenséghez, a szerbekhez megy el a háború előtt, és aktív támogatójuk lesz a háború alatt. Könyveket ad ki, 1915: *The Spirit of Serbs [A szerbek lelke],* 1916: *German, Slav, and Magyar [Német, szláv és magyar], Serbia Yesterday, Today and Tomorrow [Szerbia tegnap, ma és holnap],* 1918: *The rise of Nationality in the Balkans [A balkáni népek felemelkedése].* Ezek csak könyveinek címei, és még számtalan szerbeket dicsőítő cikk is kapcsolódik nevéhez. Szerb balladákat fordít(tat) le angolra, és már 1914. szeptember 23-án Arthur Evansszel (a Balkánnal is foglalkozó archeológus) megalapítják Londonban a Szerb Segélyalapot, és 1916 októberében a Nagy-Britanniai Szerb Társaságot, aminek elnöke Steed lesz.
Olvassuk el, mit ír Josef Redlich *Napló*jában 1913. június 28-án:

„Tegnap este Lützow gróf, Baernreither, Seton-Watson a feleségével és Patzauer vacsorára volt nálam. Seton-Watsonék végigutaztak Macedónián, Koszovón, Szerbián, és »**szerbebbek**« mint valaha".

Joseph Redlich: *Schicksalsjahre Österreichs [Ausztria sorsdöntő évei]. I. Band, 1908–1919.* Verlag Hermann Böhlaus Nachf. GmbH., Graz–Köln 1953. 203. o.

Ezt a találkozót J. M. Baernreither is leírja könyvében, 1913. június 30-án:

„Tegnap este érdekes órákat töltöttem Döblingben Redlichnél, Seton-Watson a feleségével volt vendég, s Lützow gróf is jelen volt. Seton-Watson elmesélte, hogy a délszlávok csak egyre várnak: a trónörökösre. [...] [Azért, hogy lepuffanthassák? – D. A.] **Ítélete néha egyoldalú**, de széleskörű kapcsolata van, és elfogadom, hogy megítélése valós. Nagy balkáni útról jön vissza, volt Üskübben (a mai Skopje), Monastirban, Szalonikiben és Bukarestben, de innét számunkra kedvezőtlen hírekkel jött. **Kemény ellensége a magyaroknak**, de úgy látszik, osztrák vezetés alatt még mindig bízik a délszláv kérdés egyfajta megoldásában."

Joseph Maria Baernreither: *Fragmente eines politischen Tagebuches [Politikai naplótöredékek].* Verlag für Kulturpolitik, Berlin 1928. 253. o.

Seton-Watson 1909-ben még így ír Szerbiáról:

57 Jászi Oszkár kiállt mellette – Seton-Watson negyedévenként megjelenő lapot tervezett *The European Review* címen a világháború előtt, és Jászit is megkérte, hogy írjon cikkeket a laphoz –, aki válaszként megírta 1914 áprilisában Seton-Watsonnak, hogy „Tartom magam ahhoz, hogy csak olyan irodalmi propagandában veszek részt, amely egészében megbélyegzi ugyan azokat a súlyos vétkeket, amelyeket a magyar oligarchia a nemzetiségek nyelve és kultúrája ellen elkövetett, ugyanakkor azonban tiszteletben tartja annak a magyar népnek az eszményeit és jogos önérzetét, amely államunk történelmi keretei között akarja megvalósítani a termékeny harmóniát az összes nemzetiség között. Ezért kérem Önt, hagyja ki a programból az ellenségeskedés minden látszatát, amely nem az uralkodó osztályok, a magyar nép és a nemzetiségek jogainak bitorlói ellen, hanem maga a magyar nemzet ellen irányul. [...] Ez nem csupán az ésszerű eljárás eszköze, de – véleményem szerint – a magyar fejlődés teljes igazságát képviseli."
Hanák Péter: *Jászi Oszkár dunai patriotizmusa.* Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1985, 57. o.

„Szerbiában a jelenlegi rendszert alapjában véve korruptnak és alkalmatlannak tartom – még a magyarokénál is rosszabb."

A fenti utazásokat követően, 1913-ban már megváltozott a véleménye:

„Seton-Watson nem akceptálta a szerb érveket kritika nélkül, de növekvő szimpátiát érzett a szerb álláspont iránt: a Szerb Királyság elleni ellenszenvének nyoma sem maradt. Rendkívül barátságos és udvarias fogadtatása a szerb tisztek részéről, akik Mayt (a feleségét) és őt fogadták, akiknél több éjszakát töltöttek, megnyerték háláját és rokonszenvét, és úgy látta, hogy a tisztek nagy része nem csak jó katona, hanem civilizált és magas intelligenciával rendelkező európai."

Hugh and Christopher Seton-Watson: *The Making of a New Europe,* 94. o.

Az idézetek magukért beszélnek. Hihetetlen erőbevetéssel, szinte megszállottan küzd a délszláv államért a háborús évek alatt, Steeddel együtt.

„A háború alatt Seton-Watson különösen kivette részét a szerb propagandából. 1914 őszén elnökletével kezdte meg működését a Szerb Segélyalap, amely kezdetben egészségügyi szállítmányokkal segítette Szerbiát. Alig két év múlva, 1916 júliusában ugyancsak a skót történész vezetésével létrehozták a Szerb Társaságot (The Serbian Society of Great Britain), amelynek elsődleges célja a közvélemény befolyásolása volt, hogy szerbbarátsága olyan nagymértékű legyen, hogy »a hatóságok ne hagyhassák figyelmen kívül, ha a kérdés újra napirendre kerül«. A kampány rövidesen hihetetlen méreteket öltött. Része volt a 23 000 parókiára eljuttatott körlevél, valamint a 12 000 angol iskolába szétküldött, Seton-Watson tollából származó, Szerbiát népszerűsítő irat. Az angol mozik ontották a Szerbiáról szóló filmeket, az utcákon pedig hemzsegtek a „hősi Szerbia" feliratú plakátok."

Beretzky Ágnes: *Scotus Viator és Macartney Elemér: Magyarország-kép változó előjelekkel (1905–1945).* Akadémiai Kiadó, Budapest, 2005, 30. o.

KÉRDÉS, MENNYIBEN JÁRULHATOTT HOZZÁ SETON-WATSON ÉS STEED SZERBIÁT TÁMOGATÓ PROPAGANDATEVÉKENYSÉGÉHEZ A NIŠBEN MEGTALÁLT SZÁMLÁK JELENTŐS ÖSSZEGE?[F/16]

A történelemből ismert, hogy az angolok mit tettek a skótokkal, walesiekkel, írekkel, nem is szólva gyarmataik lakosságáról. Csupán azon csodálkozunk, milyen alapon formált jogot R. W. Seton-Watson Magyarországról ennyire ellenszenvesen írni. Talán jobban megértjük, ha az évszámot is figyelembe vesszük: Nagy-Britannia 1907. augusztus 21-én lépett Oroszországgal szövetségre (hármas antant), Magyarország ennek következtében ellenséges országnak számított.

Még nagyobb jelentőségre tesz szert, amikor a Foreign Office (a brit Külügyminisztérium) tanácsadója, később a Külügyminisztérium Politikai Hírszerző osztályának szakértője és a Propagandaminisztérium osztrák–magyar osztályának vezetője lesz Steeddel együtt.

Seton-Watson 1914-ben és 1915-ben titokban találkozik Masarykkal Rotterdamban – akit még a bécsi időkből ismer, és 1915-ben eljuttatja az angol külügyminisztériumba Masaryk első térképét (lásd *14. térkép*). Később a londoni szláv intézetben szervezi Masaryk előadásait és masszív propagandát fejtenek ki a *The New Europe* hetilapban, amit Seton-Watson alapított 1916-ban és 1920-ig adtak ki – részben cseh pénzen, amit Masaryk juttatott el hozzá. Az első adat 1000 £-ról szól[58] [ma kb. 100 000 euró – D. A.]. A hetente megjelenő folyóirat mély hatást gyakorol az angol nyelvű közvéleményre, politikusokra – és a Foreign Office munkatársaira.

58 Hugh and Christopher Seton-Watson: *The Making of a New Europe,* 174. o.

Nézzük, milyen lap is volt a *The New Europe*:

> [T. G. Masaryk Benešnek, cseh nyelven] London 12/9 [191]6
>
> „Kedves Barátom, írásban rendezzük el a dolgot: két ok miatt nem hagyhatom el Londont. [...] most tárgyalok Seton-Watsonnal egy folyóiratról. **Úgy állunk, hogy hajlandó (érdekünkben) fellépni – a finanszírozás nagyrészt ránk marad (mindegy), ha végre egy angol hetilapunk van!"**
> „Itt az *Új Európa* című hetilapról van szó, Seton-Watson szerkesztésében. 1916. okt. 19-én jelent meg először Londonban."[59]
>
> Forrás: Frank Hadler (Hrsg.): *Weg von Österreich! [El Ausztriától!].* Akademie Verlag, Berlin, 1995, 350–351. o.

Milyen szerepe volt a *The New Europe* hetilapnak?

> „Nem túlzás, ha azt mondjuk: amit ma megírt a »New Europe«, az másnap, néhány hét vagy hónap múlva a Foreign Office hivatalos irányvonalává vált."
>
> Arday Lajos: *Térkép, csata után,* 32. o.

Lapjában írja Seton-Watson, hogy „a háború sokkal inkább magyar érdek, mint német, és Magyarországon van a legvadabb önkény, amit a modern világ ismer". Seton-Watson szerint a világháború oka is a magyar uralom túlburjánzása (megismételve):

> „Azok, akik kapcsolatot kívánnak teremteni a szarajevói bűn és a szerb kormány között, helytelen nyomon vannak. A bűnre a felbujtás a Monarchiából jött, a magyarok tűrhetetlen, igazságtalan uralkodásából, amiket a bécsi cinkosság csak súlyosbított."
>
> R. W. Seton-Watson: *German, Slav, and Magyar,* 113. o.

Élete végéig ellene volt minden magyar revíziónak.[F/17] Két alapelvén nem változtat: a nemzetiségeket elnyomó, zsarnok magyar hatalomnak meg kellett szűnnie, és a szarajevói gyilkosság nem Szerbia tette, hanem ezzel a Monarchia okot talált a világháború kirobbantására – tehát bűnhődnie kellett. E két princípiumot jól belesulykolta lapja, a *The New Europe* segítségével a brit Külügyminisztérium munkatársaiba, akik mind ezen nevelkedtek, és ilyen alapon tényked tek Párizsban.
Az csak „természetes", hogy Seton-Watsonnak egy jó szava sincs a magyarokról: szerinte Széchenyitől Tisza Istvánon át mindenki csak magyarosítani akart, Európában erőszakosabb elnyomók a magyaroknál nincsenek:

> „A nem magyar nemzetiségek egy olyan elnyomó politikának az áldozatai amely **példa nélküli a civilizált Európában.**"
>
> Scotus Viator: *Racial Problems in Hungary [Faji problémák Magyarországon].* 1908, (Reprint: Howard Fertig, New York, 1972), 204. o.

Ha jól értettem Scotus Viatort, akkor a briteket, akik az íreket, a poroszokat akik a lengyeleket kegyetlenebbül elnyomták, mint a magyarok a nemzetiségeiket (lásd 27. oldal, Jászi Oszkár véleménye), nem tartotta civilizáltaknak.

---

59 Seton-Watson Benešt a demokrácia apostolaként jellemezte. Benešsel Versailles-ban, a békekonferencián barátkozott össze, aki nagyon jó benyomást tett rá. Ekkortól kezdődő barátságuk Beneš haláláig (1948) fennmaradt. Madarat tolláról, embert barátjáról.

Mi több, szerinte Ferenc Ferdinánd „demokrata”:

> „Ferenc Ferdinánd politikája dinasztikus és imperialista volt, és mégis sok szempontból demokratikus; legalábbis a megvalósítás magában foglalt volna egy mérhetetlen lépést a demokratikus eszmék felé. Arra kell figyelni, hogy minden hiányossága ellenére Ausztria óriási politikai fejlődést tett a megelőző években. **A valódi akadályt mindig Magyarország jelentette, ahol a magyar oligarchia – támogatva a kereskedelem és az újságírás zsidó parazitái által** – kisajátított minden politikai hatalmat és kiaknázta azt egy szűk faji hegemónia javára.”
>
> R. W. Seton-Watson: *Europe in the melting-pot [Európa az olvasztótégelyben].* Macmillan and Co., London, 1919, (Reprint: Forgotten Books, London, 2015), 2. o.

Kétségtelen, hogy Magyarország megítélésében sok mindenben igaza volt, de mégis oldalakon át lehetne sorolni R. W. Seton-Watson hamis és rosszindulatú ítéleteit.
A tisztesség kedvéért meg kell említeni azt, hogy R. W. Seton-Watson kissé csalódottan nyilatkozott az utódállamok nemzetiségi politikájáról (késői felismerés). Lehet, hogy rájött, hogy a nemzetiségek félrevezették? Ezért jelentősek a következő idézetek, hiszen Seton-Watson volt a legkérlelhetetlenebb bírálója a magyar nemzetiségi politikának:

> „...Scotus Viator a londoni Timesban a következőket mondja: „Én, aki valamikor szabadon kritizáltam Magyarország délszláv politikáját, beismerem, hogy a magyaroknak jobb módszereik voltak, mint a minőket Belgrád most alkalmaz.” (1929. január 1.)
>
> *Korabeli hírek, az elszakított részek és a szomszéd országok sajtójából* – Válogatta és szerkesztette: Szidiropulosz Archimédesz. In *Trianoni Szemle,* 2013. július–december, 94. o.

A magyar kisebbség érdekében Benešnek és Masaryknak is írt csak éppen válaszra sem méltatták.

> „Ismerve a szlovákokkal való bánásmódot 1914 előtt Magyarországon, fontosnak tartotta, hogy a szlovákok ne ugyanúgy bánjanak a magyarokkal. Találkozott a magyarokkal, akik a Duna mellett nagy számban laktak. Visszatérve 33 oldalas memorandumot írt Masaryknak és Benešnek a panaszaikról, és javasolta, hogy találkozzanak ők is velük. A memorandum kópiája megvan, de a politikusok reakciójáról nincs feljegyzés.”
>
> Hugh and Christopher Seton-Watson: *The Making of a New Europe,* 420. o.

A romániai földbirtokreformról (1921. július 23.) is kritikusan szólt:

> „...Scotus Viator, »Románia nagy barátja«, a kolozsvári »Patria« című román lap szerkesztőjéhez intézett nyílt levelében a következő mérleget állította fel: »az agrárreform nemcsak a magyar birtokosokat tette tönkre, hanem az egyházakon keresztül az egész magyar értelmiségi osztályt és néha a *nemzeti bosszú* látszatát[60] keltette.«”
>
> Mikó Imre: *Huszonkét év,* 38. o.

***

60 Ez bizony nem volt látszat, célzott bosszúállás volt, mert el akarták érni a magyarság gazdasági tönkretételét. „…az agrárreform tulajdonképpen *vagyonelkobzás* jellegét vette fel.” Mikó Imre: *i. m.,* 37. o.

Fejezetzárásként nem maradhat szó nélkül a Jugoszláviában (1920 és 2001 között) történt eseményeknél a két brit bűnrészessége. (Nem kevésbé a francia és a brit politikáé, hiszen az út Közel Kelethez Szerbián keresztül vezet, a német „Drang nach Osten" megakadályozására egy nagy és erős délszláv államra volt szükség.) Miért fontos ezt kihangsúlyozni? Azért, mert mindkettő saját magát, és őket mások is, a kérdés nagy szakértőinek tartották, de nem fogták fel, hogy jugoszláv nemzet nem létezik, hogy mélységes vallási és nemzetiségi ellentét van a délszlávok között, hogy egy jugoszláv állam létrehozása végtelen veszélyt jelent, és – legalábbis közvetve – több százezer ember haláláért felelősség terheli őket is.
A következőket olvasva nyilvánvalóvá válik, mennyire kétes szakértelemmel állt a témához Seton-Watson:

> **„A délszlávok lakta vidék természetes földrajzi egység [!], egynyelvű [!], homogén [!] lakossággal, melyet mesterséges [...] politikai határok szabdalnak szét."**
>
> Beretzky Ágnes: *Scotus Viator és Macartney Elemér: Magyarország-kép változó előjelekkel (1905–1945),* 26. o.

Ezen fejtegetése nonszensz, és azt bizonyítja, hogy nem ismerte kellően a tájegység történelmét, népességét, nemzetiségi és vallási ellentéteit és történelmét.
Nézzük, mit ír Seton-Watson a feleségének közvetlenül a háború kitörése után:

> „Seton-Watson 1914. augusztus 6-án feleségének ezt írta: »Azok a megoldások, melyekért éveken át küzdöttem – a délszláv, a magyar – természetes vagy tán a legtermészetellenesebb halállal múltak ki. [...] Mostantól kezdve egy nagy szerb állam létrejötte elkerülhetetlen, és nekünk [aláhúzás az eredetiben – A. L.] kell azt **megteremtenünk**. Dalmáciát, Boszniát, Horvátországot és Isztriát egyesíteni kell Szerbiával.«"
>
> Arday Lajos: *Térkép csata után,* 27. o.

Megteremtették. Amivel kezdődött: egy Crna Gora-i (Montenegro) radikális képviselő Belgrádban 1928. június 20-án a szkupstinában (parlamentben) lelőtt öt horvát parasztpárti képviselőt, köztük Stjepan Radićot, a parasztpárt ismert vezetőjét, aki augusztus 8-án belehalt sérüléseibe.
Majd 1934. október 9-én a jugoszláv II. Karadjordjević Sándor király megölése következik Marseilles-ben.
A II. világháborúban először a horvátok irtották a szerbeket, majd a háború végén a partizánok a horvátokat és szlovéneket – mindenütt több százezer halottról van szó.
Tito halála után következett a nagy leszámolás, ismét százezrek veszítették életüket a harcokban. És vége van? Milyen békés megoldás várható Szerbia és Koszovó között?
De nem kevésbé felelősek a franciák is, mert mint Fejtő Ferenc kifejtette egy interjúban:

> „...a szerbek nem akartak egy ilyen nagy közös délszláv államot, a szerbek nagy Szerbiát akartak. Jugoszláviát, vagy ahogyan akkor nevezték, a Szerb–Horvát–Szlovén Királyságot a franciák, a csehek és az angolok kényszerítették rájuk. **A szerb diplomaták nagy Szerbiát akartak. És végül is nem is jártak jól ezzel, mert ők lettek a nagy vesztesei a jugoszláv ideának.** Ezért volt az is, hogy a franciák ebben az egész háborúságban [1993-ról van szó – D. A.] váltig kitartottak a szerbek mellett, amíg csak lehetett. Harminc évig voltam a francia távirati irodánál a kommunista országok referense. Sokat jártam Jugoszláviába is. És kapcsolatban álltam a francia diplomatákkal, akik Jugoszláviában voltak, a nagykövetséggel meg a francia újságírókkal is. És láthattam, hogy a számukra Jugoszlávia az Belgrád volt. Mikor azt mondtam, hogy Zágráb is létezik, Szarajevó is létezik, Ljubljana is létezik, azok nekik olyan provinciák

voltak, mint Franciaországban Bretagne, vagy a Baszkföld. Szóval egyáltalában nem ismerték, és nem is akarták ismerni. Jugoszlávia nekik tulajdonképpen Szerbia volt, és annak a különböző tartományai. És sajnos azért tolták el az egész balkáni ügyet, mert nem mérték fel, hogy **Jugoszlávia egy multinacionális ország, amelyet csak igazi föderális alapon lehetett volna meg szervezni.**"

Interjú Fejtő Ferenccel. In Szidiropulosz Archimédesz: *Trianon utóélete. A magyar társadalom Trianon-képe az ezredfordulón,* 289–291. o.

Azt is ki kell hangsúlyozni, hogy a Steednek és Seton-Watsonnak nagy szerepe volt a Monarchia szétzúzásában is. Ezt a franciákkal és a csehekkel együtt közös erővel tették, azzal az ürüggyel, hogy a Monarchia a „népek börtöne" (egyébként mikor az osztrák küldöttség vezetője, Karl Renner beszédet mondott a Négy Nagy előtt 1919. június 2-án ezt a szégyenletes kifejezést maga is kimondta), pedig a Monarchiában, utólag már a történelmi munkákban is elismerik, hogy a polgári szabadságjogok adottak voltak és azóta a nemzetiségek elnyomásának sokkal agresszívabb formáit ismerte meg az emberiség.
A csehekkel együtt, közös erővel szétzúzták a Monarchiát, pedig:

„...napjainkban is példák százai bizonyítják, hogy az igazi népirtást másutt kell keresnünk, s nem a ferenc józsef-i monarchiában."

Kovács Endre: *Szemben a történelemmel.* Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1977, 519. o.

III. A CSEH PROPAGANDA

Masaryk és Beneš – „A cél szentesíti az eszközt"

„Masaryk, a ragyogó filozófus mesteri ügyességgel rejtette az emberszeretet álcája alá megszállott nacionalizmusát. Társa, a Sorbonne-on végzett Beneš korlátozottabb szellemi képességekkel rendelkező, racionálisabb, szárazabb elme volt, de még Masaryknál is zseniálisabban értett a diplomáciai intrikákhoz, emberi kapcsolatok bonyolításához, a szervezéshez."

Fejtő Ferenc

Tomaš Garrigue Masaryk (1850–1937)
Bécsben és Lipcsében filozófiát tanult. 1876-ban promovált, doktori témája: „Az öngyilkosság". 1882-től a prágai egyetemen tanított. 1887-től politikai pályára lépett. Úgy a cseh, mint az osztrák parlamentnek tagja volt. Felesége amerikai származású volt. Már egyetemi (filozófia és szociológia) professzorsága alatt nagy ismeretségi körre tett szert, kapcsolata volt Seton-Watsonnal, akinek nagy tisztelője volt. A szlovák *Hlas [Hang]* újság szerkesztőihez fűződő kapcsolata a csehszlovákizmust segítette elő, de tanítványa volt Vavro Šrobar szlovák vezető, és követője lett Milan Hodža. 1914 decemberében Olaszországba emigrált (64 évesen), itt élt 1915 januárjáig, majd szeptemberig Genfben. 1915 szeptembere és 1917 májusa között Párizsban és Londonban. 1917 májusa és 1918 áprilisa között Szentpétervárott, Moszkvában, Kijevben, Vlagyivosztokban járt, 1918. április 6-tól 20-ig Tokióban, végül 1918. április 20-tól december elejéig Washingtonban tartózkodott és közben háromszor találkozott Wilsonnal. Masaryk beszélgetőtársaira, hallgatóira mély benyomást tett, professzori megjelenésével, gazdag nyelvismeretével és nagy tárgyi tudásával, műveltségével, kitűnő, meggyőző okfejtéseivel szimpátiát keltett. Utazásainak egyetlen célja volt: a cseh ügy terjesztése és a nagyhatalmak meggyőzése arról, hogy a németek kelet felé terjeszkedését (Drang nach Osten) csak egy erős csehszlovák állam akadályozhatja meg, és ezért a Monarchiát szét kell zúzni.

Masaryk szerepe úgy ment át a köztudatba, hogy demokrata és humanista volt (Benešhez viszonyítva igen – minden relatív), nem állt a nacionalizmus bázisán[61], és a népek jövőjét úgy képzelte el, hogy „mindenki szeretheti saját nemzetét anélkül, hogy mást gyűlölne [...] és a határokat később, amikor a légkör nyugodtabb lesz, majd újra lehet tárgyalni stb."
Mai zsargonnal kifejezve – megetette a politikusokat, ami alább jól láthatóvá válik.

Edvard Beneš (1884–1948)
Tanulmányai következtében fiatal korában kialakulnak francia kapcsolatai: 1905-ben a párizsi Sorbonne-on tanul, majd 1907-ben Dijonban a jogtudományok doktoraként végez. Az első világháború előtt még a Monarchia föderalizálásáról ír. 1912-től a szociológia tanszék docense Prágában, majd professzor ugyanott.
Ádám Magda könyvében rámutat Beneš már korán kialakult negatív jellemvonásaira:

> „1904-ben a Károly Egyetemen (Prága) tanulmányozni kezdte az újlatint, valamint a germán és a szláv filológiát. […] A második szemeszter elvégzése után úgy döntött, hogy továbbképzését a Sorbonne Egyetemen folytatja. E célból 1905 őszén Párizsba utazott. [...]
> **Egyetemi tanulmányait azonban elhanyagolta. Az előadásokra nemigen járt el.** Idejét politikára, filozófiára, s a megélhetéshez szükséges pénzkeresésre fordította. **Arról azonban gondoskodott, hogy a Károly Egyetem elismerje a soha és sehol nem abszolvált szemesztereket.** Törekvései sikerrel jártak, ami megerősítette benne a későbbi magatartására oly jellemző vonást, azt tudniillik, hogy fontos cél elérése érdekében a tényeket figyelmen kívül lehet hagyni..."
> „Életrajzíróinak állításával szemben Beneš az egyetemen sem szociológiát, sem pedig jogot nem hallgatott. A jogi doktorátust ugyan megszerezte a dijoni egyetemen, itt ugyanis a külföldieknek, tanulmányok nélkül, színvonalas munka megvédéséért adományozták a doktori címet. Beneš *Az osztrák probléma és a cseh kérdés* című tanulmányát nyújtotta be disszertációként. A munkában Ausztria föderalizálásával foglalkozik. Történelmi és gazdasági elvekre hivatkozva megengedhetetlennek tartja a Monarchia egységének megbontását. Lojális a birodalommal szemben. Bírálja azokat, akik a németek akaratának figyelmen kívül hagyásával szeretnék felújítani a történelmi cseh államot. A lakosság egyharmadának akarata ellen - írja - nem lehet államot alapítani. Hangsúlyozza, hogy a cseh kérdést csak decentralizációval, az alkotmány föderalizálásával, a cseheknek és a németeknek nyújtandó autonómiával lehet megoldani.
> **Beneš a föderalizálásról, az államalapításról és az autonómiáról vallott nézeteiről később, amikor Csehszlovákia létrehozásáért, majd egységének megvédéséért harcolt, megfeledkezett**.
> A disszertáció megvédése után visszatért Prágába."
> Ádám Magda és Josef Hanzal: *Edvard Beneš.* Nap Kiadó, Dunaszerdahely, 2008, 97–98. o.

Az első világháború kitörése után szervezője lesz Prágában az úgynevezett Maffia titkos, osztrákellenes csoportjának. 1915-ben Svájcon keresztül emigrál – Genfbe szeptember 2-án érkezik meg –, majd Franciaországban él. Párizs lesz a cseh propaganda központja. Masarykkal közösen alapozzák meg az önálló cseh államot – amihez, ahogy hirdetik, a „csehszlovák" nép második ágát, a szlovákokat kell csatolni.
Együttműködésük Prágában már a háború kitörése előtt megkezdődött. Edvard Beneš jelentőségének megértéséhez érdemes idézni T. G. Masarykot[62]: Az osztrák rendőrség letartóztatja a Maffia tagjait – és olvassuk, kiért aggódik Masaryk, nem a leányáért:

---

61 Masaryk írja az *Új Európa* című művében a 126. oldalon: „Én sohasem voltam soviniszta, de még nacionalista sem. [...] a nemzetiségek elnyomása felfogásom szerint bűn az emberiség és az emberiesség ellen." Ezt a tézisét később sajnos nem érvényesítette.
62 T. G. Masaryk: *Die Weltrevolution [Világforradalom].* Erich Reiss Verlag, Berlin, 1925, 49. o.

„Kramářt és Dr Rašint, velük együtt a »Čas« újság szerkesztőit is, Benešnét és **Alice lányomat**.
A fő aggodalmam azonban Dr. Benešsel volt kapcsolatos, neki el kellett kerülnie a letartóztatást."

Közös művük, Csehszlovákia megalkotásában, rajtuk kívül, értékes francia kapcsolataival fontos szerepet kap a szlovák származású

Milan Rastislav Štefánik (1880–1919)
1904-től csillagászként dolgozik Párizsban. Munkája eredményeként francia állampolgár lett, majd a francia Becsületrend lovagjává ütötték. Párizsban megismerkedik Benešsel és Masarykkal. 1916 februárjában megalakítják a Csehszlovák Külföldi Bizottságot, aminek elnöke Masaryk, alelnöke Štefánik, titkára pedig Beneš lett. Štefánik kitűnő összeköttetései sokat segítettek a csehszlovák propagandának, az ő segítségével jött létre az akkori francia elnök, Aristide Briand és T. G. Masaryk találkozója.
A háborúban a francia idegenlégió pilótája. 1919. május 4-én repülőgépével Pozsonyban lezuhan (más források szerint „lezuhantatik").
Tevékenységükből a fontosabb mozzanatokat érdemes kiemelni (lásd még a *6. táblázat*ot is):

1914. október 24–25. Masaryk Rotterdamban Seton-Watsonnal Csehország és Szlovákia új határairól beszél – két napon keresztül. Seton-Watson a hallottakat írásba foglalja és eljuttatja az angol külügyi hivatalba.

1915. május 3. Seton-Watson ismét találkozik Rotterdamban Masarykkal, eljuttatja Edward Gray-nek T. G. Masaryk *Independent Bohemia [Független Csehország]* című munkáját, a cseh-szlovák állam koncepcióját. Ebben már a délszláv állam megteremtése is felvázolt, sőt, a szövegrészben a cseh–jugoszláv folyosó, a korridor is.
Megfigyelhető, hogy Masaryk a Csallóközt és a Dunakanyar feletti részt Magyarországnak szánta. Ez a határ nemzetiségi szempontból igazságosabb volt, mint a Beneš által követelt és megkapott végleges határ (lásd *14. térkép*).
Magyar vonatkozású idézetek T. G. Masaryk röpiratából:

„Ausztria a török, és előtte a hun (magyar) invázió elleni védekezésnek köszönheti létrejöttét."

Miután az osztrák állam a hun invázió és a magyarok bejövetele után, mégpedig 1156. szeptember 8-án lesz önálló hercegség, egyértelműen a török hódítás előtt keletkezett, így ez valótlan állítás.

„A szlovákok (is) csehek [!], habár más dialektust használnak és az írásuk is eltérő. A szlovákok harcolnak a függetlenségükért és elfogadják a tervet, hogy a cseh állammal egyesüljenek."

Ezen állításhoz különösebb magyarázat nem kell – ekkor még a szlovákoknak eszük ágában sem volt a csehekkel egyesülni – kivéve néhány fanatikust. Cseh katonák harcoltak Franciaországban, Olaszországban és Oroszországban az antant oldalán, „csak nagyon kevés szlovák volt köztük" – írja Tomáš Krystlík.[63] Azt a valótlanságot, hogy a szlovák azonos nép a csehekkel, úgy Masaryk, mint Beneš folyamatosan hangoztatták.
Masaryk a korridort nem rajzolta be, de írásban követelte:

63 Tomáš Krystlík: *Verschwiegene Geschichte.* Heimatkreis Mies-Pilsen e. V., Dinkelsbühl, I. 2009 / II. 2012. Passim.

„A csehek és a szerb-horvátok legnagyobb kívánsága egy összeköttetés lenne Csehország és Szerb-Horvátország között. Ez a folyosó Pozsony, Sopron, Moson és Vas megyéből lenne kivágva.
A lakosság német, nagyszámú horvát kisebbséggel, délen szlovén."

Szerinte magyar nincs is a korridorban. Dehogy nincs: a Masaryk által javasolt korridorban, 1 171 000 ember él, közülük 662 000 magyar és 220 000 szláv, a többi főleg német.

„Miután jelentős számú szerb, horvát és szlovák kisebbség marad Magyarországon, erre a sávra igényt tartani nem igazságtalanság, annál is inkább, mert a magyarok a középkori hunokhoz méltón bántak és bánnak a horvátokkal és szerbekkel. [...] És a szlovákok évszázadok óta brutális magyarosítás áldozatai."

Aki ismeri a történelmet, annak világos, hogy a hunokhoz való hasonlítás erősen sántít. Ismét az évszázados elnyomás hazugságát terjeszti és ennek semmi köze sincs a valósághoz. A cseh–délszláv korridorról több változat létezik. „Hivatalos", amit Beneš nyújt be 1919 januárjában a békekonferenciának. Elválasztaná Ausztriát Magyarországtól, Csehországot összekötve a délszláv állammal (lásd *25. térkép*).

1915. május. Jan Hus – Husz János (1369–1415) cseh prédikátor – reformátor halála ötszáz éves évfordulójának genfi megünneplése Angliában nagy hírverés keretében.

„A Husz-emlékünnepségek kapcsán a »Times« ezt írta: »Európának egyetlen népe sem érdemli meg jobban a brit szimpátiát, mint a csehek.« A Cseh Sajtóiroda közleményei alapján két év alatt e témában (1916. november–1918. november) 129 lapban 547 cikk jelent meg."
Arday Lajos: *Térkép, csata után,* 31. o.

Párizsban 1915. májustól Ernest Denis kiadja a *La Nation tchèque [A cseh nemzet]* című újságot. Ernest Denis (1849–1921), a Sorbonne-on a történelem professzora,[64] főleg csehekkel foglalkozik, Beneš barátja, a cseh állam szószólója. Már 1915 elején a Monarchia felosztása mellett foglal állást és önálló cseh állam létrehozását javasolja. Munkatársa és utóda Louis Eisenmann, Beneš dijoni tanára – szintén magyarellenes.[F/11]

1915. október. Masaryk Seton-Watson segítségével a szláv katedra tanáraként a King's College-ban terjeszti Csehszlovákia megalapításának fontosságát. Előadása (amin Lord Robert Cecil is jelen volt) írásos formában megjelent Nagy-Britanniában és Amerikában, Ernest Denis előszavával 1915-ben franciául, a *La Nation Tchèque* folyóiratban.

1916–1917: a Beneš-pamflet. Beneš a Sorbonne-on tartott előadásait *Détruisez l'Autriche-Hongrie! [Zúzzátok szét Ausztria–Magyarországot!]* címmel jelentette meg könyv alakban 1916-ban, még térkép nélkül, mert azt nem engedélyezték, majd 1917-ben Londonban H. W. Steed bevezetőjével: *Bohemia's case for Independence [Csehország függetlenségéért],* itt már térképpel, ami majdnem megfelel a Versailles-ban kitűzött végső felvidéki határoknak (*15. térkép*).

64 „Én életemben és halálomban francia hazafi vagyok. Franciaországnak ezt a háborút meg kell nyernie, ha a jövőjét biztosítani akarja. Ehhez barátokra és segítőkre van szükségünk. Ezeket önökben látom, a jugoszlávokban, az oroszokban, egyáltalán a szlávokban." – idézi Ernest Denist Edvard Beneš: *Der Aufstand der Nationen [Nemzetek forradalma].* Bruno Cassirer Verlag, Berlin 1928. 81. o. című kötetében.

Aki valamennyire ismeri a történelmet, annak nem kell magyarázni, hogy Beneš munkája nagyrészt történelemhamisítás. Az, hogy a Sorbonne-on ilyen előadásokat tarthatott 1916-ban, nem emeli az intézmény hírnevét.

Beneš elérte célját és gyűlöletet szított Magyarország ellen. Kiemelten gróf Tisza Istvánt vádolta legnagyobb háborús bűnösként, és szerinte a magyarok Németország kiszolgálói, és a Berlin–Budapest-tengely a háború oka.

Először is azt állítja (ismételten), hogy a csehek és a szlovákok ugyanaz a nemzet, nyelvük, történelmük, civilizációjuk is ugyanaz, csak a 19. század második felétől – a dualizmus óta lett a két ág szét választva. Egyébként Beneš sohasem ismerte el, hogy létezik szlovák nemzet, de Masaryk is azt mondta 1921-ben, „slovensky národ nejestvuje" [szlovák nép nem létezik][65], holott többször hivatkozik szlovák-morva származására is, hiszen apja szlovák volt.

Rágalmazó koholmányai mellett azonban Beneš mindig rámutat arra, hogy csak egy nagy csehszlovák állam képes a német expanziós törekvésnek – „Drang nach Osten" – ellenállni vagy megállítani. Masaryk munkái is ugyanezt hangsúlyozták ki.

Idézetek a *Zúzzátok szét Ausztria–Magyarországot!* című Beneš-pamfletből – magyarul kiadta Gulyás László 1992-ben Szegeden (JATE Történész Diákkör) és megjelent a *Trianoni Szemle* 2009/1., 56–63. oldalán és a 2009/2., 62–69. oldalon –, ismét csak a magyar vonatkozású részletek kiemelésével:

„V. CSEH-SZLOVÁKOK ÉS A MAGYAROK
Egy legenda, amit szét kell rombolnunk

Beszéljünk néhány szóval utolsó ellenségünkről, a magyarokról. A szlovákok mindig szoros kapcsolatban éltek a morvaországi és bohémiai csehekkel. A 9. század végén ugyanazon korona alatt éltek egy nemzeti uralkodó vezetésével, és a Nagymorva Fejedelemséget alkották, amikor 907-ben a magyarok elárasztották országunkat. Ez az invázió szörnyűséges következményekkel járt: az északi szlávokat elválasztották jugoszláv testvéreiktől, a magyarok a németek szomszédai lettek. [...] A magyaroknak sikerült is elfoglalniuk Szlovákiát 1025 körül.

Ettől kezdve mindig a magyar állam fennhatósága alatt volt. Szlovákia megőrizte cseh [!] és szláv karakterét több okból is: a magyarok, akik a síkságra vonultak vissza (a régi Pannónia területére), nem voltak elegendő anyagi és erkölcsi erő birtokában ahhoz, hogy ezt a népességet asszimilálni tudják, és hogy brutálisan uralkodni tudjanak rajta. Másrészt a magyarok békés beáramlása azért nem volt lehetséges, mert a magyar nép túlságosan keleties maradt.

Viszont a 19. század hajnalán, amikor az Osztrák–Magyar Monarchia nemzetiségeinek ébredésekor a szlovákok azonnal számot vetettek azzal, hogy nemzeti egységük a csehekkel együtt létezik, velük együtt kezdtek el tevékenykedni. A csehek 1848-ban a magyarok pártjára álltak [?], meg akarták őrizni a szlovákokkal való politikai kapcsolatukat. Az Ausztria–Magyarországon belüli föderációjukért harcoltak, azért, hogy a cseheket és a szlovákokat egyetlen nemzeti csoportba sorolják be. [...]

Franciaországban és Angliában sokáig úgy látszott, hogy a magyarok a bécsi udvar esküdt ellenségei és a szabadság, függetlenség, igazság és a jog bajnokai. Szimpátiát mutattak a nyugatiak az iránt a nép iránt, mely egykor elnyomott volt és fel tudott kelni 1848-ban az elnyomás ellen, a szabadság és a forradalom zászlaját felemelve. Tiszteletet ébresztett a fáradhatatlan energiája, ahogy politikai terveit 1861-ben, 1867-ben megvalósította egészen a máig. Ez a nép már régóta nincs elnyomva, hanem ellenkezőleg, elnyomott szerepét az elnyomóévá változtatta, mégpedig a legbrutálisabb és legbecstelenebb módon. Béccsel szemben emancipálta magát, hogy a szlovákok, a szerb-horvátok és románok hóhérja legyen, a ruténekről nem is beszélve. [...]

65 Dr. Mailáth István: *Elmélkedés az 1000 éves elnyomásról.* In Sisa István: *Magyarságtükör,* 379. o.

Sohasem volt még kegyetlenebb elnyomó, mint a magyarok.
Egész köteteket lehetne kitölteni annak elbeszélésével, hogy a szlovákok mit szenvedtek el az igájuk alatt. Mindent megtagadtak tőlük: politikai jogokat, iskolaalapítási jogokat, a nyelvhasználat jogát. Szinte nincs szlovák alapfokú iskola, nincs középfokú oktatás, és még kevesebb a felsőfokú oktatási intézmény. [...] A három millió szlováknak három képviselője van a budapesti parlamentben. Ma Magyarországon teljesen keleties rendszer a jellemző. Nincs hely arra, hogy elmeséljem a sok kegyetlenséget, amit a magyarok a szlovákokkal és a jugoszlávokkal szemben elkövettek, és amelyek miatt még inkább utálat tárgyai a szlávok körében, mint a németek. Fél évszázad óta végzik intrikájukat, minden nyomorult eszközzel magyarizálni akarják a szlovákokat. Egyes vidékeken ez sikerült is nekik. Minél inkább fenyegetve érezték uralmukat a cseh gazdasági, politikai és szellemi fejlődés által, úgy váltak egyre szigorúbbá.
A dualizmus, amely a cseheket és szlovákokat alávetette, az ő művük volt. Amikor a csehek Bécstől majdnem megkaptak valamilyen engedményt, mindig ők voltak azok, akik – 1871-ben is – megakadályozták ezt. Szükségképpen a németek leghűségesebb és leghagyományosabb szövetségesei voltak, egész nemzeti és politikai létezésük ettől a kapcsolattól függ.
Őket terheli a felelősség a most kirobbant háborúért.
A monarchia balkáni politikája mindenekelőtt magyar politika volt. A Szerbia elleni harcot a magyarok vezették, akik több mint négy millió szerb-horváton uralkodtak, több felett, mint Ausztria, ahol csak egy millió szerb-horvát van. Az erőfeszítések Jugoszlávia egyesítésére elsősorban Magyarországot fenyegették. A határmenti háború Szerbia ellen, 1907 óta, a magyar mezőgazdászok érdekeit szolgálja, és ez az osztrák ipar kárára válik. **A magyarok követelték Bosznia és Hercegovina kizsákmányolását**, a Szalonikihez és az Égei-tengerhez vezető utat saját ügyüknek tekintették.
A szerb-horvátoknak minden szlavóniai és horvátországi üldözése 1907 óta az ő művük.
Ők csinálták a híres Agram-pert. Végül Magyarországon 8 millió magyar van, és szinte kisebbségben vannak a szlovákokhoz képest, a románokat nem is számolva. Ezeknek a népeknek a politikai és gazdasági fejlődése a magyar uralmat fenyegeti; ők követelték az általános szavazást, ami a magyarokat teljesen megfosztotta volna előjogaiktól. A magyarok számára egyetlen lehetőség van, hogy megoldják ezeket a problémákat: egy győzedelmes háború. **A koronatanácsban is, amely 1914 júliusában eldöntötte, hogy Szerbiával háborút vív, Tisza hangja volt a meghatározó.**
Tehát nem kell csodálkozni jelenlegi szerepükön, ők a harmadik nagy bűnösei ennek a háborúnak.
A büntetés napján, ami bizonyára meg fogja lepni ezeket a háborús bűnösöket, a Hohenzollereket, a Habsburgokat, Coburgokat, **Európa nem fogja elfelejteni leghűségesebb kollaboránsaikat, a magyarokat.** Nem csak meg kell semmisíteni Ausztriát, hanem először le kell választani róla Magyarországot, a magyarokat, és a németeket el kell választani egymástól, csak az általuk lakott területeket szabad meghagyni nekik, és fel kell szabadítani a szlávokat. A Habsburgok, a németek és a magyarok a három nagy ellenségünk. Történelmünk az ellenük vívott harccal telt el [?]. Ezek a fő filozófiai vonásai történelmünknek.
És végül, ez az igazi történelmi bevezetés a mai gigantikus harcokhoz. [...]
»Ausztria–Magyarország szét kell, hogy essen.« A romjain a csehszlovák államnak kell létrejönnie, amely Csehországot, Morvaországot, Sziléziát és Szlovákiát tartalmazza.
Az osztrák–magyar problémának ez a megoldása, egyszer és mindenkorra véget vetne a pángermán törekvéseknek; elvágná az utat a németek Drang nach Osten törekvése elől. A szlávoknak érdekük lesz, hogy a Balti-tengertől az Adriai-tengerig támogassák egymást, mert a németek fenyegetik őket. Franciaország és Olaszország, akiket szintén fenyegetnek a germánok, szükségképpen a természetes szövetségesei lesznek. [...]
És emellett minden szlávok közül nem a csehek vannak legnyugatabbra? Franciaországhoz sokkal közelebb állnak, mint a többi nyugati államhoz, kultúrájuk, irodalmuk és művészetük folytán.

> Hozzá és az antant többi hatalmas nemzetéhez fordulnak ma a csehek, és követelik saját érdekükben és Franciaország érdekében is az eljövendő sorsdöntésnek előkészítését, hogy **biztosítsák Európa biztos és tartós békéjét**."

Eddig az idézet a pamfletből.

Összefoglalva Masaryk és Beneš propagandájának főbb elemeit:
– A csehek és szlovákok egy nép, nyelvük, kultúrájuk, vallásuk azonos.
– A német „Drang nach Osten" veszélyét csak egy demokratikus csehszlovák állam tudja megakadályozni.
– A „pángermán" veszély sokkal nagyobb, mint a „pánszláv" – különösen a háború első szakaszában hangsúlyozták, amíg az oroszok harcoltak az antant oldalán.
– A németeknek felróják, hogy a „Berlin–Bagdad-vonal"[66] miatt Európát uralni akarják, sőt a Közel-Keletet is, ezt csak az antant győzelme akadályozhatja meg, így a végső győzelemig kell küzdeni.
– A háború tulajdonképpen harc a demokráciáért – ezt képviseli az antant, vele szemben a „sötétséget", a rosszat, a gonoszt a központi hatalmak képviselik.
– A Monarchia egy elavult bürokratikus szerkezetű, túlhaladott állam, aminek csak addig volt jelentősége, amíg a török veszedelem fennállt.
– A Monarchia a kis népek börtöne, amiben a német és magyar elem csak karhatalommal és bürokráciával biztosítja a hatalmat.
– A háborút Berlin és Budapest váltotta ki, ennek értelmében kell majd győzelem esetén megbüntetni ezen országokat.
– Az etnográfiai határokat a demokrácia és a többségi elv alapján igazítják ki.
– Csak a csehszlovák állam megteremtése biztosítja „Európa tartós békéjét".

1916. december. A központi hatalmak az USA elnökén, Thomas Woodrow Wilsonon keresztül békeajánlatot tesznek. Ez nagy pánikot vált ki a cseh emigráció körében – mert csak egy elhúzódó háború adna alkalmat arra, hogy meggyőzzék az antantot Csehszlovákia megteremtésének szükségességéről. T. G. Masaryk *Die Weltrevolution [Világforradalom]* címmel kiadott emlékirataiban erre az aggodalomra többszörösen hivatkozik. A nagy humanistát nem érdekelte, hogy milliók halnak meg a frontokon azért, hogy a csehszlovák állam megszülessen. Azért, hogy céljukat elérjék, nagy propaganda hadjáratba kezdtek a békeajánlat ellen, hamisnak, hazugnak és hitegetőnek beállítva. Propagandájuk azért is volt eredményes, mert az olaszok is ellenezték a békét – mivel aggódtak, hogy nem kapják meg a titkos szerződésben nekik ígért területeket.

1917. május. Előbb Masaryk oroszországi tartózkodása alatt, majd Štefánik a cseh hazaáruló katonákból – akik átálltak az oroszokhoz a fronton – a háború végéig 76 832 fős cseh légiót szervez, részt vesznek a Bruszilov-offenzívában[67], majd a fehérek oldalán harcolnak, ezért növekszik meg nimbuszuk az antant hatalmaknál. Utána kiegyeznek a bolsevikokkal, elárulva és kiszolgáltatva Kolcsak (fehér) tábornokot, akit kivégeznek a

66 Az 1903-ban német tőkével és mérnökökkel megkezdett és megszakításokkal kiépített vasútvonal, ami Anglia és Oroszország közel-keleti érdekeltségét veszélyeztetni látszott. Németország számára a Perzsa-öbölig kiépített vonalnak gazdasági jelentősége volt. Miután a Perzsa-öböl környékén olajmezőket fedeztek fel, ez különösen brit érdekeket sértett volna, így a Berlin-Bagdad vonal a német expanzió jelképévé vált. Részletesen: https://en.wikipedia.org/wiki/Baghdad_Railway

67 https://hu.wikipedia.org/wiki/Kerenszkij-offenz%C3%ADva#/media/File:OfensivaK%C3%A9renskiFrente-hu.svg. Ez az utolsó orosz offenzíva. Kerenszkij utasítására, Bruszilov vezetésével 1917 júliusában.

vörösök. Vlagyivosztokon keresztül 1920-ban érkeznek meg Csehországba.
Clemenceau 1917 májusában ezt mondja Benešnek:

„Azt akarom, hogy minden katonáját Franciaországba hozza [itt Clemenceau a szibériai légióra is gondolt – D. A]. Elsőrendű katonáknak tartjuk őket. [...] **Mi nyilatkozatot adunk ki, amiben elismerjük önállóságukat.**"

Wenzel Jaksch: *Europas Weg nach Potsdam [Európa útja Potsdamba].* Verlag Wissenschaft und Politik, Köln, 1970, 176. o.

1918. május 30. A csehek és az amerikai szlovákok pittsburgi egyezménye a szlovákoknak autonómiát, önálló parlamentet ígért, amit nem kaptak meg. Erről később Masaryk következőképpen nyilatkozott:

„Masaryk azt írja, hogy azért kötötte meg az egyezséget, hogy egy kis szlovák csoportot megnyugtasson, akik Isten tudja, Szlovákia milyen függetlenségéről ábrándoztak."

C. A. Macartney: *Hungary and her Successors [Magyarország és utód(állam)ai].* Oxford University Press, London-New York–Toronto, 1937, 97. o.

1918. június 29. Masaryk és Beneš a megváltozott katonai és politikai helyzet következtében ezen a napon elérték céljukat: Franciaország elismeri a csehszlovák állam függetlenségét. Ez a Monarchia úgynevezett halálos ítéletének a napja.
A széles körű, mondhatni, az antant mindegyik országában folyó propaganda akciókhoz megfelelő anyagi háttér is kellett, amit az amerikai csehek és szlovákok pénzgyűjtése csak részben fedezett.

Masaryk írja: „Elfogadták és megígérték (a Szövetségesek és Voska úr), hogy én évente minimum 50 000 $-t kapok [150 000 € – D. A.]. Ez valóban csak a minimum."

Frank Hadler (Hrsg.): *Weg von Österreich!,* 113. o.

Két lényeges anyagi forrása és összeköttetése volt Masaryknak az USA-ban:

„Charles R. Crane amerikai multimilliomos, a század elejétől Masaryk barátja, Woodrow Wilsonnak is barátja és tanácsadója volt, és a brit titkosszolgálat tekintélyes informátora. 1912-ben jelentős összeget adott Wilson választási kampányához. Crane fia, Richard volt Robert Lansing amerikai külügyminiszter titkára. […] Párizsba, a béketárgyalásokra is követte Lansinget."

Tomáš Krystlík: *Verschwiegene Geschichte,*. I. kötet, 20—21. o.

Fontos kiemelni, hogy Crane intézte el 1918 júniusában Masaryk háromszoros találkozóját Wilson elnökkel. Wilson amerikai elnök az Osztrák–Magyar Monarchiához tartozó cseh, szlovák, román és délszláv emigráció tagjai közül senkit sem fogadott, csak Crane közvetítésével Masarykot. Ekkor győzte meg Masaryk Wilsont arról, hogy csehszlovák államot meg kell alapítani. Wilson elnök Masaryk varázsa alatt állt.[68]

68 „Amikor Wilson útban a békekonferenciára kifejtette Csehország megalapítását, megkérdezték tőle, hogy mi lesz a három millió némettel, azt felelte: »Három millió német Csehországban? Ez különös! Masaryk erről nekem nem mondott semmit sem!«"
Sigmund Freud–William C. Bullitt: *Thomas Woodrow Wilson. Eine psychoanalytische Studie [Thomas Woodrow Wilson. Pszichoanalitikai tanulmány].* Psychosozial-Verlag, Gießen, 2007, 166. o.
Clemenceau Beneš hatása alatt állt, ezért Benešt Lloyd George csak „kis francia sakálnak" („the little French jackal") nevezte (Margaret MacMillan).

A másik adományozó Louis D. Brandeis ügyvéd és bíró volt. Miután Masaryk Prágában egy perben a háború előtt a zsidó Leopold Hilsnert védte [hasonló a tiszaeszlári esethez – D. A.], a cseh származású zsidó Brandeis – aki egyben **tanácsadója volt Wilsonnak –** segítségével kapott 1918-ban a még nem létező Csehszlovákia számára 10 millió dollár hitelt. (Mai értékben az akkori 1 $ kb. 30 €, azaz 300 000 000 €-t jelent).
Összefoglalva a fentieket: legjobban megszervezett a cseh emigráció volt, több forrásból származó biztos anyagi háttérrel. Steed és Seton-Watson, E. Denis és Eisenmann segítségével kiterjedt propagandát folytattak, de egészen 1918 májusáig kétséges volt a sikerük. Amikor Oroszország összeomlott, fontossá vált a csehszlovák állam, amely Lengyelországgal együtt védelmi sávot alakít ki Németország ellen (lásd lejjebb), ezért Franciaország 1918. június 29-én szövetségesként ismerte el a cseheket, ezzel megváltozott a helyzet, és a Monarchia békefeltételeinek tárgyalásán már Beneš is részt vett. Így érthető a nem titkolt meghatottsága:

> „Nem vonakodom elismerni, hogy nagyon izgatott voltam, amikor (1918. november 4-én) délután a zászlónkkal feldíszített autóba szálltam és Párizson, a Boulogne-i erdőn, St. Cloudon és Sèvres-en át Versailles-ba vezettem. Amikor Versailles-ban először léptem abba a terembe, ahol a világ hatalmasai egybegyűltek – azok, akik nagy császárságok sorsáról döntenek –, csaknem hihetetlennek tűnt számomra. [...]
> Mivel kezdtük 1914-ben? Bolyongtunk a világban és kétségbeesetten kerestük a nagyok és hatalmasok megértését! Amikor hazámat elhagytam, alig hittem volna, hogy **ez a szörnyű háború ilyen igazságosan végződik,** és engem e történelmi pillanatban ide helyez."
> Edvard Beneš: *Der Aufstand der Nationen,* 651–652. o.

IV. A DÉLSZLÁV PROPAGANDA

> „Az az elv, hogy „a Balkánt a balkáni népeknek" egyúttal nemzetiségi elv is.
> A Balkánon minden nép addig terjeszkedhet, amíg néprajzi határai terjednek."[69]
> Nikola Pašić, 1911. április 13.

Pašić szerb miniszterelnök **1914. szeptember 1-én** a szerb igényekről jegyzéket ad át a nagyhatalmak niši követeinek nyertes háború esetére, amiben minden szerbek és horvátok által lakott területet kijelöl háborús célként – nemzetiségi alapon. Az, hogy a nemzetiségi alapot hogyan képzelte el, alább olvasható.
1914. szeptember 21-én Pašić azt írja Spalajkovićnak, Szerbia oroszországi követének:

> „Tudatában vagyok annak, hogy nem jött el a területek felosztásának ideje, mégis történelmi adatokat kell szolgáltatni arra az esetre, ha az Osztrák–Magyar Monarchiát végleg legyőzzük."
> Igényt tart „Bánságnak azon részére, ahol szerbek vannak többségben, stratégiai határral a románok felé. Keletre Orsova magasságától a Marosig, Lugos, Lippa és Arad román, Temesvár szerb [itt a lakosság 3,6% volt szerb – D. A.], majd ahol a Maros a Tiszába ömlik, a Tisza a Dunába, majd a Duna folytatásában kissé északra Orsovától a leírt határig. Ez a régi Szerb Vajdaság része a katonai határőrség területével, a Duna mellett. [Az osztrákok által létrehozott Vajdaságra utal – D. A., lásd a *10. számú térkép*et.] A Maros beömlésétől a Tiszába a határ nyugat felé halad, úgyhogy **hozzánk tartozna Subotica (Szabadka) és Baja** a Dunáig, majd egyenes vonalban, ahol a Rinya folyam beömlik a Drávába, majd a Dráva folytatásában a Murába ömléséig, majd a Mura nyomán Leibnitzig, átöleli Krajinát [Szlovéniát –

69 Đorđe Stanković: *Nikola Pašić i saveznici i stvaranje Jugoslavije [Nikola Pašić, a szövetségesek és Jugoszlávia létrehozása]*. Zadružbina „Nikola Pašić", Zaječar, 1995, 30. o.

D. A.], le egészen Isztriáig. Ezt meg lehet Olaszországgal osztani, ha Ausztria–Magyarország ellen fellép. Végül figyelmeztetem Önt, hogy Bánság az adott határokkal Szerbia számára fontos, mert ezen határok nélkül Szerbia nem tudja sem a Bánságot, sem a fővárost, Belgrádot megvédeni."

Dr. Ante Mandić: *Fragmenti za historiju ujedinjenja [Töredékek az egyesülés történetéhez]*. Jugoslovenska Akademija Znanosti i Umjetnosti, Zagreb, 1956, 107. o.

1915. május 1. Ante Trumbić (1864–1938) Split – dalmát város volt polgármesterének vezetésével 1915. május 1-én Párizsban megalakul a Jugoszláv Bizottság, és még azon a héten átköltöznek Londonba. A bizottság célja a délszlávok lakta területek egyesítése, egyetlen államban. „Elhatározásunkat befolyásolta az, hogy itt [Londonban] barátaink voltak: Sir Arthur Evans, R. W. Seton-Watson, Henry Wickham Steed." Május 6-án, még Párizsban átadnak egy memorandumot a francia és az orosz kormánynak, majd május 15-én a brit kormánynak is. Ezenkívül minden hónapban angol és francia nyelven kiadnak egy lapot: *The Yougoslav Bulletin [Jugoszláv Közlöny]* címen, telis-tele propaganda anyaggal. Természetesen ebbe belefoglalták, hogy egy erős délszláv állam megakadályozza a Német Birodalom „Drang nach Osten" politikáját, hiszen az út Szerbián keresztül vezet.
Bár Pašić és a londoni Jugoszláv Bizottság között komoly ellentétek voltak – a nagyszerb, illetve a föderalista elképzelések miatt –, **de ami a magyar területek felosztására vonatkozott, abban nagy egyetértés volt közöttük.**
Kivonat a londoni Jugoszláv Bizottság 1915. május 6-i memorandumából:

„A jugoszlávoknak, akiket a történelem úgy ismer, mint szerbek, horvátok, szlovének, tulajdonképpen ugyanaz a nép, akiknek minden feltétel adatott, hogy független államot alakítsanak. Történelmileg és etnográfiailag joga van azokra a területekre, ahol egybefüggő tömegben élnek:
a) Szerbia és Montenegró
b) Bosznia és Hercegovina
c) Dalmácia a szigetekkel
d) Horvátország és Szlavónia, **Rijekával és Muraközzel**
e) Drávaköz és a volt szerb Vojvodina-Bácska és Bánság
f) Isztria, a környező szigetek és Trieszt
g) Kranj és Gorica (Görlitz)
h) Dél-Karintia, Stájerország és **Délnyugat-Magyarország határmenti része.**"

Ferdo Šišić: *Dokumenti o postanku Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 1914–1919 [Dokumentumok a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság létrejöttéről 1914–1919]*. Naklada „Matice Hrvatske", Zagreb, 1920, (Reprint: Mlibrary, 2015), 27. o.

A délvidéki határvonal megfelelt a volt szerb Vajdaság határainak (lásd *10. térkép*).
A szerbek által követelt terület látható a *16. térkép*en, amit 1914-ben a niši francia küldöttnek adtak át.
Egyértelmű, hogy figyelmen kívül hagyták Pašić fenti kijelentését: „A Balkánon minden nép addig terjeszkedhet [azt a területet kaphatja – D. A.], amíg néprajzi határai terjednek", mert a szerb határ mélyen belenyúlna magyar és román többségű területekre is.
A szerbeknek, ami a propagandát illeti, nem kellett megerőltetni magukat, hiszen úgy Steed, mint Seton-Watson és társai hathatós segítségére számíthattak[70], de megbízható támogatója volt a szerb ügynek Sir Arthur Evans (1851–1941) nagynevű tudós, archeológus is aki a Balkán szakértője volt[71] (a krétai minoszi kultúra központjának, Knósszosznak a felfedezője),

70 Lásd a *Henry Wickham Steed és R. W. Seton-Watson* című fejezetet.
71 https://hu.wikipedia.org/wiki/Arthur_Evans

mert ismerte Boszniát, Horvátországot és Szlavóniát.
Sir Artur Evans segítségének jelentőségére Dr. Ante Mandić mutat rá:

> „Londonban (a londoni Jugoszláv Bizottság) támasza volt H. W. Steed, R. W. Seton-Watson és Sir Artur Evans, az angol akadémia elnöke. Utóbbi fiatal korában, akkor még ismeretlen tudósként és tudományos kutatóként végigjárta vidékünket, megismerve az embereket és életkörülményeiket. Az 1875- és 1876-os felkelésnél [ekkor még török uralom alatt volt Bosznia – D. A.] hadi tudósítóként dolgozott ott, és megkedvelte e népet, élete végéig barátjuk maradt. Hírneve, nagy tekintélye, amit tudásának köszönhetett, a jugoszláv érdekek nyílt támogatása, sokat jelentett emigrációnknak. Konzekvensen támogatta egyesülésünket, és arra törekedett, hogy az olaszokkal felmerült problémát olyan kompromisszummal oldja meg, amely mindkét fél igényeit kielégítette volna."]
>
> Dr. Ante Mandić: *Fragmenti za historiju ujedinjenja,* 27. o.

Sir Arthur Evans 1916-ban elkészített egy térképet a délszláv államról (lásd *17. térkép*). Ennek csak a Magyarország felőli részét emeljük ki, itt látható, hogy Észak-Bácska területét a délszláv államnak szánja, kivéve Zenta környékét és Baranyát és az Észak-Bánság csücskét. Ez igazságosabb határ lett volna, ugyanis Zenta és környékének lakossága akkor színtiszta magyar volt.
Ez a térkép is alátámasztotta Pašić követelését, hogy Szabadkát Szerbiához csatolják, mert mint Evans írja: ott *„Roman Catholic Serbs (Bunjevci) from Herzegovina [hercegovinai római katolikus szerbek, bunyevácok]"* élnek. Ebben azonban tévedett Evans, mert a bunyevácok Dalmáciából és Hercegovinából betelepedett katolikus vallású, horvát nyelvet beszélő délszláv, de nem szerb népcsoport.
Jól látható a térképén, hogy a Ferenc-csatornától északra nagyszámú magyar él, a csatorna lett volna a néprajzi határ. De sajnos az észak-bácskai – Zenta és környéke – Evens által is magyarok lakta területeknek feltüntetett részeket sem kapja meg Magyarország, térképét nem veszik figyelembe. Pašić követeléseit fogadják el és a volt szerb Vajdaság északi határát jelölik ki választóvonalnak Magyarország és az SZHSZ Királyság között.

6. táblázat. *Fontosabb dátumok R. W. Seton-Watson, W. Steed, a csehek, a szlovákok, a délszlávok és a románok magyarellenes tevékenységéről a világháború előtt és alatt*

A világháború előtt			
Seton-Watson / Steed	**Csehek / Szlovákok**	**Délszlávok**	**Románok**
Seton-Watson magyarokat kritizáló könyvei: *Racial Problems in Hungary* (1908), *Political Persecution in Hungary* (1908), *Corruption and Reform in Hungary* (1911) – kiemelendő a csernovai események (1907. október 27.) utáni propagandája és ezzel együtt az angol és az európai közvélemény magyarok ellen fordítása.	1896: megalakul a Česko-slovenska jednota (Csehszlovák Egység Egyesület) – irányítója Masaryk –, célja a szlovákok irodalmi, politikai, iskolai stb. támogatása. 1898-ban Šrobár megalapítja a *Hlas (Hang)* folyóiratot – ez a csehszlovák egység szószólója és terjesztője.	Nagy szerb program: a szerbség egyesítése egy államban – Szerbia a délszlávok egyesítésének Piemontja. Sorozatos merényletek: 1910-ben Varešanin boszniai tartományfőnök, 1912-ben Čuvaj bán, 1913–1914-ben Skerlecz királyi biztos ellen; 1914. június 28-án Ferenc Ferdinánd meggyilkolása.	257 francia, 204 német, 38 angol, 13 olasz nyelvű propaganda könyv kiadása. Úgy a röpiratok (*A román egyetemi hallgatók emlékirata, Replica* és a *Memorandum*), mint a könyvek a magyarok általi elnyomatásukról szólnak. A francia és az olasz közvélemény magyarok elleni fordítása.
1914			
		1914. szeptember 1-én Pašić szerb miniszter-elnök benyújtja az antantnak a leendő délszláv állam határairól szóló jegyzéket.	
			1914. július 30.: Szazonov orosz külügy-miniszter felkínálja Erdélyt a románoknak, ha hadba lépnek.
1914. szeptember 23. Seton-Watson és Arthur Evans megalapítják Londonban a Szerb Segélyalapot.			
Seton-Watson 1914. október 2-án a külügyminisztériumnak Steeddel együtt eljuttat egy javaslatot a délszláv állam megteremtéséről, a szerb–horvát–szlovén területek egyesítéséről.			
1914. október 24–25. Masaryk Rotterdamban tárgyal Seton-Watsonnal Csehország és Szlovákia új határairól két napon keresztül.			

Seton-Watson / Steed	Csehek / Szlovákok	Délszlávok	Románok
		1914. november 24.: az ún. niši deklaráció, a szerbek célja addig harcolni, amíg az elnyomott szerb, horvát és szlovén népek felszabadíttatnak.	
1915			
1915. május 1. Ante Trumbić vezetésével Párizsban megalakul a Jugoszláv Bizottság, célja a délszlávok lakta területek egyesítése, egyetlen államban. Május 8-án a szervezet átköltözik Londonba – Evans, Steed és Seton-Watson ajánlatára.			
1915. május 3. Seton-Watson eljuttatja Edward Graynek Masaryk *Independent Bohemia* című munkáját. Ebben fel van vázolva az új csehszlovák állam területe. Masaryk a Csallóközt és a Duna feletti részt a nyelvhatár mentén Magyarországnak szánta.			
1915. október. Seton-Watson közreműködik abban, hogy Masaryk Londonban, az egyetemen szláv tanszéket kapjon.			
		1915. májusban a Jugoszláv Bizottság kihirdeti a délszláv állam határait: a Bácskára, a Bánságra, a Drávaközre és a Muraközre tartanak igényt.	
		1915. augusztus 16.: Anglia, Franciaország és Oroszország Szerbiának ígéri és **garantálja** Boszniát, Hercegovinát, Dalmácia egy részét, Szlavónia egy részét, a **Bácskát** és (feltételekkel) Bánságot. **A Délvidék elvesztése.**	

Seton-Watson / Steed	Csehek / Szlovákok	Délszlávok	Románok
	1915. november 14.: Tomaš Masaryk (elnök), Eduard Beneš (titkár) és Milan Rastislav Štefánik vezetésével Párizsban megalakul a Csehszlovák Külföldi Bizottság. Hadat üzennek a Monarchiának.		
1916			
	Megjelenik Beneš pamfletje a Monarchia szétzúzásáról, előbb franciául *(Détruisez l'Autriche-Hongrie),* majd egy évvel később angolul *(Bohemia's Case for Independence).*		
	Masaryk Briandnál február 3-án – közös nyilatkozatot adnak ki.		
			1916. augusztus17.: Titkos szerződés Romániával. **Erdély, a Partium, Máramaros és a Bánság elvesztése.**
1916. október 19-től R. W. Seton-Watson kiadja a *The New Europe* hetilapot, aminek anyagi fedezetét részben Masaryk biztosította – a brit külügyminisztérium munkatársai ezen „nevelkedtek", álláspontjuk ennek megfelelően Monarchia- német- és magyarellenes volt. Milyen szerepe volt a hetilapnak: „Nem túlzás, ha azt mondjuk: amit ma megírt a *New Europe,* az másnap, néhány hét vagy hónap múlva a Foreig Office hivatalos irányvonalává vált." Arday Lajos: *Térkép, csata után,* 2009, 32. o.			
1916. októberben megalapítják a Nagy-Britanniai Szerb Társaságot – elnöke W. Steed.			
1917			
			1917. április 18.: Román küldöttség Amerikában, Erdély román voltának közzététele.

Seton-Watson / Steed	Csehek / Szlovákok	Délszlávok	Románok
1917. július 20. R. W. Steed és Seton-Watson közreműködésével megszületik a Korfui Egyezmény: Pašić és Trumbić között, a Monarchia szlávjainak Szerbiával történő egyesülési egyezménye a Karadjordjević szerb királyi dinasztia vezetésével.			
1917. augusztus. „A »hősi, szenvedő« román nemzet »jogos« követeléseinek támogatására, valamint általánosságban a brit–román kapcsolatok előmozdítására Seton-Watson barátjával, Steeddel 1917 augusztusában létrehozta az Angol–Román Társaságot, amely még a nyár folyamán aktív sajtókampányba kezdett. Az 1917. decemberi alakuló ülésen Allen Leeper elnökölt, Sir Edward Carson propagandaminiszter ünnepi beszédében pedig Őfelsége kormányának támogatásáról biztosította a román népet.” Beretzky Ágnes: *Scotus Viator és Macartney Elemér: Magyarország-kép változó előjelekkel (1905–1945),* 33–34. o.			
1918			
1918. április 8.: W. Steed és Seton-Watson megszervezik az úgynevezett Római kongresszust, a Monarchia „elnyomott” nemzetiségeinek – különösen az amerikai álláspontra nagy hatású – kongresszusát, ahol csehek, románok, délszlávok és olaszok kimondják, hogy nem akarnak tovább a Monarchiában élni, önálló nemzetállamokat akarnak alapítani.			
1918 tavaszán Steed és Seton-Watson összehozza Londonban, Steed lakásán, a horvát Ante Trumbić, a londoni Jugoszláv Bizottság vezetője és Andrea Torre, az olasz küldött találkozóját. Hosszabb huzavona után megegyeznek arról, hogy az olasz–jugoszláv határt a békeszerződésben a nemzetiségi elv szerint, de úgy állapítják meg, hogy egyik ország életbevágóan fontos érdekeit sem sérti meg.			
	1918. május 30.: Masaryk és a szlovákok Pittsburghi Egyezménye. A szlovákoknak autonómiát, önálló parlamentet ígér, amit nem kapnak meg.		
	1918. június 29-én Franciaország, augusztus 9-én Anglia, szeptember 2-án az USA is elismeri a csehszlovák államot. **A FELVIDÉK ELVESZTÉSE.**		

Seton-Watson / Steed	Csehek / Szlovákok	Délszlávok	Románok
			1918. szeptember: Párizsban megalakul a Román Egység Nemzeti Tanácsa.
	1918. október 25. Rutén-cseh megállapodás Philadelphiában Masaryk és Žatkovič között Kárpátalja Csehszlovákiához való csatlakozásáról. **KÁRPÁTALJA ELVESZTÉSE.**		
	1918. október 28. A Nemzeti Tanács a megalakított csehszlovák állam kormányává nyilvánítja magát.	1918. október 29.: A zágrábi horvát nemzetgyűlés deklarálja Horvátország függetlenségét és csatlakozási szándékát a leendő SZHSZ Királysághoz.	
	1918. október 30.: A túrócszentmártoni Szlovák Nemzeti Tanács határozatot hoz Szlovákia Csehországhoz való csatlakozásáról.		
1918. NOVEMBER 3.	**A MONARCHIA FEGYVERSZÜNETET KÖT PADOVÁBAN AZ ANTANT HATALMAKKAL.**		

A táblázatból is kitűnik, hogy H. W. Steed és R. W. Seton-Watson szerepe jelentős volt az utódállamok létrehozásában:

„A *Manchester Guardian* szerint: »**Mindenesetre a Monarchia szétszakítását nem saját nemzetiségei, hanem azok angol bajnokai akarták.**« Tevékenységük eredményeit legtömörebben H. Hanak szavaival foglalhatjuk össze: »Az a segítség, amelyet Steed, Seton-Watson, Sarolea, Whyte, Burrows és mások adtak a Monarchia nem német és nem magyar nemzetiségeinek, s a hasonlóan gondolkodó emberek segítsége Franciaországban, Olaszországban és az Egyesült Államokban felmérhetetlen volt. A Monarchia

talán mindenképpen összeomlott volna. De a csehszlovákok és jugoszlávok függetlenségéért vívott harcot külföldön küzdöttek végig, s ezeknek a barátoknak a támogatása nélkül a romokból nem szükségszerűen emelkedett volna ki egy csehszlovák és egy jugoszláv állam. **E segítség nélkül Szerbia és Horvátország esetleg különálló államok lettek volna,** s talán a szlovákok sem szabadulhattak volna meg Budapest szorításából. E támogatás nélkül a csehszlovákokat mint szövetséges nemzetet nem ismerték volna el a háború vége előtt, s a fiatal köztársaság nem vehetett volna részt olyan kedvező körülmények között a békekonferencián.«"

Arday Lajos: *Térkép, csata után,* 53. o.

A Monarchia szétzúzásában a fenti brit politikusok erőteljesen részt vettek, a csehek, a szerbek, részben a románok, bár itt a franciák szerepe jelentősebb volt, agilis támogatói voltak. Ma már tudjuk: az eredményre nem lehetnek büszkék.

V. A TRIANONHOZ VEZETŐ ÚT SZAKASZAI

Ahhoz, hogy megértsük a háború alatti feldarabolás okát, meg kell ismerni a keleti fronton lezajlott eseményeket (lásd *18. térkép*).
1915. május 2-án német és osztrák–magyar csapatok Gorlice–Tarnównál áttörik az orosz frontot és megkezdik Galícia felszabadítását. Katonai vezetőjük August von Mackensen (1849–1945) tábornagy. Október végéig Litvániát és Lengyelországot is felszabadítják. 1915. október elején stabilizálódik a frontszakasz, mint Mackensen mondta, nem akar Napóleon sorsára jutni, hisz utánpótlási nehézségek és a közelgő tél miatt fennállt ennek a veszélye.
A frontvonal 1915 végére 200–500 km-rel tolódik el kelet felé és Czernowitztól északi irányban Riga alatt végződik.
A központi hatalmak lendületes támadása miatt az antant augusztusban nagy területeket ajánl fel Szerbiának Magyarországból is, azzal hogy Makedóniából adjanak vissza egy darabot Bulgáriának, hogy a bolgárok az antant oldalán lépjenek be a háborúba (lásd lejjebb).
Mackensen vezetésével ezután 1915. október 6-án Szerbia ellen fordulnak a központi hatalmak csapatai. Október 14-én belépnek a bolgárok a háborúba a központi hatalmak oldalán és megtámadják Szerbiát. November 5-én létrejön az összeköttetés az Oszmán Birodalommal Nišen keresztül. 1915. december végére elérik a görög határt, a szerb csapatokat az antant hajói segítségével evakuálják Korfu szigetére.
Az 1916-os évben négy harctéri esemény befolyásolja a további fejleményeket.

A nyugati fronton:
1.) A verduni csata 1916. február 21-től július 21-ig a németek és a franciák között. Október 10. és december 16. között a franciák visszafoglalják a verduni erődöket.
2.) A somme-i csata 1916. június 24-től november 26-ig a németek és az angol, francia, ausztrál, kanadai, új-zélandi és Dél-afrikai Unió csapatai között.
A keleti fronton – ez Magyarországra nézve jelentősebb, mert a
3.) Bruszilov-offenzíva 1916. június 4-től szeptember 20-ig tartott, kezdetben sikeres volt, a központi hatalmakat részben visszaszorították és az orosz csapatok ismét elfoglalták Bukovina keleti felét, Czernowitzot is és megjelentek a Kárpátok hágóin. Az offenzíva jelentősége az, hogy
4.) a románok nekibátorodtak és bízva az antant győzelmében, miután a titkos szerződést megkötötték (1916. augusztus 17-én), hadüzenet után betörtek Erdélybe (lásd lejjebb).

KÖVETKEZMÉNY

1. Első szakasz: az ország feldarabolása
A trianoni határok létrejöttének oka, hogy az antant a háború alatt már nagy területeket elígért nacionalista és annexiós politikát folytató szomszédos államoknak: Szerbiának 1915-ben, Romániának 1916-ban, majd újjáalakította Csehországot.
Ez a szakasz sorsdöntő –, amire semmiféle magyar politikai befolyás nem volt. Két fázisból áll:

Első fázis: Annexiók

1915. augusztus 16.: DÉLVIDÉK ELVESZTÉSE.
Nagy-Britannia, Franciaország és Oroszország Szerbiának ígéri – garantálja – Boszniát, Hercegovinát, Dalmácia és Szlavónia egy részét, a Szerémséget, a Bácskát és (feltételekkel) a Bánságot.
Miért garantálta az antant a fenti területeket Szerbiának?
Mert el akarták érni, hogy Szerbia Makedónia egy részét átadja Bulgáriának és ezért Bulgária az antant oldalán lépjen be a háborúba.[72]

1916. augusztus 17.: ERDÉLY, A PARTIUM, MÁRAMAROS ÉS A BÁNSÁG ELVESZTÉSE.
Az antant titkos szerződésben elismeri Románia igényét Erdélyre, a Partiumra, Máramarosra, a Bánságra és Bukovinára.
Miért adták oda a fenti területeket Romániának hosszas huzavona után éppen ekkor?
Mert az antant el akarta érni, hogy a Bruszilov-offenzíva miatt kivérzett Osztrák–Magyar Monarchiát térdre kényszerítsék és, hogy egyúttal tehermentesítsék a nyugati frontot.

1917. január 10-én jelent meg az első dokumentum arról, hogy a háborús cél a nemzetiségek felszabadítása, és ebben van először szó „az olaszok, a románok és Ausztria–Magyarország szlávjainak felszabadításáról", valamint csehszlovákokról. Ez volt az úgynevezett háborús cél abban a válaszban, amit az antant Thomas W. Wilson amerikai elnöknek elküldtek. A meghatározás homályos, a felszabadítás formája nincs kifejtve. Az 1917. január 10-i háborús célok kifejtése csak Wilson elnök megnyugtatására készült – maguk az amerikaiak sem akarták ekkor még a Monarchiát szétzúzni, csak átalakítani *(19. térkép)*.

Második fázis: Lengyelország újjáalakítása és Csehszlovákia létrehozása.

1918. június 29.: A FELVIDÉK ELVESZTÉSE.
A cseh-szlovákokat szövetségesként elismerő francia határozat 1918. június 29-én jött létre – ezzel Felvidéket a cseh államhoz csatolták.
Miért ismerték el Csehszlovákiát a franciák mint szövetségest?
Mert ki akarták építeni a védelmi sávot Németország ellen, mert Oroszország katonailag összeomlott.
Magyarország feldarabolása ezzel befejeződött.
1918. november 3.: A padovai fegyverszünet megkötése az antant és a monarchia között.

2. Második szakasz: Magyarország megszállása francia irányítással.
Az eseményeket Franciaország diktálja és a francia befolyás kiterjeszkedett Közép-Európára. Még a béketárgyalások megkezdése előtt a kis szövetségesek francia támogatással

72 A why–because analízis alapján.

megszállják az elígért területeket (nem csak magyar területekről van szó).[73] A magyar területek megszállását elősegítette az ellenállás hiánya – a Károlyi-kormány tehetetlensége.

3. Harmadik szakasz: Versailles – végleges határ megállapítások.
Abban az esetben, ha gróf Károlyi Mihály 1919. március 21-én nem adja át a kommunistáknak a hatalmat, meghívták volna Párizsba, ahogyan az osztrákokat 1919. május. 2-án, holott csak 1919. szeptember 10-én írják alá a Saint-Germain-i békediktátumot. Az osztrákok négy hónapon keresztül kérvényekkel ostromolták a Legfelsőbb Tanácsot, így bizonyos engedményeket még elértek: a karintiai népszavazást és Burgenland néven a Nyugat-Magyarország–Őrség-határvidék Ausztriához csatolását.
A versailles-i tárgyalásokon magyar küldöttség nem volt jelen. Gazdasági és stratégiai alapon véglegesítették a csehszlovák, a román és a délszláv határokat.
A fő hangadó franciák a brit küldöttek hathatós támogatásával kijelölik a határokat – mai kifejezéssel igazi „teamwork" volt –, ahol a kis szövetségesek összehangolták annexiós törekvéseiket és német- és magyarellenes gyűlöletüket az antant érdekeivel. Vérbeli, gátlástalan politikusaik voltak (Masaryk, Beneš, Pašić, Brătianu stb.), akiktől a kis népek valós politikai helyzetének megítélése rendkívül távol állt, ráadásul hamis adatokkal látták el az antanthatalmakat.

4. Negyedik szakasz: a magyar delegáció Párizsban
A határokon változtatni már nem lehetett. A magyar küldöttség más eredményre már nem számíthatott, mivel a határokat lényegében 1919. május 8-án véglegesen rögzítették és a Négy Nagy május 12-én azt jóváhagyja.

5. Ötödik szakasz: utolsó reménysugár: London, 1920. március 3.
Apponyi nagyszerű védőbeszéde következtében még egyszer felcsillan a remény a londoni Külügyminiszteri Konferencián március elején, amikor Lloyd George angol és Francesco Saverio Nitti olasz miniszterelnök a határok megváltoztatása érdekében száll síkra – sajnos eredménytelenül.
A következő oldalakon a fenti szakaszok részletezése következik.

1. SZAKASZ: MAGYARORSZÁG FELDARABOLÁSA

A feldarabolást két időszakra lehet osztani, mindkettőre Clemenceau francia miniszterelnök ad magyarázatot. Az Orosz Birodalom katonai összeomlása volt a fázisok között a választóvonal.

---

73 Beneš követelte Párizsban a cseh területeket a történelmi határokig. A franciák felhatalmazták őket a szudétanémet (Csehország peremvidékét németek lakták, számuk 3,1 millió volt. Ezeket a részeket nevezték el az első világháború után szudétanémet területeknek) területek megszállására is, ahol a csehek nem egyszer fegyverhez nyúlnak, és a békés, fegyvertelen tüntetőkre lőttek, így 1919. március 4-én is és Arnau, Aussig, Kaaden, Mies, Karlsbad és Sternberg szudétanémet városokban 54 halottról és 750 sebesültről számolnak be a dokumentumok.
A franciák szerepe Dél-Dobrudzsa esetében: „Dobrudzsa déli része még nagyobb keserűségre adott okot Bulgáriában. [...] Etnikai alapon Bulgária igénye sokkal inkább megalapozott volt, mint Romániáé. [...] A majd 300 000 fős lakosságból kevesebb mint 10 000 volt román.
A békekonferencián Romániának ennek ellenére sikerült megtartania. [...] És ahogy oly sokszor történt, a tények az adott területen formálódtak: mire megnyílt a békekonferencia, a megszálló erők francia parancsnoksága engedélyt adott a román csapatoknak és a civil tisztviselőknek a terület birtokbavételére."
Margaret MacMillan: *Béketeremtők,* 185–186. o.

ELSŐ FÁZIS: ANNEXIÓK

Georges Clemenceau[74] véleménye a háborúról és a békekötésről:

> „A békeszerződés nem tökéletes, hajlandó vagyok elismerni. De a háború? Az talán tökéletes volt? Négy év kellett hozzá, és mit tudom én hány nemzet, hogy Németországot legyőzzük.
> **Az egész földkerekségen szövetségeseket kellett keresni**, sőt négereket is be kellett sorozni."

Clemenceau ezen kijelentése megmagyarázza a nagy területajándékozásokat. Megismételve: a nagyhatalmak a háborús területrablóknak országrészeket ígértek meg, csak azért, hogy legyen, aki velük harcol – hiszen még „négereket" is be kellett sorozni, abban a korban nagy szégyen és különösen az amerikaiak tiltakozását váltotta ki[75] –, mert a központi hatalmak katonailag túl erősek voltak.
Nézzük meg az ún. garantált ígéreteket és titkos szerződéseket.

1915. augusztus 16. A DÉLVIDÉK ELVESZTÉSE: A szerb óhajok akkor váltak időszerűvé, amikor az antant azt akarta elérni, hogy Szerbia adja vissza a bolgároknak Makedónia egy részét, amit a bolgároktól elhódított a második Balkán-háborúban. Ennek fejében a bolgárok az antant oldalán léptek volna be a háborúba. Már 1914 végén megindultak az alkudozások Oroszország és Bulgária között, ekkor Törökország ellen akarták felhasználni a bolgár csapatokat. Végül is Mackensen német tábornagy 1915. május 2-i nagysikerű támadása, melynek következtében a központi hatalmak csapatai Lemberget, Varsót, Breszt-Litovszkot és Vilnát elfoglalják, arra késztette Szazonovot, hogy Bulgáriának felajánlják az első balkáni háború utáni területeket: Makedóniát, Trákiát az Enos-Midia-vonalig, Kaválát, sőt, megígérték, hogy támogatják a tárgyalásokat Romániával Dobrudzsa megosztásáról. Azonban a bolgárokat csak Makedónia érdekelte.
Nikola Pašić, szerb miniszerelnök azonban felháborodva kijelentette, ha a bolgároknak átadják ezeket a területeket, akkor inkább kiüríti Észak-Szerbiát, ellenállás nélkül átadva azt a Monarchiának és a bolgárok ellen védekezik, de nem mond le Makedóniáról.
Azért, hogy a szerb kormányt meggyőzzék Makedónia átadásáról nagy területeket ajánlottak fel Szerbiának, itt csak a Magyarországot érintő pontokat idézem:

> „1915. augusztus12-én Szazonov orosz külügyminiszter Szentpéterváron Buchanannak, Paléologue-nak és Carlottinak[76] átad egy jegyzéket, amiben azzal foglalkozik, milyen területi kompenzációt adnak Szerbiának, ha Bulgáriának átadna bizonyos területeket, hogy ezáltal Bulgária az antant oldalán lépjen be a háborúba:
> 3.: Szlavóniát, Szerémséget Zimonnyal és a **Bácskát,**
> 5.: a **Bánság** szerbekkel lakott részét, abban az esetben, ha Románia nem csatlakozna az antanthoz.

---

74 *Clemenceau spricht,* 191. o.

75 75 000 dél-afrikait soroztak be a britek. Ezenkívül 1 millió indiai harcolt az angolokkal, önállóságukat azonban csak a második világháború után kapták meg. A franciák 1 millió színes bőrűt soroztak be a gyarmataikról. Az amerikaiak nem értettek egyet ezzel. Ennek mottóját Tasker H. Bliss (1863–1930) amerikai tábornok írta le: „Az Egyesült Államoknak a civilizáció nevében joga van azt követelni, hogy ne képezzenek ki milliós számban vad népeket, hogy azok az esetleges a civilizált nemzetek közötti háborúban részt vegyenek. Ha a civilizáció meg akarja önmagát semmisíteni, tegye azt a barbárok segítsége nélkül."
Ray Stannard Baker: *Woodrow Wilson: Memoiren und Dokumente über den Vertrag zu Versailles MCMXIX. I–III.,* 335. o.

76 Szentétervárott szolgálatot teljesítő diplomaták: Buchanan angol követ 1910-től 1918-ig, Paléologue francia követ 1914-től 1917-ig, Carlotti olasz követ 1913-tól 1918-ig.

1915. augusztus 13-án Buchanan válaszol Szazonovnak. [...] Szerbiának fenntartjuk a háború sikeres befejezésének esetében a következő területeket:
3. Szerémséget, Zimonyt és a **Bácskát.** [...]
1915. augusztus 13-án Giers tárgyalt Sonninóval, aki kifejtette, hogy ő különbséget tesz azon területek között, amit garantálni kell Szerbiának, és aközött, amit a háború kimenetelétől függően majd elismernek nekik. Így »ő hajlandó az egész **Szerémséget és a Bácskát garantálni**, de Szlavóniát nem.«"
Dr. Ante Mandić: *Fragmenti za historiju ujedinjenja,* 191–194. o.

Ezen előzmények után lényeges megismerni azt a jegyzéket, amit végül is Pašićnak nyújtanak át Nišben[77] a szövetségesek **1915. augusztus 16-án.** Erről számol be Trubeckoj, a niši orosz követ Szazonov orosz külügyminiszternek:

„**Az angol küldöttnek megparancsolták, hogy a jegyzéket átadja, még ha egyedül is.**[78]
A francia küldöttet is utasították, hogy csatlakozzon, így nem maradt más hátra, minthogy én is csatlakozzak. [...] Kiegészítettem azzal, hogy a Bánság szláv részére akkor számíthat Szerbia, ha a románok nem lépnének be a háborúba a szövetségesek oldalán."
Dr. Ante Mandić: *Fragmenti za historiju ujedinjenja,*191–194. o.

Ebben a jegyzékben Nagy-Britannia, Franciaország és Oroszország Szerbiának ígéri, garantálja Boszniát, Hercegovinát, Dalmácia egy részét, Szlavónia egy részét, a Szerémséget, a **Bácskát** és feltételekkel a **Bánság** szlávok lakta részét. **A fenti idézetek egyértelműen bizonyítják, hogy egyik nagyhatalomnak sincs ellenvetése, hogy Bácskát Szerbiához csatolják.**
Párizsban nem is az északi szerb határok – ezeket percek alatt eldöntötték –, hanem a Bánság és az olaszoknak ígért dalmáciai partvidék felosztása jelentett problémát. A Bácskát és a Bánságot is mindenképpen elveszítette volna Magyarország, mert a Bánságot a románok már 1916-ban szerződésben megkapják, a szerbek pedig kiharcolják, hogy a főleg szerbek lakta Bánság nyugati részéhez jussanak.
Megállapítható, hogy a Bánság sorsa vesztes háború esetén – vagy szerb vagy román lesz, illetve felosztják – már 1915-ben eldőlt.
Tény, hogy a szerbek így sem mentek bele az alkuba (mert az antant a szerbek feltételeit nem fogadta el), és a bolgárok a központi hatalmak oldalán léptek be a háborúba (1915. október 14-én), de mivel a területeket az antant garantálta, a bácskai területeket Szerbiának adták, Baranyát részben, a Bánságon pedig a két kis szövetséges összeveszett. A francia csapatok választották szét őket, amíg a végleges határ kijelölése nem történt meg.

1916. augusztus 17.: ERDÉLY, A PARTIUM, MÁRAMAROS ÉS A BÁNSÁG ELVESZTÉSE. A románokról tudták a nagyhatalmak, hogy Erdély birtokbavételéért mindent megtesznek.
A románok ezt az igényüket már a háború előtt masszív propagandával terjesztették Nyugat-Európában.
Moldován Gergely jövőbelátóan fogalmaz 1895-ben:

77 1914. július 26-tól 1915. október 16-ig a szerb kormány és a parlament Nišbe költözik Belgrádból.
78 Később R. W. Seton-Watson és munkatársai hatására az angolok megváltoztatták ezt a koncepciót és az SZHSZ Királyság létrehozását követelték.

„A román királyságban Erdély elfoglalására vonatkozólag a Tiszáig plánumokat csinálnak. Ez elvitázhatatlan tény, amit egyszerű tagadással megdönteni nem lehet.
Romániából e tervre pénzzel és röpiratokkal készítik elő a világot. A költők erről dalolnak, a tanítók erről tanítanak, a papok erről prédikálnak, a sajtó erről ír és a tudós erről elmélkedik. A gyermeknek a bölcsőben erről mesélnek; az ifjú ezért fut, párad s a hajadonok erről ábrándoznak. »Számadás a magyarokkal!« »Testvéreink felszabadítása.« »Egyesülés testvéreinkkel.«
[...] Mi veszteni mit sem veszthetünk; egy szerencsétlen háború esetén (óvja meg ettől isten hazánkat!) mindent nyerhetünk, – ideálunk megtestesülését! **Mi az egy összeülendő európai kongresszusnak, ha nagy háború után egy darabka földet ide vagy oda dob? Európa bölcsei azt fogják mondani: Adjuk oda Erdélyt a Tiszáig a román államnak, hogy biztosítsuk az európai békét! Nem sokat fognak azzal bajlódni, hogy egy nemzet testéből kivágnak egy darab eleven húst, mely örökre fájni fog;** a diplomaták nem érzékenyek, a nemzetek fájdalmai máris európai kérdéssé lett felfújva.
A diplomaták majdan előveszik a Liga által eddig elterjesztett röpiratokat és azokból ki fogják mutatni a román állam jogát a magyar részekhez s a magyar nemzet államalkotási és kormányzási képtelenségét."
Moldován Gergely: *Magyarok, románok*. 1895/96. (Reprint: Attraktor, Máriabesnyő, 2011), 21–23. o.

A románoknak nem is kellett nagyon törni magukat. Az antant tálcán kínálta nekik Erdélyt, a Bánságot, a Partiumot, Máramarost és Bukovinát – szinte könyörögve, hogy a központi hatalmak ellen lépjenek be végre a háborúba. Az oroszok – csaléteknek – már 1914-ben odaígérték Erdélyt Romániának, mégpedig **július 30-án**, **két nappal** a háború kitörése után:

„A külügyminiszter titkos távirata az orosz küldöttnek Bukarestbe.
1914. július 17. (30). 1556. szám. Nagyon bizalmas.

Ha lehetségesnek tartja a konkrét rögzítését azoknak az előnyöknek, amikre Románia számíthat, amennyiben a háborúban a mi oldalunkon vesz részt, akkor nyomatékosan kijelentheti Brătianunak, hogy hajlandók vagyunk Erdély Romániához csatolását támogatni. Szazonov."

De nemcsak Oroszország volt azonnal aktív, hanem Franciaország is. Iswolski (Oroszország követe Párizsban) már 1914. augusztus 1-én jelenti Szentpétervárra:

„A francia elnök mondta [Raymond Poincaré], hogy időveszteség nélkül kell Romániára hatni, mégpedig azzal, hogy Erdélyt nekik ígérjük."
Wegerer, Alfred von (Hrsg.): *Das Zaristische Russland im Weltkriege. [A cári Oroszország a világháborúban]*. Deutsche Verlagsgesellschaft für Politik und Geschichte, Berlin,1927, 164. és 166. o.

A két idézet egyértelműen mutatja: Erdély elígérése eszközként szolgált, hogy Romániát rábírják az azonnali belépésre a háborúba. Románia azonban csak semlegességet ígért, de ahogyan a bukaresti orosz küldött, Poklewski jelezte, Brătianu elvárta, hogy ezt a semlegességet – Oroszország irányába – értelmezzék jóindulata jeleként.
Brătianu a „jóindulatú semlegességet" kamatoztatta is 1914. október 3-án. Ekkor egyezséget kötött Oroszországgal, miszerint már a semlegesség is elég ahhoz, hogy az antanthatalmak győzelme esetén a Monarchia románok lakta részét bekebelezze.[79] Ezt a zsarolást Szazonov igen rossz néven vette, de hiába, mert a franciák nem értettek egyet azzal, hogy a románok kívánságait nem teljesítik és nyomást gyakoroltak Oroszországra.

79 Tehát abban az esetben, ha Oroszország a háború végéig kitart, a románoknak be sem kellett volna lépni a háborúba, semlegességükért megkapták volna Erdélyt és Bukovina románok lakta részét.

Amikor Oroszország Bukovinát 1915-ben elfoglalta, felajánlotta a románok lakta részt Brătianunak, amit ő udvariasan megköszönt, de az ajánlatot elutasította, mert az hadüzenetet jelenthetett volna a Monarchia ellen, ami ekkor még nem volt aktuális.

1915 áprilisában Brătianu kifejtette Poklewskinek Románia követelését cserébe azért, hogy a háborúba az antant oldalán belépjen: délen a határ a Duna, egészen a Tiszáig, északon Szeged felett a Tiszától pár kilométerre folytatódik a határ, Debrecent megkerülve, a Szamos Tiszába ömléséig. Majd Galícia határáig, onnét tovább Bukovina határa mentén a Prutig. Románia ezt a folyót igényli orosz–román határnak. Poklewski rámutat, hogy ez a határ három helyen is megsérti a nemzetiségi határokat: Bánátban, Bukovinában és Kárpát-Oroszországban. Brătianu erre megjegyezte, hogy kárpát-oroszországi határról hajlandó tárgyalni, de a Prut és a Tisza határa Bánátban nem tárgyalható, és ha nem adják meg, akkor Románia nem lép be a háborúba, hanem semleges marad a háború végéig.

Bár Szazonov erre dühösen azt felelte, hogy a román feltételekről „nem érdemes beszélni", véleménye gyorsan megváltozott, mert 1915. május 2-án August von Mackensen tábornagy vezetésével a német–osztrák csapatok áttörik az orosz vonalakat. Így azután Szazonovnak már május 14-én be kellett vallania, hogy: „Nagy megelégedéssel vennénk tudomásul, ha Románia harcba lépne." Mackensen tábornagy sikerei miatt Brătianu ismét óvatosabb lett, ezért 1915. június 12-én közölte Poklewskivel, hogy egyelőre nem látja elérkezettnek az időt román részről a harci cselekményekre.

A fenti román kívánságokat az oroszok most már teljesíteni akarták, amit közöltek 1915. június 23-án Brătianuval, ő pedig örömét fejezte ki afelett, „hogy egyetértenek Bukovina teljes átadásával, egészen a Prutig, Csernoviccel együtt". Megadták azt, amit egy hónappal előtte megtagadtak. De a nagy öröm Brătianu részéről nem jelentette azt, hogy egyetlen román katona is megjelenjen a harctéren.

A nagy sikereket felmutató Bruszilov-offenzíva – 1916. június 4-től szeptember 20-ig tartó, a Monarchiának is óriási veszteségeket[80] okozó támadás – kecsegtetővé tette a románok számára a háborúba való belépést az antant oldalán. Az antant egyúttal Poincaré francia elnök nyomására augusztus 5-én hajlandó arra, hogy 1916. augusztus 8-án felajánlja azokat a területeket Brătianunak amit ő 1915 áprilisában követelt.

A franciák, illetve az antant számára fontos volt egy újabb frontvonal megnyitása, tehermentesítésként, mert a verduni és a somme-i csata szintén óriási vérveszteségeket okozó ütközetei (egymillió, illetve 1,5 millió halott és sebesült) erre az időszakra esnek.

A franciák azért is sürgették az egyezményt a románokkal, mert az volt a véleményük, hogy a románok részvétele a háborúban több hónappal megrövidíti a háborút.

A titkos szerződésben az antant elismeri Románia igényét Bukovinára, Erdélyre, Máramarosra, Partiumra majdnem a Tiszáig, és a Bánságra is – de azzal a feltétellel, hogy Románia nem köt különbékét a központi hatalmakkal. Ezért augusztus 27-én a román hadsereg, előzetes hadüzenet után, betör Erdélybe.[81]

A térképen (lásd *20. térkép*) jól látszik a sarokba szorított antant hatalmak nagystílűsége: Mátészalka, Békéscsaba (ezért erőteljesen küzd majd Brătianu Versailles-ban), Gyula, Makó, Nagybecskerek – szerintük mind „ősi" román városok –, és ugyan kit érdekeltek a nyelvi határok és a nemzetek felszabadítása?

C. A. Macartney a következőket írja a szerződéssel kapcsolatban:

---

80 Veszteségek: Osztrák–Magyar Monarchia kb. 600 000, ebből 400 000 hadifogoly, Német Birodalom kb. 350 000. Az Orosz Birodalom vesztesége közel 1 millió halott, sebesült és hadifogoly.

81 A Bruszilov-offenzíva, amikor a románok megtámadták Erdélyt kifulladóban volt. Az orosz csapatok egy részét átvezényelték a románok megsegítésére (kb. 30 000 katonát). Ezenkívül 28 000 délszláv (főleg szerb) is harcolt a románok oldalán.

„A szövetségesek képesek voltak, hogy ilyen, teljesen szégyenletes áron vásárolják meg Románia hadba lépését, amiért cserébe megkapják Erdélyt, az egész Bánságot, a nyugati határ pedig a magyar Alföldön Szegedtől és Debrecentől csak pár mérföldnyire húzódott. [...] Az eredmény mocskos dolog volt, de hát ez volt az egyezség."

C. A. Macartney: *Hungary and her Successors,* 275. o.

A központi hatalmak csapatai 1916. október 9-én kiszorítják a románokat Erdélyből, majd december 6-án elfoglalják Bukarestet. A román kormány Iaşiba menekül. Orosz segítséggel megállítják a központi hatalmak további területfoglalását.
Miután Oroszországban a bolsevikok jutnak hatalomra a románok kénytelenek Bukarestben 1918. május 7-én békét kötni a központi hatalmakkal.
Az antant annak ellenére, hogy Románia a központi hatalmakkal békét kötött nem változtatott politikáján, a románokat továbbra is szövetségesként kezelik. Ennek oka:
– Nagy-Romániának Foch marsall fontos szerepet szánt a Szovjet-Oroszország elleni francia intervencióban.
– Nagy-Románia a *cordon sanitaire* egyik fontos állama a kommunizmus izolálására. Ezért nem csak nagy magyar területeket kap meg, hanem Besszarábiát, Bukovinát és Dobrudzsa déli részét is.
Közvetlenül a fegyverszünet aláírása után az antant követei megnyugtatják a románokat:

„Pichon [francia] külügyminiszter a német–osztrák–magyar–román fegyverszünet aláírása után biztosította a román kormányt, hogy a két ország viszonyában semmi sem változott.
A békekötés után pedig a három, Romániában akkreditált antantkövet, az 1916-os titkos szerződés aláíróinak képviseletében, közös jegyzéket nyújtott át a román kormánynak arról, hogy »Franciaország, Nagy-Britannia és Olaszország követei megerősítik azokat a nyilatkozatokat, amelyeket az Ön elődeinek [a korábbi román külügyminiszteréknek – O. M.] **tettek«.** A francia kormány legfőbb gondja pedig 1918 őszén az volt, hogy Romániát minden lehetséges eszközzel visszasegítse a hadviselő táborba. [1918. november 9-én, a német fegyverletétel előtt két nappal Románia ismét hadat üzent Németországnak – D. A.] Francia–román viszonylatban tehát csupán annyi változott, hogy a különbéke megkötése a francia kormány számára lehetővé tette, hogy a titkos szerződés feltételein esetleg módosítson, ha szükségesnek látja, s, hogy a román politikai köröknek bizonyos feltételeket szabjon."

Ormos Mária: *Padovától Trianonig 1918–1920,* 32. o.

Majd a fentieket Clemenceau megerősíti Berthelot-nak írt levelében 1919. január nyolcadikán:

„...a szövetségesek közös elhatározással úgy döntöttek, hogy Románia a békekonferencián a többi kisebb szövetséges állammal (Görögország, Szerbia, Belgium stb.) **egyenrangú félként vehet részt.**
Ugyanakkor azon tény, hogy a központi hatalmakkal 1918-ban aláírt bukaresti egyezmény következtében az 1916-os szerződés hatályát vesztette, jogilag nem vitatható; a szövetségesek mindamellett készek arra, hogy a békekonferencián a területi kérdések rendezésekor **a román követelések alapjának az 1916. évi szerződést tekintsék**. E szerződés fölújítása egyébként semmi jelentőséggel nem bír, hiszen az érdekelt államok közötti határok végleges kijelölésében egyedül a kongresszus illetékes. Alapvető céljait illetően Románia mindenképpen élvezi **Franciaország cselekvő rokonszenvét**."

Ádám Magda–Ormos Mária: *Francia diplomáciai iratok a Kárpát-medence történetéről 1918–1919.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1999, 81. o.

A „cselekvő rokonszenv" Erdély, a Partium, Máramaros és a Bánság elvesztését jelentette, tehát a románok esélyeik biztos tudatában követelik az 1916-os titkos szerződés alapján a nekik ígért területeket Versailles-ban, mert arra való jogukat úgy Pichon, mint Clemenceau is támogatta.

MÁSODIK FÁZIS: LENGYELORSZÁG ÚJJÁALAKÍTÁSA ÉS CSEHSZLOVÁKIA LÉTREHOZÁSA

1917. november 7-én a bolsevikok Lenin vezetésével átveszik a hatalmat Oroszországban. December 15-én megkezdik tárgyalásaikat a központi hatalmakkal kötendő békéről, amit 1918. március 3-án kötnek meg Breszt-Litovszkban. Franciaország elveszíti keleti nagy szövetségesét, szükségessé válik Lengyelország és Csehszlovákia létrehozása. Ezzel a francia politika elérte célját, Németország bekerítését, létrejött egy keleti védelmi sáv. Ez azonban nem csak Németország, hanem utóbb a Szovjet-Oroszország izolálásának is alapfeltétele volt (cordon sanitaire).[82] Ez az oka a franciák által erőltetett, nagy lengyel és cseh állam létrehozásának.
A változásokra ismét Clemenceau adja meg a magyarázatot:

> „Sajnos, és ezt legyen bátorságunk kimondani, a háborúba nem a felszabadítók célkitűzéseivel léptünk be. […] **Oroszország kapitulációja, mivel képtelen volt a háború terheit tovább viselni, megváltoztatta a probléma jellegét,** összegyűjtve körülöttünk azon nemzeti felszabadítási erőket, ami a cárral mint szövetségessel nem lett volna összeegyeztethető. [...] Mi szövetségesei voltunk Lengyelország orosz elnyomóinak, sziléziai és galíciai lengyel katonák ellenünk harcoltak. Oroszország katonai összeomlása következtében Lengyelország hirtelen felszabadult, feléledt és íme egész Európában a nemzetek felemelték a fejüket, és a nemzeti védekező háborúnk elkerülhetetlenül átalakult felszabadító háborúvá."
> Georges Clemenceau: *Grösse und Tragik eines Sieges [Egy győzelem nagysága és tragédiája].* Union Deutsche Verlagsgesellschaft, Stuttgart–Berlin–Leipzig, 1930, 139–140. o.

Magyar szempontból nagy jelentőségű a csehszlovák állam elismerése a franciák által **1918. június 29-én**, mert ezáltal a Felvidék elcsatolása eldöntetett.

1918. június 29.: A FELVIDÉK ELVESZTÉSE. Masaryk és Beneš a megváltozott katonai és politikai helyzet következtében ezen a napon elérték céljukat: Franciaország 1918. június 29-én, Nagy-Britannia augusztus 9-én és az Egyesült Államok szeptember 2-án elismeri a létrejövő csehszlovák államot szövetségesként.
1918. május 22. és június 29-e:

> „Beneš tárgyalt Balfourral és Robert Cecillel [1918. május 22-én] […] Mindketten megígérték korlátlan támogatásukat. [...] Robert Cecil megígérte, hogy nyilvánosan fellép Ausztria ellen, és a mi függetlenségünkért […] **május 22-én megtette.** (Beneš) visszatérve (Párizsba) Pichonnal és Clemenceau-val tárgyalt. Pichon kategorikusan kijelentette, hogy Franciaország most határozottan és könyörtelenül bánik Ausztriával. Azt mondta: »Mi az önök szabadságát akarjuk. Szét akarjuk zúzni Ausztriát. Önök megtették, amit tudtak, és most a hazájukban várjuk el honfitársaik további segítségét.« […] Július 8-án [Beneš]

82 Ez Pichon definíciója 1919 februárjában: „ A bolsevizmus […] veszélyezteti az egész művelt világot." „Azért, […] hogy megakadályozzuk a szomszédos országokba a behatolását, hogy a halálos mérgét továbbterjessze, Franciaországnak egy »cordon sanitaire«-t kell felépítenie."
Karl Bosl: *Versailles–St. Germain–Trianon.* R. Oldenbourg, München und Wien, 1971, 84. o.

»bejelentette a legnagyobb politikai sikert, amit eddig elértünk«, ismertetve Pichon június 29-én hozzá írt levelét: **Ebben elismerte függetlenségünket, valamennyi történelmi jogunkat, a szlovákiai helyzetet, elkötelezte Franciaországot, hogy támogasson bennünket a béketárgyalásokon, és a Nemzeti Tanács ideiglenes kormánykénti elismerését."**

Zbyněk A. Zeman: *Zusammenbruch des Habsburgerreiches [A Habsburg Birodalom összeomlása].* R. Oldenbourg Verlag, München, 1963, 228–229. old.

Pichon Beneshez írt fenti levelében világosan kifejezi azt, hogy miért fontos a csehszlovák állam elismerése:

„A LEGŐSZINTÉBB ÉS LEGFORRÓBB KÍVÁNSÁGUNK AZ, HOGY A TÖBBI SZÖVETSÉGESEKKEL EGYÜTT, KÖZÖS AKARATTAL MIELŐBB ELÉRJÜK AZT, HOGY A CSEHSZLOVÁK ÁLLAM SZOROS SZÖVETSÉGBEN **LENGYELORSZÁGGAL ÉS JUGOSZLÁVIÁVAL EGYÜTT EGY ÁTHATOLHATATLAN VÉDŐÖVEZETET ALKOSSON A NÉMET TÁMADÁSOK ELLEN."**

Erwin Hölzle: *Der Osten im Ersten Weltkrieg [Kelet-Európa az első világháborúban].* Koehler & Amelang, Leipzig, 1944, 183. o.

A cseh igényeket elismerik a szlovák területre is, vagyis Észak-Magyarországra, **„történelmi határokon belül"**. A konkrét „történelmi" határvonalakat majd Versailles-ban jelölik ki 1918 decemberében. Ez volt az első Vix-jegyzék.
DE NEM CSAK A FRANCIÁK, A BRITEK IS ELFOGADTÁK ÉS TÁMOGATTÁK MAGYARORSZÁG FELOSZTÁSÁT A HÁBORÚ BEFEJEZÉSE ELŐTT:

„A brit kormány fokozatosan magáévá tette az önálló Csehszlovákia gondolatát, és (1918) augusztus 9-én – Steed ügyes formuláját elfogadva – elismerte a párizsi Csehszlovák Nemzeti Tanácsot mint „a leendő csehszlovák kormány letéteményesét", szeptember 3-án pedig elfogadta, hogy a csehszlovákok szövetséges állampolgárnak minősülnek.
EZZEL A TÖRTÉNELMI MAGYARORSZÁG KELETI ÉS DÉLI FELÉNEK ELVÁLASZTÁSÁT MÁR KORÁBBAN JÓVÁHAGYÓ BRIT POLITIKA AZ ÉSZAKI ORSZÁGRÉSZ ELSZAKADÁSA MELLETT IS ELKÖTELEZTE MAGÁT."

Jeszenszky Géza: *Az elveszett presztízs.* Magyar Szemle Könyvek, Budapest, 1994, 307–308. o.

EZZEL MAGYARORSZÁG FELDARABOLÁSA MÉG A HÁBORÚ ALATT BE IS FEJEZŐDÖTT.

VERSAILES-BAN A CSEHSZLOVÁK, ROMÁN ÉS A DÉLSZLÁV ÁLLAM VÉGLEGES HATÁRAIT JELÖLIK KI ÉS NYUGAT-MAGYARORSZÁG EGY KESKENY SÁVJÁT AZ OSZTRÁKOKNAK AJÁNDÉKOZZÁK A NAGYHATALMAK.

2. SZAKASZ: MAGYARORSZÁG MEGSZÁLLÁSA[83]

KÁROLYI MIHÁLY KORMÁNYZÁSÁNAK IDŐSZAKA
1918. OKTÓBER 31.–1919. MÁRCIUS 21.
„Agónia magyar módra" (Popély Gyula)

„A szerbekben nagylelkű népet ismertem meg, amely mindig kész elfelejteni a rosszat, amit ellene elkövettek. Azóta, hogy ezen az estén először találkoztam velük ott a Kalimegdan[84] lábánál, sohasem szűnt meg az irántuk érzett rokonszenvem. Később is, amikor közöttük éltem, úgy ismertem meg őket, mint békeszerető, humánus, bátor és büszke embereket akik inkább a halált választják, mint a szolgaságot." [85]
Károlyi Mihály: *Hit, illúziók nélkül.* Európa Könyvkiadó, Budapest, 1982, 138–139. o.

„A forradalmi mozgalom vezérének a sors szeszélye gróf Károlyi Mihályt tette meg, egy férfit, akinek szellemi kvalitása és erkölcsi érzéke még a közepes szintet sem érte el, és aki – inkább **vezetett,** mint vezető –, de féktelen becsvággyal volt megáldva."
Edmund von Glaise-Horstenau: *Die Katastrophe [A katasztrófa].* Amalthea-Verlag, Zürich–Leipzig–Wien, 1929, 298. o.

Az 1918. június 15-én indított piavei támadás összeomlása előrevetítette a katonai katasztrófát. A kiéhezett, lerongyolódott katonaság nem tarthatta fel a jól felfegyverzett angolok és franciák által támogatott olasz haderőt. Parancsmegtagadás, szökés és átállás az ellenséghez a következő hónapokban napirenden volt.
Edmund von Glaise-Horstenau (*i. m.,* 332. oldalán) írja:

„A dicsőséges 82-es székely hadosztály lövészárkában egyik reggel egy cédulát találtak: »Tőlünk eddig még senki sem állt át, de most már nem bírjuk tovább az éhezést« […]
Egy hivatalos adat szerint a legénységi állomány átlagos testsúlya 50 kilogramm volt."

De nem csak a frontokon jelentkeztek súlyos problémák, hanem a hátországokban is. Az események felgyorsultak. I. Károly osztrák császár (aki IV. Károly néven magyar király is egyben) október 16-án jelenti be Ausztria föderatív átalakulását, ennek következtében gombamód szaporodnak a Nemzeti Tanácsok, ezek azonban a területek önállóságát követelik, és nem a föderatív átalakulást.
1918. október 17-én gróf Tisza István elismeri a háború elvesztését, ami nagy hatással van a további fejleményekre. A képviselőházban Károlyi pártja követeli a háború befejezését, a katonák hazaszállítását a frontról és a kormány átalakítását. Az egymást követő forradalmi megmozdulások Károlyit követelik a megalakuló kormány élére, ezt hosszas huzavona után IV. Károly is elfogadja, és október 31-én kinevezi gróf Károlyi Mihályt miniszterelnöknek.
Ugyanezen a napon délután, otthonában katonák lőtték agyon gróf Tisza Istvánt.
Közben már október 23-án megalakult a Magyar Nemzeti Tanács a Károlyi-palotában, aminek elnöke gróf Károlyi Mihály lesz. Tizenkét pontos programban fejtik ki céljukat.

---

83 A balkáni szerb egységeket vezeti: Louis Franchet d'Espèrey francia tábornagy. Henri Mathias Berthelot francia tábornok a romániai katonai misszió vezetője. Maurice Joseph Pellé francia tábornok, a csehszlovák egységek irányítója és Edmond Hennoque tábornok pedig cseh és francia egységekkel foglalta el Kárpát-Ukrajnát.

84 A belgrádi vár a Száva és Duna összefolyásánál.

85 Károlyi naivitása Jászi Oszkárával vetekszik, aki a következőképpen ír naplójában Benešről egy közös megbeszélés után: „Beneš ezúttal is kitűnő benyomást tett ránk. Tiszta, világos eszű ember, sok realitási érzékkel. Finom, megértő lélek. Nobilis és előkelő. Az a benyomásom, hogy Károlyival és velem szemben meleg érzelmekkel van, s teljesen megbízik bennünk." – magyarázatra nincs szükség!
Dr. Gulyás László: *Benešsel Magyarország ellen.* In *Nagy Magyarország,* 2010. június, 25. o.

El kell ismerni, hogy amit ebben a programban követeltek, már régen meg kellett volna tenni, még a háború előtt: általános, titkos szavazati jog, földosztás[F/18], nemzetiségek részleges kulturális autonómiája stb. A következő események megmutatják, hogy ezekkel a tervekkel már megkéstek.

7. táblázat. *1918. október 16-tól 1919. augusztus 1-ig, időrendben*

1918. október 23.	Budapesten gróf Károlyi Mihály elnökletével megalakul a Magyar Nemzeti Tanács.
1918. október 29.	A horvát nemzetgyűlés kimondja Horvátország függetlenségét és csatlakozását Szerbiához.
1918. október 30.	A szlovákok Túrócszentmártonban kimondják csatlakozásukat a cseh államhoz.
1918. október 31.	Budapesten győz a polgári demokratikus – őszirózsás – forradalom. A hatalom Károlyi kezébe kerül. Délután meggyilkolják gróf Tisza Istvánt.
1918. november 3.	A Monarchia fegyverszünetet köt Padovában az antanthatalmakkal.
1918. november 7.	Károlyi Belgrádban megbeszélést folytat Franchet d'Espèrey tábornokkal.
1918. november 11.	Fegyverszünet a Német Birodalom és az antant között.
1918. november 12.	A Német-ausztriai Demokratikus Köztársaság kikiáltása.
1918. november 13.	Linder Béla aláírja déli demarkációs vonalat kijelölő katonai megállapodást.
1918. november 16.	Magyarország „független és önálló Népköztársaság".
1918. november 24.	Megalakul a Kommunisták Magyarországi Pártja (KMP).
1918. november 25.	Az Újvidéki Nagy Nemzetgyűlés november 25-én kimondja Bácska, Bánság és Baranya csatlakozását a délszláv államhoz (a gyűlésen egy magyar vett részt).
1918. december 1.	Gyulafehérváron a román Nemzetgyűlés kimondja Erdély egyesülését a Román Királysággal. A szászok 1919. január 8-án Medgyesen, a bánáti svábok 1919. augusztus 10-én Temesváron kinyilatkozták csatlakozásukat Romániához.
1918. december 1.	Belgrádban kikiáltják a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság megalakulását a Karadjordjević-dinasztia vezetésével.
1918. december 23.	Első Vix-jegyzék – Felvidék katonai kiürítése Clemenceau parancsa alapján, Beneš követelésére, és az általa megjelölt demarkációs vonalig.
1918. december 24.	A román hadsereg bevonul Kolozsvárra.
1919. december 31.	A csehek elfoglalják Pozsonyt.

1919. január 11.	Gróf Károlyi Mihályt választják meg köztársasági elnöknek.
1919. március 20.	Vix alezredes átadja Károlyinak az antant jegyzékét az új magyar–román semleges övezetről – ez az úgynevezett második Vix-jegyzék.
1919. március 21.	Vix alezredesnek átadják a kormány elutasító válaszát, a kormány lemond. Kikiáltják a Magyar Tanácsköztársaságot.
1919. április 16.	Megindul a román hadsereg támadása a Magyar Tanácsköztársaság ellen, május elsején elérik a Tisza bal partját.
1919. április 27.	A csehszlovák haderő általános támadást indít a demarkációs vonal északkeleti részén. A román–cseh hadsereg találkozása Kárpátalján.
1919. május 8.	A párizsi békekonferencián döntés születik Magyarország határairól: a Külügyminiszterek Tanácsa jóváhagyja a csehszlovák és a román–jugoszláv határokat, amiket a Határmegállapító Bizottságok hoztak létre, a Négy Nagy rábólint május 12-én. A döntést június 11-én közlik a cseh és román és 13-án a magyar kormánnyal.
1919. május 9.	A magyar Vörös Hadsereg sikeres ellentámadást indít a csehszlovák hadsereg ellen. Felvidék részleges visszafoglalása.
1919. június 7. és 13.	Clemenceau jegyzéke, amiben a Felvidék kiürítése fejében ígéretet tesz (és nem tartotta be), hogy a román csapatokat kivonják a Tiszántúlról.
1919. június 30.	A Vörös Hadsereg megkezdi a Felvidék kiürítését.
1919. július 11.	A békekonferencia Nyugat-Magyarországot Ausztriának ítéli.
1919. július 20.	A Vörös Hadsereg a tiszai arcvonalon támadást indít a románok ellen, a magyar offenzíva összeomlik.
1919. augusztus 1.	Lemond a Tanácskormány. Peidl Gyula szociáldemokrata kormányt alakít.

Az Osztrák–Magyar Monarchiával a fegyverszüneti megállapodást 1918. november 3-án Padovában aláírták a győztesek, ami másnap, november 4-én lépett érvénybe.

Ekkor kezdődik Magyarország francia irányítású katonai megszállása – tulajdonképpen háború a fegyverszünet aláírása után. A kis szövetségesek francia támogatással megszállják a nekik ígért területeket. A magyar területek megszállását elősegítette az ellenállás hiánya – a Károlyi-kormány tehetetlensége. Károlyi megpróbált ugyan a nemzetiségekkel kiegyezni és az egységes történelmi Magyarországról sem mondott le, ezért nem állt vele szóba az antant, mert ez ellenkezett a francia céllal, amely az ország elígért területeinek megszállását akarta elérni még, a békekonferencia megnyitása előtt.

Milyen alapon szállják meg Magyarországot? Ok: stratégiai pontok elfoglalása, indok: rendfenntartás, cél: a megkapott területek elfoglalása. A Diaz-féle, 1918. november 3-i fegyverszüneti szerződésben a Monarchiát kötelező érvénnyel sújtó retorziók olvashatók:

„4. A szövetségeseknek feltétlen joguk lesz:
a., csapataikat az Ausztria–Magyarország területén levő összes vasutakon, utakon és vízvonalakon szabadon irányítani, s a szükséges osztrák–magyar szállítóeszközöket igénybe venni.
b., Ausztria–Magyarország mindazon stratégiai pontjait, amelyekre szükségük lesz, a szükséges idő tartamára haderejükkel megszállani, ott tartózkodni s a rendet fenntartani."

Nyékhegyi Ferenc: *A Diaz-féle fegyverszüneti szerződés.* 1922, (Reprint: Magyar Mercurius Kiadó, Budapest, 2002), 17–18. o.

Ahhoz, hogy jobban megértsük a következményeket, nézzük meg a demarkációs vonalakat (lásd *21. térkép*).

1. A déli demarkációs vonal kijelölése. Az 1918. november 3-i, az antant nevében Diaz olasz és Weber osztrák–magyar tábornok között megkötött padovai fegyverszüneti szerződés szövegében feltűnő, hogy a magyar határokat meg sem említik. Az az állítás, hogy ha gróf Károlyi Mihály akkor nem megy Belgrádba, megmaradnak a történelmi Magyarország határai nem felel meg a valóságnak.
Ugyanis ha Károlyi Mihály belgrádi látogatása akkor nem történik meg, a szerbek Károlyival való egyezkedés nélkül masíroznak addig a vonalig, amire Pašić már 1914. szeptember 1-én igényt tartott, és amit már 1915-ben garantáltak a nagyhatalmak. Egyébként már november 13-án megszállták a szerb csapatok Baját és 14-én Pécset.
Gróf Károlyi Mihály belgrádi útja 1918. november 7-én és a katonai konvenció aláírása Linder Béla által november 13-án meghatározta a déli demarkációs vonalat. Látható, hogy a Bánságot, Dél-Erdélyt és a Székelyföldet teljes egészében kiszolgáltatják a román megszállásnak. Ennek ellenére nem a demarkációs vonallal – a katonai egyezménnyel – volt probléma, holott többnyire ezt vetik gróf Károlyi szemére. Amennyiben az antant betartja a megállapodást, választások után kifejlődhetett volna egy stabilabb, demokratikus magyar állam, függetlenül a demarkációs vonaltól. Egyik probléma az volt, amit már Jászi Oszkár is megírt 1920-ban (megismételve):

„Ellenben a legszebb Diaz-féle szerződés [a padovai fegyverszünet – D. A.] sem ért volna semmit, mert **az antantnak esze ágában sem volt semmiféle megállapodás betartása,** hanem a szomszédos államok megkapták a teljes jogot, hogy fegyveresen foglalják el – a demarkációnális vonalak ürügye alatt – a **nekik már előzetesen odaígért határokat**".

Jászi Oszkár: *Magyar kálvária – magyar föltámadás,* 68–69. o.

Jászi Oszkár, aki ott volt Belgrádban, könyvében ezt a találkozót így írja le:

„A november 8-i fegyverletételi tárgyalás Belgrádban, Franchet d'Espèrey durva, rosszindulatú, kardcsörtető és műveletlen föllépése, a ránk oktrojált kegyetlen fegyverletételi szerződés mélyen elkeserítette az egész magyar közvéleményt. Ez a kis generális úgy ágált, mint valami Napóleon, s olyan tudatlannak, szűk látókörűnek bizonyult, mint valami falusi elemi tanító a Bretagne-ból. Bizony, gyakran össze kellett szednünk minden önuralmunkat, hogy ennek az úrnak poroszos modorát energikusan vissza ne utasítsuk. Emlékszem, hogy amikor a kis pohos ember a kandalló előtt, a petróleumlámpa gyönge fényében oly hetykén leckéztetett bennünket, már az ajkamon volt a felkiáltás, hogy *les vainqueurs sont toujours boches** s máig sem tudom, hogy okosság vagy oktalanság volt-e tőlem elfojtani magamban ezt a jelszót. [...] Mindig a boche-ok győznek."

* boche: a németek gúnyneve francia nyelven [jelentése: fafejű – D. A.]

Jászi Oszkár: *Magyar kálvária – magyar föltámadás,* 67–68. o.

Nem csak a műveletlen fellépés volt jellemző a francia tábornokra, hanem fenyegetés is:

„A magyarok együtt mentek a németekkel, együtt fognak lakolni és fizetni."
„Kezemben a nemzetiségek, rátok uszítom mind, ha nem engedelmeskedtek."
Marschalkó Lajos: *Kik árulták el 1918-ban Magyarországot.* 1944, (Reprint: Gede Testvérek BT., Budapest, 2000), 72. o.

Másik probléma, hogy Károlyi Mihálynak a Franchet d'Espèrey-vel történt belgrádi találkozása után rá kellett volna döbbennie, hogy kormánya a szövetségesek támogatására nem számíthat, de hát ehhez is politikusi képességek kellettek volna. Károlyi még mindig, sőt, mindvégig vakon hitt a wilsonizmusban és annak posztulátumaiban, még akkor is, amikor azt már maga Wilson is régen elvetette.
A Károlyi-kormány hibája, hogy a megengedett 100 000 fős hadsereget nem volt képes megszervezni, azzal az ország belső nyugalmát biztosítani, esetleg tiszta magyar lakosú területekért harcolni (mint az osztrákok tették Karintiáért, ahol népszavazást kényszerítettek ki), és a legfontosabb: Károlyi nem volt képes meggátolni, hogy a kommunisták a hatalom közelébe kerüljenek.
De sokat várunk Károlyitól, hiszen tehetetlenebb, korlátoltabb képességű vezetője az országnak régen volt. A népakarat és a világháború utáni összeomlás következtében és gróf Tisza István meggyilkolása után azonban be kell ismerni, hogy másik vezéralakja az országnak nem létezett.

2. Északi határ kijelölése – az úgynevezett első Vix-jegyzék. Benešt felháborította az, hogy csak a déli demarkációs vonal volt kijelölve, sürgősen akcióba lépett Párizsban és követelte a szlovák területek megszállását, amit a franciák erőteljesen támogattak. Vajda-Voivod írja Maniunak Párizsból:

„A cseh-szlovákok soha sem ismerték el a belgrádi békét [a belgrádi katonai konvencióról van szó 1918. nov. 13. – D. A.]. Beneš azt mondta nekem a konferencián, hogy azonnal közölte a francia csapatok fővezérségével, **hogy Károlyi nem létezik számukra, mint ahogyan Magyarország sem**. Két nap múlva igazolták Beneš álláspontját."
Koszta István: *Nem (csak) Erdély volt a tét,* 38. o.

Ennek folytatásaként német forrásból:

„1918. december közepén Beneš a kormánya nevében követelte a történelmi tartományokat [tehát: Cseh-Morvaországot a történelmi határokkal és 3,1 millió némettel – D. A.] és az ún. »Szlovákiát«. Franciaország Beneš követeléseit átvette a december 20-án Ausztriának átadott jegyzékben – anélkül, hogy ezt a szövetségesekkel egyeztették volna – a történelmi határokig, »legalábbis addig, amíg a békekonferencia dönt.« [...]
A francia kormány – ismét anélkül, hogy ezt a szövetségesekkel egyeztették volna – a magyarok visszavonulását követelte a Beneš által kijelölt demarkációs határok mögé, ahova a csehszlovák egységek 1919. január végén bevonultak. Februárban azután elfoglalták Kárpát-Ukrajnát."
Gerd Krumeich (Hrsg.): *Versailles 1919.* Klartext Verlag, Essen, 2001, 176–178. o.

Clemenceau ezzel kapcsolatban a következőket táviratozta Franchet d'Espèrey tábornoknak 1918. december 1-én:

„CLEMENCEAU FRANCIA MINISZTERELNÖK ÉS HADÜGYMINISZTER
FRANCHET D'ESPÈREY TÁBORNOKNAK, A KELETI SZÖVETSÉGES
HADSEREGEK FŐPARANCSNOKÁNAK
693. sz. távirat. Nagyon sürgős

Párizs, 1918. december 1.

Kérem, továbbítsa Franchet d'Espèrey tábornoknak a miniszterelnök részéről a következő táviratot:
„A külügyminiszter a következő pontokat jelezte nekem:
1. A szövetségeseink által november 3-án Ausztria–Magyarországgal aláírt fegyverszünet tartalmazhatott volna – ugyanúgy, mint az olasz front esetében – a keleti frontra vonatkozó végrehajtási egyezményt, azonban ezt az egyezményt csak az osztrák–magyar állam megbízottjaival lehetett volna aláírni, akik a fegyverszünetet aláíró fennhatóságtól eredő, annak rendje szerint korlátlan meghatalmazással vannak felruházva.
2. Franchet d'Espèrey tábornok, aki felmérte a helyzetet, november 13-án Belgrádban fogadta gróf Károlyi küldötteit, akikkel fegyverszüneti egyezményt írt alá, **egy állítólagos magyar állam nevében (amely nem képezte a szövetségesek elismerésének tárgyát, és nemzetközileg nem létezik).**
3. Az így megkötött fegyverszünetet azonnal meg kellett volna semmisíteni, mivel a francia tábornoknak semmilyen jogcíme nem volt arra, hogy a szövetségesek minden határozatán kívül elismerjen egy új államot és tárgyaljon vele. Ám gyakorlati megfontolásból, valamint azért, hogy az újabb bonyodalmakat és nehézségeket el lehessen kerülni, a minisztérium jogásza úgy látja az okmányt: anélkül, hogy szabályos fegyverszünetnek ismernénk el, a de facto önnálló helyi hatalommal kötött megegyezésnek lehetne tekinteni, és minden pontját végrehajtani, amennyiben azok nem ellentétesek a november 3-án megkötött szabályos fegyverszünettel.
4. Maga a fegyverszünet szövege hibás, mivel a 17. cikkely meghagyja a **magyar álkormánynak** a lehetőséget, hogy továbbra is az összes magyar területet igazgassa.
5. Gróf Károlyi erre a pontra hivatkozva menesztett magyar csapatokat Szlovákiába, amelyek szlovák területeket dúltak föl, bebörtönözték a korábban a csehekkel együttműködő lakosokat, üldözték és lemészárolták a cseh hadsereg kisebb egységeit, amelyek a forradalom által elűzött magyar hatóságok kivonulása után szállták meg a szlovák területeket.
6. Márpedig **a cseh-szlovák államot a szövetségesek elismerték, hadseregét szövetséges hadseregként ismerték el, megbízottját elfogadta a versailles-i konferencia, amely az osztrák–magyar fegyverszünet előírásait meghatározta.** Következésképpen a csehszlovák államnak joga van a szlovák területek elfoglalására, ha másként nem, hát a volt Osztrák–Magyar Monarchia területeinek megszállásáról határozó fegyverszünet végrehajtásában részt vevő szövetséges jogcímén, jóllehet a határok megállapítása még hátra van.
7. Így aztán érthető az az erős fölháborodás, amelyet Prágában Kramař úr, a Cseh-Szlovák Köztársaság miniszterelnöke, Párizsban pedig Beneš úr cseh-szlovák külügyminiszter érzett egy olyan állítólagos egyezmény hallatán, amely lehetőséget ad egy ellenséges álkormánynak, hogy erőszakos cselekményeket rögtönözzön cseh-szlovák szövetségeseink ellen egy országukhoz tartozó területen.
8. Hogy legalább e hibák súlyos következményeit fölszámolhassuk, elrendelem, **szólítsa föl a tényleges magyar hatóságokat, haladéktalanul vonják ki csapataikat a szlovák területről, ahol – tekintettel a szövetséges megszállásra – semmiképpen sem maradhatnak.**
9. A külügyminiszter ezen intézkedésekről közleményben tájékoztatja a Cseh-Szlovák Köztársaság kormányát."
AG.4N57c/63.d/ll.

Ádám Magda–Ormos Mária (szerk.): *Francia diplomáciai iratok a Kárpát-medence történetéről 1918–1919,* 31–32. o.

A távirat önmagáért beszél: Magyarország nemzetközileg nem létezik, és álkormánya van. Vix alezredes kérte a konkrét határvonalak megküldését. Az iratot 1918. december 19-én továbbították Vix alezredesnek, aki átadta Károlyi Mihálynak, ez az ún. első Vix-jegyzék.

CLEMENCEAU FRANCIA MINISZTERELNÖK ÉS HADÜGYMINISZTER
FRANCHET D'ESPÈREY TÁBORNOKNAK, A KELETI SZÖVETSÉGES
HADSEREGEK FŐPARANCSNOKÁNAK
15.373 BS/3. sz. távirat Párizs, 1918. december 19.

„Válasz az Ön december 12-i 6257. sz. sürgönyének 4. szakaszára.
A Külügyminisztérium tájékoztatása szerint:
Először – »**Szlovákia történelmi határai** a cseh-szlovák köztársaság követelése szerint a következők:
a) Nyugati és északi határok megegyeznek jelenlegi Magyarország határaival;
b) Déli határ a Dunát követi az Ipoly folyóig, továbbá az Ipoly folyását Rimaszombat városáig, majd nyugat-keleti irányban egyenes vonalban folytatódik az Ung folyóig;
c) Keleti határ Galícia határáig az Ung folyó.«
Másodszor – Végleges határok kijelölése csak a békekonferencián a szövetségesekkel egyetértésben lehetséges."

Ádám Magda–Ormos Mária (szerk.): *Francia diplomáciai iratok a Kárpát-medence történetéről 1918–1919,* 50. o.

Ez az, amit Beneš követelt – Clemenceau pedig megparancsolja az átadást. A felvidéki területeket ezekután gróf Károlyi Mihály kormányfő kiürítteti.
Wenzel Jaksch mutat rá az antant igazságtalan és végzetes közép-európai politikájára:

„A SZLOVÁK KÉRDÉS TÉVES MEGOLDÁSA 1918/19-BEN SZAKADÉKBA TASZÍTOTTA A MAGYAR DEMOKRÁCIÁT."
Wenzel Jaksch: *Europas Weg nach Potsdam,* 200. o.

Hozzá kell tenni, Beneš intenzív közreműködésével és a franciák hathatós segítségével.

3. Keleti demarkációs sáv – az úgynevezett második Vix-jegyzék. A románok a Maros vonalát 1918. december 14-én lépték át és a történelmi Erdély határát 1919. január 24-én érték el. De kinek az engedélyével? Koszta István *A román hadsereg útja a Regáttól Nagyváradig* című írása választ ad a kérdésre:

„A román előrenyomulás két hetének külön irodalma van, fölöslegesnek tartom ezt most részletezni. Kevésbé ismert epizód az, ahogyan eldőltek a továbbiak, vagyis az ún. Vix-jegyzék előtörténete. Saint-Aulaire gróf, Franciaország bukaresti követe (a királyi udvar december l-jén költözött vissza Iaşiból Bukarestbe) a ma is álló Capşa étterembe vacsorára hívta meg a Bukarestbe tulajdonképpen »hazajáró« Henri Berthelot és Franchet d'Espèrey tábornokokat. A vacsoraasztalnál ott ült Constantin Prezan tábornok, a román főhadiszállás katonai főnöke és Ion Antonescu ezredes (a későbbi »nemzetvezető«). **A két román katona a sok és bő fogások között szóba hozta, illetve sürgette a Maroson való átkelést és az előnyomulást. Antonescu háborús feljegyzéseiben »történelmi vacsorának« nevezi a Capşa étteremben eltöltött időt. A jó étvágyú Berthelot tábornok – akit zavarhatott az alkalmatlan beszélgetés vacsora közben – röviden lezárta: »Allez-y!« – vagyis: Menjetek! »Miután Berthelot érvelésünkre rábólintott és elhangzott a bűvös «Allez-y!», elrohantam a Főhadiszállásra, és kértem az Erdélyben álló csapatoktól az azonnali indulás műveleti terveit« – írja Antonescu ezredes.**

És valóban elindultak. Január közepén már a történelmi Erdély határán álltak, Torda, Kolozsvár, Dés, Zám, Enyed a birtokukban volt. 1918 karácsonyán, a kolozsvári bevonulás napján megalakult az Erdélyi Csapatok Parancsnoksága, élére Traian Moşoiu tábornokot nevezte ki a király, szebeni székhellyel (ott működött, mint említettem, az Erdélyt de facto irányító román Kormányzótanács is). A Parancsnokság ideiglenesen a szebeni magyar gimnáziumba költözött.
A november végén Erdélyben előnyomuló két hadosztály képezte akkor az »erdélyi román csapategységeket.«
»Január 3-án szusszanásnyi időre ugyan megállította a csapatokat Berthelot kolozsvári látogatása, aki Apáthy István erdélyi kormánybiztossal való beszélgetése után a Nagybánya–Dés–Kolozsvár–Déva-vonalat jelölte meg pihenőnek. Ez idő alatt „a magyar csapatok megszervezhetik visszavonulásukat.«
A szövetségesek közben elfogadták a román csapatok előnyomulását a Máramarossziget–Nagybánya–Zsibó–Zilah–Găina-tető–Zám-határvonalig."

Koszta István: *A román hadsereg útja a Regáttól Nagyváradig.* In *Nagy Magyarország,* 2010. április 34–35. o.

Ilyen feltételek mellett mély benyomást kelt Preşan tábornok kiáltványa 1918. november 28-án Erdély népeihez:

„Románok! Őfelsége I. Ferdinánd király parancsára és a Román Nemzeti Bizottság felhívására hadseregünk átkelt a Kárpátokon. **A testvéri szeretet által vezérelve törünk előre Erdély földjén, a szent nemzeti és emberi jogok nevében, hogy mindenki számára a teljes szabadságot biztosítsuk.** Ezen eszméktől vezérelve a román föld minden lakosa életének és javainak biztonságát, egészen a *Tiszáig és Dunáig biztosítjuk*, nemzetiségi vagy vallási kivétel nélkül. Fölhívjuk az egész lakosságot, folytassa munkáját román védelem alatt, hogy a városok és falvak megszokott életében ne legyen semmiféle fönnakadás."

Ádám Magda–Ormos Mária (szerk.): *Francia diplomáciai iratok a Kárpát-medence történetéről 1918–1919,* 22. o.

Sejthető, hogy mennyire vágyott „mindenki" erre a testvéri szeretetre. A nagy szeretetben meg sem állnak a Tiszáig, a mindig vágyott „ősi román határ"-ig. Majd a Tanácsköztársaság bukása után, 1919. augusztus 4-én bevonulnak Budapestre, sőt a Dunántúl egy részét is elfoglalták.
Tudjuk, hogy a Székely Hadosztály megpróbált ellenállni a románok területhódításának.
A harcok beszüntetését követelték Párizsból, ezért 1919. február végén egy semleges övezet kialakítását határozták el, ez a második Vix-jegyzék amelyet 1919. március 19-én nyújtott át a magyar kormánynak (lásd *21. térkép*).
A második Vix-jegyzékben kijelölt semleges övezetet a Károlyi-kormány nem fogadta el, helyette inkább lemondott, ami nagy hiba volt, de egyenes következménye Károlyi ingatag és erélytelen politikájának. A szocialisták a kommunistákkal összejátszva alakították meg a Magyar Tanácsköztársaságot, így jutott a kommunisták kezébe a hatalom.
Kormánya bukását követően gróf Károlyi Mihály még hónapokig nem hagyja el az országot, csak 1919. július 4-én. Mivel másutt nem kapott menedékjogot, Beneš befogadta. Ettől kezdve Károlyi – saját és kormányzata hibáinak helyrehozása céljából – tulajdonképpen hazája ellen küzdött, miközben előbb Beneš, majd a szerbek[86] segítségével készül vissza az országba. Végül Franciaországban kap menedékjogot.
A Károlyi-időszakot elemezve meg kell említeni baklövéseit és hibáit, amik súlyos következménnyekel jártak:

86 Ezt írja Hajdu Tibor *Ki volt Károlyi Mihály?* könyvében (Napvilág Kiadó, Budapest, 2012, 147. o.): „Maradt Jugoszlávia [mármint ahova Jászi és Károlyi mehettek – D. A.], ahol a magyar kisebbség helyzete is viszonylag tűrhető volt."
Ez az állítás nem fogadható el, mert a két világháború között a magyarság helyzete kétségbeejtő volt az SZHSZ Királyságban, Romániában és Csehszlovákiában nem kevésbé.

1. A katonaság szétzüllesztése. 1918. november-2-án hangzottak el a tisztikar felesketésénél vörös nyakkendőt viselő hadügyminiszter, Linder Béla[F/19] híres-hírhedt mondatai:

> „Mi ebből a háborúból azt a tanulságot merítettük, hogy csak egy örök igazság van: a felebaráti szeretet igazsága, a népek egymás közötti szeretetének igazsága. [...] De én azt merném mondani, boldogok lehetünk, hogy ez a háború ilyen sokáig tartott, igen, ennek sokáig kellett tartania, hiszen ezer évek tradícióit, ezer évek szolgaságát, ezer évek zsarnokságát kellett romba dönteni. Ehhez ötéves háború kellett, ehhez millió és millió halál kellett, hogy egy új, győzelmes élet támadjon fel belőle. Ez az új, győzelmes élet a pacifizmus jegyében születik meg.
> Mielőtt kivenném önöktől az esküt az új, független Magyarországra, egy másik esküt kérek önöktől. Arra esküdjenek meg önök, tisztek, hogy akik eddig a háború lelkes zászlótartói voltak, ezentúl a békének még lelkesebb munkásai lesznek. Esküdjenek meg arra, hogy gyermekeiket olyan szellemben fogják nevelni, hogy ezentúl minden háborúnak a lehetősége ki legyen zárva. [...]
> Menjenek szerte-széjjel az országban, és hirdessék emelt fővel, tiszta lelkiismerettel, hogy az emberiség ügye győzött, az emberiség került ki győztesen ebből a háborúból, nem az antant, hanem az emberiség. Ezzel a jelszóval győzni fogunk a béketárgyaláson is, ez a mi hatalmas fegyverünk.
> **Nem kell hadsereg többé! Soha többé katonát nem akarok látni!**
> Fegyvert többé szolgálaton kívül nem viselünk, sem tisztek, sem a legénység.
>
> Linder Béla, 1918. november 2."
>
> *Nagy Magyarország,* 2010. június, 12–13. o.

Mondta ezt a hadügyminiszter akkor, amikor Wilson október 18-i válasza a békekérésre egyértelműen kifejti, hogy a Monarchiára a 10. pont (autonómia a nemzetiségeknek) már nem érvényes. Linder Béla – ennek ismeretében, az ország védelmének megszervezése helyett – alig kilenc napos hadügyminisztersége alatt – szétzüllesztette a hadsereget. Pedig a magyar katonák védeni szerették volna országukat. Álljon itt bizonyítékként az osztrák hadvezetőség generálisa, Arthur Arz von Straussenburg jelentése Paul von Hindenburgnak 1918. október 29-én:

> „A magyar csapatok kijelentik, hogy semmiképpen sem harcolnak tovább [mármint az olasz fronton – D. A.], követelik hazaszállításukat, mert a haza veszélyben van, az ellenség a határokon áll."
>
> Felix Ermacora: *Der unbewältigte Friede: St. Germain und die Folgen [Feldolgozatlan béke: St. Germain és következménye].* Amalthea, Wien–München, 1989, 26. o.

Ezekkel a csapatokkal, akik fegyverükkel érkeztek vissza az országba, még lehetett volna valamit tenni a határok védelmében, vagy legalábbis rendet teremteni, hogy ne kerüljön a kommunisták kezébe a hatalom.

2. Nemzetiségi kérdés. Nem sikerült a nemzetiségi kérdés megoldása a tervezett széles körű autonómiával – amit Jászi Oszkár (elkésett, mint Szemere Bertalan 1849-ben) a nemzetiségekkel való tárgyalásokon próbált elérni, kivéve némi részsikereket a ruszinoknál –, akik három részre osztódtak: szlovák, ukrán és magyar irányzatra. A mindössze 550 000, igen elmaradott népességnél szinte semmilyen eredmény nem mutatkozott. A németségnek ugyan juttattak előnyösebb szerződést és minisztériumi osztályt, de mivel ők szétszórtan éltek, és szintén a vesztes nációkhoz tartoztak, kézzelfogható eredménye annak sem volt.

3. Választások. Nem sikerült az általános, titkos választások megtartása – 1919 áprilisára volt kiírva a parlamenti választás, de Károlyi kormánya előtte lemondott.

4. Földreform. Nem sikerült a földreform megvalósítása – Károlyi gróf csak saját birtokát osztotta fel.
5. Béketárgyalások magyarok nélkül. Korábban már említésre került, hogy miután Károlyi átadta a hatalmat a kommunistáknak, nem juthatott el Párizsba a béketárgyalásokra – ahova az osztrákokat 1919 májusában meghívták. Akkor még lehetett volna esetleg bizonyos változtatásokat elérni, természetesen csak kisebb méretűeket, mert a cseh, a román és a délszláv határokat már nagyrészt március közepére véglegesítették. A magyar delegáció tagjai majd csak 1920. január 16-án érkeznek meg, kilenc hónap késéssel, amikorra már a magyar határok véglegesen ki voltak jelölve. Az ország határait ugyanis már 1919. május 12-én véglegesítették.

Így foglalható össze Károlyi szerepe:
– Károlyit elítélni azért, mert az országot feldarabolták, téves, történelmietlen állítás – lásd a fenti dokumentumokat. Az adatok arra utalnak, hogy Károlyinak eshetősége sem volt arra, hogy megőrizze a történelmi Magyarország integritását, amelyet már 1918. november 3. előtt szétzúztak a nagyhatalmak.
– Károlyiról állítani, hogy az országot katonailag legalább részben nem védte meg, pedig lett volna rá lehetősége – valóság. Itt egyes tiszta magyarlakta területek megvédésének lehetőségére utalok.
– Károlyira fogni, hogy a demokratikus Magyarországot nem építette fel, részigazság – az antantot súlyos felelősség terheli, hogy az ország visszalépett a „neobarokk" (Szekfű Gyula meghatározása) korszakba. Károlyi igyekezete arra, hogy a történelmi Magyarországot megtartsa, a francia közép-európai terveket keresztezte, ezért írta Clemenceau, hogy: „Magyarország nemzetközileg nem létezik, és álkormánya van".
– Károlyi Mihály legnagyobb bűne, hogy a kommunista hatalomátvételt nem akadályozta meg, de ehhez nem voltak meg a képességei.
– Ami Károlyi emigrációban töltött ideje alatti szerepét illeti, azt a fejezetet legjobb lenne (ha lehetne) törölni a magyar történelemből.[87]

A MAGYARORSZÁGI TANÁCSKÖZTÁRSASÁG

1919. MÁRCIUS 21.–1919. AUGUSZTUS 1.
„DELÍRIUMBAN SZÜLETETT TÖRTÉNELEM" (SULYOK DEZSŐ)

> „Régi, bevált kriminológusok, akik átélték a március 21-től július végéig tartott magyarországi vörös rezsim borzadalmait, még a bíróságok döntései nélkül is tanúsíthatják, hogy a »Tanácsköztársaság« vezető lelkei (néhány fanatikust kivéve) köztörvényes bűnözők voltak, akiknek többségére teljesen találóan vonatkoztatható Anatole France mondása: »encore bęte et déjà homme« (még állat, de már ember)."
>
> Fritz-Konrad Krüger: *Bevezetés Harry Hill Bandholtz: Napló nem diplomata módra (angolul 1933-ban jelent meg) könyvéhez,* Magyar Világ Kiadó, Budapest, 1993, 17. o.

Az 1919. március 21-én megalakult új kormány baloldali szocialisták és kommunisták kombinációja, az utóbbiak által gyakorolt ellenőrzéssel. Tanácsköztársaságot hozott létre és csatlakozott a Harmadik Internacionáléhoz. Névleges elnöke Garbai Sándor volt, a hatalmat azonban Kun Béla gyakorolta, aki a háború alatt orosz hadifogságba került, ahol Lenin és tanításainak csodálójává vált.

87 „Egyértelmű forrásaink vannak arra, hogy 1920–21-ben arról tárgyalt Benešsel, hogy a csehszlovák hadsereg rohanja le Magyarországot." (Gulyás László). Itt már hazaárulásról van szó.

Tevékenységükben kommunista radikalizmus érvényesült: államosították a bányákat, bankokat, nagyüzemeket, minden üzemet, ami 20 főnél több embert foglalkoztatott, oktatási intézményeket, magánházakat. Száz katasztrális hold felett állami tulajdonba vette a közép- és nagybirtokot. Megszüntették a vallásoktatást, betiltották a vallási jelképeket, ellenőrizték a sajtót stb.
Ormos Mária lesújtó véleménye:

> „Ha a népköztársasággal kapcsolatban meg kellett állapítanunk, hogy kb. 5 hónapos fennállása alatt nem volt képes az új magyar állam alapjainak lerakására, a **Tanácsköztársaság esetében arra az eredményre kell jutnunk, hogy ő viszont szétzúzta ennek az államiságnak addig működő elemeit is**: a közigazgatást, a közbiztonsági szervezetet és a bírósági rendszert, amelyek egyébként többnyire rászorultak az átalakításra és megújításra, ám a helyükbe társadalmi szempontból korlátozott, működését tekintve pedig bizonytalan és ellenőrizetlen testületeket tudott csak felállítani."
>
> Ormos Mária: *Magyarország a két világháború korában (1914–1945)*. Csokonai Kiadó, Debrecen, 1998, 53. o.

Párizsban, a béketárgyalásokon ekkor napokig csak Magyarország volt a téma.
A békekonferencia résztvevői megijedtek. Megijedtek, hogy világforradalom[88] lesz. Napokig csak Magyarországgal és az új kormány miatt kialakult politikai veszéllyel foglalkoztak.
Végül is úgy döntöttek, hogy Jan Ch. Smuths dél-afrikai diplomatát küldik új jegyzékkel Budapestre[89], a magyar–román semleges övezet újabb határaival, és azzal a feladattal, hogy kipuhatolja Kun Béla céljait. Smuths 1919. április 4-én érkezik Budapestre. A vonatból ki sem szállva tárgyal Kun Bélával, aki nem fogadja el a javasolt új semleges övezetet, és követelte, hogy állítsák vissza a belgrádi katonai egyezményben megállapított határvonalat, azzal, hogy a románok vonuljanak vissza Erdélyből. Smuths belátja, hogy Kun Béla nem kompetens partner, és április 7-én szerelvénye elhagyja Budapestet, dolgavégezetlenül. Smuths Budapestről Prágába ment. Itt Masarykkal folytatott tárgyalást. Majd Párizsban előadta, hogy Masaryk nem ragaszkodik a Csallóközhöz, hanem Pozsonnyal szemben hídfő kialakítását kérné. Ezenkívül Masaryk szeretné, ha ott húznák meg a határt, ahol ő kijelölte még Seton-Watsonnal 1915-ben (lásd *14. térkép*), **azzal a kikötéssel, hogy Magyarországot kötelezné egy új nyugat–kelet irányú vasútvonal finanszírozására.** Beneš Párizsban határozottan tiltakozott ellene, azt mondva, hogy Smuths félreértette Masarykot és el is érte, hogy kijelentéseit ne vegyék figyelembe.
Közben megindultak a románok keletről és a csehek északról. A legerősebb támadást a román hadsereg indította el, 1919. április 16-án, és meg sem állt a Tiszáig – ezt április 30-án érték el. Itt kényszerpihenőt tartott, mert a szovjet erők Románia keleti határát veszélyeztették – ezzel a támadással akartak Kun Bélának segíteni. A csehek északról támadtak 1919. április 27-én

---

88 A németeknél is volt kommunista megmozdulás: lásd Karl Liebknecht és Rosa Luxemburg Spartacus Mozgalmát 1919 januárjában Berlinben. Mindkettőt megölték. Vagy a müncheni Proletárdiktatúra 1919. április 7-én – a szociáldemokrata kormány különítményei a kérdést május elsején gyilkosságokkal oldották meg.
Az osztrákoknál is fennállt a kommunista veszély, írja Hellmut Andics *50 Jahre unseres Lebens [Életünk 50 éve]* című könyvében (Verlag F. Molden, Wien–München–Zürich, 1968. 55. o.) (kivonatosan): Leo Rothziegel engedélyt kér az államtitkártól, dr. Deutschtól, hogy a polgárőrséggel segítsenek a magyaroknak a román offenzíva ellen (1919. április 10-én). Deutsch elutasította, félt a szövetséges hatalmak blokádjától, de önkéntesek átmehetnek Magyarországra – mondta –, így legalább – gondolta – megszabadul a Vörös Gárdától. A számítás bevált, jobban is, mint gondolta volna. Debrecentől keletre álltak be a harcba, és alig maradt belőlük néhány élve – Rothziegel is elesett 27 évesen.

89 „Clemenceau, aki Károlyiról tudomást sem vett, Kun Bélával sűrű és udvarias levélváltásba kezdett."
Ludwig Hatvany: *Das verwundete Land [A megsebesített ország]*. E. P. Tal &Co. Verlag, Leipzig–Wien–Zürich, 1921. 476. o. Sőt, az osztrákokéval egy időben Kun Bélának is el küldték a párizsi béketárgyalásokra a meghívót, ezt azonban végül nem juttatták el Budapestre.

– Beneš alig várta, hogy újabb területeket szerezzen –, elfoglalták Miskolcot, Tokajt, Sátoraljaújhelyt, Sárospatakot. Csapnál találkoztak a cseh és román csapatok.
Párizsban Magyarország volt a téma, ennek részlete Paul Mantoux tolmácstiszt feljegyzése alapján:

„PICHON (francia külügyminiszter): Én teljességgel lehetetlennek tartom, hogy válaszoljunk Magyarország ideiglenes kormányának erre a kezdeményezésére. Ez a legsúlyosabb hiba lenne. Mi a helyzet valójában? A véres összeütközések miatt, amelyek a románok és magyarok közt zajlottak le Erdélyben – azon a területen, amelyről kimondtuk, hogy Romániához kell tartoznia –, elhatároztuk, hogy egy semleges vonalat húzunk a küzdő felek közé. Tudattuk Budapesttel, hogy e vonal meghatározása nem prejudikálja a román–magyar határral kapcsolatos végleges döntésünket.
Mi történt ezután? Ez még mindig homályban van, jóllehet Károlyi gróf távozása és az ezt követő változás alapján feltételezhető, hogy az előző kormány bukása nem kikényszerített esemény volt. Tanácsköztársaságot kiáltottak ki. Misszióink ellen lépéseket tettek, és az új kormány első ténykedése az volt, hogy közölte Leninnel, kész vele együttműködni. Most viszont az ideiglenes magyar kormány azt írja nekünk, hogy nincs szövetség közte és a Szovjetek Köztársasága között. Ez nem éppen világos.
Mondanom sem kell, hogy nem kívánom a beavatkozást Magyarország belügyeibe. [Ezt hangoztatták állandóan, és mégis beavatkoztak – D. A.]
De abban a dokumentumban, amelyet az imént olvastam el, azt kérik tőlünk, hogy kezdjünk tárgyalásokat a területi kérdésekről. Éppen a területi kérdések érintik a régi magyar kormány által elnyomott népességet, a szlovákokat, az erdélyieket, a Bánát, Horvátország és Bosznia [?] lakosait, akiknek mi megígértük a szabadságot.
Nem feledkezhetünk meg arról, hogy a magyarok a legádázabb ellenségeink közé tartoznak.
A magyar kormánynak rettenetesen nagy a felelőssége a háború kirobbantásában. Elég, ha Tisza szerepére utalunk. A Monarchia politikáját a magyar politika irányította, és a magyarok harcoltak ennek fenntartásáért.
Egy ellenség javasol most nekünk tárgyalásokat, mégpedig olyan nemzetiségek érdekeiről, amelyeknek mi megígértük a felszabadítást. Ha elfogadjuk ezt az ajánlatot, elidegenítjük magunktól ezeket a nemzetiségeket, amelyek a mi szövetségeseink, vagy azok lesznek. Ezek a nemzetiségek nem értenék meg, hogy amikor mi azért vagyunk itt, hogy megállapítsuk a határaikat, miért a magyarokkal tárgyalunk erről. Ami pedig Romániát illeti, kötelesek vagyunk – jobban, mint valaha – támogatni ezt az országot egy olyan pillanatban, amikor Románia gátként szolgál a bolsevizmus ellen.
Nem tudom elfogadni, hogy tárgyalásokat kezdjünk Magyarországgal területi kérdésekről. Amikor ez a kormány azt állítja, hogy nincs szövetségben Oroszországgal, nem tudok megfeledkezni arról, hogy vezetője, Kun Béla, Lenin barátja és cinkosa volt. Felvennénk-e a kapcsolatot – szövetségeseink ellenében – egy szovjet kormánnyal? Nem lenne-e ez az Oroszországgal folytatandó tárgyalások első lépése? Ezzel egy olyan új irányban köteleznénk el magunkat, amelyet a magam részéről nem tudok elfogadni.
LANSING: **Én úgy látom, hogy bennünket bizonyos felelősség terhel azért, ami Magyarországon történt.** Igazságosak próbáltunk lenni, amikor kitűztünk egy demarkációs vonalat a románok és a magyarok között. Most tudnunk kellene: hogy maga a vonal igazságos-e.
A románok lépték át elsőnek a fegyverszüneti vonalat. Az ellenségeskedések leállítása érdekében szakértőink kijelöltek egy új vonalat, amely meglehetősen pontosan követi az etnikai határokat. Magyarországot azonban felkértük, hogy ettől a vonaltól vonuljon vissza száz kilométerre-nyugatra.
E döntés következtében a magyarok azt hitték, határuk az 1916-os román egyezmény szerinti határ, lesz.
Nincs olyan magyar kormány, amely ezt elfogadhatná, és ez az, ami az országot a bolsevizmusba taszította."

Litván György (szerk.): *Trianon felé,* 21–22. o.

Mint általában, ekkor is az amerikaiak álltak ki a magyarok mellett. Pichon (francia külügyminiszter) nem csak a legádázabb ellenségei közé sorolta, hanem a háború kitöréséért is nagy felelősséget hárít a magyarokra, és egyenesen gróf Tisza István miniszterelnökre. **Megint elvetették a sulykot a franciák.**

És ekkor hihetetlen dolog történt, a proletárdiktatúra fegyverbe állította a magyarságot.

Ami Károlyiéknak nem sikerült, szinte órák alatt létrejött: Stromfeld Aurél vezérkari főnök vezetésével egy kb. 200 000 fős hadsereg május 9-én megtámadja a cseh csapatokat, mert a Kárpátok koszorúján találkozni óhajtanak a szovjettel. A siker nem marad el, Felvidék nagy része felszabadul. 1919. június 16-án megalakítják a Szlovák Tanácsköztársaságot. A szovjet–ukrán csapatok azonban belső problémák miatt nem érik el a határvonalat, elmarad a segítség és a támadás elakad.

A békekonferencia tárgyalói figyelemmel kísérik és aggodalommal tekintenek az eseményekre. Végül ultimátumot küldenek Kun Bélának a csapatok visszaparancsolására, **ennek fejében megígérik** (Clemenceau), hogy a románok visszavonulnak a demarkációs vonalra – ami nem történik meg, tehát beváltatlan marad az ígéret, ahogyan a Károlyi-féle belgrádi egyezségnél is.

> „A legnagyobb problémát azonban az okozta, hogy a román hadsereg egy tapodtat sem mozdult, és ezt ráadásul a konferencia hallgatólagos egyetértésével tehette. **A szószegéshez az alibit ezúttal az angol külügyminiszter, *Balfour* szolgáltatta**, aki megfogalmazta a formulát: a román erőket majd csak akkor szabad felszólítani a kijelölt határvonal elfoglalására, amikor Magyarországon már végrehajtották a leszerelést a fegyverszünetben előírt mértékig. Mivel azonban a Vörös Hadsereg létszámát senki sem volt képes megállapítani, és arról csak kósza becslések keringtek, ezen az alapon a román kivonulást bármeddig el lehetett odázni."
>
> Ormos Mária: *Magyarország a két világháború korában (1914–1945),* 61–62. o.

A Vörös Hadsereg megkezdi a csapatok visszavonását és a Felvidék kiürítését. A románok nem mozdulnak a Tisza vonaláról. A Magyarországi Tanácsköztársaság vezetősége kétségbeesett lépésre szánja el magát, és 1919. július 20-án megtámadják a románokat. Kezdeti sikerek után összeomlik a front, fejvesztve menekülnek a katonák, és a románok megindulnak Budapest irányába. 1919. augusztus 1-én a Tanácskormány lemond, megalakul a kérészéletű Peidl-kormány. A románok bevonulnak Budapestre, ahol egészen november 14-ig maradnak.

Elemezzük, hogy a Tanácsköztársaság alatt milyen területi változások történtek és ezekre milyen befolyással volt a proletárdiktatúra bevezetése Magyarországon.

A pozsonyi hídfő átadásának oka a következő – 1919. július 12-én Beneš táviratozott Masaryknak:

> „...a konferencia mai ülésén a pozsonyi hídfőt megkaptuk kompenzációként, kisebb területi engedményekért Gmünd és Feldsbergnél [az osztrákok javára – D. A.]. De a vasútvonal Gmünd és Feldsbergnél a miénk marad. A Morva jobb partját is át kellett adnunk, különben nem kapjuk meg a hídfőt. A Morva nemzetközi folyó lesz, és jogaink biztosítva vannak. A korridor [itt Beneš az általuk követelt korridorra utal – D. A.] egy részét Ausztria kapja meg.
>
> AMZV-PA."
>
> Karl Bosl (Hrsg.): *Versailles–St. Germain–Trianon,* 35–36. o. Lábjegyzet.

Ebből a táviratból kiderül, hogy nem a Tanácsköztársaság miatt kapta meg a pozsonyi hídfőt Csehszlovákia, hanem területcseréért az osztrákokkal történt megegyezés alapján.

A következő négy esetben azonban a Magyarországi Tanácsköztársaság létének jelentősége egyértelmű:

1.) A legnagyobb jelentősége annak van, hogy:

1919. május 8-án a párizsi békekonferencián döntés születik a végleges határokról.

A Külügyminiszterek Tanácsa jóváhagyja a csehszlovák és a román–jugoszláv határokat, amelyeket a Területi Bizottság csehszlovák és román–jugoszláv albizottságaiban állapítottak meg. A Négy Nagy (Wilson, Clemenceau, Lloyd George, Orlando) rábólint május 12-én. Azért, hogy ne jelentsenek be a kis szövetségesek további igényeket magyar területekre a döntésről június 11-én tájékoztatják Benešt és Brătianut, és **13-án táviratban a magyar kormányt. Ezen később változtatni nem lehetett.**

Beneš kérte, hogy Ipolyságot Csehszlovákiához csatolják. Ennek következtében:

2.) 1919. június 12-én a csehek megkapják Ipolyságot, mint fontos vasúti csomópontot.

3.) 1919. július 11-én Nyugat-Magyarország egy részét Ausztriának ítélik, egyik indoklás: „Ausztrián keresztül a bolsevizmus veszélyezteti egész Európát". (Lásd *A magyar–osztrák határ kialakítása* című fejezetet.)

4.) A Muravidék és a Drávaszög déli részének elvesztése 1919. július 22-én, illetve 25-én.

A Magyar Tanácsköztársaságot a franciák elejétől fogva katonai beavatkozással akarták megdönteni. Ez az angolok és amerikaiak ellenállásán meghiúsult. Miután a német békediktátum aláírása (1919. június 28.) után Lloyd George és Woodrow Wilson Párizst elhagyta, ismét előkerült a beavatkozás lehetősége. A románok és a csehek elejétől fogva felajánlották segítségüket, nem úgy a délszláv állam. Érdekesek az erre vonatkozó szerb adatok. Kivonatosan:

Foch marsall azt akarta elérni 1919 áprilisában, hogy a francia csapatok mellett a kis szövetségesek is nagyobb egységeket vessenek be a Magyar Tanácsköztársaság ellen – így szerb csapatokat is. Franchet d'Espèrey három hadosztályt követelt a szerbektől – saját parancsnoksága alatt –, hogy „a magyar bolsevizmus és revansizmus" ellen harcoljanak.

A délszláv kormány feltette a kérdést: minek a beavatkozás, ha ez nem délszláv állami érdek? Különös tekintettel arra, hogy Anglia, Franciaország még mindig nem ismerték el az SZHSZ Királyságot (az USA 1919. február 7-én ismerte el, Anglia és Franciaország pedig csak június elején, az olaszok ellenállása miatt) és a határkérdések sincsenek Olaszországgal és Romániával megoldva. „Pašić kijelentette: sem katonailag, sem diplomáciailag nem támogatunk egy intervenciót, mert ennek célját nem ismerjük."

De a párizsi délszláv delegáció annak ellenére, hogy a szerb katonaság kimerült, és az olasz incidensek miatt elkeseredett, mégis megígért egy hadosztályt, sőt, amikor Franchet d'Espèrey megérkezett Belgrádba, még egy lovashadosztállyal is kiegészítették – azzal a feltétellel, hogy „Párizsban a szövetségesek vegyék figyelembe a Bánságra vonatkozó szerb követeléseket".

Majd ismét visszakoztak, mert semmilyen ígéretet nem kaptak, és május elején ismét kifejtették Franchet d'Espèrey felé táviratban: úgy a hadosztály, mint a lovas hadosztály – a korábbi ígéret ellenére – nem áll a Szövetségesek rendelkezésére. Erről 1919. április 13-án Belgrádban döntöttek.

A nagy változás 1919 júliusában következett be, mert miután Woodrow Wilson és Lloyd George a német békediktátum aláírása után elhagyta Párizst, a franciáké lett a vezető szerep, és hogy a délszlávok a még mindig rendezetlen határszakaszoknál céljaikat elérjék (az

olaszokkal Dalmácia, a románokkal a Bánság, Magyarországgal Baranya és a Muravidék kérdése), valamint hogy a franciák kedvébe járjanak, az intervenció mellett döntöttek. Kérdés: milyen céllal?

> „A békekonferencia délszláv küldöttei és a kormány Belgrádban – minden jel arra mutat – a szocialista Magyarország elleni júliusi intervencióban azt a lehetőséget látták, hogy egy újabb csapást mérjenek a magyar államra, hogy ezáltal területi engedményeket érjenek el és a revansizmust megakadályozzák. Pašić azzal igazolja a beavatkozást, hogy a magyarok nem hajtják végre a békefeltételeket, fegyverkeznek és katonaságot szerveznek. A tizenhét dokumentumból, amit július 10. és 30. között a kormány és a párizsi (délszláv) küldöttek váltottak, csak egyben van arról szó, hogy a bolsevisták ellen kell beavatkozni, egyben azt írja, hogy Pest ellen, és tizenötben Magyarország ellen – tehát tizenhatban fel sem hozzák okként a bolsevizmust: fontos a magyar állam elleni intervenció."

> 1919. július 11-én Foch marsall a délszláv királyságtól egy hadosztályt kért. Erre már Pašić azt mondta, hogy véleménye szerint „a mi érdekünk, hogy nagyobb számú csapatokat küldjünk". Vojvoda Mišić (szerb főparancsnok) azután július 15-ére megtáviratozta, hogy Szabadka környékére felvonul két gyalogos és két lovasezred és öt üteg, és Baranyában és a Murán túl nyolc gyalogos zászlóalj, négy lovasszázad és hat üteg. Végül is **1919. július 18-án** a következő támogatást ajánlotta fel hivatalosan a délszláv állam: „18 600 katonát, 11 000 puskát, 140 gépfegyvert, 450 géppuskát, 860 szablyát, 60 ágyút, 6126 barmot, 273 kocsit."
>
> Andrej Mitrović: *Jugoslavija na konferenciji mira 1919–1920 [Jugoszlávia a békekonferencián 1919–1920]*. Zavod za izdavanje udžbenika Socialističke Republike Srbije, Beograd, 1969, 177–185., 272. o. Kivonatosan.

Ezek a katonai erők kielégítették a szövetséges tábornokokat. Mi az oka ennek a nagy változásnak? Először egyetlen katonát sem, azután több ezer katonát is? A magyarázat egyszerű: adjatok területet, adunk katonát – ez a jelszó. A párizsi délszláv delegáció ugyanis politikai és területi nyereségekben bízott az SZHSZ Királyság számára.

A fentiekkel kapcsolatban fel kell hívni a figyelmet arra az összefüggésre, hogy a Drávaszöget és a Muravidéket 1919. július 22-én, illetve 25-én kapja meg a délszláv állam – tehát nem volt hatástalan a katonai támogatás felajánlása 1919. július 18-án.

Beavatkozásra nem került sor, mert Kun Béláék visszavonták felvidéki csapataikat, majd a románokat megtámadva bekövetkezett a Tanácsköztársaság összeomlása.

A Magyar Tanácsköztársaság vezetői 1919. augusztus 1-én, élve az osztrák kormánytól kapott menedékjoggal, két különvonaton Bécsbe menekülnek.

ROMÁN MEGSZÁLLÁS – ELLENFORRADALOM

> „Magyarország román megszállásából ítélve, kis latin szövetségeseink egy Mississippi folyóbeli ragadozó hal kifinomult fosztogató étvágyával rendelkeznek, egy fiatal kakukkmadár lovagi ösztönével s ugyanazzal az igazság utáni vágyakozással, mint amilyen vágyakozást egy tengeribeteg tanúsít sertéshús és bab iránt."
>
> Harry Hill Bandholtz

A Magyar Tanácsköztársaság 133 napos uralma és bukása után az ország vezetését Peidl Gyula rövid életű kormánya, majd puccsszerűen a Friedrich István vezette kabinet vette át.

Közben augusztus 4-én a románok megszállták Budapestet[90], utána Észak-Dunántúl egyes részeit is egészen Győrig, a Duna–Tisza-közét és Észak-Magyarországot. „A megszállás alatt elszállított értékeket fél milliard dollárra 590 330 000 $ becsülték [1$ = ma kb. 30 €]. Magyarország kifosztása ellen Párizsból a románoknál tiltakoztak, no nem azért, hogy Magyarország értékeit megvédjék, hanem amiatt, hogy a többieknek kevesebb marad a koncból – jóvátételre.[91]

1919. augusztus 14-én újjáalakult a Friedrich-kormány (az első Friedrich-kormány augusztus 7-én, a harmadik augusztus 24-én alakult meg) és rendezte kapcsolatait a „szegediekkel" – vagyis Horthy Miklóssal, aki közben Szegedről Siófokra tette át főhadiszállását. A Friedrich István vezette kormányt Habsburg József főherceg nevezte ki kormányzó hatalomnak. 1919. augusztus 23-án, párizsi sürgetésre, Habsburg József főherceg lemondott. Az utódállamok kormányai ugyanis, különösen Beneš erélyesen és eredményesen tiltakoztak egy esetleges Habsburg-restauráció ellen Párizsban.

A békekonferencia döntése értelmében augusztus 12-től négy antant tábornoknak kellett a rendet biztosítani Budapesten. A legismertebb Harry Hill Bandholtz amerikai tábornok – ő volt az, aki megakadályozta a Nemzeti Múzeum románok általi kirablását. Rajta kívül jelen volt még Gordon brit, Mombelli olasz és Graziani francia tábornok. A négytagú tábornoki kar 1920. február 10-ig tartózkodott Magyarországon. Munkájuk nem volt nagyon eredményes, a románok agresszív és kétszínű viselkedése miatt.

A kibontakozást azonban az is akadályozta, hogy a Friedrich-kormányt az antant nem ismerte el. Friedrich István háromszor alakította át kormányát. Az anarchikus állapotok megszüntetésére, és azért, hogy a románokat távozásra bírja, a békekonferencia a brit diplomatát Sir George Russell Clerket küldte október 20-án Budapestre. Clerk elérte, hogy a román csapatok fegyvereket adjanak egy új szervezésű csendőrségnek és kivonuljanak Budapestről. A kihátráló román hadsereg helyét a Nemzeti Hadsereg foglalta el. Horthy Miklós 1919. november 16-án fehér lovon vonult be Budapestre, és mint mondta: ez a város „megtagadta ezer éves múltját [...] sárba tiporta koronáját, nemzeti színeit és vörös rongyokba öltözött". A román megszállás nem változtatott a trianoni határokon, bár a románok a Tiszántúlt szerették volna megtartani és csak 1920. március 31-én ürítik ki a területeket.

Clerk az 1919. november 24-én megalakult Huszár Károly kormányát 25-én elismerte.

A békekonferencia 1919. december 1-én felszólította a magyar kormányt, hogy küldje el békedelegációját Párizsba.

---

90 Renner osztrák kancellártól egy jellemző mondat (magyarellenessége ismert volt): „erősen kérte a románokat, hogy továbbra is tartsák fönn Magyarország megszállását, amelyben – teljes joggal – a Friedrich-kormánynak az angol és amerikai képviselet által támogatott reakciós tervével szembeni egyetlen biztosítékot látja."
Ádám Magda–Ormos Mária (szerk.): *Francia diplomáciai iratok a Kárpát-medence történetéről 1918–1919,* 114. old.

91 „Bár a béketeremtők a német szerződést használták sablonként, Ausztriával kíméletesebben bántak. [...] A jóvátételi összegek megállapítását végül a jóvátételi bizottságra bízták, amely két évvel később elismerte, hogy Ausztria semmit nem tudna fizetni. A kevésbé szerencsés Magyarországnak az ütemezés szerint évente, aranyban és nyersanyagokban kellett fizetnie. [Nem elég, hogy a románok kirabolták az országot, még az osztrákok harciasságáért is Magyarországnak kellett fizetnie, területtel, népességgel, „Burgenlanddal", jóvátétellel! – D. A.] Tulajdonképpen több éven át teljesítette is ezt a kötelezettségét, egészen addig, amíg gazdasági helyzete annyira el nem lehetetlenült, hogy a szövetségesek kölcsönöket is adtak neki, és a jóvátételi szolgáltatásokat is felfüggesztették. 1930-ban, a gazdasági válság idején, Magyarország jóvátételeit úgy ütemezték át, hogy 1944-ben induljanak újra a kifizetések."
Margaret MacMillan: *Béketeremtők,* 313. o.

3. SZAKASZ: VERSAILLES

JUHÁSZ GYULA
Gloria victis![92]

Ó franciák, ti a szent Művelődés
Élén haladtok, tudja a világ,
Ti vagytok a szabadság és dicsőség
Zászlósai, tündöklő franciák!
Ti adtátok a nagy, nagy forradalmat,
Mely úrrá lőn ma egy világ felett,
De mégis, én azt mondom, új hatalmak:
A magyaroknak tisztelet!

Győző világ, nézz ránk most bölcs szemekkel,
A bölcsesség a legszebb győzelem
S halld meg, mit mond a Golgotán e nemzet,
Száz szent sebével bíbor ékesen.
Az átkozott bitorló vitte harcba
A szíve ellen, ó mint szenvedett!
A diadal volt legsajgóbb kudarca:
A magyaroknak tisztelet!

Petőfi népét Habsburgék vezették,
Mint rab oroszlánt a gyűlölt pecér,
A vágóhídra vitték teste, lelkét,
Hentes hatalmak dicsőségeért!
És ment, idegen zubbony födte testét,
Mint Nessus-ing,[93] mely mart és égetett.
A Krisztus látta csak, hogy halt e szent nép:
A magyaroknak tisztelet!

Ó franciák, mi úgy állunk ma bátran,
Tisztán, bűnhődve múltat és jövőt,
Egész világ előtt fekete gyászban
Az ég alatt, szent sírjaink fölött,
Vérző kezünket most testvéri frigyre
Dolgozni nyújtjuk, adjatok kezet!
Nem ember az, ki sérti könnyeinket:
A magyaroknak tisztelet!

92 Gloria victis! = Dicsőség a legyőzötteknek!, a *vae victis!* (Jaj a legyőzötteknek!) ősi mondás ellentéte.
93 Nessus = Nesszosz kentaur, görög mitológiai alak, lótestű férfi, az Euénosz folyó révésze. Héraklész feleségét, Deianeirát a folyón átszállítva erőszakoskodott vele, Héraklész ezért lenyilazta. A haldokló kentaur tanácsára Déianeira magához vette véres ingét, amivel megőrizheti Héraklész szerelmét, de amikor az inget ráadta, lángra gyűlt és halálra égette a hőst.

Victor Hugo, Jaurès[94] nagy, büszke népe,
Forradalom fiai, franciák!
Az új idők teremtő ihletében
Jövünk dolgozni, nézz ránk, új világ!
Kik vértanúk és hősök népe voltunk,
A fiaink víg békén éljenek!
A szenvedés ezer jogán daloljuk:
A magyaroknak tisztelet!

(1918)

„Mint a *Gloria victis!* című költeményből nyomban kitetszik: véget ért az I. világháború. Ez mindenesetre jó volt; a tragikus folytatásról a következő fejezetben számolok be.

Itt, e vers kapcsán, arra a teljes tájékozatlanságra és politikai naivitásra kívánok rámutatni, ami nem Juhász Gyula egyéni sajátossága volt, hanem talán az egész nemzeté, meglepő módon a radikális polgári értelmiségé is, ide értve a forradalomért lelkesülőket is.

A történelmi félreértésnek mintegy prototípusa az, ahogyan a magyar értelmiség a francia népért, francia történelemért, szabadságért, felvilágosultságért lelkesedett. Nem Adyval kezdődött ez, hiszen már Batsányi arra biztatta a magyarokat, hogy »vigyázó szemüket Párizsra vessék«, de kétségtelenül Ady közvetlen hatására özönlötték el a századelő kulturált magyarjai Franciaországot, főleg Párizst. Hogy amit ott találtak, az nagyon kevéssé visszhangozta Rabelais, Villon, Descartes, Voltaire, Victor Hugo és Anatole France eszmevilágát – ezt nem vették észre vagy maguknak sem merték bevallani. Volt egy szűk parnasszista réteg, amely művészetben és irodalomban egyaránt valóban szabadszellemű és haladó – talán forradalmi – gondolkodású volt, ám ehhez a szűk körhöz nemigen fért hozzá az ismeretlen Magyarországról odavetődő tanárok és költők lelkes gárdája. Idegen festőket még csak-csak befogadtak a franciák, legalábbis a kulturáltabbak, de a nép, az istenadta nép bolondnak tartotta az expresszionistákat, sőt az impresszionistákat is csak épp hogy kezdte elismerni, három évtizedes makacs elutasítás után. Nem kétséges, hogy egy átlagos magyar átutazó többet tudott Rousseau-ról vagy Rimbaud-ról az átlagos francia polgárnál, akit a kamatláb jobban érdekelt az irodalomnál. A »szent Művelődés«-nél jobban izgatta őket a Dreyfus-ügy, és megvesztek a dühtől, hogy végül a »hazaáruló« Zolának lett igaza, és az ártatlan zsidó Dreyfus kapitányt haza kellett engedni az Ördög-szigetről. Amire a múltjukból egyáltalán emlékeztek, de arra aztán harsányan, a gloire volt, Napóleonnak az a dicsősége, hogy szétverte egész Európát, fél Franciaország kipusztulása árán.

Ezekkel a franciákkal, győztes franciákkal akar szegény, naiv Juhász Gyula »testvéri frigyre« lépni, ezeknek nyújtja munkás kezünket, ezektől kíván tiszteletet a magyaroknak. Véres történelmünk során mindig cserben hagytak, XIV. Lajos Rákóczit, Napóleon a forradalmat, III. Napóleon Kossuthot – most segítenének? A háború kitörésekor történetesen Franciaországban tartózkodó magyarokat – kiknek jó részét az ő kultúrájuk bűvköre vonzotta oda – vad ellenségként internálták; hogy milyen embertelenül bántak velük, elmondja Kuncz Aladár könyve, a *Fekete kolostor.* A Tanácsköztársaság után pedig a „forradalom fiainak" tisztelt franciák már nemcsak gyűlöltek bennünket, hanem féltek is tőlünk, mint a Szovjetunió [!] egy előrehelyezett bástyájától..."

Benedek István (szerk.): *Rendületlenül. A hazaszeretet versei.* Officina Nova Kiadó, Budapest, 1989, 619–622. o.

***

94 Jean Jaurès francia szocialista politikus, a l'Humanité alapítója; 1914-ben egy politikai ellenfele lelőtte.

Zrínyi Miklós írta 1661-ben (megjelent 1705-ben), *Az török áfium ellen való orvosság* művében[95]:

„Francúz nemzetről van mit mondanunk Ez a nemzet bizonyára hadakozó, dicsőséges, hatalmas, de az is nyilván vagyon, mikor nem magának keres s nem magának hadakozik, nem igen sok jót várhatni tűle. [...] Ahhoz, a francúz ha győzedelmes, eltűrhetetlen, ha nyomorodott, semmirekellő."

A PÁRIZSI BÉKEKONFERENCIA

„A sírt, hol nemzet süllyed el,
Népek veszik körül
S az ember millióinak
Szemében gyászkönny ül..."
...Tévedsz költő. Hiéna-had
Csak lakomára gyűl.

Palágyi Lajos: *Vörösmartynak* (1924)

„Miután szövetségesként hiányzott egy keleti nagyhatalom [Oroszország összeomlása után – D. A.], Franciaország arra törekedett, hogy az új államokat megerősítse, azt az illúziót keltve, hogy Németország két oldalról veszélyeztetett. Támogatta az új kelet-európai államokat abban, hogy a Német Birodalomból és **Magyarországból, ami abból még megmaradt**, nagyobb területeket elcsatoljanak."

Henry Kissinger: *Diplomacy [Diplomácia]*. Simon & Schuster, New York–London–Toronto–Sydney, 1994. 243. o.

8. táblázat. *1919. január 18-tól 1921. augusztus 27-ig, időrendben*

1919. január 18.	A párizsi békekonferencia megnyitása.
1919. január 31.	Brătianu (román) és Vesnić (délszláv) küldöttek a Tízek Tanácsa előtt.
1919. február 5.	Beneš beszéde a Tízek Tanácsa ülésén.
1919. február 14.	Wilson visszahajózik Amerikába, március 14-én tér majd vissza.
1919. március 11.	A jugoszláv–román bizottság elfogadja a kijelölt magyar–román határt és a Bánság felosztását.
1919. március 12.	A csehszlovák határbizottság elfogadja az albizottság által kijelölt határvonalat, a Magyarországi Tanácsköztársaság ideje alatt véglegesítik.
1919. március 25.	Lloyd George *fontainebleau-i memorandum*a.
1919. május 2.	Meghívják az osztrákokat Párizsba.

95 De érdemes elolvasni az osztrákokról is a véleményét: „Dicsérném a németeket is, de nem a mi szomszédinkat Stíriából, Austriából, hanem az impérium-bélieket; akik ama régi jó nemzetektűl még nem degeneráltak."

1919. május 12.	A Legfelsőbb Tanács változtatás nélkül elfogadja a Területi Bizottság május 8-i javaslata szerinti magyar határokat.
1919. június 2.	Az osztrákok átveszik a békefeltételeket, Renner kancellár beszédet mondhat.
1919. június 11.	A végleges határokat közlik Benešsel és Brătianuval, június 11-én és 13-án táviratban közlik Kun Bélával.
1919. június 21.	Végleges határ kijelölése a Bánságban a románok és szerbek között.
1919. június 28.	A Német Birodalom aláírja a békediktátumot.
1919. július 11.	Ausztriának ítélik Nyugat-Magyarország egy sávját, ezt az osztrákokkal július 20-án közlik.
1919. július 17–26.	A Muramellék vidékét és a baranyai háromszöget Jugoszláviának ítélik.
1919. szeptember 10.	Az osztrákok aláírják Saint-Germain-en-Laye-ben a békediktátumot.
1920. január 16.	Gróf Apponyi Albert beszéde Párizsban.
1920. március 3.	A londoni külügyminiszteri konferencián Lloyd George szóba hozza a magyar határkérdést – eredménytelenül.
1920. június 4.	A trianoni békediktátum aláírása.
1921. augusztus 22.	A szerb csapatok távozása után Pécs és környéke ismét Magyarország része.
1921. december 14–16.	A soproni népszavazás.

Mielőtt a részletekre rátérnénk, vegyük sorra a jelentősebb szereplőket – hiszen ma már jórészt ismeretlenek.

1. Thomas Woodrow Wilson amerikai elnök (1856–1924)

Wilson 1856-ban született az Egyesült Államokban, ír-skót családból származik. Tanári pályán működött, jogot és történelmet tanított. 1902-ben a Princetoni Egyetem elnöke lett, majd 1910-ben New Yersey állam kormányzójává választották. 1913-tól 1921-ig volt amerikai elnök.

Az I. világháború kitörése után, 1914. augusztus 4-én semlegességi nyilatkozatot tesz. Majd amikor másodszor megválasztják elnöknek, 1917. április 6-án hadat üzen Németországnak, decemberben 7-én pedig az Osztrák–Magyar Monarchiának.

Wilson, véleményem szerint, megrémült, hogy az antant elveszíti a háborút, és a milliárdok elvesznek, amit az angoloknak és a franciáknak kölcsönzött az Amerikai Egyesült Államok, ezért üzent hadat.

Erre utal Pašić, szerb miniszterelnök hihetetlenül éleslátású megállapítása, már 1915 novemberében:

„Pašić, 1915 novemberében, egy beszélgetés alkalmával az alábbi kijelentést tette: [...] Két döntő tényező fogja Amerikát irányítani abban, hogy saját katonai erőt hozzon létre, és azt ellenségeinkkel szemben bevesse, elősegítve ezzel végső győzelmünket. Ezek a következők: az első, a németek győzelme azon milliárdok elvesztését jelentené, amelyeket Amerika a szövetségeseinknek adott a háború viselésére, és még az Isten tudja hány milliárdot hadi kárpótlásként, amit Németország követelne. A második pedig, hogy a győztes Németország Amerika első számú szomszédjává válna. Hogy Németország szomszédos országként mit jelent, nem szükségszerű különösebben kifejteni."

Djordje Stanković: *Nikola Pašić.* Saveznici i stvaranje Jugoslavije, 71–72. o.

Pašićnak igaza volt, hiszen az Egyesült Államok már 1915 januárjától, ha nem is hivatalosan, de „belépett" a háborúba az antant oldalán, mert ettől kezdve a J. P. Morgan & Companyn keresztül óriási kölcsönöket adott a briteknek. Ennek értéke 1915-től 1917-ig 2,3 milliárd dollár – ekkor lépett be hivatalosan a háborúba az Egyesült Államok. A háború végére 10 milliárd dollárra emelkedett a szövetségesek adóssága (ez ma 145 milliárd dollárnak felel meg), ebből Nagy-Britannia és Franciaország adóssága 8 milliárd volt (ebből az Egyesült Államok egy dollárt sem engedett el). Az Egyesült Államok hivatalos belépése a háborúba már csak következménye volt ennek a helyzetnek, amire a német korlátlan tengeralattjáró támadás megfelelő okot szolgált.
Az első világháborún az amerikaiak profitja óriási volt[96]:

„1913 óta az amerikai gazdasági fejlődésnek újabb válsága és depressziója állt be, leginkább a mezőgazdaság terén, amely az amerikai belpiac vásárlóértékének egyharmadát jelentette. A háború kitörése Európában megállította ezt a folyamatot. A második világháborúban szóvirágként használt szöveget alkalmazva a USA lett a »demokrácia fegyvertára«. Amerika meggazdagodott az európai vérfürdőn, a gazdaság minden ága fellendült és amikor a briteknek a készpénzfizetéshez az aranytartalékuk 1915-ben kimerült, azonnal a porondra léptek a bankok a kölcsönökkel."
„Minekünk a saját jólétünket kell finanszírozni", jelentette ki szárazon Lansing. Legkésőbb ettől az időponttól létrejött az a helyzet amit már Theodore Roosewelt a 26. amerikai elnök (1901-től 1909-ig) előkészített és ami az amerikai külpolitika célja volt, hogy a Brit Birodalom örökébe lépjen.
Ha, mint állítják, Wilson pártok feletti béke apostola lett volna, akkor az USA gazdasági hatalma elég lett volna ahhoz, hogy az antant hatalmakat és a németeket a tárgyalóasztalhoz kényszerítse. De pont ez az, ami nem felelt meg az amerikai gazdasági érdekeknek és Wilson személyes ambíciójának sem."

Antony Lentin: *Die Drachensaat von Versailles [A versailles-i sárkányfogvetemény].* Druffel-Verlag, Leoni am Starnberger See, 1984. – H. W. Koch (University of York, England) *bevezetője* a könyvben, 18. o.

Wilson három kiemelkedő beszédéből:
1. A háború befejezése után megkötendő békéről 1917. január 22-én:

„Olyan békének kell következnie, amely győzelem nélkül jön létre."

96 Megismételve az idézetet: J. M. Farley New York-i bíborost, aki közvetlenül a világháború kitörése előtt az eucharisztikus kongresszuson Lourdes-ban a következőket mondta: „A készülőben levő háború harc a nemzetközi tőke és az uralkodó dinasztiák között: a tőke nem akar megtűrni senkit maga fölött; nem ismer sem Istent, sem embert, és minden államot egy nagy bankházként szeretne irányíttatni. A nyereség kell legyen az uralmon lévők egyedüli vezérfonala. [...] Csak a biznisz, és semmi más."

2. Wilson 14 pontos békeprogramja 1918. január 8-án[97]:

„I. Nyílt, nyíltan letárgyalt békeszerződések, amelyek megkötése után nem lesz többé semmiféle titkos nemzetközi megállapodás, hanem a diplomácia mindig nyíltan és a nyilvánosság színe előtt fog tevékenykedni.

II. A hajózás teljes szabadsága a parti vizeken kívül eső tengereken, békében és háborúban egyaránt, kivéve, ha a tengereket nemzetközi szerződések végrehajtására irányuló nemzetközi akció révén teljesen vagy részben lezárnák.

III. Minden gazdasági akadály lehető legnagyobb mértékű megszüntetése és egyenlő kereskedelmi feltételek megteremtése mindazon nemzetek részére, amelyek hozzájárultak a békéhez és csatlakoznak annak fenntartásához.

IV. Megfelelő biztosítékok nyújtása és elfogadása arra, hogy a nemzeti fegyverkezéseket a belső biztonsággal összefüggő legalacsonyabb szintre csökkentik.

V. Az összes gyarmati igények szabad, elfogulatlan és teljesen pártatlan rendezése, annak az elvnek szigorú betartása alapján, hogy a szuverenitás ide vonatkozó kérdéseinek eldöntésénél az érdekelt lakosság érdekei ugyanolyan súllyal essenek a latba, mint annak a Kormánynak méltányos igényei, amelynek igényei jogosságát el kell bírálni.

VI. Az összes orosz területek kiürítése és az Oroszországot érintő összes kérdések olyan rendezése, amely a világ többi nemzeteinek legjobb és legszabadabb együttműködését biztosítja arra nézve, hogy Oroszország akadálytalanul és korlátozás nélkül alkalmat kapjon saját politikai fejlődésének és nemzeti politikájának független meghatározására, valamint, hogy biztosítva legyen Oroszország őszinte fogadtatása a szabad nemzetek társaságában az általa választott intézményekkel együtt, sőt ezen a fogadtatáson túlmenően biztosítva legyen részére minden olyan támogatás, amelyre szüksége lehet, és amelyet ő maga is óhajt. [...]

VII. Az egész világ egyet fog érteni abban, hogy Belgiumot ki kell üríteni és helyre kell állítani anélkül, hogy megkísérelnénk korlátozni szuverenitását, amelyet minden más szabad nemzettel együtt élvez. [...]

VIII. Az egész francia területet fel kell szabadítani, és elözönlött részeit helyre kell állítani. Azt az igazságtalanságot, amelyet Poroszország1871-ben Elzász-Lotaringia tekintetében Franciaországnak okozott és amely közel ötven évig nyugtalanította a világ békéjét, jóvá kell tenni, hogy a béke mindenki érdekében újból biztosíttassék.

IX. Az olasz határokat a világosan felismerhető nemzetiségi vonalak szerint kell kiigazítani.

X. Ausztria–Magyarország népei részére, amelyeknek helyét a nemzetek között oltalmazni és biztosítani kívánjuk, meg kell adni az önálló fejlődés legszabadabb lehetőségét. [Ezt a pontot 1918 októberében megváltoztatja – D. A.]

XI. Romániát, Szerbiát és Montenegrót ki kell üríteni, a megszállt területeket helyre kell állítani, Szerbiának szabad és biztosított kijáratot kell adni a tengerhez; a különböző balkáni államok egymás közötti kapcsolatait barátságos tanácskozás útján az állami és nemzetiségi hovatartozás történelmileg kialakult vonalai szerint kell meghatározni; a különböző balkáni államok politikai és gazdasági függetlenségét és területi sérthetetlenségét nemzetközi garanciákkal kell alátámasztani.

XII. A jelenlegi Ottoman Birodalom török részeinek teljes szuverenitást kell biztosítani, de a többi nemzetiségek részére, amelyek most török uralom alatt élnek, biztosítani kell létük feltétlen biztonságát, önálló fejlődésük teljes és zavartalan lehetőségét. A Dardanellákat állandóan nyitva kell tartani, mint nemzetközi garanciákkal biztosított szabad átjárót minden nemzet hajói és kereskedelme számára.

XIII. Független lengyel államot kell létesíteni, amely magában kell, hogy foglalja a vitathatatlanul lengyel lakosság lakta területeket, szabad és biztosított kijáratot kell biztosítani számára a tengerhez, politikai és gazdasági függetlenségét és területi sérthetetlenségét nemzetközi szerződéssel kell biztosítani.

97 „A 14. pontot ki kell egészíteni egy 15-kel, azzal, hogy győzelem esetén nem érvényesek." (Ludwig Hatvany)

XIV. Különleges szerződésekkel meg kell alakítani a nemzetek általános szövetségét avégből, hogy a nagy és kis államok politikai függetlensége és területi sérthetetlensége kölcsönös garanciákkal egyaránt biztosíttassék."

A pontokkal nem szükséges egyenként foglalkozni, hiszen nagy részét Wilson saját maga adta fel, a franciák és az angolok nyomására. Mindössze a VII., VIII., XIII. és XIV. valósult meg és a XI. részben.
Wilson ismételten kifejtette a népek önrendelkezési jogának alapjait:

„Népek nem tolhatók egyik államból a másik államba, mintha azok csupán élettelen áruk vagy játékfigurák volnának.
Minden területi megállapodásnak, amit ezen háború váltott ki, azoknak a népeknek az egyezségén kell alapulni, amelyeket ez a változás érint.
Az önrendelkezési jog egy [...] parancsoló axióma, amit egyetlen államfő sem ignorálhat anélkül, hogy saját hatalmát ne veszélyeztetné."

Az amerikai külügyminiszter, Robert Lansing véleménye az önrendelkezési jogról:

„Minél többet gondolkodom az elnök ezen kijelentésein, annál inkább felismerem a veszélyét annak, hogy bizonyos néptörzseknek ilyen ideológiát adunk a kezébe. **A konferencián ez lesz az alapja annak, hogy teljesíthetetlen követelésekkel álljanak elő, és sok országban nyugtalanságot és békétlenséget fog kiváltani.**
Ez a frázis robbanóanyaggal van megtöltve. [...] Micsoda szerencsétlenség, hogy egyáltalán kimondatott! Micsoda nyomorúságot fog a földkerekségen előidézni!"
Ray Stannard Baker: *Woodrow Wilson: Memoiren und Dokumente über den Vertrag zu Versailles anno MCMXIX,* I. kötet, 21–24. o.

A következménye a fenti pontoknak és az önrendelkezési jog kifejtésének:

„A tizennégy pont a világ legtávolabbi táján is mozgásba hozta a népeket. Nem érkezett mindenki időben: a szibériai koreai kisebbség képviselői sem, akik gyalog indultak el Párizsba, és a konferencia végén, 1919 júniusában még csak Arhangelszket érték el. Mások is mélységesen csalódtak. Ho Shi Min például, a későbbi Vietkong vezér, aki a konferencia alatt a Ritz Szállodában konyhainasként dolgozott, kérésével a vietnámi nép érdekében ugyanolyan süket fülekre talált, mint a feketék vezére, DuBois, aki Afrika függetlenségét követelte. A németek sorsa sem talált meghallgatásra 1919-ben."[98]
J. M. Keynes: *Krieg und Frieden. Die wirtschaflichen Folgen des Vertrags von Versailles [Háború és béke. A versailles-i békeszerződés gazdasági következményei].* Berenberg Verlag, Berlin, 2006. 13. o. A bevezető fejezet Dorothea Hausertól.

3. Azt, hogy Wilson már maga sem gondolta komolyan a 14 pontot, mutatja a következő idézet:

„Túl gyorsan hozzák összefüggésbe a 14 pontot a fegyverszüneti tárgyalásokkal – amik persze nem tárgyalások voltak –, és a közte lévő eseményeket figyelembe sem veszik. Azt, hogy a 14 pontot és a versailles-i tárgyalásokat a tárgyhoz illően ítéljük meg, fel kell figyelnünk Wilson **1918. augusztus 23**-án a Kongresszus előtt elhangzott beszédére:
»**Ha a kitűzött eredményeket el akarjuk érni, szó sem lehet tárgyalásos békéről...** Mert ez a háború alapjában véve más, mint az eddigiek, amiket a világtörténelem ismer, ezért a békekötésünknek is

98 A magyarok sorsa sem, az íreké sem, nem szólva az ázsiai és afrikai gyarmatok népeiről, tehát képmutatás a nagyhatalmak részéről.

alapjaiban másnak kell lennie, mint az eddigiek. Nem lehet kialkudott béke, nem lehet arról szó, hogy adunk és veszünk, nem lehet semmiféle megegyezéses béke. [...] **Számunkra csak kemény tényeken alapuló békekötés jöhet számításba, a feltétel nélküli kapituláció.** Semmiféle békéről szó sem lehet, ami Németországot bizonyos formában kielégítené, bennünket ilyen béke nem elégíthet ki. Szó sem lehet tárgyalásos békéről. **Békediktátum kell, hogy legyen.«"**

Antony Lentin: *Die Drachensaat von Versailles,* 20. o.

Az idézet döbbenetes, hisz tudjuk, hogy Wilson a béke apostolaként lépett fel. Már 1896-ban, 39 éves korában agyvérzést kap – amit később még több kisebb követett. Ez a jobb kar és kéz részleges bénulásához vezet – emiatt tanult meg bal kézzel írni. Érelmeszesedése volt és 1906-ban egy újabb érelzáródás miatt a bal szemére megvakult.

„Annak ellenére, hogy a testi teljesítménye korlátozott volt, azzal lelki nyugalommal és erős akarattal szállt szembe. Egyes életrajzírói szerint az agyvérzések hozzájárultak ahhoz, hogy csökönyössége és akaratossága még erősebbé vált."

Manfred Berg: *Woodrow Wilson.* C. H. Beck, München, 2017, 45. o.

Orvosi vélemények Wilson egészségi állapotáról:

„Európai diplomaták is mielőbb közelebbről meg akarják ismerni Wilsont. Első találkozásuk elképedést és csalódást okozott. Gyakran mintha zavarodott lenne. Néha túlbuzgó, néha annyira kimerültnek látszik, mintha fizikai összeroppanás előtt állna. Clemenceau, francia miniszterelnök a kulisszák mögött viccesen megjegyzi: »Az Úristen második fiának tartja magát, aki azért jött a világra, hogy az embereket megtérítse.«
Ez a támadás rosszindulatú, és mégis valós. Mert Woodrow Wilson nem csinál titkot miszticizmusából. Mivel nyakas, puritán elvei vannak, amiket alkalomadtán körömszakadtáig véd. [...]"
„Gyakran elveszíti az önuralmát és megmagyarázhatatlan okok miatt elcsukló hangon beszél. Mintha zavarodott lenne, beszédét memóriazavarok szakítják meg. Gyakran elvonul, Colonel House helyettesíti, pár óra múlva megjelenik és aláássa helyettese munkáját. Majd ismét eltűnik."

„Sigmund Freud rámutat, hogy ezek a tények milyen mértékben befolyásolták Wilson politikai tevékenységét:
Amit tett, az jó volt, mert a Jóisten általa tette. Néha beismerte, hogy tévedhet, de azt soha, hogy nincs igaza. A felettes énje nem hagyta volna. Mielőtt be kellett volna ismernie, hogy nincs igaza, inkább elfelejtette vagy meghamisította a tényeket, elfordult a valós világtól és képzeletbeli fogalmakat alkotott, ami a saját követelményei megokolásának megfelelt."
„Dr. Edwards S. Gifford jr. Philadelphiából megírja, hogy Wilson súlyosan magas vérnyomásban szenvedett, ami a szemfenéki artériák kóros elváltozásán keresztüli érelmeszesedésben, recehártya bevérzésben, váladékozásban jutott kifejezésre. Egy évvel később, 1924-ben utolsó agyvérzése ragadta el. Tulajdonképpen már három éve halott volt, amikor az amerikai nemzet hátat fordított neki. Arról álmodott, hogy nekik, és minden embernek boldogságot és örök békét fog hozni. De valami az agyában összezavarodott és mindent elpusztított. Abban a pillanatban, amikor az emberek nem fogadták el, úgy érezte, hogy az, akinek életét szentelte, elhagyta: az Úristen. Egy óra nem működhet órás nélkül."

Pierre Accoce–Dr. Pierre Rentchnick: *Kranke machen Weltgeschichte [Betegek alakítják a világtörténelmet].* Econ Verlag, Düsseldorf–Wien, 1978. 39–49. o. – kivonatosan.

Kell-e ezekhez a jellemzésekhez valamit hozzáfűzni? Igen, kell, hiszen az I. világháborút nyilvánvalóan az amerikaiak nyerték meg. Németország[99] és a Monarchia Wilsonhoz folyamodott békekérelemmel. Ha nála rátermettebb, egészségesebb ember vezette volna az amerikai delegációt, egyedülálló világpolitikai döntéshozó helyzetét és világbéketeremtő szerepét biztosan jobban kihasználta volna.
Nem így történt, így a wilsoni pontokból – elképzeléseinek valóra váltásából – szinte semmi nem valósult meg. De hogyan is valósulhatott volna meg? Hiszen Wilson, mint fentebb olvasható, saját maga semmisítette meg őket.
Csalódottságát Harold Nicolson így fejezi ki:

> „Nem csak mélységesen hittem ezekben a pontokban, hanem (megállapodásnak) egyezségnek vettem, hogy ezek lesznek a békeszerződés alapjai. Eltekintve attól, hogy milyen erkölcsi ereje volt, és a ténytől, hogy az egyetlen tárgyalási alapunk volt, azt is tudtam, hogy az elnök akaratának véghezviteléhez korlátlan anyagi hatalommal rendelkezik. Akkor mindannyian Amerikától függöttünk, nem csak a háborús szükségletekben, hanem abban is, ami a békés szükségleteinket érintette. Élelmezésünk, pénzügyeink, minden Washington parancsolata alatt állt. Azok a kényszerítő eszközök, amikkel Woodrow Wilson 1919 első hónapjaiban rendelkezett, lenyűgözők voltak. Nem tudtuk elképzelni, hogy szükség esetén az alkalmazásukon egy percig is gondolkodott volna. »Soha – írta Keynes – nem rendelkezett filozófus ilyen fegyverrel, amivel ő a világ fejedelmeit engedelmessé tehette volna.«
> Ezeket a fegyvereket nem használta. Ő (és ez a felismerés fájdalmasan érintett bennünket) nem volt filozófus. Ő csak egy próféta volt."
>
> Harold Nicolson: *Peacemaking 1919 [Béketeremtés 1919].* H. M. Company, 1933. (Reprint: Simon Publications, 2001), 41–42. o.

Ez olvasható az amerikai Külügyminisztérium munkatársának, William C. Bullittnak a leveléből is Wilsonhoz 1919. május 17-én, amikor lemond állásáról és elhagyja Párizst:

> „Tiszteletreméltó Woodrow Wilson
> Az Egyesült Államok Elnöke
>
> Tisztelt Elnök Úr,
>
> Ma benyújtottam a lemondásomat és befejezem tevékenységemet mint munkatársa és küldötte a Külügyminisztériumnak.
> **Egy voltam a milliók közül, aki Önbe helyezte a bizalmát és hitét azzal, hogy Ön csak egy »örök békével« lesz megelégedve, amely »önzetlen és elfogulatlan igazságosságon« alapszik**. De kormányunk beleegyezett abba, hogy a föld szenvedő népeit újabb elnyomásnak, szolgaságnak és feldarabolásnak kiszolgáltassák – **egy újabb háborús évszázadnak.** Ennek következtében nem magyarázhatom be magamnak, hogy tevékenységem »egy új világrend« megteremtésében ebben a kormányban eredményes lesz.
> Oroszországot meg sem értettük[100], pedig úgy nekem, mint önnek ez lett volna a »jóakarat jele«.
> **A konferencia igazságtalan elhatározásai** Shantung, Tirol, Thrakia, **Magyarország**, Kelet-Poroszország, Danzig és a Saar-vidékkel kapcsolatban, valamint azon elv feladása, hogy a tengerek szabadok, biztos, hogy egy újabb nemzetközi konfliktushoz vezetnek. Véleményem szerint a Népszövetségnek nem

99 Wilson célja az volt, hogy „make the world safe for democracy" [a világot biztonságossá kell tenni a demokrácia számára], ugyanis a német békefeltételekhez kötötte 1918. november 5-én azt, hogy az autokratikus uralkodás Németországban megszűnjék, a császár lemondott november 9-én és szociáldemokrata kormány alakult, akikkel azután Wilson hajlandó volt tárgyalni.
Azt, hogy milyen demokráciáról volt szó, jellemzi, hogy az afroamerikaiak 1965-től szavazhatnak Amerikában.

100 William C. Bullittot 1919. február végén a Szovjet-Oroszországba küldték, hogy a szovjet kormány és az antanthatalmak közötti tárgyalások feltételeiről tárgyaljon. Végül is Szovjet-Oroszország képviselőit sem hívták meg Párizsba.

lesz elég hatalma, hogy ezeket a háborúkat megakadályozza, és az Egyesült Államok a Népszövetség alapszabályai és különösen a franciákkal való egyezmény elkötelezettségei miatt bevonódnak az eseményekbe. Ezért **az Egyesült Államok kormányának kötelessége népének és az emberiség nevében az aláírását és ratifikálását ennek az igazságtalan szerződésnek elutasítani**. […]
Közismert, hogy személyesen ellenezte a legtöbb igazságtalanságot és csak nagy nyomás alatt fogadta el. Ennek ellenére az a véleményem, hogy a világ közvéleményét maga mögött tudhatta volna, ha nyíltan és nem zárt ajtók mögött küzdött volna. A nyomásnak ellenállhatott volna és képes lett volna »egy új, az igazságon és jogon alapuló nemzetközi rendnek az alapjait« letenni, amelyről ön olyan sokat szónokolt. **Sajnálom, hogy a harcot nem a végsőkig folytatta és olyan kevésbé bízott az embermilliókban, és bennem is, akik Önben bíztak.**
Kiváló tisztelettel.
William C. Bullit"

Sigmund Freud–William C. Bullitt: *Thomas Woodrow Wilson,* 277–278. o.

A fentiekből látható, hogy nem csak Károlyi hitt (és csalódott) a wilsonizmusban.
Az amerikai szenátus nem ratifikálta a versailles-i szerződéseket, mert a Nemzetek Szövetségét (Népszövetséget) nem fogadta és nem ismerte el, nem akarván belekerülni egy újabb európai bonyodalomba. Ezért az Amerikai Egyesült Államok a békediktátumot Magyarországgal csak 1921-ben írta alá.

2. David Lloyd George (1863–1945) brit miniszterelnök

Walesi születésű vérbeli politikus (az egyetlen walesi származású miniszterelnök a Brit Birodalom történetében). Annyira rugalmas politikát folytatott, hogy sokszor saját véleményével is szembekerült. De ez nem zavarta, mint ahogyan földrajzi tájékozatlansága sem. („Hol az ördögben van az a Bánság?" – kérdezte egyik tárgyaláson.)
Lloyd George nagy tehertétellel indult Párizsba, mert 1918 decemberében pártja szónokai a választási kampányban azt ígérték, hogy Németországot „kifacsarják mint a citromot", a „németektől utolsó garasukat is elveszik, és utána még a zsebüket is kiforgatják", és persze „akasszák fel a császárt". Ezekből az igényekből nem sok valósult meg, mert a kártérítésről még hónapokig, a versailles-i tárgyalások után is vitatkoztak. A német császárt Hollandia, ahova elmenekült, nem adta ki. Lloyd George ellenben elérte, hogy az özvegyeknek és rokkantaknak a háborút követően a vesztes német állam nyugdíjat fizessen.

„Csakúgy, mint Clemenceau Franciaországban, ő is összefogta és győzelemre vezette az országát.
1919 elején örömmámorban úszott a győztes választásoknak köszönhetően, ám valójában nem az övé volt a koalíciós többség. Ő liberális volt, támogatói és a kabinet legfontosabb személyiségei viszont többnyire konzervatívok. Bár jól működő kapcsolatokat épített ki Bonar Law-val, a konzervatívok vezetőjével, ébernek kellett lennie. Kimozdított riválisa, a volt liberális miniszterelnök, Herbert Asquith fortyogott a dühtől, és csak arra várt, hogy a legkisebb hibára lecsaphasson. Sok konzervatív emlékezett még radikális, a kiváltságokat és a rangokat ostorozó múltjára, és ahogy saját vezetőjükkel, Disraelivel, Lloyd George-dzsal kapcsolatban is azon tűnődtek, hogy nem túlságosan okos, gyors és kívülálló-e.
Lloyd George-nak a sajtóban is voltak veszélyes ellenségei, például Lord Northcliffe, a sajtómágnás, aki azért választotta ezt a címet, mert ugyanazzal a betűvel kezdődött, mint Napóleon neve, akinek megalomániája már-már a paranoia határát súrolta; ez a halálához vezető szifilisz harmadik stádiumának korai előjele lehetett. Meg volt győződve róla, hogy ő tette Lloyd George-ot miniszterelnökké azzal, hogy felsorakozott mögötte lapjaival, amelyek között ott volt a The Times és a Daily Mail is. Éppen ezért

fájdalmasan érintette, hogy az az ember, akit saját teremtményének vélt, nem volt hajlandó kinevezni őt sem a háborús kabinetbe, sem pedig a párizsi brit delegációba."

Margaret MacMillan: *Béketeremtők*, 66–67. o.

Márpedig Lord Northcliffe komoly szerepet játszott a Monarchia-ellenes csoportosulásban, és befolyásolta a külügyminisztérium döntését, ami egyértelműen látszik abból, hogy a külügyminisztérium tagjai mindig ellenkező véleményen voltak, mint Lloyd George.

VITA ESETÉN A FRANCIA DELEGÁTUSOK MINDEN ESETBEN MAGYARELLENES ÁLLÁSPONTOT KÉPVISELTEK. A FOREIGN OFFICE KÉPVISELŐI A VITÁKBAN KIVÉTEL NÉLKÜL A FRANCIA ÁLLÁSPONTOT TÁMOGATTÁK MAGYARORSZÁGGAL SZEMBEN, MÉG SAJÁT MINISZTERELNÖKÜK VÉLEMÉNYE ELLENÉBEN IS.

Lloyd George volt az egyetlen, aki néha a tárgyalásokon a magyar szempontok figyelembe vételét javasolta Párizsban, majd Londonban is 1919 tavaszán, de fellépései erőtlenek és sokszor ellentmondásosak voltak.

3. Georges Benjamin Clemenceau (1841–1929) francia miniszterelnök

Clemenceau 1906 és 1909 között volt először miniszterelnök, 1914-től belügyminiszter, 1917 novemberétől 1920. január 17-ig ismét miniszterelnök. 1920. január 16-án tartotta Párizsban védőbeszédét gróf Apponyi Albert, és másnap már nem Clemenceau volt a francia miniszterelnök.

Az 1870-es porosz–francia háború német győzelmét személyesen átélte, a poroszok iránti gyűlölet mélyen megmaradt benne. Erőteljes miniszteréket és kormányokat megbuktató újságírói tevékenysége és politikája miatt már a háború előtt megkapta a „Tigris" nevet.

Véleménye szerint a békekötés a háború folytatása. Tulajdonképpen be is igazolódott, hiszen Magyarországot a fegyverszünet után szállták meg a kis szövetségesek csapatai, ami bizony a franciák, pontosabban Clemenceau, döntése alapján történt – így a szudétanémet terület csehek általi megszállása is.

Clemenceau románbarát volt, bár Brătianut állítólag ki nem állhatta. Újságíróként viszont éveken keresztül megkapta a *Liga Culturală* című román folyóiratot, aminek ismeretében a magyarok ellen fordult. Ezenkívül Beneš erős befolyást gyakorolt rá.[101] Clemenceau a konzervatív és klerikális Habsburg Monarchia kibékíthetetlen ellenfele volt.

A béketárgyalásokat siettette, mert már idős volt, és csak a németek megalázása érdekelte.

Georges Clemenceau-ról Francesco Nitti miniszterelnök, Olaszország képviselője a versailles-i tárgyalásokon azt mondta:

„Clemenceau-t egész életében a pusztítás szörnyű szelleme szállta meg. Évekig mást sem csinált, mint kemény következetességgel kormányokat döntött és emberi sorsokat zúzott szét. Előrehaladott életkorában került kormányra, ekkor tombolta ki vad, harcias szellemét. Egyetlen államfő sem utasítja el élesebben az egyházat és a szocializmust, mint ő. […]

Mást nem ismert, mint gyűlöletet Németország ellen, csak azt tudta, hogy az ellenséget meg kell semmisíteni, meg kell fosztani életerejétől, le kell igázni. Magas életkora miatt a problémát nem akarta halogatni, gyors elhatározással akarta az ellenséget megsemmisíteni, gazdagságának forrásait elzárni, szétzúzni…"

Francesco Nitti: *Das friedlose Europa [Békétlen Európa]*. Frankfurter Societäts-Druckerei G.m.b.H., Frankfurt am Main, 1921. 117–118. o.

101 Könyvében *(Grösse und Tragik eines Sieges)* Clemenceau csak Benešt említi kétszer, és egyszer Masarykot példaképként, akik hazájukért erőteljesen harcoltak, a többi kis szövetségesről egy szót sem ír. Természetesen Magyarországról sem.

Mindez megmagyarázható, hiszen Franciaország területe a nagy háború után összesen 2,7%-kal nőtt (Elzász-Lotaringiával), ezért elesett 1 357 000 francia katona – a háborúnak tehát más eredménye is kellett, hogy legyen: Németország bekerítése, Franciaország politikai szerepének növelése, német területek megszállása.
Cinizmusa legendás volt: 1920 februárjában egy anarchista merényletet követett el ellene. Clemenceau megsebesült és a merénylő börtönbüntetést kapott. Clemenceau így kommentálta az esetet:

> „Épp csak megnyertük a történelem legszörnyűbb háborúját, és itt egy francia, aki hatszor-hétszer közelről eltéveszti a célpontját. Ezt az embert természetesen meg kell büntetni a veszélyes fegyver gondatlan használatáért és a rossz céllövéséért. Javasolom, zárják be nyolc évre, és közben kapjon intenzív céllövő kiképzést."
>
> Stibli Anikó: *Clemenceau, a trianoni döntőbíró.* In *Nagy Magyarország,* 2009. június, 33. o.

Az, hogy Clemenceau a magyarokat gyűlölte volna, nem bizonyított. Magyar menye volt: Michnay Ida, akitől fia később elvált. Clemenceau volt az egyetlen, aki Közép-Európát valamennyire ismerte – Karlsbadba (Karlovy Vary) járt kezelésre, itt ismerte meg Rudolf trónörököst is, akit állítólag kedvelt. De Bécsben is udvarolt – testvére egy bécsi lányt vett feleségül. Ez azonban mit sem változtat azon, hogy megakadályozza az Anschlusst, Ausztria csatlakozását Németországhoz, nem akarván ezáltal megnövelni a német állam területét és népességét.
Clemenceau felelőssége vitathatatlan a békeszerződés megalkotásában, bár főleg arra összpontosította figyelmét, hogy Németországot legyengítsék és ellenséges államokkal körülvegyék. Amikor a francia intervenció a szovjetkormány megdöntésére csődöt mondott ugyanazokat az államokat használta fel arra, hogy a Szovjet-Oroszország is izolálja.
Utóbbiról a véleménye:

> „Mi úgy tekintünk a szovjet kormányra mint a legocsmányabb barbarizmusra, amely valaha is egy országot elpusztított" [...] és „a bolsevizmus ellen szögesdrótkerítést építünk fel, ezzel megakadályozva, hogy a civilizált Európára támadjon"
>
> Karl Bosl: *Versailles–St. Germain–Trianon,* 118. o.

A „szögesdrót" államai Nagy-Lengyelország, Nagy-Csehország, Nagy-Románia, amelyekre „cordon sanitaire" szerepe várt.
A fentiek miatt nagy jelentőségű a következő idézet:

> **„Mi Közép-Európát a francia érdekek szerint akarjuk felépíteni."** (Temps)
>
> Dr. Karl Hausschild: *Versailles.* Österreichischer Schulbücherverlag, Wien, 1924, 106. o.

Ez a mondat megmagyarázza azt, hogy a francia politikusok a konferencia egész ideje alatt a kis szövetségesek túlzott követeléseit elfogadták és messzemenően támogatták.

***

A brit delegáció három magyarellenes, a csehszlovák, román és délszláv határokkal foglalkozó nagy befolyású személyei: Sir Eyre Crowe, Harold Nicolson és Allen Leeper.[102]

1.) Sir Eyre Crowe (1864–1925) helyettes államtitkár, a brit delegáció vezetője
Eyre Crowe megnyilvánulásaira jellemző: „szélsőségesen német- (és mintegy mellékesen magyar-) gyűlölő". (Arday Lajos: *i. m.*, 103. o.). Eyre Crowe vetette fel, hogy az ellenséges és a szövetséges államok közötti etnikai vitákat mindig a szövetséges állam javára kell eldönteni. Magyarország és Románia esetében tehát – szerinte – az utóbbi javára:

> „A nagyhatalmak számára a kérdés egészen másként vetődik fel aszerint, hogy az etnográfiai nehézségek Románia és ellenségük, Magyarország, avagy két szövetségesünk, Románia és Szerbia között támadnak. Az első esetben, amennyiben nincs mód arra, hogy a két félnek igazságot szolgáltassanak, természetes módon szövetségesünket, Romániát és nem ellenségüket, Magyarországot kell előnyben részesíteniük."
> Romsics Ignác: *A trianoni békeszerződés.* Osiris Kiadó, Budapest, 2001, 118. o.

Eyre Crowe anyja és felesége német volt (apja diplomáciai szolgálatot teljesített Németországban). Lipcsében született, de „németfaló" – más szóval: németgyűlölő volt.
A következő idézet megvilágítja rosszindulatú hozzáállását:

> „Talán először a szerbiai kormánnyal kellene tárgyalni, »hol az a határ, ameddig az osztrák követeléseket elfogadja« [az ultimátumról van szó – D. A.], javasolja Buchanan.[103] [...] „Buchanan jelentéséhez a brit külügyminisztérium németfalója, Eyre Crowe írt megjegyzést. [...] Az ultimátum, a merénylet, osztrák panaszok Szerbia ellen, jogi helytállóság, ezek a dolgok egyáltalán nem számítanak! »Franciaország és Oroszország azon a véleményen vannak, hogy ezek mind kifogások.« [...] Butaság lenne, ha Anglia megpróbálna ennek az álláspontnak ellentmondani »vagy ezt a világos helyzetet elhomályosítani«. Ha ketten [mármint Francia- és Oroszország – D. A.] azt mondják, hogy helytálló, akkor az úgy van. »**Ebben a harcban, amelyben nem Szerbia birtoklásáról van szó, hanem Németország európai hegemóniájának megakadályozásáról**, **ebben a harcban a mi érdekeink Francia- és Oroszországgal egyeznek.**« Mi közünk akkor Ausztriához, ultimátumhoz, terroristákhoz, önállósághoz, mit érdekli ez Angliát?"
> Jörg Friedrich: *14/18: Der Weg nach Versailles [14/18: Út Versailles-ba].* Ullstein Buchverlage GmbH, Berlin, 2014, 111–112. o.

Tehát, mit vacakolunk mi angolok, ki kell használni az alkalmat, tapossuk el Németországot. Ez az angol álláspont, a belga függetlenség megsértése csak ürügy.

2.) Harold Nicolson (1886–1968), a csehszlovák határbizottság tagja
A békekonferencia magyarokkal szembeni álláspontját Harold Nicolson fejezi ki legjobban. A békekonferenciáról írt művének elején bemutatja azokat az érzelmeket, amelyek Párizsba indulása előtt eltöltötték:

---

102 Meghökkentő adatok: E. Crowe gyűlöli a németeket, de német vérből származik és felesége is német. W. Steed gyűlöli a Monarchiát, mert élettársát, Madame Roset – aki mellesleg kb. 15 évvel idősebb nála, és állítólag horvát származású, de senki nem tudja pontosan, milyen szerepet játszik – nem fogadja be a bécsi társaság. Harold Nicolson gyűlöli a magyarokat, mert állítólag édesanyjának liaisonja volt Budapesten egy magyar arisztokratával, amikor apja ott nagykövet volt. Seton-Watson gyűlöli a magyarokat, mert a magyarok részéről támadások érték, vagy mert nem dicsőítették az égig, vagy ki tudja miért? És ők mind ott voltak Párizsban. Nem sok jót lehetett tőlük várni, hiszen teljes erővel támogatták a franciák és kis szövetségeseik követeléseit, mert gyűlölték a magyarokat.

103 Nagy-Britannia oroszországi követe. A levelet Buchanan írja Londonba, a Külügyminisztériumnak címezve 1918. július 24-én.

„Párizsba mentünk, nem csak azért, hogy a háborút befejezzük, hanem új rendet teremtsünk Európában. Mi nem csak békét, hanem örök békét készítettük elő. Egy isteni küldetés dicsfénye övezett bennünket. Ébernek, szigorúnak, becsületesnek és aszkétáknak kellett lennünk, mert mi arra voltunk beállítva, hogy nagy, tartós és nemes dolgokat cselekedjünk. [...]
A konferencia lényegében azt jelentette, hogy a győztesek a legyőzöttekre bizonyos kapitulációs feltételeket szabnak. De nekünk, fiataloknak nem ez volt a szempont. Mi kevesebbet gondoltunk az ellenségeinkre, mint az új államokra. Érzelmeink nem a réginek, hanem az újnak szóltak [...], így Németország, Ausztria, Magyarország, Bulgária vagy Törökország nem voltak gondolataink előterében. Ha az új Szerbiára, az új Görögországra, az új Csehországra, az új Lengyelországra gondoltunk, akkor szívünk himnuszokat kezdett zengedezni. És azt hiszem, ez az érzés általában nagyon jellemző volt ránk. Persze az idevágó dokumentumokban erről semmi sem található, és, hogy megértsük, alaposan és odaadóan kell tanulmányozni az Új Európát, a lapot, amit dr. Ronald Burows és dr. Seton-Watson adott ki, annak a tanaival telítődtem."

Harold Nicolson gyakran idézett, legismertebb mondatai:

„Érzelmeim Magyarország iránt kevésbé voltak barátságosak. Be kell vallanom, hogy **kimondottan undorral tekintettem és tekintek mindig erre a turáni fajra**. Mint rokonaik, a törökök, sokat elpusztítottak, és semmit sem alkottak. Budapest hamis város, híjával minden eredetiségnek.
A magyarok évszázadokon át elnyomták a nemzetiségeket. Elérkezett a felszabadítás és a megtorlás órája."

Harold Nicolson: *Peacemaking 1919,* 31–34. o. – kivonatosan.

Steed és Seton-Watson 1918 decemberétől 1919 áprilisáig Párizsban egy fedél alatt tartózkodott, hogy előmozdítsák életművük végső célját, az új határok meghúzását.
Erről Harold Nicolson[104] – a cseh határbizottság tagja így ír:

„Allen Leeper és én egy lépést sem tettünk anélkül, hogy Dr. Seton-Watsonnal, a szaktekintéllyel ne konzultáltunk volna, aki ez időben Párizsban tartózkodott."

Harold Nicolson: *Peacemaking 1919,* 126. o.

Nicolson idézett könyvében azt írja, hogy voltak zavaros helyzetek és problémák a békekonferencián, így a titkos szerződések körül is:

„A háború alatt kötött titkos szerződések legnagyobb akadálya cselekvési szabadságunkban a béketárgyalások alatt a szövetségesekkel, vagy azokkal volt, akik azok akartak lenni. [...]
Ezeket a szerződéseket jelentőségük sorrendjében mondom el, kezdve a legjelentéktelenebbel, és befejezem az olaszokkal kötött szerződéssel, ami a legnagyobb nehézséget okozta. Ezek szerint kezdem a románokkal 1916. augusztus 17-én kötött szerződéssel"...

Harold Nicolson: *Peacemaking 1919,* 132–133. o.

Legjelentéktelenebb nála a románokkal kötött titkos szerződés – mert azzal kezdi –, ami olyannyira jelentéktelen, hogy fél Magyarországot nekik adták. Persze a magyarokra végtelen ellenszenvvel tekintő angol diplomata részéről ez a hozzáállás teljesen érthető.

104 A legismertebb történelmi munka írója a Párizs környéki tárgyalásokról: *Peacemaking 1919. [Béketeremtés 1919].* Kiadták 1933-ban. Sajnos nem fordították le magyar nyelvre.

3.) Alexander Wigram Allen Leeper (1887–1935), a román határbizottság tagja, Seton-Watson bensőséges barátja

Ausztráliai egyetemi tanár fia, a brit külügyminisztérium munkatársa, archeológus. [Ír családból származik, és mégsem tudta volna, mit tettek az írekkel az angolok? – D. A.]. Párizsi kiküldetése volt az első jelentős diplomáciai megbízatása. Ahogy barátjának, Seton-Watsonnak a szlávok, neki a románok voltak a kegyeltjei. Mindent a románok szemével és Nagy-Románia érdekei szempontjából látott és ítélt meg.

1917-ben jelent meg Allen Leeper pamfletje, a *The Justice of Rumania's Cause [Igazságszolgáltatás Románia ügyében]* címmel. A füzetecske összesen 24 oldal, szerény munka és „baklövésekben gazdag mű" (Beretzky Ágnes).

Először is a román kontinuitás elmélet helyességét igyekszik igazolni, majd a magyar statisztikát támadja meg: a Magyarországon lakó románok száma nem 2,949 millió, hanem legalább 3,935 millió, sőt valószínűleg jóval 4 millió fölött van. A románok a magyarok által évszázadokon keresztül el voltak nyomva és tettlegesen bántalmazva. A magyar nyelvet nem csak az iskolákra, hanem az egyházakra is rákényszeríttették. Megírja, hogy a parlamentben a románok alig voltak képviselve, de hogy amiatt, mert politikai passzivitásba vonultak, azt természetesen nem említi. Majd kifejti, hogy: „Mit szólna a világ, ha a brit parlamentben csak négy ír ülne 58 helyett?" De hogy mit szólt a világ ahhoz, hogy az angolok hogyan bántak az írekkel[105], amihez hasonlót a románokkal nem tettek meg a magyarok, arról nem nyilatkozik.

Leeper felismeri a román parasztok nehéz sorsát, ír az 1907-es parasztfelkelésről, de anélkül, hogy szólna a 11 000 megölt, kivégzett parasztról. Ám mint mondja:

> „A parasztok tudják, hogy a nemzeti egységért harcolva a politikai és gazdasági szabadságért is harcolnak."

Ez bizony nagyotmondás, mert ugyan mit tudott az írni-olvasni sem igen tudó román paraszt a szabadság ismérveiről?

> „Érve a románok ügye mellett minden kétséget kizáróan a brit demokratikus közvélemény »fogyasztására« készült: »A (regáti) politikai és társadalmi élet ultramodern, ha azt a Magyarországon uralkodó reakciós és oligarchikus rendszerrel hasonlítjuk össze.« Igaz, hogy e megállapításának ellene mond egy korábbi, amely szerint »...a magyarországi románok társadalmilag és politikailag demokraták [...] Csatlakozásuk a román királysághoz bizonyára nagy nyeresége volna a haladás és a demokrácia ügyének«".
> Arday Lajos: *Térkép, csata után,* 37. o.

Allen Leeper így viszonyult a témához – mélységesen elfogultan.

***

Amikor a németek 1939 tavaszán elfoglalják Prágát, kezükbe kerülnek a külügyminisztérium titkos iratai – ezt adja ki Dr. Rudolf Urban 1943-ban: *Demokratikus sajtó a prágai titkos akták fényében.* [Megjegyzés: a szerző munkájában Allen Leeper neve mindvégig Allan Leeper, ami a szöveghű fordítás érdekében eredeti írásmód szerint jelenik meg – D. A.]

105 http://hirmagazin.sulinet.hu/hu/civilizacio/irorszag-tortenete-diohejban

Innét kerültek napvilágra fontos adatok, többek között az angol sajtó, és bizonyos személyek, anyagi támogatásáról, így az alábbi jelentős dokumentum is:

„De nem csak az angol újságírók voltak a londoni csehszlovák képviselet zsoldjában, hanem egyértelmű összeköttetés volt a külügyminisztérium sajtóosztályához is. Ezen részleg helyettes vezetője éveken keresztül Rex Leeper volt, aki részt vett nemzetközi konferenciákon, különösen ismert volt Genfben. Testvére, Allan Leeper a csehszlovák képviselet baráti köréhez tartozott, ezt bizonyítja Dr. Michálek feljegyzése 1935. február 12-én. Ebből arra lehet következtetni, hogy ez a barátság nemcsak eszmei alapú volt. Az 1646/gyűjtemény/35-ben jelenti az angol külügyminisztérium munkatársának, Allan Leepernek halálát Masaryk (Prágába) [itt Jan Masarykról, az elnök fiáról van szó – D. A.]. Egyúttal azt javasolta Masaryk, hogy egy alapba »Allan Leeper Trust« a kis antant országai egyenként 500 Font sterlinget (£)[106] fizessenek be. A kamatok ebből az alapítványból Leeper lányának felneveléséhez használhatók fel. [Micsoda önzetlen, nemes jószívűség – D. A.] Titulescu román miniszter az adományt Románia részéről megígérte. A jugoszlávok részéről majd a londoni küldöttséggel tárgyalnak.
Hyka főszerkesztő a következő véleményt mondta: »Allan Leeper a legjobb ismerője volt a közép-európai kérdéseknek a külügyminisztériumban és prof. Seton-Watson legbizalmasabb barátja (azt hiszem Oxfordban egyetemi társa volt). A háború alatt a csehszlovák kérdést közösen Seton-Watsonnal úgy mozdította elő, hogy memorandumokat írt Lord Graynek és Balfournak. Seton-Watsonnal együtt készítette elő az angol delegáció anyagát Közép-Európa újrarendezéséről. 1920 óta rendelkezésünkre állt a külügyminisztériumban, hogy az érdekeinknek megfelelően tájékoztassa az angol kormányt, ha Közép-Európáról volt szó. **Neki köszönhető, hogy a magyar revíziós politika a külügyminisztérium magas beosztású hivatalnokai között süket fülekre talált.**[107]«
Tintával és tollal kiegészítve: »Csekkel elintézve 1935. február 19-én a javaslat szerint. Aláírás: Jan Hájek.« Masaryk követ igazolja, hogy az 500 fontot átvette az elhunyt brit hivatalnok, Allan Leeper lánya részére. [...]
Az a tény, hogy a kis antant államai a brit tisztviselő lányának 1500 fontot, vagyis kb. 30 000 RM-ot[108] rendelkezésére bocsátanak, nagyon is különösnek tűnhet, és feltevődik a kérdés, vajon életében mennyit kaphatott Mr. Allan Leeper a cseh-szlovák követség által. Jobban lennénk erről tájékoztatva, ha Masaryk követ az elődjének, Dr. Vojtěch Mastný alapos feljegyzését a propaganda célokra kiadott összegekről átvette volna. Az eset egyértelműen mutatja, hogy a külügyminisztérium sajtóosztályának felfogása a szakmai becsületről nem állt magasabb szinten, mint a többi sajtóköröké."

Dr. Rudolf Urban: *Demokratenpresse im Lichte Prager Geheimakten,* 126–127. o.

A fenti anyag bizonyítja, hogy nemcsak baráti szeretet ösztönözte Allen Leeper kapcsolatát a kisantant országaihoz – „és felvetődik a kérdés, vajon életében mennyit kaphatott Mr. Allan Leeper a cseh-szlovák követség által" – írja a német szerző.
Allen Leeper különösen fontos szerepet játszik, amikor véleményezi a magyar ellenvetéseket a csehek, szerbek és románok érdeke szerint 1920. március 3-án a londoni Külügyminiszterek Kongresszusán. A véleményezés dokumentumát Allen Leepertől lásd a 167–172. oldalon. Azért ki tudja, mennyit kaphatott?

***

106 1 £ (font sterling) = 100 €. 500 font tehát 50 000 eurót tesz ki, hárommal szorozva (cseh, román és délszláv adomány), mai értékre átszámolva összesen 150 000 €-t jelent.
107 Lényeges adat, mert az angol újságmágnás, Lord Rothermere általi revíziós kampányát (*Magyarország helye a nap alatt,* 1927. június 21.) nem támogatta a hivatalos angol politika. Íme az ok, hogy miért nem.
108 Reichsmark, a Német Birodalom hivatalos fizetőeszköze volt 1924 és 1948 között

A konferenciát Georges Clemenceau francia miniszterelnök vezeti. A megnyitást 1919. január 18-ára tette, mert ezen a napon 1871-ben egyesítette Bismarck Németországot és azt Versailles-ban kiáltották ki. (A német békediktátumot 1919. június 28-án írták alá – emlékeztetőül –, ezen a napon ölték meg Ferenc Ferdinándot 1914-ben Szarajevóban.)

A Legfelsőbb Tanácsot (vagy más néven a Tízek Tanácsa) Nagy-Britannia, Franciaország, USA, Olaszország és Japán miniszterelnöke, illetve külügyminiszterei alkotják – államelnökként csak Wilson képviselte hazáját.

1919. március 24-től a legfőbb szervezet kettéválik: Külügyminiszterek Tanácsára és Legfelsőbb Tanácsra. Mivel a japánok európai problémákban nem voltak érdekeltek, Woodrow Wilson, Georges Clemenceau, Lloyd George és Vittorio Orlando (majd Francesco Nitti, mindkettő olasz miniszterelnök) – a Négy Nagy („Big Four") – képviselte a Legfőbb Tanácsot, illetve a Négyek Tanácsát. 1919 nyarának közepén ismét változás áll be a békekonferencia működésében. A német békediktátum aláírását követően Woodrow Wilson és Lloyd George távozott Párizsból. Ettől kezdve a Legfelsőbb Tanácsot a miniszterelnökök és küldöttek alkották.

Ez a béketárgyalás különbözött a többitől, mert a legyőzöttek nem vehettek részt a tanácskozásokon, az ülések általában nem voltak nyilvánosak, ami azt jelenti, hogy az újságírók csak jegyzeteket kaptak a tartalomról. 1919. március 24-től április 18-ig a zárt ajtók mögött folyó tárgyalásokról még jegyzőkönyvet sem vezettek.

Németország és a Monarchia a wilsoni pontok alapelve alapján tették le a fegyvert, azon pontok szerint, amit be sem akartak tartani a franciák és az angolok, végül maga Wilson sem.

Mivel foglalkoztak a konferencián? Megalapították a Nemzetek Szövetségét, másik ismert nevén: a Népszövetséget – a fogatlan oroszlánt –, Wilson kedvencét. Az amerikai szenátus azonban éppen a Népszövetség miatt utasította el a békeszerződést, nem akarva belebonyolódni az európaiak újabb vitáiba.

Új határokat rajzoltak és felosztották maguk között a fél világot.

Felosztották a német gyarmatokat maguk között – ebből Nagy-Britanniának jutott a legnagyobb terület.[109] A brit politikusok elérték, hogy a német kereskedelmi flotta nagy részét átvegyék és a német hadiflottát a skót Scapa Flow-öbölbe internálták. 1919. június 21-én Ludwig von Reuter ellentengernagy kiadta a parancsot a csatahajók elsüllyesztésére. Csak nyolcat mentettek meg a britek, 64 hajó elsüllyedt, ezáltal nem jutott a teljes német császári hajóhad az antant kezére.

Franciaország megpróbálta Németországot úgy legyengíteni, hogy ne kezdhessen egy újabb háborút: Belgium, Dánia, de különösen Lengyelország kapott nagy területeket francia támogatással. Danzig német várost szabad kikötővé nyilvánították, a Népszövetség védelme alá helyezték. A külpolitikai ügyeket és a város védelmét Lengyelország biztosította. (Már akkor megjósolta Lloyd George, hogy e miatt fog a következő háború kitörni.) Sziléziát felosztották a németek és a lengyelek között, ezzel Németország elvesztette leggazdagabb szénbányáit. Franciaország ellenőrizte a Rajna bal partját, uralta a Saar-vidéket 15 évig a Népszövetség irányítása alatt, utána népszavazás döntött a sorsáról (mint várható volt Németországhoz csatlakoztak). Elzász-Lotaringia pedig visszakerült a francia államhoz.

Olaszország küldöttei megsértődtek, mert nem akarták a háborúba belépésért cserébe megadni teljességben a szerződésben megígért területeket és a hőn óhajtott Fiumét (Rijeka), emiatt elhagyták a konferenciát (1919. március 24-én), majd feltűnés nélkül visszasompolyogtak (1919. május 7-én).

---

109 A német gyarmatokat így osztották fel: „Kínának: 522 km², Japánnak: 2514 km², Belgiumnak: 54 000 km², Franciaországnak: 752 000 km² = 25,1%, a Brit Birodalomnak: 2 184 000 km² = 72,8%".
Cholnoky Jenő dr.: *Földrajzi és statisztikai atlasz.* Lucidus Kiadó, Budapest, 1934, 74. o.

A legfontosabb azonban az volt: Németország megalázása, legyengítése és a kártérítési követelmények egyre magasabbra srófolása, amelynek összegében hat hónap alatt sem tudtak megegyezni az antanthatalmak. A második világháború és a megosztott Németország miatt csak az újraegyesítés után, 1989-ben folytatják az első világháború következtében megítélt kártérítés fizetését, aminek értéke 2003-ban 4 millió €(euró) volt évente. 2010. október 1-én történt meg az utolsó részlet kifizetése.
Korabeli svájci szociáldemokrata napilap így foglalja össze[110] az elért eredményt:

> „A győztes imperializmus rablási vágya brutálisan és nyersen jelenik meg; kegyetlenül kigúnyolja az összes frázist a népek önrendelkezési jogáról, a kis nemzetek felszabadításáról, az igazságosság diadaláról, amire hivatkozva népek tömegét hajszolták bele a háborúba. Kigúnyolja Wilson 14 pontját és mindenek fölötti »pacifizmusát«, hisz országa a békeszerződést aláíró hatalmak élén áll." (Volksrecht, Zürich, 10. 5. 19)
>
> Prof. Dr. Paul Rühlmann: *Europa am Abgrunde [Európa a szakadékban]*. Verlag von K. F. Koehler, 1919, (Reprint: SN Books World é. n.), 94. o.

***

A legfontosabb Testület a Területi Bizottság volt, ami határkérdésekkel foglalkozott – ez utóbbinak elnökei és alelnökei kivétel nélkül franciák voltak. (Az aláhúzott nevek azt jelentik, hogy az illető magyarellenes, illetve -gyűlölő volt.)

A Területi Bizottságok elnöke Clemenceau tanácsadója, André Tardieu – egyben a román–jugoszláv albizottság elnöke is, és kifejezetten románbarát. A csehszlovák albizottság elnöke Jules Cambon (Beneš barátja), rajta kívül Stephen Pichon külügyminiszterre, Philippe Berthelot-ra (diplomata, Beneš barátja) kifejezetten magyargyűlölet volt jellemző, és Ferdinand Foch marsallra csupán magyarellenesség.
Margaret MacMillan írja:

110 A versailles-i béke másik korabeli német neve: „Perversailler Frieden" [perverzailleszi béke].

„A britek[111] és az amerikaiak inkább közömbösek, a franciák viszont leplezetlenül ellenségesek voltak."
Margaret MacMillan: *Béketeremtők,* 321. o.

A britek sajnos nem voltak közömbösek – gyűlölködésük jelentősen hozzájárult az igazságtalan végső határvonalak kijelöléséhez, a franciák valóban leplezetlenül ellenségesek voltak. A britek közül a már említett és magyargyűlöletéről ismert H. W. Steed és R. W. Seton-Watson is ott voltak Párizsban, bár nem mint a brit bizottság tagjai, de tanácsokkal látták el a brit küldötteket. Harold Nicolson kimondottan magyargyűlölő volt, Eyre Crowe német(faló)- és magyarellenes (a brit küldöttség vezetője), és Allen Leeper – aki a románok nagy barátja és Seton-Watson kebelbarátja volt – nem szívlelte a magyarokat.
Ők mindhárman a *The New Europe* kiadványon nevelkedtek.
Magyarországgal – ha végignézzük az eseményeket, tulajdonképpen csak a Tanácsköztársaság ideje alatt foglalkoztak behatóbban – persze negatív előjellel. Magyarország küldöttei nem is voltak jelen a békekonferencián, nem is esett szó az országról, csak területeiről – háborús zsákmányként. **Két albizottság döntött a határokról: csehszlovák és román–jugoszláv – kihangsúlyozva, itt a csehszlovák, a román és a jugoszláv határokról volt szó. Magyar határbizottság nem volt.** Ennek a következményét így írja le Harold Nicolson:

„A bizottságok fő feladata nem az volt, hogy általános területi szabályzásokat ajánljon, hanem az, hogy egyes államok területi kívánságait figyelembe vegye. Esetenként ennek sajnálatos következménye volt. A román határbizottság így figyelmét az erdélyi határokra összpontosította, a cseh pedig Szlovákia déli határára. Túl későn vették észre, hogy e két külön-külön dolgozó bizottság Magyarországból akkora területet és népességet választott le, hogy az együttesen már aggasztóvá vált. Ha egy „magyar" bizottság foglalkozott volna ezzel a feladattal, akkor nemcsak egy nagyobb határszakaszt tekinthettek volna át, hanem arra is felfigyeltek volna, hogy a kiszabott területleválasztások több magyart jutattak idegen uralom alá, mint amennyit az önrendelkezési jog megengedett."
Harold Nicolson: *Peacemaking 1919,* 127–128.

A Területi Bizottságokban általában képzett szakemberek ültek – de a végleges határokról a franciák döntöttek az angolokkal együtt[112], és az amerikai szakértők javaslatait majdnem mindig leszavazták. A Négy Nagy pedig felülvizsgálat nélkül elfogadta a határjavaslatokat. Nekik nem volt kellő szakértelmük, hogy a közölt adatokat kétségbe vonják vagy ellenőrizzék.
Minden egyes, magyarok elleni döntést franciák forszíroztak. Egyetlen esetben döntöttek másképpen, az olaszok ellenállása miatt, akik nem akarták, hogy létrejöjjön a cseh–szerb korridor [folyosó] és ez által a délszláv állam még nagyobb legyen.

111 A területek elígérésében az angol diplomácia járt az élen: vezető szerepük volt a szerbeknek odaígért Nagy-Szerbia (lásd 85. oldal: „Az angol küldöttnek megparancsolták, hogy a jegyzéket átadja, még ha egyedül is.") és az olaszok között létrehozott titkos szerződés létrehozásában (lásd *46. lábjegyzet*). De a cseheknek is a brit diplomácia ígérte meg először, hogy Ausztria ellen fellépnek („Robert Cecil megígérte, hogy nyilvánosan fellép Ausztria ellen, és a mi függetlenségünkért […] május 22-én megtette." Lásd 89. oldal). Magyarázata ennek a poltikának:
„Az (angol) liberálisoknak azt jelentette a háború, hogy a Royal Navy (Brit Királyi Haditengerészet) a civil német népet tengeri blokáddal irtotta, addig Franciaország és Oroszország a szárazföldi harcok terhének nagy részét viselte. És amikor a szövetségesek katonai ereje nem volt elegendő a németek sakkban tartásához, semleges országokat vontak be irredentista céljaik kielégítésére, hogy a kötelező katonai szolgálat bevezetését elkerüljék Angliában [ezt csak 1916-ban vezették be Angliában – D. A.]. Ugyanakkor azt állították, hogy „ez egy háború a civilizáció fenntartására".
Wolfgang Effenberger/Jim Macgregor (Hg.): *Sie wollten den Krieg [Háborút akartak]*. Kopp Verlag, Rottenburg, 2016, 49. o.

112 Harold Nicolson a balkáni kérdés szakértője volt, de kinevezték a csehszlovák határbizottságba. Erről a területről – saját bevallása szerint – fogalma sem volt.

Lloyd George volt az egyetlen, aki a tárgyalásokon igazságosabb magyar (és német) határokat követelt, többször megzavarva Beneš és Brătianu kifejtéseit, majd Londonban is 1919 tavaszán megpróbált a határokon változtatni (lásd az *5. szakasz*t), sajnos, eredménytelenül.
Lloyd George nevezetes 1919. március 25-i *fontainebleau-i memorandum*ából a békekonferencia számára:

> „Délkeleti Európában sohasem lesz békesség, ha minden keletkező kis állam határain belül nagy magyar irredenta lesz. Ennélfogva a béke megszervezésének vezető elvéül tekinteni, hogy, amennyire emberileg lehetséges, kerüljenek a különböző fajok anyaországukhoz s ez az emberies megoldás előzzön meg minden stratégiai, közgazdasági és közlekedési tekintetet, amely rendszerint más eszközök útján is megoldható."
> Sir Robert Donald: *Trianon tragédiája.* A Magyar Revíziós Liga kiadása, Globus, Budapest, é. n. [1930?], 214. o.

Figyelmeztetése azonban pusztába kiáltott szó maradt. A kijelentés mellékíze – ekkor már a britek kezében voltak a német gyarmatok, a német kereskedelmi flotta és a hadihajók –, amit Clemenceau szemére is vetett Lloyd George-nak, hogy könnyű a nemes érzelmeket előtérbe helyezni, amikor a javakat már begyűjtötték.
Miközben a wilsoni elveket szajkózták, de be nem tartották, teljes egészében magyarok által lakott területeket csatoltak el, sokszor pár percnyi vita után:

> „Az ülés 23 óra 25 perckor ért véget. A Külügyminiszterek Tanácsa tehát a bizottságok jelentése alapján egyetlen ülésen megtárgyalta és végérvényesen elfogadta Magyarország új határait."
> Ugyanez az ülés Nicolson leírása szerint:
> „1919. május 8., csütörtök.
> A délután folyamán véglegesen megállapítjuk Ausztria határait. Átmegyek a rue Nitot-ra ebédre, és előkészíteni Balfourt. Vele a Quai d'Orsay-ra. Ott – a faliszőnyegektől roskadozó szobában, Medici Mária mesterkélt mosolyának árnyékában, a kertre és a kerek tavacskában csobogó szökőkútra néző kitárt ablakok mellett – az osztrák–magyar birodalom sorsa beteljesedik. Míg odakünn a szökőkút az orgonát permetezi, míg a szakértők aggódva figyelnek, míg Balfour a másodrendű kérdések fejtegetése közben szundikál, míg Lansing gyerekes ákombákomokat rajzolgat az írótömbjébe, míg Pichon nagy székében lapulva és bagolyszerűen pislogva határozatot határozat után jegyzőkönyvbe vétet, míg Sonnino a Canossa-járás után visszatérve durcásan udvariaskodik, míg Makino rejtélyesen és szótlanul figyel, figyel és figyel – az öt tiszteletre méltó úr hebehurgyán és felelőtlenül földarabolja Magyarországot."
> És most a wilsoni béke jellemzésére és örök emlékezetre márványba vésendő szavak következnek:
> „Erdéllyel kezdődik, és néhány, Tardieu és Lansing között teniszlabdaként ide-oda pattanó sértés után, Magyarország elveszti déli országrészét. Következik Csehszlovákia, s mialatt a legyek ki- és bezümmögnek a nyitott ablakokon, Magyarország elveszti északi és keleti országrészeit (while the flies drone in and out of the open windows, Hungary loses her North and East). Ezután az osztrák határ, amelyet érintetlenül fenntartanak!. Azután a jugoszláv határ.
> A bizottság jelentését változtatás nélkül elfogadják. Azután tea és makaróni..."
> Dr.Vecseklőy József: *Nemzetgyilkossági kísérlet.* Antológia Kiadó, Lakitelek, 1993, 179–180. o.

A végleges határokról gazdasági, stratégiai és önrendelkezési jog alapján döntöttek – ez utóbbi azonban csak a győztesekre vonatkozott. A vasútvonalak stratégiai és gazdasági jelentőségét szemléltetően mutatja be Dr. Palotás Zoltán könyve és könyvének címlapja (lásd *22. térkép*).
Ami a szlovák határt illeti:

„Mance (amerikai) tábornok bebizonyította nekem, hogy egy szlovákiai vasút megépítése nem lenne túlságosan költséges és abban az esetben sok ezer magyar nem került volna idegen uralom alá."
Harold Nicolson: *Peacemaking 1919,* 130. o.

Ami a román határt illeti:

„1919. május 8-án Tardieu beszámol a román határról. Mindjárt az elején Lansing (amerikai külügyminiszter) megszakítja az előadását és kérdi, hol van a pontos néprajzi határ?
Tardieu: Egy igazán pontos néprajzi határ 20 km-re keletebbre kellene, hogy legyen, de úgy gondolom, ez a határ is megfelelő.
Lansing: Miért nem lehetett pontos néprajzi határt meghúzni?
Tardieu: Mert akkor egy vasúti főútvonalat átvágnánk és ezáltal a forgalmat megnehezítenénk."
Dr. Stephan Czakó: *Wie entstand der Trianoner Friedensvertrag mit Ungarn [Hogyan jött a létre a trianoni békeszerződés Magyarországgal].* V. Hornyánszky Buchdruckerei A. G., Budapest, 1934, 52–53. o.

Az azonban senkit sem érdekelt, hogy a határ melletti lakosság melyik államhoz szeretett volna csatlakozni – a vasútvonalak voltak fontosak.
A terület- és határkérdésekkel először a Legfelsőbb Tanács foglalkozott, meghallgatván a meghívottakat, majd a szakbizottságok (ebből vagy ötszáz alakult) tanulmányozták a térképeket stb., és javaslatot tettek a Külügyminiszterek Tanácsának, ill. a Négy Nagynak, akik általában szó nélkül elfogadták a javaslatot.
Colonel House – Wilson jobb kezének – véleménye szerint:

„A kis államok elmondhatták igényeiket-követelésüket anélkül, hogy valójában a „Nagyok" megértették volna ezeket. Idő és tekintély megszenvedte ezeket az üléseket. Maga Wilson is el volt keseredve a késések miatt – ezért alakítottak erre bizottságokat."
Charles Seymour: *Die Vertraulichen Dokumente des Obersten House,* 351. o.

Ehhez kapcsolódik Harold Nicolson könyvéből idézve a következő megállapítás is:

„Az amerikaiak küldöttségéről azt állította a szenátus a későbbi vizsgálatnál, hogy rosszul voltak felkészülve. Minden ilyen állítás balgaság és igazságtalan. Sohasem találkoztam intelligensebb, képzettebb, előítéletek nélküli és alaposabb képzettségű szakértőkkel, mint az amerikai békedelegáció volt. Sőt, ha véleményem eltért az övékétől, később világos lett számomra, hogy nem nekem, hanem nekik volt igazuk. Ha a békeszerződést csak az amerikaiak készítették volna, akkor egy bölcsebb és tudományosabb dokumentum keletkezett volna. Sajnos az amerikai delegáció azonban néhány hét után elveszítette önbizalmát – így a tekintélyét –, ami megillette volna."
Harold Nicolson: *Peacemaking 1919,* 28. o.

Az amerikaiak által javasolt határok ismeretében Harold Nicolson véleményének jogossága érthetőbbé válik (lásd *23. térkép*). A magyarok számára mindenképpen kedvezőbb lett volna. Úgy az amerikaiak, mint az angolok előkészített határrajzokkal jelentek meg a tárgyalásokon. Az angol külügyminisztérium küldöttei azonban mindig a franciák mögé álltak, az amerikaiak pedig mindig meggyőzhetők voltak.
A nagyhatalmak úgy döntöttek 1919. január 23-án, hogy a kis szövetségeseknek tíz napon belül írásban be kell nyújtani területi igényeiket. Már ezekben a memorandumokban is nyomon követhető, hogy semmi köze a nemzetek önrendelkezési jogához: történelmi,

gazdasági, stratégiai és közlekedési okokra hivatkoznak a határok kialakításánál. Következnek a határmegállapítás dokumentumai.

A CSEHSZLOVÁK HATÁR VÉGLEGES KIALAKÍTÁSA

> „Őszintén be kell ismerni, hogy az ország, aminek Masaryk megalapítója és visszaállítója, már a nevében is két ellentétet tartalmaz. Egyrészt történelmi jogosultság alapján a régi Cseh Királyság visszaállítását, másrészt nemzetiségi elv szerinti összekapcsolását Szlovákiával, ami Magyarország integráns része volt"…
>
> Seton-Watson[113]

A csehek, jogaik bizonyítására „előásták" évszázados nyugalmából a Nagymorva Birodalmat:

> „Nagymoráviát hosszú nyugodalmas századok eltemettetése után 1918-ban a békekonferencia okán kiásták a sírból azért, hogy a legősibb csehszlovák államként prezentálják."
>
> C. A. Macartney (*i. m.*, 75. o.)

A. Edvard Beneš 1918-ban elkészített és 1919 januárjában benyújtott memoranduma.
B. Beneš 1919. február 5-én délután elhangzott beszéde a Tízek Tanácsa előtt.
C. A Területi Bizottság dokumentumai.

A csehszlovák határmegállapítás dokumentumai:

A.
Beneš írásbeli memorandumának magyar vonatkozásai, kivonatosan H. Raschhofer könyvéből.[114] Ide tartoznak a *24.* és *25. térkép*ek is.
Vác, Balasagyarmat, Salgótarján, Sátoralja-Újhely szlovák területre esik. Miskolcot nem említi a részletes leírás, de egy kiegészítő térképen Miskolc Magyarországhoz tartozna.
A vasúti összeköttetés akkori vonala lett volna a kitűzött országhatár: Komárom, Vác, Miskolc, Csap. Beneš szerint a Fertő tó környéke is ősi szlovák terület. A ferdén satírozott vonalak, a világosabb szürke felület, azt jelentik, hogy 50%-ban szlovákok lakják, ami persze hibás és hamis állítás, mert 90-100%-ban magyarok éltek a déli határ menti területeken.
A **2. memorandumban** Beneš a területi kérdésekkel foglalkozik, a III. alfejezetben Szlovákiával, a IV.-ben a ruténekkel, az V.-ben a korridorral, vagyis a folyosóval.
A népességi adatok érdekesek – amint később is látható –, mivel Beneš fölöttébb nagystílűen bánik velük. Először ismerteti a magyar adatokat 1910-ből – ami szerint 1 967 970 szlovák él Magyarországon, majd mindjárt hozzáfűzi, ez nem mérvadó, mert szerinte 2 300 000 a szlovákok száma. Ehhez hozzá kell adni az Amerikába kivándorolt 700 000-et, akik az elnyomás elől menekültek, és ezek azonnal vissza fognak térni, ha az elnyomás megszűnik.[115]
Majd Jászi Oszkár asszimilációs adatait közölve *A nemzetiségi államok és a nemzetiségi kérdés* című könyvéből arra a következtetésre jut, hogy legalább 1 000 000 szlovákot elma-

113 R.W. Seton-Watson: *Masaryk in England [Masaryk Angliában]*. Cambridge at the University Press, 1943, 2. o.
Még Seton-Watson is elismeri ezzel a mondattal, hogy két teljesen ellentétes témáról van szó, ami a párizsi béketárgyalásokon fennen hirdetett önrendelkezési jogot kérdésessé teszi.

114 A memorandumokat kiadták francia és német nyelven. Dr. jur., Dr. rer. pol. Hermann Raschhofer: *Die tschechoslowakischen Denkschriften für die Friedenskonferenz von Paris 1919/1920 [Csehszlovákiai emlékiratok a párizsi békekonferenciának 1919/1920]*. Carl Heymanns Verlag in Berlin, W 8, 1937.

115 Beneš jóslata nem vált be. Ellenkezőleg, az első Csehszlovák Köztársaság idején 200 000 szlovák hagyta el az országot (ebből 67 500 európai és 132 500 tengerentúli államokba).

gyarosítottak. [Arról, hogy hány magyar és német szlovákosodott el, Beneš nem ír – D. A.] Részletezve: „a Szlovákia nélküli régi Magyarországban 400 000 szlovák él" – „őket szerencsétlenségükre fel kell áldozni a magyaroknak."[116] Budapesten 30 000 szlovák él – ezt azonban Beneš kézírással 90 000-re javítja. Budapest környékén 50 000 – ezt is kézírással 90 000-re javítja. Itt még erősebb volt szerinte az üldöztetés, emiatt nem mertek nyilatkozni, ha más nemzetiséghez tartoztak. Majd Beneš kifejti: A magyarok szétszóródva laknak Szlovákiában, aminek oka az erőszakos magyarosítás.

A csehszlovákok által követelt terület egyetlen földrajzi egységet alkot. A Duna mint határfolyó nélkülözhetetlen. Különleges helyzete van Pozsonynak, mivel lakossága főként német. A szlovákok kisebbségben vannak a magyarokkal és a németekkel szemben, de a város pereme és környezete szlovák. A város évszázadokig szlovák város volt, és mindig Szlovákia fővárosának számított.[117] Pozsonyt elnemzetlenítették, ugyanúgy, mint Prágát vagy Pilsent, amik még néhány évtizeddel korábban németek voltak, és ma a két legnagyobb cseh városnak számítanak. Etnikai és politikai helyzetük mesterségesen, erőszakkal volt fenntartva.

Igaz, hogy a dél-szlovákiai részen egybefüggő tömegben magyarok élnek, és ez ellentmond a nemzetek önrendelkezési jogának, de figyelembe kell venni, hogy évszázadokon keresztül a legbrutálisabb magyarosítás folyt itt, így ezeknek a területeknek a visszakövetelése csak jóvátétele annak, ami már régóta megillet bennünket.

Beneš még hozzáfűzi a maszlagot: a csehszlovák államban a legnagyobb szabadság uralkodik majd, és egy igazi modern demokrácia lesz. Ennek ellenére figyelembe kell venni azt, hogy a magyarok nagy része a csehszlovák államhatalom kialakulása után ezeket a területeket elhagyja.

Nézzük mit ír Beneš a ruténekről. Szerinte Kárpátalját vagy Lengyelországhoz, vagy Ukrajnához lehetne csatolni (esetleg Nagy-Oroszországhoz). De a lengyelek nem óhajtják, az ukránok nem akarnák a Kárpátokon túlra kiterjeszteni hatalmukat.

> „Igazságtalanság lenne a területet meghagyni a magyaroknak, ahol mértéktelen elnyomás áldozatai lennének, ezt mindenáron el akarják kerülni. Megoldás: demokratikus alapokon nyugvó, autonóm formában Csehszlovákiához csatolni, ez az állam biztosítja majd szabadságukat. De ezt csak akkor óhajtjuk, ha a ruténekis ezt óhajtják." [Az autonómiát nem kapták meg a cseh uralom alatt – D. A]

Az V. alfejezetben a korridorról (Csehszlovákia és a délszláv állam közötti folyosó) szólva amit Beneš előterjesztett, az lett volna a feladata, hogy megszakítaná a németek és magyarok között a kapcsolatot. „Mert a magyarok és németek szomszédsága okozta ezt a gyalázatos politikát, ami ellen már tíz évszázada harcolunk." [Mármint a csehek? – köztudott volt, hogy a Habsburgok hű kiszolgálói voltak – D. A.] A korridor-terv területén 200 000 szláv (horvát, szlovén és szlovák), 300 000 német és 200 000 magyar él. Körmend, Nagykanizsa, Szombathely Csehszlovákiához és a Szerb–Horvát–Szlovén államhoz tartozott volna.

Mekkora igazságtalanság lett volna egy ilyen övezet létrehozása?

A korridor végül is az olaszok ellenállása miatt nem valósult meg, nem óhajtották, hogy a délszláv állam még nagyobb legyen, de a nyugati részét „Burgenland" néven az osztrákok kapják majd meg cserébe Dél-Tirolért.

Meglepő indok a folyosó fontosságáról: a németektől elválasztott magyarokat arra kényszerítené, hogy Csehszlovákiához és Jugoszláviához közelítsenek [mindenekelőtt, hogy tengeri

116 Romániában 51 842, az SZHSZ Királyságban 67 991 szlovák maradt. Ezeket le kellett volna vonni Benešnek, ha a valós lakosságszámokat akarta volna kimutatni. Itt még 400 000 főről ír, majd később felemelkedik nála 600 000 főre is.

117 Pozsonynak 1910-ben 32 790 német, 31 705 magyar és 11 637 szlovák lakosa volt.

kijáratuk legyen – D. A.], és így megalapozódik egy új, békülékeny és kiengesztelődő politika Közép-Európában.

5. memorandum: 1. Pár mondatban a szlovák történelemről.

A csehszlovák nemzet [ilyen nem létezik, mint ahogyan jugoszláv nemzet sem – D. A.] szlovák ága már ősidők óta itt élt, élettere a dunántúli területeken a Balatonig terjedt ki. A magyarok „felszívták" a szlovák népet a Dunántúlon, de a hegyes vidékeken teljességgel megmaradtak e terület őslakóiként. Végigszenvedték a mongol és a török támadásokat, majd a magyarok nagy előjogokkal németeket telepítettek be az ősi szlovák földre. Szinte minden szlovák faluban volt német, de a nép ellenállt az elnémetesítésnek. [Ez bizony fordítva volt, a szlovákok húzódtak le délre és a német lakosságú városokat elszlovákosították – D. A.]

A szlovák nép mártíriuma 1825-től kezdődik [ejnye, hát nem 1000 éves volt a magyar elnyomás, hiszen azt hirdetik még ma is unos-untalan? – D. A.][118], mert ettől kezdve kényszerítik a magyar nyelv használatát a latin helyett, az iskolákat [?], a közigazgatást és a hadsereget [?] elmagyarosították. A magyarság zöme lenézte a nemzetiségeket, ezért mondták azt is, hogy a „tót nem ember".[F/20] Majd papíron meghozták az 1868-as nemzetiségi törvényt, de ezt alárendelték az egységes magyar állam megteremtésének.

2. Szlovák mártírium a magyar uralom alatt.

Beneš itt Grünwald Bélára[119] hivatkozik: „nem lehet a szlovákokat megnyerni a magyar állam ügyének, egyetlen megoldás: kiirtani őket". Majd leírja a szlovák gimnáziumok és a Matica bezárását, de természetesen szó sem esik államellenes tevékenységükről. Majd ismét Grünwald Bélát idézi: „a középiskola olyan, mint egy nagy gép: az egyik végén fiatal szlovákok lesznek bedobva, és a másik végén tökéletes magyarok jönnek elő".

Felsorolja, hogy a 448 óvoda közül egy sem szlovák, és elemi iskolából csak 365 a szlovák nyelvű, viszont gimnázium, főiskola, egyetem csak magyar nyelven van.[120]

Természetesen a csernovai eseményeket is bemutatja saját szemszögéből, példaként a magyar brutalitásra.

A szlovákok gazdasági elnyomása szerinte még az oktatásnál is brutálisabb volt.[121] Ezen elnyomás következtében 739 565-en kivándoroltak. A sokféle elnyomás változatossága következtében még csoda, hogy van szlovák nép.

3. Magyar statisztikák és szlovákok.

Itt a magyar statisztikák tarthatatlanságára mutat rá [ez sem felelt meg a valóságnak – D. A.], és az adatokat táblázatban összefoglalva is közli. Megállapítja, hogy 2 776 743 csehszlovákul [?] beszélő lakosa van Magyarországnak. Megismétli, hogy a magyarok azt tartották „ a tót nem ember", és hogy Magyarország lakosságának 13,3%-a szlovák [1910-ben 10,7% volt, és csehek nélkül – belőlük ugyan nem volt sok – D. A.]. Következik egy részletes összefoglaló, számadatok sorozata, amiben Beneš még külön függelékben tisztviselők, tanítók, orvosok nemzetiségéről is közöl adatokat. Ezek nem lehetnek hitelesek, hiszen ilyen statisztika nem készült, mivel sehol, senki nem kérdezte meg az állami foglalkoztatottak, tisztviselők stb. nemzetiségi hovatarozását. Itt is, és a továbbiakban is, látható, Beneš hogyan zsonglőrködik a számokkal:

---

118 Dušan Kováč szlovák történész konkretizálja, helyesen, a témát: „A régebbi irodalomban fellelhető egy mítosz az ezeréves elnyomásról. […] Ez csak egyike a történelmi mítoszoknak. […] A nemzetiségek elnyomása Magyarországon az egységes magyar állam megteremtésével köthető össze és a dualizmusban a 19. század végére és 20 század elejére datálható."]
Aspeslagh, Robert (Hrsg.): *Im historischen Würgegriff [A történelem szorításában].* Nomos Verlaggesellschaft, Baden-Baden, 1994, 29. o. A fejezet címe: *Szlovákia mint Magyarország része.*

119 Magyar történész és politikus, apja német, anyja szlovák volt. Grünwald Béla *Felvidék* című könyvére hivatkozik Beneš.

120 Ez sajnos igaz, de ennek fő oka: „Míg a tótok csak azért, hogy az iskolaadóktól szabaduljanak, szívesen látták, hogy tótnyelvű felekezeti népiskolák helyébe magyarnyelvű állami népiskolákat kapjanak, úgy hogy a tótnyelvű népiskolák száma 1880 és 1900 között 1700-ról 500-ra olvadt le". Gratz Gusztáv: *A dualizmus kora I–II. Magyarország története 1867–1918,* I. kötet, 378. o.

121 „Budapesten kívül a mai Szlovákia volt Magyarország legiparosodottabb területe" – írja Dušan Kovač szlovák történész könyvében. Dušan Kovač: *Szlovákia története.* Kalligram Kiadó, Pozsony, 2001, 136. o. [Tehát Beneš ezen állítása sem fedi a valóságot – D. A.]

„I.) Pozsony és Vác között 1 721 358 lakos él
a.) hivatalos magyar adatok szerint:
magyar 571 522
német 155 291
csehszlovák 968 476
b.) valójában megközelítőleg (ezek a számok a hivatalos statisztikán alapulnak):
csehszlovák 1 157 467
magyar 393 692
német 150 000
Megjegyzendő, hogy a Duna jobb partján 123 702 szlovák marad, és 390 000 magyar Szlovákiában.

II.) Vác és a Kárpátok között él 1 745 817 lakos
a.) hivatalos magyar adatok szerint:
magyar 710 517
német 85 182
csehszlovák 747 841
rutén 52 108
b.) valójában (megközelítőleg)
csehszlovák 1 005 000
rutén 152 100
magyar 465 000

Így 470 000 magyar marad Csehszlovákiában, de a Vác–Kárpátok közötti vonaltól délre Csehszlovákia elveszt:

92 741 csehszlovákot Budapesten
183 263 csehszlovákot Pest-Pilis megyében
50 127 csehszlovákot a Duna-Tisza közében
156 883 csehszlovákot a Tisza bal oldalán
Összesen: 483 014 csehszlovák marad Magyarországon.

Tehát 483 014 csehszlovák vész el 470 000 magyarral szemben.

Végeredmény

Szlovákia 58 647 km^2, 3 467 175 lakossal.

a.) hivatalos magyar statisztika szerint:
magyarok 1 222 039
németek 240 473
csehszlovákok 1 716 317
ruténok 152 208

b.) valójában megközelítőleg (ezek a számok a hivatalos magyar statisztikán alapulnak):
csehszlovákok 2 160 000
ruténok 155 000
magyarok 860 000
németek (kb.) 240 000

Ezen adatok alapján 860 000 magyar marad Csehszlovákiában, de 630 000 szlovák marad a határvonaltól délre."

A trianoni Magyarországon 165 237-en vallották magukat szlováknak. Az adatok ismertetésénél még említésre érdemes, hogy Beneš már valós számot ír a magyarok létszámáról, de nagyot hazudik a Magyarországon maradt szlovák lakosok számát illetően.
6. memorandum: Rutén területekről szól. Itt a statisztikai adatok után Beneš kifejti, hogy a ruténok sohasem tartoztak Cseh-Szlovákiához, és ezért nem tartanak igényt rá, de Ukrajnához nem akarnak csatlakozni, a magyarokhoz sem, mert évszázadokon keresztül elnyomták őket – így a legjobb megoldás autonóm tartományként Csehszlovákiához csatolni. Indoklás: azért, mert a szlovákok a ruténok szomszédai, ugyanahhoz a fajhoz tartoznak, a nyelvjárásuk nagyon hasonló a ruténhez [?] és összevegyülve élnek. Politikailag is a legjobb megoldás, mert Nagy-Romániával közös határt biztosít, így az állandósult magyar veszélyeztetettséggel

szemben közösen léphetnek fel. Majd megjegyzi, csak akkor kell így eljárni, ha maguk a ruténeknek is ezt akarják. [Megszólalt a nagy demokrata – D. A.] Az amerikai ruténeknek is – volt hazájuknak – a csehszlovák államhoz való csatlakozását kívánják.
Eddig a kivonatos szöveg H. Raschhofer könyvéből, Beneš memorandumából.
1934-ben Budapesten a Viktor Hornyánszky Kiadónál megjelent dr. Czakó István jogtörténész Trianonról írt munkája magyar, német, angol és francia nyelven. Könyvének magyar címe: *Hogyan jött létre a trianoni békeszerződés Magyarországgal?* Jelentősége, hogy David Hunter Miller, amerikai diplomata, a washingtoni külügyi hivatal osztályvezetője *My diary at the Conference of Paris with document [Naplóm a párizsi konferenciáról, dokumentumokkal]* című művének magyar vonatkozású fejezeteit dolgozza fel. David Hunter Miller értékes kiadványa hiteles szöveggel, saját gyorsírásjegyzetei alapján készült, és mindössze negyven példányban jelent meg. Dr. Czakó István D. H. Miller könyvét „revíziós jogforrásnak" tekinti. A bevezetésben kiemeli: a tárgyalásokon részt vevő szakemberek a valós adatok ismerete ellenére megtévesztő, hibásan megadott adatokkal, félrevezetve dolgoztak... – és a trianoni szerződés hamis adatokon alapul –, bár kifejti, ezt a kijelentést nem szívesen használja, de tény. A következőkben kivonatosan dr. Czakó István német nyelvű kiadványát vesszük alapul, kiegészítve kapcsolódó forrásanyagokkal.

B.
A Tízek Tanácsa, 1919. február 5., délutáni ülés
Beneš beszél a Tízek Tanácsa előtt és „a következő mesét adja elő":

> „Szlovákia a régi időkben a nagy csehszlovák államhoz tartozott. A 10. század elején a magyarok foglalták el ezeket a területeket – de a hódítók századokon keresztül hiába próbálták meg elmagyarosítani a lakosokat. Minden kísérletük ami erre célzott eredménytelen maradt.
> A lakosság **mindig cseh érzelmű volt**[122]**,** és más óhaja sem volt akkor, és most sincs, minthogy az új államban egyesüljenek. […] A közös nyelv ereje [?], a lelki összeköttetés [?] és a közös vallás alapján."
> Dr. Stephan Czakó: *Wie Entsand der Trianoner Vertrag mit Ungarn,* 16–17. o.

Megjegyzés: önálló szlovák állam nem létezett, a nyelvük sem közös – minek akkor cseh-szlovák szótár? – kérdi jogosan Dr. Czakó István. Ha évszázadokon keresztül elmagyarosították volna őket akkor nem fejlődött volna tovább a szlovák népesség aránya.

> **„Lloyd George kifejti azon véleményét, hogy a Szlovákiára vonatkozó igény jogosságához, a szlovák nép önállóságához nem férhet semmi kétség**. Amennyiben ez így áll, azt ajánlaná dr. Benešnek, hogy megjegyzéseit csupán a vitatott pontokra korlátozza. [...]
> Beneš átveszi a szót: »A Duna mint határ nem lehet vita tárgya ('it is a matter of principle' – ez elvi kérdés). Szlovákia mindig is dunai állam volt. Mielőtt a magyarok betörtek, az egész Pannónia Szlovákia része volt. [...] A csehszlovák államnak szabad kiútja kell, hogy legyen a tengerhez. [...] Ez az alapja a csehszlovák állam gazdasági életének. Ez földrajzi szükségszerűség, ami nélkül az új állam nem állhat fenn.«
> Most Lloyd George megszakítja a szónoklót és megkérdezi:
> »Milyen magas a szlovákság arányszáma a Duna mellett?«

122 „1918. október 22-én Gróf Tisza István a budapesti parlamentben »fantazmagóriának« nevezi a Cseh-Szlovák államot, és azt mondja, hogy a tíz ujján meg tudja azokat a szlovákokat számolni akik a csehekkel tartanak."
C. A. Macartney: *Hungary and her Successors,* 100. o.
Ekkor már nem volt fantazmagória a csehszlovák állam, de az igaz, hogy csak nagyon kevés szlovák akart a csehekkel tartani, a lakosság semmi esetre sem volt cseh érzelmű.

Beneš felel: »Ha ezeket a területeket megkapjuk, akkor kénytelenek leszünk 350.000 magyart bekebelezni. Ez a Pozsony (Pressburg) és Vác közötti területre vonatkozik, a folyó túlpartján – szétszóródva – jelentős számú szlovák falu van. Így például Budapest környékén fekvő falvakban legalább 150 000 a számuk. Ezekről Csehszlovákia lemondana, hogy az arány ki legyen egyenlítődve.
Sonnino (olasz küldött) megkérdezi, milyen a szlovákok és magyarok százalékos arányszáma, amire Beneš azt mondja, hogy a százalékos arány változó, véleménye szerint körülbelül 60%-a szlovák, de nehéz megállapítani, mert a népszámlálásnál ilyen szempontból nem lett megvizsgálva a helyzet.«"

Dr. Stephan Czakó: *Wie Entsand der Trianoner Vertrag mit Ungarn,* 19–22. o.

Majd Wilson kérdésére, hogy nem lehetne-e településenkénti statisztikát kapni arra vonatkozólag, hogy valóban igaz-e, hogy a szlovák lakosság csak Pozsonynál érinti a Dunát, Beneš kifejti, ez valóban így van, a lakosság nagy része a folyó mellett valóban magyar.

„Arra a kérdésre, hogy megelégedne-e Csehszlovákia egy nagy vasúti csomóponttal a Dunán, ami így a tengerrel összekötné, Beneš kifejti, hogy a hegyes vidék és a síkság egy gazdasági egység, ehhez a dunai határ nélkülözhetetlen. [...] Mivel a hegységek északról délre haladnak, kelet és nyugat között az összeköttetés minimális, ezért kell az egyetlen (vasúti) fővonal is. [...]
Nem tagadható, hogy jelentős számú magyar is Csehszlovákiába kerülne. [...]
Összesen kb. 650 000 magyar alattvalója lenne Csehszlovákiának, de 450 000[123] »csehszlovák« maradna Magyarországon. Különben is a magyarok nyíltan vallották, hogy a »szlovákok nem emberek« [...] ennek következtében a szlovákok egyharmada kivándorolt Amerikába. Sokan azonban Magyarország más részeiben telepedtek le, ahol könnyebb volt a megélhetés, így Budapest környékén 90 000 és Debrecen környékén 80 000-en[124] vannak." [...]
„Ami a ruténokat illeti – mondja Beneš –, ugyanazon népcsoportból származnak, mint a szlovákok [...] gazdaságilag és társadalmilag összetartoznak és a nyelvük is szinte ugyanaz [!], csak egy kis dialektikus különbség van köztük. [...] Ha Csehszlovákiához fog tartozni, az nagy anyagi áldozatokkal jár majd, de csak így lehet egy közös cseh-román határt létrehozni, ami a cseh–jugoszláv–adriai korridorral közösen az utódállamok érdekeit szolgálja."

Dr. Stephan Czakó: *Wie Entsand der Trianoner Vertrag mit Ungarn,* 26–31. o.

Magyarán: Beneš be akarja keríteni Magyarországot, hiszen ekkor még reméli, hogy a cseh–jugoszláv korridort [folyosót] jóváhagyják.

C.
A Területi Bizottság dokumentumai

Mivel a nagyhatalmak a részletkérdéseket nem tudták eldönteni, Területi Bizottságot neveztek ki. Munkáját 1919. február 27-én kezdte meg a bizottság, első ülésén néhány perc alatt eldöntötték, hogy Csehország határai a történelmi határok lesznek. Nehezebb kérdésnek bizonyult a szlovák–magyar határ megállapítása, különösen a Csallóköz hovatartozásáról folyt többször is vita.
Hogy milyen hangulat uralkodott a Területi Bizottság ülésein, kiderül a következő idézetből. Figyeljük csak, a tényeket figyelembe vevő amerikai küldöttel szemben mennyire „elfogulatlan" a brit küldött:

123 Újabb számok! Azt, hogy mennyire megtévesztők voltak Beneš adatai, igazolja az ún. szlovák–magyar lakosságcsere a II. világháború után: akkor Magyarországon mindössze 72 000 szlovák jelentkezett áttelepülésre Magyarországról Szlovákiába.
124 Itt bizonyára a nyíregyházi „tirpákokról" beszél, de a szám eltúlzott. Békéscsaba és Szarvas környékén élt kb. 66 700 szlovák.

„Dr. Seymour (Amerikai Egyesült Államok): Az amerikai küldöttség véleménye szerint az új köztársasághoz csatolandó magyarok számát tekintve már veszélyes határértékhez érkeztek, és e szám további növelése veszélyt jelentene a cseh-szlovák kormányzat stabilitására. Nagyon fél olyan parlament létrejöttétől, amelyben nagyszámú irredenta képviselő a cseh képviselők állandó ellenzékét fogja képezni.
Sir Joseph Cook (Brit Birodalom) bevallja, hogy nem egészen érti amerikai kollégája álláspontját. Aggályai azért is túlzóbbaknak tűnnek, mert dr. Seymour olyan nemzet tagja, amely évente jelentős számú idegent nyel el, és mert a jelen esetben, Cseh-Szlovákia esetében, **végül is csupán jelentéktelen számú személy asszimilációjáról van szó**.[125]
Ami dr. Seymour azon csillapíthatatlan vágyát illeti, hogy megvédje Cseh-Szlovákiát a magyar veszéllyel szemben, az angol küldött bátorkodik sugalmazni, hogy **a cseh-szlovákok értelmes emberek**, akik tisztában vannak országuk képességeivel. A Csallóközt a természet úgy alkotta meg, hogy Cseh-Szlovákiától függjön, és a lakosságot minden gazdasági kapocs a cseh-szlovákokhoz fűzi. Akkor vajon miért kellene ezt a területet tőlük megtagadni?"

Ádám Magda–Ormos Mária (szerk.): *Francia diplomáciai iratok a Kárpát-medence történetéről 1918–1919,* 173–174. o.

A cseh-szlovák albizottság ülésén 1919. március 4-én Le Rond (francia) tábornok megkérdezte Benešt, hogy mennyi lenne a magyarok száma, ha Cseh-Szlovákia területi követeléseit kielégítenék? Beneš válasza: becslése szerint mintegy 860 000 [lám-lám mégis ismerte a valós számot – D. A.], de, folytatja, ezzel szemben Cseh-Szlovákia lemondana 630 000 szlovákról, ez persze nem felelt meg a valóságnak, arra azonban jó volt, hogy a mai napig ezt a számot idézik a szlovákok.
Csallóközt gazdasági okok miatt követelték a csehek, ebből hetekig tartó vita keletkezett. De nemcsak gazdasági okokra hivatkozik Beneš, amikor a következőkkel egészíti ki véleményét:

„Beneš úr kitűnő térképeken mutatta be a sziget gazdasági kapcsolatait, amelyekről kiderült, hogy Pozsony és Komárom városa abszolút mértékben függ a közbeeső területtől, és nem lehet ezt a területet elvenni anélkül, hogy ki ne éheztetnénk ezt a két várost, különösen Pozsonyt, ami Csehszlovákia egyetlen nagy folyami kikötője. Beneš úr továbbá elmondta, nem egészen felel meg a valóságnak az a magyar állítás, miszerint a Csallóköz zöme magyarlakta terület. **A lakosság eredetileg szlovák és német volt, s csak nemrég magyarosították el.**"[!]

Romsics Ignác: *A trianoni békeszerződés.* Osiris Kiadó, Budapest, 2007, 192. o.

Ezek az adatok semmiesetre feleltek meg a valóságnak, mert akkor és ott 101 839 magyar, 2883 német, 453 szlovák és 1 cseh lakos élt.
A Csallóközt[126] ezek után – erőteljes francia támogatással – természetesen a csehek megkapták.

„1919. május 8-án a késő éjjeli órákban, három hónapi alapos vizsgálat után „az igazságos és végleges" Magyarország és Csehszlovákia közötti határról Laroche, a francia bizottsági tag számolt be. Még egyszer szóba került Csallóköz, Hunter Miller leírja az amerikai államtitkár, Lansing és Laroche közötti érdekes párbeszédet:
»Lansing: A Csallóközben hány százalékos a magyarok aránya?

125 Hiszen „csak" 800 000 magyarról van szó – 8%-a a magyarságnak –, amit Sir Joseph Cook jelentéktelen létszámnak mond.
126 Jeszenszky Géza esettanulmánya az interneten: http://www.grotius.hu/doc/pub/SHYMTG/2010_127_jeszenszky_geza_csallokoz.pdf

Laroche: **Részben magyar, részben német**, de ez a vidék gazdaságilag szorosan kapcsolódott a Felvidékhez – most Csehszlovákiához tartozó – hátországhoz, ehhez saját érdekében kell, hogy tartozzon. A helyzet kétségtelenül bonyolult, ezért tanulmányoztuk ezt gondosan három ülésen is.
Így keletkezett az egyhangú vélemény, hogy az elcsatolás biztos alapokon nyugszik és észszerű. [...]
Lansing: Véleményem szerint azért jelentős a magyarság arányáról beszélni, mert a csehszlovák–magyar és román–magyar határmegállapítások következtében már két millió magyar jut idegen uralom alá.
Laroche: Az előkészítő bizottság a cseh igényeket 1 300 000 magyarról 855 000-re csökkentette. Különben is **Beneš szerint 638 000 szlovák magyar uralom alatt marad**.
Egyébként Beneš garantálja a magyar kisebbséggel a tisztességes bánásmódot.[127]
Ezen megnyugtató válasz után Lansing is befejezte kérdéseit, és mint Hunter Miller jegyzetelte, május 8-án 23 óra 25 perckor elfogadták a végleges és megváltoztathatatlan határt Csehszlovákia és Magyarország között.«"

Dr. Stephan Czakó: *Wie Entsand der Trianoner Vertrag mit Ungarn,* 34–36. o.

Az igazság kedvéért el kell mondani, hogy Masaryk valóban kevesebb magyart óhajtott az új államban. Hogy miért, alább olvasható:

„Masaryk azt szerette volna, hogy Magyarország határai a magyarok által lakott területet foglalja magába. Csallóköz Magyarországé maradt volna, keletebbre az Ipoly folyó lett volna a határ, egészen a forrásáig, lehetőleg közel a szlovák–magyar nyelvhatárhoz. Így rajzolta meg térképét az *Independent Bohemia* memorandumban [lásd *14. térkép*]. A háború után 1919 januárjában azt írta Benešnek Párizsba, hogy nem szeretné, hogy Csehszlovákia nagy területet kapjon magyar lakossággal; 1919. március 12-én ugyanezt megismételte egy újabb levélben, és április 7-én elmondta Smuthsnak, ha a szövetségesek túl nagy magyarlakta területet ítélnének meg, akkor a magyarokkal tárgyalja meg a területek visszaadását".

Hans Mommsen (Hrsg.).: *Der Erste Weltkrieg und die Beziehungen zwischen Tschechen, Slowaken und Deutschen [Az első világháború és a csehek, szlovákok és németek közötti kapcsolatok].* Klartext Verlag, Essen, 2001, 72. o.

Persze, nem azért, mert Masaryk szerette a magyarokat, hanem azért, mert: „Minél kevesebb lengyelünk és magyarunk van, annál nagyobb figyelemmel tudunk a német kérdéssel foglalkozni."[128] Ugyanis több mint 3 millió német lakos került cseh fennhatóság alá – őket űzte ki azután Beneš – a „szabadkőművesből (lett) fasiszta"[129] a második világháború után. A négy darabból (Csehország, Morvaország, Szlovákia és Kárpátalja) összefércelt államalakulat etnikailag igen tarka, amint az a *13. táblázat*ban látható.[130]
Összességében el lehet mondani, hogy Beneš – megtévesztések és hazudozások árán – eredményesen képviselte a cseh érdekeket Párizsban. A csehek számára ebből a szempontból megfelelőbb személy akkor és ott nem létezett. Jól ismerte a franciákat, beteges félelmüket a németektől, jól kihasználta a lehetőséget, amikor a kommunizmus felütötte a fejét Közép-Európában. Hajlamos volt az antant, kiváltképpen a franciák követeléseit azonnal

127 Mit értett Beneš tisztességes bánásmódon? „1930-ban a britek elutasították egy hivatalos delegáció elküldését T. Masaryk 80 éves születésnapjára. Joseph Addison, prágai brit követ ugyanis nyíltan elátkozta a cseh politikát és a politikusokat. Véleménye szerint Masaryk szklerotikus, a korrupciót művészi szinten űzik Csehszlovákiában**, és a magyarokkal való bánásmód egy 17. századbeli angol medvevadászatra hasonlít.** Meg volt róla győződve, hogy a cseh politika alapja agresszív nacionalizmus, és Közép-Európa stabilitása csak területi korrekciókkal érhető el. (Zeman, 2002)"
Tomáš Krystlík: *Verschwiegene Geschichte,* I. kötet, 151. o.

128 Detlef Brandes: *Die Tschechoslowakei und die Pariser Vorortverträge, [Csehszlovákia és a Párizs környéki szerződések].* In Gerd Krumeich (Hrsg.): *Versailles 1919,* Klartext Verlag, Essen 2001, 181. o.

129 Figyelemre méltó Duray Miklós írása a világhálón: *Szabadkőműves volt, fasiszta lett belőle! Neve: Edvard Beneš* (2005) – http://duray.sk/2005/04/szabadkmves-volt-fasiszta-lett-belle-neve-edvard-bene/

130 Nyelvi térkép a Wikimédiában: https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=5093644#/media/File:Czechoslovakia_1930_linguistic_map_-_created_2008-10-30_hu.svg

teljesíteni: a kisebbségvédelmi szerződést azonnal aláírta és váltig hajtogatta, hogy Csehszlovákia demokratikus ország, keleti Svájc lesz, és fő támasza úgy a német, mint a kommunista terjeszkedés elleni tömbnek Európában. A nagyhatalmak, kiváltképp a franciák ezt akarták hallani, így könnyen meggyőzhetők voltak és erőteljesen támogatták a cseh követeléseket. Azért ennyire részletes az anyag ismertetése, hogy láthatóvá váljanak az ellentmondások, a tények meghamisítása, a franciák és angolok elfogultsága és a magyarokkal szembeni roszszindulat. Lansing (amerikai külügyminiszter) megjegyzése, hogy 2 millió magyar lakos elcsatolásra kerül, ami bizonyítja: tudatában voltak, hogy nagy számú magyart idegen uralom alá kényszerítenek –, tehát mértéktelen igazságtalanságot követnek el. Tisztában voltak már akkor is, ott is, hogy félrevezetés céljára használt, meghamisított adatokkal manipulálnak a franciák és kis szövetségeseik. A magyarokra nézve végzetes békediktátum tehát téves és hamis adatokon alapul.

A ROMÁN HATÁR VÉGLEGES KIALAKÍTÁSA

Miután a bukaresti titkos szerződés alapján Romániát elfogadták szövetségesként, Brătianu, aki mindvégig személyesen képviselte hazáját a béketanácskozáson, kitartott amellett, hogy Bánságot teljes egészében Romániának adják. Az észak felé tartó szerb csapatok megszállták a Bánság azon részét, amit maguknak követeltek. Végül francia egységek választották szét a két – győztes oldalon álló – kis hatalom csapatait. A bánsági határkérdést románok és szerbek között kellett eldönteni, Magyarországot ez már nem érintette, mert 1915–1916-ban ezeket a területeket már odaadták a két riválisállamalakulatnak. A vita erről a határkérdésről 1919. június 21-ig tartott. Nagyon tanulságos a szerb királyi küldött, Vesnić beszéde.

A. Bánság

A Tízek Tanácsa, 1919. január 31.
Vesnić szerb küldött beszédéből:

> „A Bánátnak azon része, amelyre Szerbia igényt tart, a középkorig visszanyúlva mindenkor szoros szálakkal kötődött a szerb nemzethez. A bánáti és szerbiai szerbek életmódja, szokásai, törekvései, nemzeti hagyományai azonosak voltak. Válságos időkben vállvetve segítették egymást. Amidőn 1848-ban a szerbek a Habsburgok oldalára állván elszánták magukat a magyarok elleni felszabadító harcra, a Habsburgok jutalmul a Bánát egy részét önálló tartománynak nyilvánítván a szerbeknek ajándékozták. Vajdaságot hoztak létre, saját, választott vajdával. Mint rendesen, a Habsburgok ezúttal sem tartották meg ígéretüket, a Vajdaság területi határait mindazonáltal rögzítették, s ezen kijelölt terület pontosan egybeesik a mai szerb igényekkel. [...]
>
> **A 17. századi szerb reneszánsz gyökereit bánáti földben eredeztette, itt jött létre az új szerb irodalom, művészet, színház stb., itt támadt fel a szerb nemzeti eszmény.** Vesnics úr maga is itt lépett be a politikai életbe. [...] Pašić úr engedélyt kér, hogy az asztalra teríthessen egy 1853-ban készült hivatalos térképet, mely a Bánáti Vajdaság megalapításakor készült [lásd *10. térkép*]. E térkép tisztán megmutatja a Szerbiához és Romániához tartozandó területeket. Jól látható rajta, hogy míg a keleti vidékeken a lakosság zömmel román, a nyugatin a szerb többség uralkodó."[131]
>
> Gerő András (szerk.): *Sorsdöntések.* Göncöl Kiadó, Budapest, 1989, 119–122. o.

131 „Miközben ti, románok, szerződéseket kötöttetek, amiről mi nem tudunk, és nem is akarunk tudni, mi harcoltunk." Ebben bizony igaza volt Vesnićnek.

Hozzáteszi még, hogy a németek és **a magyarok gyarmatosítók** és telepesek, a románok pedig a 17. században szivárogtak be. De azért sem engedhető meg az egész Bánság Romániának juttatása, mert akkor Belgrád ágyúlövésnyi távolságra van a román határtól.
Brătianu előadását a Bánsággal kapcsolatban nem szükséges részleteiben elemezni, de érdemes elolvasni, amit Koszta István ír *Nem (csak) Erdély volt a tét* című könyve 35. oldalán:

> „Brătianu ragaszkodik a szerződéshez, és elhatározta, hogy inkább lemond, ha Bánát ügyében nem érhet el haladást. A jelenlévők és Clemenceau szerint a konferencia előtt ragyogóan fenntartotta a követeléseinket. Háromszor is gratulált neki."

Pedig Clemenceau állítólag utálta Brătianut.
Az országról leválasztásra ítélt terület lakosságának száma – nyelvi hovatartozás szerint:

Románok	266 000	Magyarok	251 000
Szerbek	272 000	Németek	328 560

Egyértelmű, hogy abszolút többséggel egyik népcsoport sem rendelkezik. Hosszan tartó vita után a szakbizottság 1919. május 23-án határozta meg a határvonalat, amit június 21-én hagyott jóvá a Legfelsőbb Tanács.

B. Erdély és a Partium

Az nem volt kétséges, hogy Erdély Romániáé lesz. Miután a románok a titkos szerződés azon paragrafusát megsértették, hogy nem kötnek békét a központi hatalmakkal, maga Clemenceau mondta, hogy az ott kijelölt nyugati határ nem érvényes, de a szerződés nagy részét be kell tartani. A Területi Bizottság azután pár kilométerrel keletebbre jelöli ki a határt. A bizottság elnöke Tardieu, aki kimondottan románbarát. Az amerikaiaknak köszönhetően Vásárosnamény és Békéscsaba nem kerül Romániához, pedig Brătianu keményen küzd Békéscsabáért mint fontos vasúti csomópontért. Az ott élő szlovákok küldöttségben kérték Romániához csatolásukat – állította Brătianu.

A Tízek Tanácsa, 1919. február 1. délelőtti ülés
Brătianu román területi igényeket ismertető beszédéből:

> „Brătianu: A magyarok száma Erdélyben körülbelül 1 millió. (A székelyeket külön népcsoportként számította, nem magyarként.) Ezek főleg hivatalnokok és katonák. [...] A románok száma több mint két és fél millió [...] a lakosság nagy része román. Csak egy terület az, amit Románia nem követel, ez a debreceni –, bár környékén számos román lakosságú település és város van. De, hogy fenntartsuk a román jelleget, erről lemondunk, mert aktív magyar lakosságot is felmutat ez a körzet".
>
> Dr. Stephan Czakó: *Wie Entsand der Trianoner Vertrag mit Ungarn,* 50–51. o.

„Pedig" – mondja Raffay Ernő egy YouTube-on közzétett előadásban, idézve Brătianut: – „este ott is román dajkák dalát hozza a szél." Nos, amint Raffay Ernő megjegyzi, „ha azt Brătianu úr mondja, abból legfeljebb a szél ha igaz, bár az sem biztos."
Íme a lakosság összetétele:

„Debrecen: 91 305 magyar, 695 német, 82 szlovák, 90 román.
Debrecen környéke: 160 613 magyar, 349 német, 36 szlovák [emlékezzünk rá, hogy Beneš itt 80 000 szlovákról beszél Debrecen környékén – D. A.], 90 román."
Dr. Stephan Czakó: *Wie Entsand der Trianoner Vertrag mit Ungarn,* 52. o.

Ennyit a debreceni román dajkák esti szélben dúdolásáról...
Brătianu kereken 1 millióval több románt mond Erdélyben, emellett természetesen még kihangsúlyozza, hogy itt alakult ki a románság a dákoromán eredetmese szerint.
Folytatva az idézeteket:

„Lloyd George úr az iránt érdeklődik, hogy e három vidék, Erdély, Bukovina és Besszarábia területén megalakult nemzetgyűlések kérték-e Romániához való visszatérésüket, s erre nézve lefektettek-e már bármiféle feltételeket.
Brătianu úr azt válaszolja, hogy a három tartományban egymástól eltérő alkotmányos előkészületek történtek. Erdélyben a román küldöttek nemzetgyűléssé alakultak, amelyhez a szász lakosság képviselői is csatlakoztak; ám ugyanezt a magyar lakosság megtagadta. [...]
Lloyd George úr azt mondja, hogy okkal feltételezheti, miszerint némely kisebbségek nem vettek részt ezen választásokban. Fontos, hogy a döntést olyan testületek hozzák, amelyek a lakosság egészét képviselik. **Brătianu úr azt mondja, hogy nem egészen érti az angol miniszterelnök által felvetett kérdést. Románia azért harcolt, hogy nemzeti akaratát érvényesíthesse a magyar kisebbség felett**. Ennélfogva bizonyos, hogy ha a magyarokat arra kérnék, szavazzanak a Romániával való egyesülésre, erre aligha hajlandóak. Nem hiszi, hogy a jelenlegi helyzetben új választásokat kellene tartani. Ami a fegyverszünet következtében létrejött erdélyi helyzetet illeti, úgy gondolja, hogy a lényegi kérdést a háború kimenetele immár eldöntötte, s ezen területek vissza kell kerüljenek Romániához. **A jövőbeli politikai berendezkedés a kisebbségek jogait tiszteletben tartja és biztosítja, számukra a lehető legnagyobb mértékű szabadságot garantálja.**[132] **[sic!]** De a legyőzöttektől senki nem várhatja, hogy önként csatlakozzanak egy olyan országhoz, melyet ezer éven át leigázni törekedtek. […][133]
Lloyd George úr egyetért abban, hogy a végső érv csakis a többség akarata lehet, mindazáltal lényeges, hogy a magyar uralom alatt elkövetett hibák ne öröklődjenek tovább. Nem szabad lehetővé tenni, hogy a kisebbségeknek a jövőben olyan bánásmódban legyen részük, mint amilyenben a magyar állam keretében a románoknak volt, akiket megfosztottak nyelvüktől, szokásaiktól, saját életlehetőségeiktől.[134]
Brătianu úr e tekintetben teljes egyetértésének ad hangot. **Az Erdéllyel való egyesülés okmánya előírja a vallási és politikai szabadság biztosítását minden nemzetiség számára. [...]**"

„Megállapodás jött létre arról, hogy mindazon kérdések, amelyek Brâtianu úr nyilatkozata nyomán a békeszerződést érintő román területi igényből felmerülnek, előkészítő vizsgálatra egy szakértő bizottság elé kerülnek. E bizottság feladata, hogy az érintett kérdéseket a lehető legrövidebb határidőn belül döntésre előkészítse, s hogy a méltányos rendezésre ajánlásokat tegyen.
A bizottság felhatalmaztatik az **érintett népek** képviselőivel való konzultációra."
Gerő András (szerk.): *Sorsdöntések,* 129–130. o.

Szerintük a magyarok nem tartoztak az érintett népekhez, mert velük nem konzultáltak.
A Területi Bizottság döntésekor 1919. május 8-án Tardieu beszámol a román határról:

132 Ezt a „legnagyobb mértékű szabadságot" élvezik a magyarok már majdnem 100 éve Romániában.
133 Tehát nem leigázták, hanem törekedtek rá, holott ezer évig románok sem éltek ezen a területen, hiszen Erdélyben 1207-ben jelentek meg.
134 Mikor fosztották meg a magyarok a románokat „nyelvüktől, szokásaiktól, saját életlehetőségeiktől"? Soha.

„Mindjárt az elején Lansing (amerikai külügyminiszter) megszakítja az előadását és kérdi, hol van a pontos néprajzi határ?
Tardieu: Egy igazán pontos néprajzi határ 20 km-re keletebbre kellene, hogy legyen, de úgy gondolom, ez a határ is megfelelő.
Lansing: Miért nem lehetett pontos néprajzi határt meghúzni?
Tardieu: Mert akkor egy vasúti főútvonalat átvágnánk és ezáltal a forgalmat megnehezítenénk.
Lansing: Ha ez a helyzet, szeretném tudni, hogy a határtól nyugatra van-e román lakosság?
Tardieu: Ez előfordulhat néhány helységben. Az adatok szerint kb. 600 000 magyar kerülne román hatalom alá, és 25 000 román maradna magyar uralom alatt.
Lansing: Ez a felosztás nem látszik igazságosnak, általában az a benyomásom, hogy a határvonal meghúzásánál Magyarország kerül hátrányba.
Tardieu: Mi a legnagyobb gondossággal kezeltük a kérdést és egyöntetű döntést hoztunk. Miután a magyarok Erdélyben sajátságosan szétszórva élnek, elkerülhetetlen, hogy nagyobb számban román uralom alá kerüljenek.
Lansing: [...] én nagyra becsülöm az albizottság munkáját és tagjainak fáradozását. Ezek után nincs több megjegyzésem...”
Dr. Stephan Czakó: *Wie Entsand der Trianoner Vertrag mit Ungarn,* 53–54. o.

Miután Lansing ismét meghátrált, belenyugodott mindenki a határ menti magyar sáv elcsatolásába – ugyanúgy, mint a cseh-szlovák határszakasznál. Ismét az volt fontos, hogy a vasúti összeköttetés ne szakadjon meg, az érdekelt lakosságot meg sem kérdezték, hova akarnának vagy szeretnének tartozni.
Koszta István részletesen ismerteti Alexander Voivod [Vajda][135] naplója alapján a román küldöttség működését Párizsban.[136] Idézetekben gazdag, érdekes anyag, mondhatni, aranybánya a román küldöttség tetteiről, hazudozásairól – első kézből, hisz Vajda Brătianu helyettese volt Párizsban. Néhány mondat a kötetből:

„Brătianu előadta, hogy a székelyek a hunok tényleges leszármazottai, akik a magyarok előtt ott voltak az általuk lakott területen. Csak 1867-től kezdve, a magyarosítási politika következményeként lettek magyar soviniszták. Könnyű volt ezt velük elérni, mert az általános vélemény szerint ők egy olyan népség, akiket a természet nem áldott meg különösebben szellemi adottságokkal. Egy székely legenda szerint nem Ádám volt az első ember, hanem egy székely, aki Ádámot megelőzve, az égből pottyant a földre.” [41. o.]

„Vajda fölismerte (a nyugati politikusok befolyásolhatóságát), s ezen néha gúnyolódik is, hogy a nyugati politikusok nagymértékben manipulálhatók, s ha kész helyzet elé állítják őket, meghátrálnak.” [10. o.]

„Küldj képeket fölakasztott és nyakig beásott románokkal” – írja Maniunak. [11. o.]

135 „A magyar bíróságok tárgyilagosságát és a magyar államban tapasztalt törvény előtti jogegyenlőség valóságos érvényesülését az első világháború után maguk az erdélyi románok egykori vezetői ismerték el nyilvánosan. Szembekerülve az új román állam balkáni jellegű igazságszolgáltatásával, az államilag utasított és megfélemlített román bírók eljárásával, sóhajtozva gondoltak vissza az egykori magyar állam bíróságainál szerzett tapasztalataikra. [...] Vaida-Voevod 1923-ban és 1924-ben többször is nagy nyilvánosság előtt hasonlította össze az egykori magyar állam és az 1918-ban létrejött Nagy-Románia közállapotait. „Magyarországon nem voltunk rabszolgák. Kezünkben volt a törvények pajzsa, melyek a románok számára is törvények voltak. Ma úgy kezelnek minket, mint valami törvényen kívüli ellenséges elemet.”
Bíró Sándor: *Kisebbségben és többségben,* 292. o. (Lásd még az [F/7]-et, E. M. Cioran kijelentését.)

136 Világhálón a Magyar Elektronikus Könyvtár (mek.hu) alábbi oldalán megtekinthető a teljes szöveg. http://mek.oszk.hu/08900/08999/index.phtml.

„Ahol nem lehetett jelen, ott a barátaira számított a román küldöttség. A területi bizottságban André Tardieu-re, a konferencia főtitkárára, a bizottság elnökére, másutt is francia vagy olasz barátokra." [32. o.]

„Bármennyire rendkívüli és tiszteletet keltő ez a nagy konferencia, bármennyi alaposan képzett szakember is áll a rendelkezésére, mégis a mai emberiség igen alacsony szintű műveltségi állapotának, a szertartásos hazudozás, és a kérdések tárgyilagos és mély elemzésének a hiánya miatt, a bölcs igazságtevés tehetetlenségének a példázata. A munkaszervezésük sem érdemes csodálatra. Sietnünk kell, mert a sok szédelgő, világhírű tudóst a magyarok – és sokan lesznek – könnyűszerrel átejtik." [44. o.]

„Az itteni sajtó egyöntetűen a mi oldalunkon áll, és nevetségesekké válunk, ha nem foglaljuk el Budapestet." [...] „Az ötök fejet hajt a kész tények előtt. Nem állhatunk meg annyi anyagi és véráldozat után, mert nekünk kell a fegyverszünet feltételeit diktálni. Kérlek, ne hátrálj meg, ha látod, hogy Brătianu tétovázik. Akkor majd ő is tovább lép. Sok gondolkodási időt ne hagyj neki, hanem intézkedj, hogy gyorsan véget vethessünk az antant budapesti cselszövéseinek. Futkosson Clemenceau és a többiek utánunk ugyanúgy, ahogyan Kun Béla után koslattak. Vedd figyelembe a tábornagy álláspontját, ha az enyémet fogadnád el. Hogyan védhet meg azonban bennünket, ha berezelünk Clemenceau első táviratára?" [112. o.]

„Egy anekdota: ha az amerikai elnök megjelenik, akkor az egyik kezében a bibliát, a másikat meg a mellette álló zsebében tartja." [112. o.]
Koszta István: *Nem (csak) Erdély volt a tét.*

A DÉLSZLÁV HATÁR VÉGLEGES KIALAKÍTÁSA

Amint a csehek és a románok, úgy a szerbek is, francia segítséggel, kész tények elé állították a párizsi békekonferenciát. Nem csak a Vajdaságot, hanem a baranyai háromszöget, Pécset és környékét is megszállva tartották, mert meg akarták maguknak tartani. Ez utóbbit csak 1921. augusztus 27-én veszi át végleg Magyarország. Az angol–amerikai javaslattal szemben, ami a Ferenc-csatornát javasolta határnak, mint annyiszor, a francia javaslat győzött: Szabadka vasúti csomópontként a nyugat–kelet összekötője, feltétlenül francia befolyás alatt kellett, hogy maradjon. Ezeket a területeket követelte Pašić már 1914. szeptember 1-én (lásd *26. térkép*).
Egyébként nem a magyar–délszláv határ jelentett problémát, ezt pár perc alatt a szakemberek elintézték, hanem az olasz–délszláv határ kialakítása Dalmáciában, és Bánságban a román–szerb határ kijelölése.
A délvidéki népesség pontos megoszlását mutatja a *27. térkép.* Látható, hogy Észak-Bácska és Észak-Bánság lakossága (itt németekkel keveredve) túlnyomó részben magyar volt, ellentétben a szerb adatokkal a *28. térkép*en.
A néprajzi adatok ismeretében óhatatlanul felmerül a kérdés, hogy a szerbek mivel indokolják az egész Délvidék bekebelezését?

A. A szerb Vajdaságra hivatkozva, ami 1849-től 1860-ig állt fenn (lásd *10.térkép*).
B. Néprajzi és stratégiai indokokkal.

A délszlávok két változatot terjesztettek elő a magyar–délszláv határkérdésben. Az egyiket P. Pešić tábornok dolgozta ki, és stratégiai okok miatt követelte Temesvárt, Aradot, Szegedet, Baját, Pécset, Szigetvárt, aminek szerinte Jugoszláviához kellett volna tartozni. Ezt a verziót adták át a franciáknak Párizsban, 1919. január 9-én.

A másikat Jovan Cvijić (1865–1927) neves földrajztudós, a Szerb Királyi Akadémia elnöke, a belgrádi egyetem rektora dolgozta ki, aki már a háború alatt Párizsban élt, ahol 1917–1919-ben a Sorbonne Egyetemen tanított. A párizsi békekonferencián is részt vett, és egy részletes koncepciót tárt a bizottság elé. Különös figyelmet szentelt Bácskának, Baranyának és Bánatnak, mert ezen részek termékeny síksága nagyon fontos volt az új délszláv államnak. Mint Jovan Cvijić írja, a 14–18. századig Bácska, Bánság és Baranya addigi lakossága elhagyta a területet, utána a népesség Szerbiából és Bosznia-Hercegovinából települt be. „Ezért 1919-ben e terület valódi **őslakossága** a szláv népesség."
Ez az állítása elfogadhatatlan. Miért? Mert ezeken a területeken a magyarság volt az őslakos. Ezt még szerb forrásmunka is dokumentálja:

> „Mielőtt még a törökök megérkeztek volna a Balkánra, Bácskában és Bánátban a magyarok uralkodtak, így a lakosság nagy része magyar volt, mi több, magyar települések voltak még Sumadijában is[137] […] Erről árulkodnak a topográfiai nevek. [...] A XVI. század közepétől, miután a törökök elfoglalták a magyar Alföldet, a népesség elmenekült. A XVII. század végéig, a török idők alatt pedig fokozatosan betelepülnek a délszlávok Dél-Magyarország elhagyatott vidékére [...], majd amikor a törökök elveszítették ezeket a területeket, majdnem csak délszlávok laktak itt, számbelileg megerősödve 1690-ben a nagy szerb kivándorlás[138] [Szerbiából Dél-Magyarországra – D. A.] idején. [...] A XVIII. századtól kezdve ezt a tartományt Rácországnak hívták vagy »Új Szerbiának«."
>
> Dr. Vladan Jojkić: *Nacionalizacija Bačke i Banata, etno-politička studija [Bácska és Bánát államosítása – nemzetiségi és politikai tanulmány]*. Štamparija i knjigoveznica Jovanović i Bogdanov, Novi Sad, 1931, 11. o.

Cvijić a szerbekre vonatkozóan írta:

> „Felróható-e egy nemzetnek, hogy számára fontosak azok a területek, ahol az idők során a nemzet terhére etnikai változások játszódtak le, de tudatában úgy él, hogy az a terület őt illeti? Kétségbe vonható-e annak a népnek a joga ezekre a területekre, amikor biztosan tudható, hogy az etnikai változások az idegen hatalom és erőszak alkalmazásának következménye?"
>
> Andrej Mitrović: *Jugoslavija na konferenciji mira 1919–1920,* 85. o.

Itt olyan területekre gondolt, amelyek a középkorban Szerbiához tartoztak, ezért követelik vissza. De ha ez a tétel a magyarságra is vonatkozna, akkor a magyarok tudatában úgy él, hogy Bácska, Bánság és Szerémség mind-mind olyan terület, ami a magyar „nemzetet illeti" meg.
Mert kétségtelen, hogy a középkorban Szerbia területe nagy volt, de sohasem terjedt ki a Dunától északra fekvő részekre (lásd *30. térkép*), tehát ott a szerbek semmi esetre sem lehettek őslakosok.
Cvijić következtetései:

1. Szerbek, bunyevácok és sokácok a terület őslakosai.
2. A szlávok száma nem természetes úton csökkent [a kiegyezés után – D. A.], hanem a hatalmi erőszak hatására.
3. A Bánát, Baranya és a Bácska szláv lakossága lényegesen befolyásolta Szerbia fejlődését, felszabadulását és egyesülését.

---

137 Térkép: https://en.wikipedia.org/wiki/%C5%A0umadija_District –Ez a terület Belgrádtól délre van.
138 Miután Szerbia osztrákok általi felszabadítása a török uralom alól nem sikerült 1690-ben, Arsenije Čarnojević ipeki (Peć) pátriárka vezetésével kb. 200 000 szerb települ be Dél-Magyarországra.

4. A 18. századtól elkezdődik a magyarosítás és a németesítés. A magyarosítás különösen a kiegyezés után erősödik fel, de ennek ellenére a szlávok relatív többségben vannak.

> Az anyaországból elvett területen az 1910-es népszámlálás szerint az 1 509 901 ezer lakosból magyar 452 670(29,98%), német 303 936 (20,1%), szerb 382 506 (25,33%), horvát 91 674 (6,07%), szlovák 46 378 (3,07%), román 75 865 (5,09%), rutén 10 777 (0,71%), egyéb 145 095 (9,60%). A magyarok a németekkel együtt 50,08%-át teszik ki a lakosságnak, a szlávok együttesen 35,18%-át adják a lakosságnak.
> Lőkkös János: *Trianon számokban.* Püski Kiadó, Budapest, 2000, passim. (Lásd még a *9.* és *10. táblázatot.*)

1919. április 19-én Wilson Párizsban fogadja Pašićot, aki ekkor kifejti, hogy több szerb, horvát és szlovén marad Magyarországon, mint magyar az új Jugoszláviában. Véleménye sajnos nem felelt meg a valóságnak. Ugyanis: az anyaországból elvett területen 452 670, Horvátországban 105 826 a magyarok száma, összesen 558 496.[139] Magyarországon 41 980 a horvátok és 26 171 a szerbek száma, összesen 68 151. Az arány tehát fordított: több mint nyolcszor annyi magyar maradt a délszláv államban, mint amennyi a Trianon utáni Magyarországon.

A Területi Bizottság a döntést három érvvel indokolja, 1919. április 8-án elfogadva a francia javaslatot:

> – A Jugoszláviához csatolt részekben a szlávok relatív többséget alkotnak. [A szlávok összességben 5,2%-kal vannak többen mint a magyarok, 35,18% a 29,98%-hoz – D. A.]
> – Szabadka[140] és Zombor körzeteiben abszolút többségben vannak a szlávok, és Zombor évszázadok óta a délszláv kultúra központja. [Zombor és környéke szláv többségű, Szabadka és környéke nem. A szerb kultúra központja pedig nem Zombor, hanem Újvidék volt, ezért nevezték szerb „Athén"-nak is – D. A.]
> – A Ferenc-csatorna összeköti a Tiszát és a Dunát, ezért kell, hogy egy országban maradjon. [Ez lett volna az igazságos néprajzi határ – D. A.]

1919. április 16-án döntött a Határmegállapító Bizottság a délszláv határról: ekkor Baranya és Muravidék még Magyarországhoz tartozik. A bácskai és bánsági határ végleges.

1919. május 12-én a jugoszláv bizottság újabb petíciót nyújt be, és ebben etnográfiai alapon kéri Mohács és Baja városának a délszláv államhoz csatolását. A délszláv küldöttség nem adta fel a harcot, és május 16-án, június 25-én, július 12-én, július 21-én ismét jegyzéket nyújtottak be e területek megszerzéséért Clemenceau-nak és Tardieu-nek. Ennek és a felajánlott katonai segítségnek a Magyar Tanácsköztársaság megdöntésére az lett az eredménye, hogy a Határmegállapító Bizottság 1919. július 22-én és 25-én úgy döntött, hogy Baranya déli része (Drávaszög) és Muravidék a délszláv államhoz kell, hogy tartozzon. A Legfelsőbb Tanács ezt augusztus 1-én jóváhagyta: augusztus 2-án engedélyt kaptak a szerbek, hogy megszállhassák a Muravidéket.

Végül is Baját, Mohácsot és Temesvárt a szerbek nem kapják meg. A baranyai háromszöget (Drávaszöget) **a franciák által javasolt határvonal mentén ítélik oda az SZHSZ államnak** (lásd *28. térkép*).

---

139 A 2002-es népszámlálás szerint Szlovéniában 6200, a 2011-es népszámlálás szerint Horvátországban 14 048 magyar él..

140 1910-ben Szabadka 94 610 lakosú, ebből délszláv 38,8%, magyar 58,7%. Zombor lakossága: 30 593, ebből délszláv 59,2%, magyar 32,9%. Dr. Vladan Jojkić: *Nacionalizacija Bačke i Banata, etno-politička studija,* 30. o.

Ami a baranyai területeket illeti, a határvonalba nem nyugodtak bele a szerbek, még 1920. február 24-én is követelik Siklóst, Mohácsot és környékét. Erre a követelésre Cvijić józanul reagál:

> „Baranyából érkezett szerb küldöttség, akik arra kérik Pašićot, az SZHSZ küldöttség vezetőjét, hasson oda, hogy Siklós és Mohács és környéke is az SZHSZ Királysághoz jusson. [...] Cvijić megállapítja: »a magyarok minden elcsatolt területen népszavazást kérnek. Miután a mi rossz közigazgatásunk a németeket és zsidókat elidegenítette tőlünk, szavazás esetén kétségtelen, hogy azok a magyarokra, Magyarországra szavaznának, így elveszíthetnénk még sok sok mást is elveszítenénk. Inkább jobb, ha ezeket a kérdéseket nem bolygatjuk.«" [Nem is tették – D. A.]
>
> Bogdan Krizman–Bogumil Hrabak: *Zapisnici sa sednica delgacije Kraljevine SHS na mirovnoj konferenciji u Parizu 1919–1920 [Az SZHSZ-delegáció jegyzőkönyvéből a párizsi béketárgyalások alatt].* Novinsko-izdavačko i štamparsko preduzeće „Kultura", Beograd, 1960, 274. o.

A békekonferencia augusztus 5-i és 19-i jegyzékével jóváhagyta a végleges délszláv határt[141], Pécset és környékét véglegesen 1920. augusztus 27-én ürítették ki a szerbek.

A MAGYAR–OSZTRÁK HATÁR KIALAKÍTÁSA

NYUGAT-MAGYARORSZÁG ELVESZTÉSE – NÉPSZAVAZÁS SOPRONBAN ÉS KÖRNYÉKÉN

1919. május közepén vitatják meg a kérdést.
Woodrow Wilson amerikai elnök Dél-Tirol elcsatolásába beleegyezett, pedig 14 pontjából a kilencedik azt mondta ki, hogy az „olasz határokat a világosan felismerhető nemzetiségi vonalak szerint kell kiigazítani" – márpedig Dél-Tirolnak csak a déli része volt olasz ajkú. Mivel Wilson nem tartotta be a maga szövegezte pontját (és ezt emlékiratainak írója, R. S. Baker szerint nagyon megbánta), ezért Dél-Tirol elvesztése miatt kapta meg Nyugat-Magyarországot[142] Ausztria Wilson és a többi antanthatalmak segítségével.
Idézet Dr. Czakó István könyvéből:

> „Egyedülálló eset egy békekonferencia történetében, hogy egy határkérdést előrángatnak, amikor egyik fél sem kéri annak megtárgyalását.
> Hunter Miller feljegyzései alapján a meghatalmazottak is meglepődtek, hogy ez a kérdés felvetődik. [...]
> Éles fényt vet azokra a cselekedetekre, amik a trianoni szerződés befejezésénél lejátszódtak:
> Sonnino: Nem látom szükségesnek, hogy egy olyan határról tárgyaljunk, amelyről semmilyen adat sincs.
> Pichon: Tudomásom szerint nem hatalmaztunk fel albizottságot, hogy ezzel foglalkozzon.
> Lansing: Ha így áll a helyzet, csatlakozom Sonnino úrhoz, és nem látom szükségesnek a jelenlegi határon valamilyen változást kieszközölni.
> Balfour: Én azért tartom lehetségesnek a határváltoztatást, mert ott nagyszámú német él, akik állítólag Ausztriához óhajtanak csatlakozni. Ha valóban ez a helyzet, akkor kívánatos erről az esetről tárgyalásokat előkészíteni.

---

141 C. A. Macartney: *Hungary and her successors,* 404. o. „Belgrád kemény kézzel kormányzott, szerb volt az üzleti nyelv, a táblák cirill írással voltak ellátva, latin betűket a cirill alatt lehetett alkalmazni. A hangversenyek bizonyos száma kötelezően szerb szerzőktől származott. Az újságokat és az iskolai tankönyveket szigorúan cenzúrázták. Az 1930-as években egy külföldi megfigyelő feljegyezte, hogy még a vajdasági szerbek is egy kis szomorú dalocskát énekeltek:
Négy lovat adtam volna azért, hogy idejöjjenek a szerbek – (hogy itt Szerbia legyen), most nyolcat adnék, hogy eltűnjenek."

142 Botlik József: *Nyugat-Magyarország sorsa 1918–1921.* Magyar Nyugat Könyvkiadó, Vaszilvágy, 2012, 58–59. o.

Sonnino: Tudomásom szerint sem a magyar, sem az osztrák fél részéről sem merült fel ezzel kapcsolatban kérdés.
Balfour [Ha már egyszer belekezdett, folytatja – D. A.]: Szerintem a nagyhatalmak részére ennek a kérdésnek nincs jelentősége. Ám miután Ausztria és Magyarország között még nehézségek vannak, jó lenne ezt a kérdést rendezni, mivel rendezetlenül nagyobb zavart okozhat.
Sonnino: Nem értem, és nem látom annak okát, hogy a két állam között nehézségek lépnének fel.
Pichon: Véleményem szerint nem szükséges a kérdést napirendre venni.
Lansing [Megváltoztatja véleményét – D. A.]: Legjobb lenne egy albizottságot meghatalmazni, hogy a kérdést megvilágítsa, és arról a konferenciának jelentést tegyen, hogy a határváltoztatás szükséges-e, vagy sem. Ez a bizottság foglalkozna azzal a kérvénnyel is, amit Ausztria vagy Magyarország beadna.
Sonnino: Nem látom egy albizottság szükségességét, mert egyik fél sem kért új határszabályozást. Ha egyszer majd felvetődik ennek kérdése, akkor majd beszélhetünk róla. Olaszország egyetért a jelenlegi határral, és nincs ok a változtatásra.
Lansing [Most már ő is belejött, mint Balfour – D. A.]: Én csak azt kívánom, hogy a problémára előkészüljünk, hogy abban az esetben, ha a kérdés felvetődik, a Tanácsot ne érje váratlanul.
Sonnino: Nem látok okot arra, hogy erőszakkal előrángassuk ezt a témát. Milyen erélyes óvást adtak a magyarok, pedig a román határmeghúzásnál nem voltak jelen. Ez az ügy csak felesleges zavart okozna. Egyébként 50 év óta semmilyen problémája sem volt a két államnak egymással a határok miatt. [...]
Lansing: Nekem is az a véleményem, hogy egy (al)bizottság csak akkor szükséges, ha a dolog nem okoz zavart.
Sonnino: Ha ezt úgy el tudja végezni, hogy az érintettek erről nem vesznek tudomást, akkor nincs kifogásom a különbizottság ellen.
Majd úgy döntöttek, hogy a nyugat-magyarországi határról adatokat kell gyűjteni minél gyorsabban, anélkül, hogy zavar keletkezne (»rapidly and without any truble«). De amíg Ausztria vagy Magyarország ezt a kérdést nem veti fel, nem lesz semmilyen rendelkezés (»No action would be taken unless the question were to be raised by Austria or Hungary«) – tudósít Hunter Miller.
[Ugyan mit vetettek volna fel a magyarok, hiszen – „hála" Károlyinak –, ott sem voltak Párizsban, de az osztrákok igen – D. A.]
De hiába volt a nagy megegyezés, mert a főbizottság egyik következő ülésen **Wilson ismét előhozakodott az osztrákok és magyarok közötti határkérdéssel.** Wilson meglepő fellépéséről, ami ismét Sonnino-t lepte meg a legjobban, a következőket jegyezte fel Hunter Miller:
Wilson: Úgy értesültem, hogy »osztrák oldalról« a határkérdés Ausztria és Magyarország között felvetődött, úgyhogy ebben a kérdésben is döntenünk kell.
Sonnino: Nem értem, miért nem lenne az elég, ha Magyarország elismerné Ausztria függetlenségét és fordítva, anélkül, hogy a határkérdés szóba kerülne.
Wilson: Megismétlem, engem úgy »értesítettek«, hogy osztrák részről a kérdés felvetődött."

Dr. Stephan Czakó: *Wie Entsand der Trianoner Vertrag mit Ungarn,* 59–63. o.

És Wilson akarata érvényesült.
Az osztrák békedelegációnak 1919. június 2-án nyújtották át a békediktátum első változatát, ami Ausztria–Magyarország ősi határát még megtartja. A végleges, harmadik változatot szeptember 2-án adták át Ausztriának, amit szeptember 10-én írtak alá a Párizs melletti Saint-Germain-en-Laye-ben.
Nyugat-Magyarország egy részét 1919. június 16-án követelik először hivatalosan az osztrákok. Ekkor azonban a Négy Nagy a német békediktátummal volt elfoglalva. Csak július 10-én vitatják meg az osztrák követeléseket, és július 20-án adják át az osztrákoknak a jegyzéket, amiben elismerik jogukat Nyugat-Magyarország egy részére. Népszavazást a Legfelsőbb Tanács nem tart szükségesnek, mivel a lakosság nagy része német ajkú.

Az osztrákok a következő érvekkel indokolják, hogy szerintük Nyugat-Magyarországot miért kell Ausztriához csatolni:

- Politikai ok: Ausztrián keresztül a bolsevizmus veszélyezteti egész Európát.
- Nemzetiségi ok: a lakosság német eredete (71%) – ekkor még népszavazásról van szó –, ez igaz, de a németek nem osztrákok.
- Katonai ok: Bécs közel van a határhoz, Burgenland nélkül egy magyar támadás [?] esetén védtelen.
- Gazdasági ok: Burgenland Bécs „veteményeskertje", és mivel zöldség kell Bécsnek, erre a területre feltétlenül szüksége van Bécsnek.
- Felháborító ok: „**Budapest ellenben, ami ettől a vidéktől messze-távol van, és ott ezenkívül más nyelven beszélnek**, nem szorul rá az itteni termékre, mert az Alföld ezekkel ellátja."

A beadvány részlete, kivonatosan:

„Igaz, hogy a Lajta már régóta határ Ausztria és Magyarország között, de ez csak adminisztratív jelentőségű volt. Gazdaságilag, politikailag, katonailag jelentéktelen lett. De most két idegen államot kell elválasztania. Figyelembe kell venni, hogy Bécstől csak 48 km távolságra van, de Bécsújhelytől is csak egy lőtávolságra és Graztól egy napi menetelésre. [...]
Sopron környéke időtlen idők óta Bécs veteményeskertje, de a húsellátás, tejellátás is innét származik. Gráz is innét kapja az élelmet, így a békehatározatok gátat szabnának ezen régió gazdasági fejlődésének. […]
A határ olyan, hogy a szomszédunk tüzérsége annyira közel van, hogy nagy nyugtalanságot okozna. [...]

Földrajz, történelem és a gazdasági élet az útmutatója, hogy ne legyenek problémák.
A lakosság a középkortól német ajkú, és szoros gazdasági kapcsolatban van Béccsel, Grazcal és Bécsújhellyel. [...]
Budapest ellenben, ami ettől a vidéktől messze-távol van, és ott ezenkívül más nyelven beszélnek, nem szorul rá az itteni termékekre sem, mert az Alföld ezekkel ellátja.
Német-Ausztriának joga van ezekre a területekre földrajzi, nemzeti és gazdasági alapon.
De nem annexiót akar, hanem a népek szabad akaratának kifejezéseként, népszavazást. Ezért követeljük, hogy ezen terület lakosságának joga legyen eldönteni népszavazás által, hogy egyesülni akarnak-e Német-Ausztriával."]

Bericht über Tätigkeit der deutschösterreichischen Friedensdelegation in St.Germain-en-Laye, Band I–IV. [Tudósítás a Német-Ausztriai békedelegáció tevékenységéről St.Germain-en-Laye-ban]. Deutschösterreichische Staatsdruckerei, Wien, 1919, (francia és német nyelven), I. kötet, 130–131. o. – kivonatosan.

A továbbiakban az osztrák küldöttség mély hálával köszöni meg, hogy 1919. július 20-án a Legfelsőbb Tanács Nyugat-Magyarországot Ausztriának ítéli (1919. augusztus 8-i jegyzék). Kifejtik, hogy **ezáltal a népek önrendelkezési joga jutott kifejezésre**, és majd népszavazás dönti el, hogy a népesség melyik államhoz óhajt csatlakozni. A Legfelsőbb Tanács nem tartotta szükségesnek a népszavazást és rendelettel adta át ezt a területet Ausztriának.
Hozzáteszik az osztrákok, hogy ha a Pozsony–Csorna-vasútvonal nem hozzájuk tartozik, akkor a bécsi kórházak, gyermekotthonok és egyéb jótékonysági intézmények tejellátása kárt szenved. Erről még külön jegyzékben számadatokat is szolgáltatnak bizonyítékul, hogy Bécs 30 000 liter tejet kapott a háború előtt Moson vármegye keleti részeiből. Azt is kérik, hogy a népszavazás döntsön Kőszeg és Szent Gotthárd városokban és környékén is a hovatartozásról, mert ez a két város a német kultúra védőbástyája volt mindig, bár a magyar népszámlálás szerint állítólag itt magyar ajkú a lakosság többsége.

Bericht über Tätigkeit der deutschösterreichischen Friedensdelegation in St.Germain-en-Laye, II. kötet, 99–100. o. – kivonatosan.

Az egyetlen határszakaszon, ahol végül is népszavazást engedélyeztek, ami inkább kikényszerítődött, mert magyar felkelők kiharcolták, hogy az osztrákok ne tudják a területet megszállni, sőt, kikiáltották a Lajtabánságot is az elcsatolandó területen.

A magyar kormány diplomáciai úton és egyidejűleg fegyveres erő alkalmazásával elérte[143], hogy Sopron és a szomszédos nyolc falu hovatartozásáról népszavazás döntsön. Az 1921. december 14–16-án megtartott referendum alkalmával a szavazók 65,1%-a Magyarország mellett döntött. A gyarapodás csekély volt (366 km^2 és 55 ezer lakos), ám jelentősége azért nagy, mert a népszavazás, az önrendelkezési elv gyakorlati alkalmazásaként, még idegen nyelvű területen is a Magyarországhoz való csatlakozás mellett döntött. Ugyanis Sopronban, ahol a legtöbben szavaztak Magyarországra, a lakosság 63,6%-a német anyanyelvű volt. Sopron városa pedig az 1922: XXIX. tc. értelmében elnyerte a Civitas Fidelissima („A leghűségesebb város") kitüntető címet.

Megállapítható: a magyar-osztrák határ végül is részben közös megegyezéssel alakulhatott ki.

1923. január 1-ig területeket és falukat cseréltek ki – így legalább megőrződhetett az igazságosság látszata (lásd *31. térkép*).

HATÁRMÓDOSÍTÁSOK[F/21]

„Előzmények

1919. január 29-én a balassagyarmati polgárok Vizy Zsigmond százados katonáihoz csatlakozva fegyvert fogtak, s kiverték a megszálló cseheket, akik az Ipoly völgyében vezető vasútvonal megszerzésével, az alakuló Csehszlovákia határainak még délebbre tolásával próbálkoztak. Balassagyarmat ezzel kiérdemelte a *Civitas Fortissima,* azaz a „legbátrabb város" megtisztelő címet.

Kisebb módosítások

- 1920. augusztus 1-jén az őrségi Kerca határőrei a két falu felkelt népével összefogva kiűzték a szomszédos Szomoróc községet megszálló szerb–horvát–szlovén csapatokat. A fegyverrel kinyilvánított akarat eredményeként – hosszas tárgyalás után – 1922. február 9-én Szomoróc visszatérhetett Magyarországhoz. (A két falu 1943-ban Kercaszomor néven egyesült.)
- A Zala megyei Bödeháza és Zsitkóc között található Szentistvánlakot nem is említi a trianoni békeszerződés, valószínűleg tévedésből. Mivel közelebb fekszik a Magyarországnak ítélt Bödeházához, a határmegállapító bizottság döntése alapján Magyarországon maradt.
- Sopron az 1921-ben tartott népszavazás alapján a Magyarországhoz tartozás mellett döntött, ezzel néhány környező település is Magyarországhoz került. Sopron a döntésért a „leghűségesebb város" (Civitas Fidelissima) címet érdemelte ki.
- Az Ausztriának ítélt országrészben Vas vármegye szombathelyi járásában kitört zendülés, ill. tiltakozás nyomán tíz határmenti, németek és horvátok lakta falu – Felsőcsatár (egykor Alsó- és Felsőcsatár), Horvátlövő, Narda (egykor Kis- és Nagynarda), Ólmod, Pornóapáti, Szentpéterfa, Vaskeresztes (egykor Német- és Magyarkeresztes) – osztrák fennhatóság alatt megtartott népszavazás után 1923. január 10.

143 Az ún. „Rongyos Gárda" harcai és Lajtabánság kialakítása Prónay Pálnak köszönhetően a felkelők segítségével – nem pedig „banditákkal", ahogy az osztrák vagy a marxista szakirodalom írja – kényszeríttette ki a soproni népszavazást. Még az August Ernst *Geschichte des Burgenlandes [Burgenland története]* 1991-ben kiadott kötetben is – a 192. oldalon – egyik kép aláírása: „Magyar szabadharcosok (banditák) foglyul ejtett osztrák csendőröket kísérnek Kismartonban."

és március 9. között átkerült Magyarországhoz, Szentpéterfa ezzel kiérdemelte a „leghűségesebb magyar község" címet. Eredetileg Rendek (Liebing) és Rőtfalva (Rattersdorf) kerültek volna Magyarországhoz, de ezen községeket osztrák kérésre elcserélték Szentpéterfa és Ólmod községekre;

- Ausztria mellett nyilatkoztak Nagysároslak (Moschendorf), Karácsfa (Hagensdorf) és Lovászad (Luising) községek (Körmendi járás);
- 1924-ben Somoskőnek sikerült kiharcolnia, hogy Magyarországhoz tartozzon. A határt a falu dombján levő várfal alatt húzták meg. (A Magyarországnak ítélt Salgóbányára vezető egyetlen járható út ugyanis a Csehszlovákiának ítélt Somoskőújfalun és Somoskőn keresztül vezet.)
- Egy szatmári falu, Zajta a békeszerződés szerint Romániához tartozott. Gaál Lajos helyi iskolaigazgató, kántortanító észlelte, hogy a kihirdetett szerződés és a megállapodáson megrajzolt térkép nincs összhangban. Az ő diplomáciai készségének, kitartásának és lelki erejének köszönhetően a falu visszakerült Magyarországhoz."

https://hu.wikipedia.org/wiki/Trianoni_b%C3%A9keszerz%C5%91d%C3%A9s

- A háború után a kis gömöri falu, Susa lakói sem nyugodtak bele, hogy Csehszlovákiához kell tartozniuk. Abban, hogy 1922-ben megtartották a susai népszavazást, a falu bírójának, Léhi Gábornak volt oroszlánrésze. A ma Ózdhoz tartozó Susa 1922. október 20-án tért vissza Magyarországhoz."

Tiszai László: *A legbátrabb falu honvédő harca.* In *Nagy Magyarország,* 2009. augusztus, 15. o.

Trianon és Vállaj

„Vállaj egy sváb etnikumú településhálózat egyik községe, melynek fiai, lányai, kereskedői, vásározói, iparosai a rokon községekbe, városokba jártak. Így Nagykároly, Szatmár voltak az orientáló helyek leginkább.

Az első világháború elvesztése után az ANTANT hatalmak Határmegállapító Bizottsága a trianoni döntés alapján – talán a falu érdekében is – a többi sváb faluval együtt Vállajt is Romániához kívánta csatolni. A térképet nézve még a határ is egyenesebb lett volna talán. Reményi József leírásából kiderül, hogy a falu vezetése igen nagy és hatásos, könnyen elfogadható érvet adott a lakosságnak. Mindenki mondja azt, hogy Debrecenbe és Nyíregyházára járnak iskolába a gyerekeik, valamint Nyírbátorba és Mátészalkára viszik a termékeiket a piacra. Majd elérték a ténymegállapító bizottságnál, hogy a falu véleménye alapján döntsön a határ kijelölésénél. A közvélemény-kutatás alapján a bizottság a korábbi megfontolásai ellenére Vállajt Magyarországhoz tartozó községként határozta meg. (Gondoljunk Sopronra! Megkapta a leghűségesebb város nevet!) Vállaj népe itt döntött Magyarország mellett. Mivel fellebbezés a döntésről vállaji lakostól a témában nem volt, a határmegállapító bizottságnál nincs Vállajnak aktája (IV. B. 401/1922 levéltár)."

Kardos Dezső: *Vállaj község története.* Kiadja Vállaj Önkormányzata, 2000, 78–79. o.

ÖSSZEFOGLALÓ

Ország	Anyanyelv							
	magyar	német	szlovák	román	rutén	horvát	szerb	egyéb
Ausztriához	25 931	216 897	650	20	48	43 632	5	4 140
Csehszlovákiához	1 066 601	260 417	1 694 444	13 350	431 814	2 631	387	47 871
Lengyelországhoz	230	399	8 379		1	1		14 652
Romániához	1 661 838	564 763	31 029	2 829 380	20 485	1 967	52 022	95 852
az SZHSZ államhoz								
– az anyaországból	452 670	303 936	46 378	76 865	10 777	91 674	382 506	145 095
– Horvát-Szlavónország	105 826	134 078	21 613	846	8 317	1 639 157	644 955	67 841
– Szlovéniához	20 737	2 100	10	4	-	163		
Olaszországhoz	6 493	2 315	192	137	11	12 120	425	27 307
elszakított területek együtt	3 340 326	1 484 905	1 802 695	2 920 602	471 453	1 803 302	1 080 300	402 758
Trianoni Magyarország	6 730 986	554 630	165 285	28 434	1 134	41 980	26 171	66 497
Történelmi Magyarország	10 050 575	2 037 435	1 967 970	2 949 032	472 587	1 833 162	1 106 471	469 255

9. táblázat. *Az elcsatolt és megmaradt terület 1910. évi népességének anyanyelvi megoszlása az 1920. évi államhatárok szerint*

Lőkkös János: *Trianon számokban,* 284. o.

Ország	Terület km^2	%	Népesség 1910	Ebből Magyar %
Ausztriához	4020	1,23	291 323	8,90
Csehszlovákiához	61 633	18,94	3 517 515	30,32
Lengyelországhoz	589	0,18	23 662	0,97
Romániához	103 093	31,68	5 257 336	31,60

az SZHSZ államhoz				
– az anyaországból	20 551	6,31	1 509 901	29,98
– Horvát-Szlavónország	42 541	13,07	2 622 633	4,03
Olaszországhoz	21	0,00	49 000	13,25
elszakított területek együtt	232 448	71,43	13 271 370	25,01
A trianoni Magyarország	92 963	28,57	7 615 117	88.38
A történelmi Magyarország	325 411	100,00	20 886 487	48,11

10. táblázat. *Terület és népességveszteség*

Lőkkös János: *Trianon számokban,* 38. és 284. o.

Az érintettek megkérdezése nélkül más ország uralma alá juttattak az anyaországból 10 777 567 embert:

magyart	3 340 326	románt	2 919 756
szlovákot	1 781 072	németet	1 350 827
rutént	463 136	szerbet	435 345
egyéb	334 917	horvátot	152 188

Hogyan is mondta Wilson, az amerikai elnök?

> „Népek nem tolhatók egyik államból a másik államba, mintha azok csupán élettelen áruk vagy játékfigurák volnának."

Az elfoglalt területekről pedig elindult a magyar lakosság menekülése a maradék Magyarországra: Erdélyből 348 779, Felvidékről 106 841, Délvidékről 44 903 fő.
Összesen: 500 523 fő.

Munkám célja az volt, hogy összefoglalja a területveszteségek valódi okait és hogy áttekinthetővé tegye a területveszteség folyamatát, időrendi összefüggésben.

Az utolsó fejezettel lezárult Magyarország végleges felosztása és be is fejezhetném a dolgozatot, hisz sem gróf Apponyi Albert 1920. január 16-án elmondott beszéde, sem Lloyd George angol és Francesco Nitti olasz miniszterelnökök kezdeményezése a határok megváltoztatásáról 1920. március 3-án nem járt eredménnyel.

A határokat megváltoztatni lehetetlen volt, főleg a franciák, de a kis szövetségeseik ellenállása miatt is.

A következőkben mégis szeretném bemutatni azt, hogy Apponyinak sok mindenben igaza volt és azt, hogy a londoni külügyminiszterek ülésén Phillipe Berthelot francia vezértitkár és Allen Leeper brit diplomata (Seton-Watson barátja) milyen ellenszenvvel és „szakértelemmel" beszéltek a magyarokról.

Philippe Berthelot-ról Ormos Mária alapművéből idézek, ehhez a kitűnő összefoglalóhoz nincs és nem is lehet semmit hozzáfűzni. Allen Leeper a magyar küldöttség által beadott iratokra válaszol, ehhez a szöveghez megjegyzéseket fűztem: ahogyan én látom.

4. SZAKASZ: A MAGYAR DELEGÁCIÓ PÁRIZSBAN

A magyar békedelegáció gróf Apponyi Albert vezetésével január 5-én Párizsba utazik és január 7-én érkezett meg Neuilly-be, ahol a Château de Madridban szállásolják el őket, szigorú rendőri őrizet mellett. A jegyzékek kicserélése után 1920. január 16-án délután megengedik Apponyinak, hogy beszédet tartson Clemenceau, Lloyd George, Francesco Nitti miniszterelnök, Wallace amerikai és Matsui japán nagykövet előtt.[F/22]
Gróf Apponyi Albert 1920. január 16-án elhangzott beszédének teljes szövege:

„Igen tisztelt Elnök Úr, Uraim!

Engedjék meg, hogy még egyszer megköszönjem, hogy alkalmat adtak nekünk álláspontunk kifejtésére. Tulajdonképpen **szóbeli tárgyalást kívántam**, mert nézetem szerint ez az egyedüli eszköz, amely bennünket a megértéshez és az előttünk fekvő szövevényes kérdések helyes megismeréséhez vezethet. A Legfelsőbb Tanács azonban akaratát más irányban már megállapította, így meg kell ez előtt hajolnom. Elfogadom tehát az elém állított helyzetet, és hogy idejüket túlságosan igénybe ne vegyem, egyenesen a tárgyra térek át.
A mi szemünkben a tegnapot a mai naptól a békefeltételeknek hivatalos megismerése választja el. Érzem a felelősség roppant súlyát, amely reám nehezedik abban a pillanatban, amikor Magyarország részéről a békefeltételeket illetőleg az első szót kimondom. Nem tétovázom azonban és nyíltan kimondom, hogy **a békefeltételek, úgy, amint Önök szívesek voltak azokat nekünk átnyújtani, lényeges módosítás nélkül elfogadhatatlanok.** Tisztán látom azokat a veszélyeket és bajokat, amelyek a béke aláírásának megtagadásából származhatnak. Mégis, ha Magyarország abba a helyzetbe állíttatnék, hogy választania kellene ennek a békének elfogadása vagy visszautasítása között, úgy tulajdonképpen arra a kérdésre adna választ: helyes-e öngyilkosnak lennie, nehogy meghaljon.
Szerencsére még nem tartunk ilyen messze. Önök felszólítottak bennünket, hogy tegyük meg észrevételeinket. Ezek közül bátrak voltunk már egynéhányat a békefeltételek átvétele előtt átnyújtani. Meg

vagyunk győződve, hogy Önök a már átnyújtott és a jövőben átnyújtandó megjegyzéseinket a viszonyok nehézsége által követelt komolysággal és lelkiismeretességgel fogják áttanulmányozni. Reméljük tehát, hogy meg fogjuk győzni Önöket. Reméljük ezt annál is inkább, mert nem áll szándékunkban sem ma, sem később érzelmeinkkel kérkedni, vagy kizárólag azoknak az érdekeknek szempontjára helyezkedni, amelyeket feladatunk megvédelmezni. A legjobb akarattal iparkodunk keresni oly álláspontot, amely a kölcsönös megértést lehetővé teszi. És, Uraim! ezt az álláspontot már megtaláltuk. **Ez a nemzetközi igazságosságnak, a népek szabadságának nagy eszméje, amelyet a Szövetséges Hatalmak oly fennen hirdettek**, továbbá a béke közös nagy érdekei, az állandóság és Európa rekonstrukciója biztosítékainak keresése.

Ezeknek az elveknek és érdekeknek szempontjából vizsgáljuk meg a nekünk felajánlott béke feltételeit.

Nem titkolhatjuk el, mindenekelőtt megütközésünket a békefeltételek mérhetetlen szigorúsága felett. E megütközés könnyen megmagyarázható.

A többi háborút viselt nemzettel, Németországgal, Ausztriával és Bulgáriával kötött béke feltételei minden esetre szintén szigorúak. De közülük egyik sem tartalmazott a nemzet életére lényeges oly területi változtatásokat, mint azok, amelyeket velünk elfogadtatni akarnak.

Arról van szó, hogy Magyarország elveszítse területének kétharmad, népességének majdnem kétharmad részét, és hogy a megmaradt Magyarországtól a gazdasági fejlődés majdnem összes feltételei megvonassanak. Mert az ország e szerencsétlen középső része, elszakítva határaitól, meg lenne fosztva szén-, érc- és sóbányáinak legnagyobb részétől, épületfájától, olajától, földgázforrásaitól, munkaerejének jó részétől, alpesi legelőitől, amelyek marhaállományát táplálták; ez a szerencsétlen középső rész, mint mondottam, meg lenne fosztva a gazdasági fejlődés minden forrásától és eszközétől, ugyanakkor, amikor azt kívánják tőle, hogy többet termeljen. Ily nehéz és különös helyzet előtt állva, kérdezzük, hogy a fent említett elvek és érdekek mely szempontja váltotta ki ezt a különös szigorúságot Magyarországgal szemben?

Talán az ítélkezés ténye lenne ez Magyarországgal szemben?

Önök, Uraim, akiket a győzelem a bírói székhez juttatott, önök kimondották egykori ellenségeiknek, a Központi Hatalmaknak bűnösségét, és elhatározták, hogy a háború következményeit a felelősökre hárítják. Legyen így; de akkor, azt hiszem, hogy a fokozat megállapításánál a bűnösség fokával arányban kellene eljárni, és **mivel Magyarországot sújtják a legszigorúbb és létét leginkább veszélyeztető feltételekkel, úgy azt lehetne hinni, hogy éppen ő az, aki az összes nemzetek közül a legbűnösebb.**

Uraim! Anélkül, hogy e kérdés részleteibe bocsátkoznék, hiszen ezt benyújtandó okmányaink fogják megtenni, ki kell jelentenem, hogy ezt az ítéletet nem lehet kimondani oly nemzet fölött, amely abban a pillanatban, amidőn a háború kitört, **nem bírt teljes függetlenséggel és legfeljebb csak befolyást gyakorolhatott az Osztrák–Magyar Monarchia ügyeire, és amely nemzet, ezt mint a legutóbb nyilvánosságra hozott okmányok bizonyítják, fel is használta arra, hogy helytelenítse azokat a lépéseket, amelyeknek a háborút elő kellett idézniök.**

Nem hiszem továbbá, hogy ítélettel állunk szemben, mert hiszen az ítélet oly eljárást tételez fel, amelyben a felek egyforma körülmények között hallgattatnak meg és egyformán tudják érveiket érvényre juttatni. Magyarországot azonban mindeddig nem hallgatták meg; **lehetetlen tehát, hogy a békefeltételek ítélet jellegével bírjanak.**

Vagy talán a nemzetközi igazságosság elvének oly alkalmazásáról van szó, amelynek célja a poliglott államalakulatok helyett, amelyek közé Magyarország is tartozik, oly új alakulatokat létrehozni, amelyek igazságosabban oldják meg a területi kérdést a különböző nemzetiségek között, és amelyek hatásosabban biztosítják azok szabadságát? Ha a tényeket tekintem, úgy kénytelen vagyok kételkedni, hogy ez a törekvés eredményezte a kérdés ily módon való megoldását.

Mindenekelőtt a Magyarországtól elszakítandó 11 000 000 léleknek 35%-a magyar, amely három és félmilliót jelent akkor is, ha a mi érdekeinkre legkedvezőtlenebb számítást vesszük is alapul. Elszakítanak még a békefeltételek körülbelül egy és egynegyed millió németet, ami a magyarság százalékszámával együtt az egésznek 45%-át jelenti. Ezekre nézve a nemzetiségi elv ilyen alkalmazási módja nem előnyt, hanem a szenvedések sorát jelentené. Ha feltesszük tehát – amitől távol állok –, hogy a nemzetiségi elv alkalmazása a fennmaradó 55%-ra nézve előnyösebb állapotot teremtene, mint a történelmi Magyarországon, még mindig az elszakítandó népesség majdnem felére nézve ez az elv nem vonatkozhatik, vagy ha vonatkozik, úgy fordított értelemben. Nézetem szerint pedig, **ha elvekről van szó, úgy azokat egyenlő módon kell alkalmazni mindazokra, akiket a szerződés rendelkezései érintenek.**

Menjünk azonban tovább és tekintsük a Magyarország romjain megnövekedett államokat. **Megállapíthatjuk, hogy faji szempontból ezek is éppen úgy, vagy talán még jobban részekre lesznek darabolva, mint az egykori Magyarország.**

Nem célom Önöket, Uraim, kifárasztani azoknak az adatoknak felsorolásával, amelyeket az e kérdésben benyújtandó okmányaink különben is tartalmazni fognak. Addig is azonban, amíg ezeket megismerhetik, kérem Önöket, fogadják el állításaimat, hogy követhessék következtetéseimet, amelyeket levezetni bátor leszek.

Nem látom be, hogy a nemzetiségi elv, a nemzeti egység elve nyerne ezáltal a feldarabolás által. Egyetlen következménye volna ennek, amelyet bátor leszek megemlíteni, anélkül, hogy bárkivel szemben is támadó szándékom lenne. Csak egyszerűen megállapítani kívánom azt a tényt, hogy e **következmény a nemzeti hegemóniának átruházása volna oly fajokra, amelyek jelenleg többnyire alacsonyabb kulturális fokon állanak.**

Következtetésem igazolására egy pár számadatot idézek.

A magyarságnál az írni és olvasni tudók arányszáma megközelíti a 80%-ot; a magyarországi németeknél a 82%-ot; a románoknál a 33%-ot; a szerbeknél az 59 és egynéhány tizedet, majdnem a 60%-ot.

Ha a felsőbb társadalmi osztályokat tekintjük és számításba vesszük azokat, akik gimnáziumot végeztek és letették azt a vizsgát, amely Franciaországban a baccalaureat-nak felel meg, úgy megállapíthatjuk, hogy a magyarok arányszáma azok között, akik ily tanulmányokat végeztek, vagy az érettséginek megfelelő képzettséget értek el, 84%, jóllehet a magyarok az összes népességnek csak 54,5%-át teszik; a románok arányszáma az ily tanulmányokat végzettek között 4%, pedig az egész népesség 16%-át alkotják; a szerbeké 1%, jóllehet számuk az egész népesség 2,5%-a.

Ismétlem, hogy ez a megjegyzésem nem bír senkivel szemben bántó éllel. Ennek a helyzetnek egyedüli oka, hogy ezek a szomszédos népek történelmük szerencsétlen eseményei folytán később léptek be a művelt népek családjába, mint mi. A tény azonban tagadhatatlan. Nézetem szerint azonban a nemzeti hegemóniának egy alacsonyabb kulturális fokra való átruházása nem közömbös az emberiség nagy kulturális érdekei szempontjából. Ebben az irányban már most vannak bizonyítékaink. Szomszédaink, akik területünk egy részére törnek, már legalább egy éve hatalmukba kerítették azokat; a fegyverszüneti szerződés értelmében joguk lett volna ezeknek a területeknek katonai megszállására, de ők kisajátították a kormányzás egész gépezetét. Ennek látjuk már a következményeit. Külön okmányban fogjuk bemutatni, hogy ez alatt az egy év alatt mily nagy kulturális értékek romboltattak le. Látni fogják, Uraim, ezekben az okmányokban, hogy két egyetemünk, amelyek a kultúra legmagasabb fokán állanak, a kolozsvári, a magyar kultúra egyik régi székhelye és az újabbkeletű pozsonyi egyetem, tönkretétettek. A tanárok elűzettek, és szeretném, ha megtudnák Önök, hogy kiket ültettek a helyükbe. Felhívom Önöket, hogy küldjenek ki tudósokból álló bizottságokat, hogy a való helyzetet megismerjék, és hogy az összehasonlítást megtehessék. Lehetetlen, hogy ezek az egyetemek és ezek a tanári karok, amelyeknek történelme a messze múltba visszanyúlik, és amelyek most megsemmisíttettek, pótolhatók legyenek a megszálló nemzetek szellemi erőtartalékaiból. Ezek a nagy kulturális intézmények belátható időben nem pótolhatók.

Hasonló a helyzet az egész közigazgatási gépezetnél és a tanítótestület mindegyik fokánál.
Csupán a román megszállott területeken több mint kétszázezer gyermek az utca porában nevelődik a tanítóhiány folytán, mivel a magyar tanítók kiutasíttattak és pótolni őket nem bírják.
Uraim! Azt hiszem, hogy az emberiség nagy érdekei szempontjából nem lehet sem közömbösen, sem megelégedettséggel szemlélni azt a körülményt, hogy a nemzeti hegemónia oly fajokra száll át, amelyek, ha a legjobb reménységgel kecsegtetnek is a jövőre nézve, de ma még a kultúra alacsony fokán állanak.
Láttuk már, hogy a szigor, amellyel Magyarországot sújtják, nem eredhet az ítélkezés tényéből.
Láttuk, hogy a nemzetiségi elv sem nyerne ezáltal semmit.
Talán akkor oly szándékkal állunk szemben, amely a népek szabadságának eszméjét követi?
Úgy látszik, hogy ennek a szándéknak kiinduló pontja az a feltevés, amely szerint Magyarország idegen nyelvű lakosai szívesebben tartoznának oly államhoz, amelyben az államfenntartó elemet fajrokonaik alkotják, mint Magyarországhoz, ahol a magyar hegemónia érvényesül.
Ez azonban csak feltevés; és ha a feltevések útjára léptünk, úgy bátor vagyok megjegyezni, hogy e feltevés fordított értelemben alkalmazható arra a 45% magyarra és németre, akik most egy új államhoz csatoltatnak, és kikről feltehető, hogy szívesebben maradnának a magyar állam polgárai. Ez az okoskodás nem jelentene mást, minthogy az előnyöket a másik oldalra helyezzük. De miért induljunk ki sejtésekből, és miért helyezkedjünk feltevésekre, amikor a valóság megállapítására rendelkezésünkre áll az eszköz, egyszerű, de egyetlen eszköz, amelynek alkalmazását hangosan követeljük, hogy e kérdésben tisztán lássunk. És ez az eszköz a népszavazás.
Amidőn ezt követeljük, hivatkozunk Wilson elnök úr által oly kiválóan szavakba öntött nagy eszmére, amely szerint az embereknek egyetlen kapcsolata, az államok lakosságának egyetlen része sem helyezhető akarata, megkérdezése nélkül, mint valami marhanyáj, egy idegen állam fennhatósága alá. Ennek a nagy eszmének nevében, amely különben az erkölcsi alapon nyugvó egészséges emberi felfogásnak egy axiómája, **követeljük a népszavazást hazánk azon részeire vonatkozólag, amelyeket tőlünk most elszakítani akarnak. Kijelentem, hogy előre is alávetjük magunkat e népszavazás eredményének, bármi legyen is az.** Természetesen követeljük, hogy a népszavazás olyan körülmények között tartassék meg, hogy annak szabadsága biztosítva legyen.
A népszavazás annál is inkább szükséges, mivel a Nemzetgyűlés, amely végső fokban hivatott a javasolt békefeltételek fölött dönteni, csonka lesz. A megszállt területek lakói nem lesznek itt képviselve. Nincsen olyan kormány vagy Nemzetgyűlés, amely jogi vagy erkölcsi szempontból jogosult volna dönteni azoknak sorsa fölött, akik ott képviselve nincsenek. Különben a békeszerződés e tekintetben oly kifejezéseket tartalmaz, amelyekben e nehézség sejtelme rejlik. »Magyarország a maga részéről lemond, amennyiben számot tarthatna...«; ezek körülbelül a békeszerződés szavai. Valóban nem érezzük magunkat feljogosítva oly határozatok hozatalára, amelyek akár jogi, akár morális kötelezettségeket rónának a lakosságnak arra a részére is, amely a Nemzetgyűlésben képviselve nem lesz.
Maga az eszme kívánja, hogy ezt a követelésünket a Békekonferencia elé terjesszük. Ha egykori területünk, a történelmi Magyarország érdekében felhozandó érveink az önök szemében nem lesznek eléggé döntőek, úgy azt javasoljuk, hogy kérdezzük meg az érdekelt népességet. Előre is alávetjük magunkat ítéletüknek.
Ha pedig mi ezt az álláspontot foglaljuk el, és ha ellenfeleink követeléseiket és aspirációikat nem merik a nép ítélete alá bocsátani, úgy vajon kinek a javára szól a föltevés?
Még egy szempontból vehetjük tekintetbe a népek önrendelkezési jogát. Megkockáztatható volna az az állítás, hogy talán a nemzeti kisebbségek jogai hatásosabban lennének biztosítva az új államok területén, mint ahogyan Magyarországon voltak.
Ez alkalommal nem akarok védőbeszédet tartani azon eljárás fölött, amelyet Magyarországon a nem magyar fajok állítólagos elnyomása tekintetében követtek**. Csak annak állítására szorítkozom, hogy**

nagyon örülnénk, ha a tőlünk elszakított területeken magyar testvéreink ugyanazon jogoknak és előnyökben birtokában lennének, amellyel Magyarország nem magyar ajkú polgárai bírtak.

Erre a kérdésre lesz alkalmunk még visszatérni. Ebben a pillanatban nem vagyok hivatva erről beszélni, már csak azért sem, mivel nem állanak rendelkezésemre a nélkülözhetetlen okmányok. De kész vagyok bármikor és bárkivel szemben e kérdést behatóan megvitatni. Állíthatom azonban, hogy ha az egykori Magyarország nemzetiségi politikája még annál is rosszabb lett volna, mint azt legelkeseredettebb ellenségeink állították, még akkor is jobb annál a helyzetnél, amelyet szomszédaink és csapataik a megszállt területen teremtettek.

Elő fogunk terjeszteni, Uraim, egy egész sorozat okmányt, különösen azokra a tényekre vonatkozólag, amelyek Erdélyben történtek. Szigorúan megvizsgáltuk az összes jelentéseket, amelyek e tekintetben beérkeztek, és jóllehet ezeknek az okmányoknak hitelességét az erdélyi három keresztény egyház, a katholikus, kálvinista és az unitárius egyház vezetői erősítik meg, még sem kívánjuk – nem kívánhatjuk –, hogy puszta állításunknak hitelt adjanak, mert hiszen szavaink ellentétben állanak más oldalról származó nyilatkozatokkal. Kérjük azonban Önöket, hogy vizsgálják meg a helyszínen a történteket, küldjenek ki a végső döntés előtt a helyszínére szakemberekből álló bizottságot, hogy meggyőződhessenek azokról a tényekről, amelyek az említett területen végbemennek. Egyedül mi követeljük, Uraim, hogy a helyzetet borító homály eloszlattassék, egyedül mi törekszünk oly döntésekre, amelyek a kérdés helyes ismeretéből fakadnak.

Kérjük még továbbá azt is, hogy abban a végső esetben, ha terület-változtatásokat fognak reánk kényszeríteni, a nemzetiségi kisebbségek jogainak védelme hatásosabban és részletesebben biztosíttassék, mint azt a nekünk átnyújtott békejavaslat tervbe veszi. A mi meggyőződésünk szerint a tervbe vett biztosítékok elégtelenek. Erősebb biztosítékokat kívánunk, amelyeket a Magyarország területén megmaradó idegen ajkú lakosokkal szemben mi is készek vagyunk alkalmazni. E tekintetben meghatalmazottjaikkal már teljes egyetértésre jutottunk. Azt hisszük azonban, hogy szomszédainknál erőteljesebb biztosítékok elérése nehézségekbe fog ütközni, mert hiszen elfogultságuk fajtestvéreikkel szemben ismeretes. A múlt tanulságai is kényszerítenek bennünket arra a feltevésre, hogy e kérdésben szívós ellenállásra fogunk találni. A román csapatoknak a demarkációs vonalra való visszavonása tekintetében, amelyet több ízben kértünk, és amelyet kormányunk a békedelegáció Párizsba való kiküldésének feltételévé tett, a Szövetséges Hatalmak oly erélyesen léptek fel a román kormánynál, hogy lehetetlennek látszott, hogy ne teljesítsék a Szövetséges Hatalmak követelését. És mégis így történt. Azt hiszem, megértik tehát Uraim, aggodalmainkat testvéreinket illetőleg, ha ők ezen idegen uralom alá kerülnének.

Sorra vettem, Uraim, az elveket, amelyek a békefeltételek megállapításánál számba jöhetnek és megállapíthatom, hogy nem tudtam a nemzetközi igazságosság, a nemzetiségi és a népek szabadsága elvének oly alkalmazását megtalálni, amely a nekünk felajánlott béke indító okait kellőleg megvilágította volna. Talán a fejtegetéseim bevezetésében már említett érdekek, a béke nagy érdekei, az állandóság és Európa rekonstrukciója sugallták őket?

Uraim! A magyar probléma az általános problémának nem oly kis része, mint azt a statisztika nyers számaiból következtetni lehetne.

Ez a terület, amely Magyarországot alkotja, és amely jogilag ma is Magyarország, századokon át rendkívül fontos szerepet játszott Európában, különösen Közép-Európában a béke és a biztonság fenntartása tekintetében. A magyar honfoglalást és a magyaroknak a keresztény hitre való áttérését megelőző évszázadokban hiányzott itt a nyugalom és a biztonság. Közép-Európa a legkülönbözőbb barbár népek támadásainak volt kitéve. A biztonság csak ettől a pillanattól fogva állt fenn, amikor a magyar védővonal kialakult. Az állandóság és a béke általános szempontjaiból rendkívül fontos, hogy a zavarok kelet-európai főfészke ne nyerjen tért és ne terjeszkedjék ki Európa szívéig. A történelmi fejlődésnek azonban gátat vetett a Balkán-félszigeten a török hódítás és így az egyensúly ott nem állott helyre. Adja az Ég, hogy ez mielőbb bekövetkezzen. De ma rendkívül fontos, hogy e zavarok, amelyek Európa békéjét oly

sokszor háborították meg, és amelyek bennünket már több ízben a háború küszöbére sodortak, onnan ne terjedhessenek tovább.

A történelmi Magyarország töltötte be azt a feladatot, hogy oly államot tartva fenn, amelyben egyensúly és biztonság uralkodott, megvédte Európát a keletről fenyegető közvetlen veszedelmek elől. Ezt a hivatását tíz századon át töltötte be és erre egyedül organikus egysége képesítette. Idézem a nagy francia geográfusnak, Reclus Elisének szavait, amelyek szerint ez az ország oly tökéletes földrajzi egység, amely Európában egyedül áll. Folyóik és völgyeik rendszere, amelyek a határokról kiindulva a középpont felé törekszenek, oly egységet alkotnak, amely csak egységes hatalom által kormányozható. Részeinek gazdasági függése szintén a legteljesebb, miután a közép hatalmas gazdasági üzemet alkot, a szélek tartalmazzák pedig mindazt az anyagot, amire a gazdasági fejlődés szempontjából szükség van.

A történelmi Magyarország tehát Európában egyedülálló természetes földrajzi és gazdasági egységgel rendelkezik. Területén sehol sem húzhatók természetes határok és egyetlen részét sem lehet elszakítani anélkül, hogy a többiek ezt meg ne szenvedjék. Ez az oka annak, hogy a történelem tíz századon át megőrizte ezt az egységet. Önök visszautasíthatják a történelem szavait mint elvet egy jogi konstrukció megépítésénél, de a történelem tanúságát, amelyet az ezeréven át hangoztatott, figyelembe kell venniök. Nem véletlen, hanem a természet szavai beszélnek itt. Magyarország az organikus egység minden feltételével rendelkezik, egyet kivéve, és ez a faji egység. De azok az államok, amelyeket a békeszerződés értelmében Magyarország romjain építenének fel, szintén nem rendelkeznének a faji egységgel. **Az anyanyelv egysége hiányzott egyedül Magyarországon az egység feltételei közül, és hozzáteszem, hogy az alakítandó új államok az egység egyetlen alapelvével sem fognak bírni**. Az alakítandó új államok átvágnák a földrajz természetes határait, megakadályoznák a hasznos belső vándorlást, amely a munkást a kedvezőbb munkaalkalmak felé irányítja; megszakítanák a tradíció fonalait, amelyek a századokon át együttélőket közös mentalitásban egyesítették, akik ugyanazon eseményeket, ugyanazt a dicsőséget, fejlődést és ugyanazokat a szenvedéseket élték át. Jogosult-e a félelmünk tehát, hogy itt az állandóságnak kipróbált oszlopa helyett a nyugtalanságnak újabb fészkei fognak keletkezni? Nem szabad magunkat illúziókban ringatnunk. Ezeket az új alakulatokat az irredentizmus aknázná alá, sokkal veszedelmesebb formában, mint azt Magyarországon egyesek fölfedezni vélték. Ez a mozgalom, ha létezett is Magyarországon a műveltebb osztály egy részénél, a nép nagy tömegeit sohasem hatotta át. Az új alakulatokat azonban oly nemzetek irredentizmusa aknázná alá, amelyek nemcsak idegen hatalom uralmát éreznék, de az övékénél alacsonyabb kultúrájú nemzet hegemóniáját is. És itt organikus lehetetlenséget kell megállapítanunk. Mindenesetre feltételezhetjük, hogy még egy magasabb kulturális fokon álló nemzetiségi kisebbség is képes a hegemónia gyakorlására egy alacsonyabb fokon álló többséggel szemben, de hogy egy alacsonyabb kulturális fejlettséggel bíró kisebbség, vagy egy igen csekély többség hegemóniával bírhasson, elérhesse a felsőbbség önkéntes elismerését és a morális egybeolvadást egy magasabb kulturális fokot elért nemzetiséggel szemben, ez, Uraim, organikus lehetetlenség.

Előszeretettel vádolnak meg bennünket azzal a szándékkal, hogy a kérdések nekünk nem tetsző elintézését erőszakkal fogjuk megváltoztatni. Távol állunk, Uraim, az ily kalandos tervektől. Mi reményeinket az igazságnak és azoknak az elveknek morális erejére alapítjuk, amelyekre támaszkodunk, és amit nem tudunk elérni ma, annak megvalósulását a Népek Szövetségének békés akciójától várjuk, amelynek egyik feladata lesz orvosolni azokat a nemzetközi helyzeteket, amelyek a béke fennmaradását veszélyeztethetnék. Ezt kijelentem, nehogy szavaimban gyermekes és fölösleges fenyegetést lássanak. De kijelentem azt is Uraim, hogy olyan mesterkélt rendelkezésekkel, mint amilyeneket a békeszerződés tartalmaz, Európa ennek az általános béke szempontjából oly fontos és sokat szenvedett részében alig lehetséges békés politikai helyzetet teremteni. Közép-Európát a keletről jövő veszedelmekkel szemben egyedül a történelmi magyar terület stabilitása tudja megőrizni.

Európának szüksége van gazdasági rekonstrukcióra. A gazdasági fejlődést azonban az új alakulatok bizonyára meg fogják gátolni. Ez a körülmény a megmaradt Magyarországon szükségképpen be fog

következni. De hasonló lesz a helyzet az elszakított részeken is. E területek alacsonyabb kultúrájú nép alacsonyabb fokú adminisztrációja alá rendelve, elszakítva ennek az organikus egységnek többi részeitől, amelyekkel kapcsolatban újból virágzásnak indulhatnának, a stagnálásra, vagy valószínűleg a visszaesésre vannak kárhoztatva.

Európának szüksége van szociális békére, önök jobban ismerik azokat a veszélyeket, amelyek ezt a békét fenyegetik, önök jobban tudják mint én, hogy a háború következményei megzavarták és egyensúlyából vetették ki a gazdasági élet szellemét és feltételeit. A múlt szomorú tapasztalataiból tudjuk, hogy a felforgató elemek sikerei mind annak a következményei, ami aláásta a társadalom morális erejét, tehát mind annak, ami meggyöngítené a nemzeti érzést és előidézte a munkanélküliség nyomorát. Ha Európának ebben a részében, amely még mindig közel áll a bolsevizmus égő fészkéhez, megnehezítik a munka feltételeit, megnehezítik a munka újból való megkezdését, ezáltal csak a társadalmi béke veszélyei nyernek újabb tápot. Védővonalak tehetetlenek a járványok, különösen a morális járványok ellen.

Mindezekkel a teóriákkal szemben Önök felhozhatják mint döntő tényezőt, a győzelmet és a győzők jogait. Elismerjük ezeket, Uraim. Elég reálisan gondolkozunk politikai kérdésekben, hogy ezzel a tényezővel kellőképpen számoljunk. **Ismerjük tartozásunkat a győzelemmel szemben. Készek vagyunk vereségünk váltságdíját megfizetni. De ez lenne az újjáépítésnek egyedüli elve? Az erőszak volna az egyedüli alapja az építésnek? Az anyagi erőszak lenne az egyedüli fenntartó eleme annak a konstrukciónak, amely összeomlóban van, mielőtt az építés befejeződött volna? Európa jövője igen szomorú lesz ebben az esetben.** Nem hisszük, Uraim, hogy a győztes hatalmaknak ez volna a mentalitása; ezeket az elveket nem találjuk meg azokban a nyilatkozatokban, amelyekben Önök megállapították azokat az eszméket, amelyeknek győzelméért harcoltak, és amelyekben megjelölték a háború céljait.

Ismétlem, nem hisszük, hogy ez volna a győzelmes nagy nemzetek mentalitása. Ne vegyék rossz néven, hogy a most győzelmes Franciaországon, Anglián és Olaszországon túl meglássam a körvonalait annak a másik Franciaországnak, amely mindig a nagylelkű törekvéseknek előőrse és a nagy eszméknek szócsöve volt, annak a másik Angliának, a politikai szabadságok szülőanyjának, és annak az Olaszországnak, amely a reneszánsznak, a művészeteknek és a szellemi fejlődésnek bölcsője volt. És ha duzzogás nélkül ismerem el a győző jogát, úgy azzal a másik Franciaországgal, Angliával és Olaszországgal szemben egész másképp érzek; hálával hajlok meg előttük és szívesen fogadom el őket mestereinkül és nevelőinkül. Engedjék meg, Uraim, hogy azt tanácsoljam; ne veszélyeztessék örökségüknek ezt a legjobb részét, ezt az erkölcsi fölényt, amelyre Önöknek joguk van, az erőszak fegyverének alkalmazásával, amely ma az Önök kezében van, de amelyet holnap más ragadhat meg, míg amaz megmarad.

Bízva ezeknek az eszméknek erejében, a bennünket környező minden nehézség, minden rosszakarat és minden akadály dacára, amelyeket utunkon felhalmozni iparkodnak, bizalommal lépünk arra az útra, amely végre megnyílt előttünk, hogy részt vehessünk a béke munkájában; és tesszük ezt a legteljesebb jóhiszeműséggel. Bízunk azoknak az eszméknek őszinteségében, amelyeket Önök kijelentettek. Jogtalanság volna Önökkel szemben másképpen gondolkoznunk; bízunk az erkölcsi tényezők erejében, amelyekkel ügyünket azonosítjuk, és kívánom Önöknek, Uraim, hogy a győztes fegyvereknek dicsőségét szárnyalja túl a béke megteremtésének dicsősége, amellyel önök az egész emberiséget megajándékozzák.

Csak egy pár szót kívánok még, Uraim, némely részletkérdést illetőleg megjegyezni.

Beláthatják, hogy nem térhettem ki a nekünk felajánlott béke részletes tárgyalására. Egyedül a területi kérdéssel foglalkoztam, mert ez a kérdés magában foglalja a többieket. Fel szeretném hívni azonban figyelmüket még egynéhány pontra, amelyeknek megoldása nézetem szerint rendkívül sürgős.

Mindenekelőtt a humanizmusnak egyik kérdése, a hadifoglyoknak kérdése áll előttünk.

A békeszerződés szavai szerint a hadifoglyok hazaszállítása csak a béke ratifikációja után történik meg. Kérem Önöket, Uraim, ne vegyenek tekintetbe egy formalizmust, amely miatt annyi ártatlan család szenvedhetne.

A szerencsétlen szibériai hadifoglyok ügyében külön beadvánnyal fordultunk a Legfelsőbb Tanácshoz. Ennek a kérdésnek megoldásánál hivatkozom az Önök emberies érzésére; oly érzések ezek, amelyeknek, még háborús időben is, fölötte kell állnia a politikának. Még egy megjegyzést kívánok tenni a pénzügyi határozatokra vonatkozólag.

Nézetem szerint a békeszerződés nem veszi eléggé figyelembe Magyarország különleges helyzetét. Magyarországnak két forradalmat, a bolsevizmus négyhónapos dühöngését és több hónapos román megszállást kellett átélnie. Ily körülmények között lehetetlen, hogy a szerződés által tervbe vett pénzügyi és gazdasági határozatokat végre tudjuk hajtani. Ha a győztes hatalmak polgárai által részünkre folyósított hitelek a béke aláírásának pillanatában – mint ezt a javaslat kimondja – felmondhatók lesznek, ez a fizetőképtelenséget, a csődöt jelenti, amelynek visszahatását kétségkívül a győztes hatalmak éreznék. Elismerem, hogy sok hitelezőnk van az Önök országaiban. A hitelek visszafizethetők lesznek, ha erre nekünk időt engedélyeznek, de nem lesznek visszafizethetők, ha azonnal követelik azokat tőlünk.

Azt követelik továbbá tőlünk – és ez is igazolja, hogy mennyire célravezetőbb lett volna bennünket előzőleg meghallgatni –, hogy mi Ausztriának vasércet szállítsunk. Mivel magunk is abban a helyzetben vagyunk, hogy ércet kell importálnunk, ezt a rendelkezést nem tudjuk teljesíteni.

Hasonló a helyzet az épületfa tekintetében.

Ezekre a részletekre nézve kérem az Önök jóakaratú megfontolását, amelyet már az Önök képviselői részünkre kilátásba helyeztek.

Mielőtt szavaimat befejezném, hálásan köszönöm, Uraim, hogy alkalmat adtak nekem álláspontomnak élőszóval való kifejtésére, és hogy beszédemet oly jóakaratú és állandó figyelemmel kísérték."

Gerő András (szerk.): *Sorsdöntések,* 153–162. o. és http://www.trianon.hu/keret.phtml?/trianon/tria1920/apponyi.phtml

Idézet Benda Jenő *A béke kálvária útján* című könyvéből:

„És most következik az ülés legérdekesebb és talán legfontosabb epizódja, amely azt mutatja, hogy ha az antanturak érdeklődése elsősorban Apponyi szónoki bravúrjára vonatkozott is, ennek a kivételes beszélő talentumnak a maga ékesszólásával sikerült figyelmet ébreszteni a magyarság létproblémái iránt.

Apponyi beszédében fájdalmasan emlékezett meg arról a három és félmillió magyarról, akit tőlünk elszakítanak, cseh és román rabságra adnak. Nyomban ez után a rész után Lloyd George néhány szót írt egy papírszeletre, hátrahajolt a titkárjához és jelt adott neki. A titkár egy ugrással mellette termett, Lloyd George átadta neki a papírszeletet. A titkár fogta és odavitte Clémenceau-hoz. Clémenceau egy kicsit csodálkozó arccal fogadta a szokatlan postát, jó messze eltartotta magától, megnézte, azután fogta az okuláréját, föltette, és az írást elolvasta. Először megütődve hátrakapta a fejét, azután a száját biggyesztette, majd egy kis habozás után Lloyd George-ra nézett és bólintott a fejével.

A cédulán, úgy látszik, ilyesmit üzent Lloyd Georges Clémenceau-nak: »Beszélni kívánok gróf Apponyival!« Mert amikor Apponyi befejezte mondanivalóját, Clémenceau egészen váratlanul ezt mondotta:

– Van-e valaki, aki kérdezni óhajtana valamit gróf Apponyi úrtól? – És Lloyd George felé fordult.

– Yes, I would like [Igen, én szeretnék!] – hangzott egyszerre a Lloyd George hangja. Azután Apponyi felé fordult: – A Magyarország számára kijelölt határokon túl laknak-e egy tömbben magyarok?

– Bocsánatot kérek, nem hallom jól! – felelte Apponyi, fogta az asztalától jobbra gazdátlanul álló széket, odavitte Lloyd George asztalához, és leült.

– Kérem, most! – mondta Lloyd George-nak. Lloyd George megismételte a kérdést.

– Oh, igen – felelte Apponyi –, sőt ezt térképen is bemutathatom!

Azzal visszament az asztalához, a sárga táskából kivette gróf Teleki Pálnak a maga nemében páratlan nemzetiségi térképét, és kiterítette Lloyd George elé az asztalra. Erre a térképre kék ceruzával már rá volt rajzolva az antant akarata szerint való határ. [...]

[...] Lloyd George érdeklődve hajolt a kiterített térkép fölé. Lord Curzon is közelebb húzódott. Nitti fölállt a helyéről, és szintén a térkép fölé hajolt.
A titkárok is csoportosultak, és illendő távolságból kíváncsiskodtak. Macui, a kis termetű japán is közeledett, nyújtogatta a nyakát, hogy valamit meglásson, a Nitti széles háta azonban minden kilátást elfogott előle. Apponyi elkezdte részletesen megmagyarázni a térképet. Clemenceau pár percig a helyéről figyelte mindezt, azután maga is fölállt, és odalépett Apponyi mellé, aki egymás után mutatott rá a Csallóközben, Ruszka-Krajnában, Erdélyben, Arad környékén, a Bácskában rekedt nagy vörös foltokra: a magyar nemzettest vérző sebeire. [Lásd *32. térkép*.]
– És ezeket az adatokat önök dokumentumokkal is tudják igazolni? – kérdezte Lloyd George.
– Természetesen! – felelte Apponyi. – Ezt az igazolást meg méltóztatik találni a már eddig beadott jegyzékeinkben is, a jövőben azonban még több bizonyítékkal kívánunk szolgálni!
Apponyi végül fölajánlotta Lloyd George-nak a térképet, amit Lloyd George örömmel elfogadott. A nagyhatalmak többi képviselőjének holnap reggel fognak szétküldözni hasonló térképeket.
A magyar urak ennek a végső jelenetnek a hatása alatt tértek vissza a Château de Madridba.
Vajon ma éjjel miről fogok álmodni: Az angol becsületről s az angol igazságérzésről, amelyik egyszerre tudatára ébred annak a gazságnak, amit itt egy művelt, szorgalmas, tehetséges nemzet ellen akarnak elkövetni? Egy erős kézről, amelyik visszavezeti hozzánk az új határral tőlünk elzárt magyar véreinket, újra Magyarországot csinál a szülőföldünkből, ahol most idegen hordák garázdálkodnak?
Nem. Erről nem szabad nekünk álmodnunk. Ez túlságosan szép volna. Ma pedig a rózsás álmok még veszélyesek, mert valószínű, hogy nyomukban jár a kiábrándulás."[144]

Benda Jenő: *A béke kálváriaútján.* Pro Minoritate Alapítvány, Budapest, 2013, 63–64. o.

A beszéd elhangzása Apponyi Albert[145] szűk körű hallgatóságának egy részére ugyan mély benyomást gyakorolt, különösen Lloyd Georgra és Francesco Nittire. Ők azután 1920. március 3-án a külügyminiszterek londoni ülésén felvetették a határrevíziót (lásd a következő fejezetet), de a már korábban kijelölt határok módosítására esélye és hatása nem volt.

ÉSZREVÉTELEK APPONYI BESZÉDÉHEZ:
I. Apponyi rámutat arra, hogy a kijelölt új határok majdnem három és fél millió magyart elcsatolnak:

„Mindenekelőtt a Magyarországtól elszakítandó 11 000 000 lélekszámnak 35%-a magyar, ami majd három és fél millió főt jelent akkor is, ha a magyar érdekekre legkedvezőtlenebb számítást vesszük alapul."

II. Apponyi hangsúlyozza, hogy a népesség mindegyik államalakulatban heterogén lesz, még inkább heterogének, mint Magyarország lakossága:

„Menjünk azonban tovább és tekintsük a Magyarország romjain meg növekedett államokat. Megállapíthatjuk, hogy faji szempontból ezek is éppen úgy, vagy talán még jobban részekre lesznek darabolva, mint az egykori Magyarország."

Íme a népszámlálási adatok:

144 Benda Jenő (1882–1944) író, újságíró, lásd: https://hu.wikipedia.org/wiki/Benda_Jen%C5%91
145 Beszédét franciául mondta el, szakaszonként fordította angolra és a végén összefoglalta olaszul is. „Allen Leeper naplójában lejegyezte, hogy Apponyi rendkívül ügyesen beszélt felváltva franciául, angolul és olaszul. „Igen nagy (remélhetőleg nem túlságosan nagy) hatást tett."
Beretzky Ágnes: *Scotus Viator és Macartney Elemér: Magyarország-kép változó előjelekkel (1905–1945),* 43. o.

11. táblázat. *Magyarország népessége 1910-ben (Horvátország nélkül)*

Magyar	9 944 627	54,4%
Német	1 903 357	10,4%
Szlovák	1 946 357	10,7%
Román	2 948 186	16,1%
Rutén	464 270	2,5%
Horvát	194 808	1,1%
Szerb	461 516	2,3%
Egyéb	401 412	2,5%
Összesen	18 264 533	100,0%

Ádám Magda–Cholnoky Győző (szerk.): *Trianon. A magyar békeküldöttség tevékenysége 1920-ban.* Lucidus Kiadó, Budapest, 2000, 286. o.

12. táblázat. *Az SZHSZ Királyság nemzetiségei 1918-ban*

Szerbek	4 665 851	38,83%
Horvátok	2 856 551	23,77%
Szlovének	1 024 761	8,53%
Boszniai moszlemok	727 650	6,05%
Makedónok vagy bulgárok	585 558	4,87%
Egyéb szlávok	174 466	1,45%
Németek	513 472	4,27%
Magyarok	472 409	3,93%
Albánok	441 740	3,68%
Románok, vlahok és cincárok	229 398	1,91%
Törökök	168 404	1,40%
Zsidók	64 159	0,53%
Olaszok	12 825	0,11%
Egyéb	80 079	0,67%
Összesen	12 017 323	100,00%

Ivo Banac: *The National question in Yugoslavia [Nemzetiségi kérdés Jugoszláviában]*.Cornell University Press, Ithaca and London, 1984, 58. o.

13. táblázat. *Csehszlovákia nemzetiségi megoszlása 1930-ban*

Cseh	6 976 734	47%
Német	3 318 445	22%
Szlovák	2 779 870	19%
Magyar	719 569	5%
Ruszin	568 941	4%
Szerb-horvát	6 026	0,04%
Lengyel	100 322	0,7%
Román	14 170	0,1%
Zsidó	204 779	1,4%
Cigány	38 857	0,3%
Egyéb	63 261	0,46%
Összesen	13 612 424	100,00%

Bíró Géza: *1920–1970 Trianon. In Virrasztó* (Duna Versandbuchhandlung, CH-5615, Fahrwangen), 1972/2., 50.
(Adatok: Hübner*: Weltstatistik [Világstatisztika].* Wien, 1938.)

14. táblázat. *Románia nemzetiségei az 1930-as népszámlálás alaján*

Románok	12 981 324	71,9%
Magyarok	1 425 507	7,9%
Németek	745 421	4,1%
Zsidók	728 115	4,0%
Ukránok	582 115	3,2%
Oroszok	409 150	2,3%
Bolgárok	366 384	2,0%
Cigányok	262 501	1,5%
Törökök	154 772	0,9%
Gagauzok	105 750	0,6%
Csehek és szlovákok	51 842	0,3%
Szerbek, horvátok és szlovének	51 062	0,3%
Lengyelek	48 310	0,3%
Görögök	26 495	0,1%
Tatárok	22 141	0,1%
Örmények	15 544	0,0%

Huculok	12 456	0,0%
Albánok	4 670	0,0%
Egyéb	56 355	0,3%
Hiányzó adat	7114	0,0%
Összesen	18 057 028	100,0

https://de.wikipedia.org/wiki/K%C3%B6nigreich_Rum%C3%A4nien

A táblázatok igazolják Apponyi állítását. Csak Romániában volt kedvezőbb az arány, mint a történelmi Magyarországon. A második világháború után a románok a zsidókat Izraelnek, a németeket Németországnak eladták, így az ország még homogénabbá vált. Ez az egyik oka, hogy ma is fennáll, miközben Jugoszlávia darabokra hullott és Csehszlovákia kettévált.

III. Apponyinak a következő kijelentéseit elhangzása óta sokan bírálják:

> „Nem látom be, hogy a nemzetiségi elv, a nemzeti egység elve nyerne ezáltal a feldarabolás által. Egyetlen következménye volna ennek, amelyet bátor leszek megemlíteni, anélkül, hogy bárkivel szemben is támadó szándékom lenne. Csak egyszerűen megállapítani kívánom azt a tényt, hogy e következmény a nemzeti hegemóniának átruházása volna oly fajokra, amelyek jelenleg többnyire alacsonyabb kulturális fokon állanak.
> **Ismétlem, hogy ez a megjegyzésem nem bír senkivel szemben bántó éllel.** Ennek a helyzetnek egyedüli oka, hogy ezek a szomszédos népek történelmük szerencsétlen eseményei folytán később léptek be a művelt népek családjába, mint mi.[146] A tény azonban tagadhatatlan. [...] Nézetem szerint azonban a nemzeti hegemóniának egy alacsonyabb kulturális fokra való átruházása nem közömbös az emberiség nagy kulturális érdekei szempontjából"...

Vegyük azonban figyelembe a **korabeli** véleményeket:
1. A szerbek nagy barátja, H. W. Steed mondja, hogy a szerbek félig civilizáltak:

> „Steed többször is sajnálkozását fejezte ki, hogy amikor Szerbiát okolják a háború kitöréséért, ugyanakkor semmilyen utalás nem található Ausztria–Magyarország bizonyított bűnrészességére Draga királyné és Sándor király meggyilkolására 1903-ban.[147] Véleménye szerint egy magas civilizációjú állam [Ausztria–Magyarország – D. A.] bűnrészessége egy gyilkossággal végződő összeesküvésben erkölcsileg megvetendőbb, mint egy be sem bizonyított bűnrészessége (az első világháború kitörésében) egy **félcivilizált balkáni államnak"**.
>
> Peter Schuster: *Henry Wickham Steed und die Habsburgermonarchie,* 194. o.

2. A budapesti szövetséges katonai misszió amerikai vezetője, Bandholtz tábornok véleménye:

> „Miközben valamennyien örülünk, hogy hazafelé indulunk, mégis némileg sajnáljuk, hogy el kell hagynunk Magyarországot. Jómagam úgy jöttem ide, hogy nagy részben elnézem és nem tulajdonítok különösebb

146 Ennek oka: a szerbek és a románok több mint négyszáz évig török uralom alatt voltak.
147 1903 júniusában Dragutin Dimitrijević (Apis) szervezésében katonatisztek megölték a királyi párt és Draga királyné testvéreit. A trónra a Karadjordjević-dinasztia kerül, ettől fogva erős az orosz orientáció a szerb politikában. A Monarchiának semmi köze a szerb királygyilkossághoz 1903-ban. Steed ezen állítása nem felel meg a valóságnak.

jelentőséget a román eljárásmódnak, de felháborító magatartásuk révén, amely sértette a nemzetközi jogot, a tisztességet és minden emberiességi megfontolást, a magyar ügy támogatójává váltam. Átadni Magyarország területének egyes részeit, a civilizált és kifinomult lakosságot alkotó emberekkel, olyan dolog, mintha Texast és Kaliforniát adnánk át a mexikóiaknak. Szégyelljék magukat a Szövetséges Nagyhatalmak mindazért, amit a fegyverszünet után ebben az országban megengedtek. [...]
A magyaroknak bizonyosan sok hiányosságuk van, legalábbis amerikai szemszögből nézve, de annyira felette állnak bármelyik szomszédjuknak, hogy a civilizáció elleni bűntettet jelentené ennek az országnak a javasolt további felosztása."
Harry Hill Bandholtz: *Román megszállás Magyarországon,* 220. o.

3. Sir George Clerk[148] írja:

„Sir George Clerk, a Legfelsőbb Tanács budapesti különleges képviselője Clemenceau-nak, a békekonferencia elnökének
Szám nélküli irat 1919. november 29.

„[...] A valódi oka azonban annak, hogy küldetésem célt ért az, hogy maguk a magyarok így akarták. Budapesti tartózkodásom idején a legkülönbözőbb pártállású magyar emberek véleményét meghallgattam, és – meg kell mondanom –, ezek mind a legnagyobb mértéktartás hangján szólaltak meg. Tisztában vannak avval, hogy noha joggal tartják magukat nagy és civilizált nemzetnek, ennek dacára mégis eltűrték, hogy a magyar külpolitikát ne a magyar, hanem más fővárosból irányítsák, amelyhez nekik semmi közük. Megegyeznek abban, hogy főképpen emiatt fosztották meg őket hatalmas területektől, ahol – **bármilyen volt is nem magyar polgártársaikkal szemben tanúsított magatartásuk –, olyan kultúrát és civilizációt hoztak létre, amely – nehéz volna kétségbe vonni – a sok tekintetben szánalmasan viselkedő szomszédos államokban elértnél jóval magasabb szintet képvisel." [...]**
„Az ember szükségképpen némi rokonszenvet érez, látván, mennyire gyalázatosan bánnak egy magas civilizációval azok, akik még csak most ismerkednek a kormányzás művészetével, és lelkiismeret-furdalás gyötri amiatt, hogy része van a történtekben."
Ádám Magda–Ormos Mária (szerk.): *Francia diplomáciai iratok a Kárpát-medence történetéről. Trianon 1919–1920.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 2004, 157., 162–163. o.

4. Francesco Nitti olasz miniszterelnök így érvelt:

„A legyőzött népek közül elsősorban a németek és a magyarok olyan államokba kerültek, amelyek alacsonyabb kultúrfokon állanak." [...] „Én nem tudom eltitkolni azt a mélységes meghatottságot, amit 1920. január 16-án éreztem, midőn Apponyi gróf a párizsi legfelsőbb tanács előtt Magyarország igazát akarta megmagyarázni."]
Francesco Nitti: *Das friedlose Europa,* 32. és 169. o.

5. Szerb történész véleménye 1980-ból:

„A vajdasági szerbek kiemelkedő szerepet játszottak a szerb kultúra kifejlődésében, de nemcsak a Monarchiában, hanem kívüle is. Kultúrájukban a legfejlettebbek voltak a szerb népből. Annak ellenére, hogy a kulturális középpont lassan, de állandóan délebbre tolódott el a szerb fejedelemség területére, Újvidék a 19. században »szerb Athénnak« számított, a »szerb nemzet bölcsőjének« [...]

148 Az akkoriban kinevezett prágai követ, semmi esetre sem magyarbarát.

Az analfabéták száma 1890-ben még 69,1 százalék, 1910-re már 48,7 százalékra csökkent, bár magasabb volt, mint a magyarországi átlag, de alacsonyabb, mint a szerbeknél Horvát-Szlavóniában (67,5%)."[149]

„Műveltségben a vajdasági szerbek messze felette álltak a szerb nemzet más részeinél."[150]

Dimitrije Djordjević: *IX. Die Serben.* In Adam Wandruszka–Peter Urbanitsch (Hrsg.): *Die Habsburgermonarchie 1848–1918: Die Völker des Reiches [A Habsburg Monarchia 1848–1918: A Birodalom népei],* III/1. kötet, 744. és 737. o.

A fenti idézetek megerősítik gróf Apponyi Albert védőbeszédében elhangzott indoklásait és érveit.

Azt, hogy mégsem volt olyan rossz az iskolai kiképzés a dualista Magyarországon, bizonyítják a következő adatok:

15. táblázat. *Írástudók Magyarországon 1890-ben és 1910-ben*

Írástudók száma	**1890**	**1910**
Gesamtbevölkerung (a teljes népesség)	44,5	58,2
Magyaren (magyarok)	53,6	57,1
Deutsche (németek)	63,0	70,7
davon in Siebenbürgen (erdélyi németek)	68,0	75,9
Slowaken (szlovákok)	43,2	58,1
Rumänen (románok)	14,1	28,2
Ruthenen (rutének)	9,7	22,2
Kroaten (horvátok)	42,4	62,5
Serben (szerbek)	30,9	51,3

Joachim von Putkammer: *Schulalltag und nationale Integration in Ungarn,*169. o.

IV. Majd Apponyi Albert népszavazást követel:

„Amidőn ezt követeljük, hivatkozunk Wilson elnök úr által oly kiválóan szavakba öntött nagy eszmére, amely szerint az embereknek egyetlen kapcsolata, az államok lakosságának egyetlen része sem helyezhető akarata, megkérdezése nélkül, mint valami marhanyáj, egy idegen állam fennhatósága alá. Ennek a nagy eszmének nevében, amely különben az erkölcsi alapon nyugvó egészséges emberi felfogásnak egy axiómája, követeljük a népszavazást hazánk azon részeire vonatkozólag, amelyeket tőlünk most elszakítani akarnak. Kijelentem, hogy előre is alávetjük magunkat e népszavazás eredményének, bármi legyen is az.

Ha pedig mi ezt az álláspontot foglaljuk el, és ha ellenfeleink követeléseiket és aspirációikat nem merik a nép ítélete alá bocsátani, úgy vajon kinek a javára szól a föltevés?"

Vitathatatlan argumentumok.

149 1910-ben Ó-Szerbiában 83% az analfabéták száma. Ez az adat Seton-Watsontól származik 1913-ból, s mivel a szerbek nagy barátja [szerbebb a szerbeknél, lásd fent – D. A.], a megadott számok valóságtartalmát illetően, kételkedésre nincs ok.

150 Említsük meg: magyar uralom alatt.

V. Ami a magyar nemzetiségi politikát illeti, Apponyi kifejti:

> „Ez alkalommal nem akarok védőbeszédet tartani azon eljárás fölött, amelyet Magyarországon a nem magyar fajok állítólagos elnyomása tekintetében követtek. Csak annak állítására szorítkozom, hogy nagyon örülnénk, ha a tőlünk elszakított területeken magyar testvéreink ugyanazon jogoknak és előnyökben birtokában lennének, amellyel Magyarország nem magyar ajkú polgárai bírtak."

Ez a megjegyzése is helytálló, bizonyítják a következő évtizedek. Edmund von Glaise-Horstenau hadtörténész könyvében így fogalmaz:

> „Igazságtalanság lenne elhallgatni, hogy a háború előtti magyar nemzetiségi politika ahhoz képest, ahogy az utódállamok a kisebbségeiket kezelik, majdnem enyhének nevezhető."
> Edmund von Glaise-Horstenau: *Die Katastrophe,* 17. o.

Szalatnai Rezsőt idézve:

> „Olyan nemzetiségi politikát, hogy a nem magyar nemzetiségű állampolgár ingatlanához és ingóságához kell nyúlni, a családot meg kell félemlíteni, el kell venni a család házát és munkaeszközeit, meg kell fosztani a családfőt állásától, át kell helyezni messze vidékre, idegen környezetbe, érvényteleníteni állampolgári jogait, esetleg bebörtönözni; rendelettel kényszeríteni a haladéktalan beolvadásra, a névcserével együtt: ilyesmit a magyar kormányzat soha nem ismert. Ilyesmi fel sem vetődött a régi Magyarországon. A nemzetiségi lakosság tömeges vagy egyenkénti széttelepítését, magyar népiségű területre szállítását Tisza István álmában sem képzelte el.
> https://library.hungaricana.hu/hu/view/IrodalmiSzemle_1969/?query=Szalatnai%20Rezs%C5%91&pg=481&layout=s és Ölvedi János: *Napfogyatkozás. Magyarok Szlovákiában.* Püski, New York, 1985, 176. o.

A Trianon utáni évekre vonatkozóan Csoóri Sándor mondja ki az igazat, mert mint írja:

> „...nézzük most már a Trianon óta eltelt időket: a tragikus számlák végösszege nem a magyarok lelkiismeretét terheli."
> Csoóri Sándor *előszavá*ból. In Duray Miklós: *Kutyaszorító,* 19–20. o.

Kisebbségi létünk szenvedései messze felülmúlják a magyarok általi elnyomását a nemzetiségeknek.[151]

VI. Gróf Apponyi Albert következtetése, Európa jövője:

> „Elismerjük ezeket, Uraim. Elég reálisan gondolkozunk politikai kérdésekben, hogy ezzel a tényezővel kellőképpen számoljunk. Ismerjük tartozásunkat a győzelemmel szemben. Készek vagyunk vereségünk váltságdíját megfizetni. De ez lenne az újjáépítésnek egyedüli elve?
> **Az erőszak volna az egyedüli alapja az építésnek?** Az anyagi erőszak lenne az egyedüli fenntartó eleme annak a konstrukciónak, amely összeomlóban van, mielőtt az építés befejeződött volna? **Európa jövője igen szomorú lesz ebben az esetben.**"

151 Röviden összefoglalja Raffay Ernő a kisebbségbe szorult magyarok sorsát Trianon után, 1995-ig: *Magyar tragédia. Trianon 75 éve,* a Püski Kiadónál 1996-ban megjelent kötetének első 50 oldalán. Részletesen, bővebben lásd: Bárdi Nándor–Fedinec Csilla–Szarka László (szerk.): *Kisebbségi magyar közösségek a 20. században.* Gondolat Kiadó–MTA Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 2008.

Váteszi mondatok, amiket nem cáfolt meg, hanem igazolt a történelem.
A tény, hogy a határokon nem tudott változtatni, nem az ő hibája, mert mint azt C. A. Macartney írja:

> „A határokat lényegében 1919. június 13-án véglegesen rögzítették. A magyar delegáció tiltakozása, amikor végre megérkezett Trianonba, merő időpocsékolás volt."
>
> C. A. Macartney: *Hungary and her successors,* 279. o.

VII. Lloyd George így ír Apponyi gróf védőbeszédéről:

> „Apponyi beszéde szónoki remeklés volt (amit elegáns francia, zamatos angol és perfekt olasz nyelven adott elő) [...], de **nem volt szerencsés, hogy nem a határ menti sávokat követelte,** amelyek lakossága többségben magyar, de a határmegállapító bizottság gazdasági vagy földrajzi okból más államoknak juttatta. Ebben az esetben lett volna lehetőség azon határok esetleges korrigálására."
>
> David Lloyd George: *The truth about the peace treaties,* II. kötet, 962–963. és 966. o.

Ezekre a sorokra gyakran hivatkoznak, azzal a megokolással, hogy ha Apponyi a határsávokban követelt volna népszavazást akkor esélye lett volna egy határváltoztatásra.
Lloyd George jó szándékában nem kételkedhetünk, de emlékiratai megírásakor, 1930-ban elfelejtette, hogy ő is aláírta 1919. június 13-án azt a dokumentumot, amelyben a cseh, román és magyar kormánnyal közölték a magyar határok véglegesítését.
Az 1920. március 3-án a londoni külügyminiszteri ülésén ő maga is hiába próbált a határokon változtatni – nem járt sikerrel. (Lásd a következő fejezetet.)
Bizonyos, hogy akármit követel Apponyi – sem a franciák, sem a kis szövetségeseik: csehek, szerbek és románok – egy jottányit sem engedtek volna a megszerzett területekből.
A kérdésben ezért C. A. Macartney fent idézett véleménye mérvadó, mert a határok megváltoztatása gróf Apponyi Albert 1920. januári beszédének elhangzásakor már lehetetlen volt.
Magasröptű védőbeszédének azonban történelmi jelentősége, hogy utolsó lehetőségként rámutatott a békediktátum tévedéseire, kétszínűségére, igazságtalanságára és a nagyhatalmak képmutatására – rekviem a történelmi Magyarországért.

5. SZAKASZ:
UTOLSÓ REMÉNYSUGÁR – LONDON, 1920. MÁRCIUS 3.

Gróf Apponyi beszédének következménye az volt, hogy Lloyd George a szövetségesek 1920. március 3-i londoni külügyminiszteri ülésén visszatért a magyar határkérdésre, és Francesco Nitti olasz miniszterelnök támogatásával felvetette a határok megváltoztatását.
Idézet Ormos Mária *Padovától Trianonig* című művéből:

> „Lloyd George a vitát az Apponyi által átnyújtott iratok és térképek fő etnikai adatainak ismertetésével vezette be. Felsorolta az egyes országokhoz csatolandó magyar csoportokat, közölte, hogy ez összességében 2 750 000 lelket tesz ki, »vagyis a teljes magyar lakosság egyharmadát«, és kijelentette, hogy »nem könnyű védeni ezt a javaslatot«. A francia nyelvű feljegyzés szerint Lloyd George erősebb kifejezéseket használt, és azt mondta volna, hogy »ez nyilvánvalóan igazságtalanság, amit helyre kell hoznunk«.

Berthelot[152] minősíthetetlen magyarellenes támadása, amely szerint a magyarok »perfid, acsarkodó és csökönyös ellenség voltak a háború előtt, alatt és után«, nem befolyásolta a brit miniszterelnököt, de Nittit sem. Az utóbbi is igazságtételt követelt és elsősorban az ellen hadakozott, hogy Jugoszlávia megszerezze a tervbe vett 400 000 magyar lakost. **Berthelot erre megpróbálta kimutatni, hogy magyar nemzet egyáltalán nem is létezik.** Nincs magyar nemzet, nincs magyar dinasztia, mindössze egy korona van, valamint 15 000, osztrákból lett nemes. Ha egyszer ezek birtokait felosztanák – érvelt a francia vezértitkár –, a magyarság mint olyan megszűnnék. A békeműnek ez az elkeseredett védelme természetesen még kevésbé volt alkalmas az angol és az olasz fél leszerelésére, mint Berthelot ésszerűbb érvei.

Lloyd George terjedelmes replikájában a francia feljegyzés szerint többek között a következőket mondta: »A magyarokat szemlátomást igazságtalanul kezelték; sosem hallgatták meg; a szövetségesek munkája egyoldalú volt. Megtehetjük, hogy visszatérünk a magyar határokra. **Nem rendelkezhetünk emberekkel barmokként**, és nagyon rossz szolgálatot tennénk a szlovákoknak, románoknak vagy a szerbeknek, ha nagyon is hazafias magyar lakosságot csatolnánk hozzájuk.« A részletesebb angol jegyzőkönyv szerint Lloyd George feltette a kérdést: »Valóban azt gondolja Berthelot úr, hogy békéhez vezetne Közép-Európában, ha a háború után majd felfedeznék, hogy a magyarok panaszai megalapozottak voltak, és hogy barmokhoz hasonlóan egész magyar közösségeket adtak át Csehszlovákiának és Erdélynek, egyszerűen azért, mert a konferencia elutasította a magyar eset megvizsgálását? Azt gondolja [ő, Lloyd George – O. M.], hogy egészen biztosan megindul majd egy ilyen akció, és pusztán a csoportosulás miként lesz kérdéses, az, hogy **a magyarok vajon a németekhez vagy az oroszokhoz csatlakoznak-e**.« Válaszolt a miniszterelnök arra is, hogy »nem léteznek magyarok«. Hangsúlyozta, hogy ismeretei szerint két kivételt leszámítva (Britanniát és Walest), Európában nincsenek „tiszta" nemzetek, s emlékeztetett arra, hogy az intenzív francia nemzeti érzést, amelynél erősebb talán nem is létezik, nem akadályozza a franciák nagyon is vegyes eredete. »Ami számít, az a nemzettudat, és a szóban levő nép magyar tudatú.« Nitti a magyar ügyet, az »1000 éves nemzeti egységet«, a bolsevizmus elleni védekezés szükségességével védelmezte. Ha Magyarország összeomlik – vélte Nitti –, úgy az „utolsó bolsevikellenes erődítmény" esik el. A vita végén a brit miniszterelnök még egyszer hangsúlyozta, hogy nem tud a magyar határok kihirdetéséről, neki e határokkal soha nem volt dolga, soha azok kialakításában nem vett részt.

Mivel a konferencián az erőviszonyok kettő–egyre álltak, az angol–olasz álláspont fenntartása esetén a tervezet módosítása elkerülhetetlennek látszott. Március 3. és 7. között azonban Lloyd George hátraarcot csinált. **A miniszterelnöknek rá kellett jönnie, hogy tévedett, emlékezete megcsalta. A konferencia, mint a franciák állították, a határokat tényleg véglegesítette, s ebben részt vett az angol delegáció, a külügyminiszter és maga a miniszterelnök is.** Így most azt kellett volna mondania, hogy tévedett az angol kormány, tévedett ő maga, valamint az egész konferencia, és hogy a munkát elölről kell kezdeni. Ennek az útnak Lloyd George nem vágott neki.

Március 7-én Curzon egy magánbeszélgetés során jelezte Berthelot-nak, hogy sikerre számíthat a magyar kérdésben, »végül is a határokat nem fogják módosítani«. Berthelot eléggé értetlenül állt e fordulat előtt. Megpróbálta kormánya állhatatosságával, a kis-szövetségi politika sikereivel és az ebből adódó francia presztízzsel magyarázni, de ebben aligha hihetett komolyan.

---

152 Berthelot-ról már volt szó – Beneš nagy barátja és támogatója. Magyargyűlölő, bizonyítja az alábbi idézet is:
„Erre volt példa az az eset, amikor [Praznovszky] kerülő úton próbált kapcsolatot keresni Philippe Berthelot-hoz, a külügyminisztérium 1920. szeptember végén, Paléologue helyébe kinevezett új főtitkárához. Berthelot külpolitikai vonalvezetését a Németország iránti gyűlölete és az Edvard Beneš csehszlovák külügyminiszterhez fűződő barátsága is erősen befolyásolta, s magyarellenessége a Quai d'Orsay-n is közismert volt. Praznovszky egyik jelentésében fel is jegyezte: »Mindenhonnan azt hallom, hogy Berthelot ugyanolyan engesztelhetetlen ellenségünk, mint korábban.« E hírét azzal is igazolta, hogy Praznovszky többszöri kérése ellenére még udvariasságból sem volt hajlandó fogadni őt a külügyminisztériumban." [...] „A kísérlet tehát kudarcot vallott, Praznovszkynak társasági szinten sem sikerült közel férkőznie a külügyi főtitkárhoz – sem ekkor, sem később. Mint azt több mint két évtizeddel később feljegyezte: »én háromévi párizsi követi működésem alatt Berthelot-val egyetlen egyszer sem találkoztam személyesen, mert ő mint Magyarország nyílt ellensége ezzel is dokumentálni akarta álláspontját.«"
Praznovszky Iván emlékezései. A Monarchiától Trianonig egy magyar diplomata szemével. OlvasóSarok, Budapest, 2012, 71. o.

Március 9-én, a külügyminiszterek értekezletén Curzon (angol külügyminiszter) a vitát már azzal nyitotta meg, hogy nem lehet szó semmilyen radikális változásról."
Ormos Mária: *Padovától Trianonig 1918–1920,* 380–381. o.

1920. március 18-án Berthelot jelenthette Párizsba: „a francia delegáció elképzeléseinek megfelelően a cseh, román és szerb szövetségeseink megelégedésére lett megtárgyalva és eldöntve [a magyar határkérdés]."
Mielőtt még végérvényesen döntöttek volna a helyzetről, kikérték Allen W. Leeper véleményét a magyar észrevételekről. Ismerve Leeper állásfoglalását a magyarokkal szemben, és mély románbarátságát, semmi jót nem lehetett várni tőle. Ez is, mint pamfletje, a *The justice of Rumania's cause, [Igazságszolgáltatás Románia ügyében],* London, 1917, „baklövésekben gazdag mű". (Beretzky Ágnes). Allen W. Leeper munkáját idézi Romsics Ignác: *A trianoni békeszerződés.* Osiris Kiadó Budapest, 2007, 183–187. oldalán. [Közbeiktatott személyes megjegyzésekkel és kiemelésekkel kiegészítve – D. A.]:

„London, 1920. március 8.
ALLEN W. LEEPER BRIT SZAKÉRTŐ FELJEGYZÉSE A BÉKESZERZŐDÉS TERVEZETÉVEL KAPCSOLATOS MAGYAR ÉSZREVÉTELEKRŐL
Mostanra már benyújtattak és ehhez a memorandumhoz csatoltattak a békeszerződéssel kapcsolatos magyar észrevételek és a román, a szerb–horvát–szlovén, valamint a csehszlovák kormány ezekre adott válaszának összefoglalásai. Az első és alapvető kérdés ennek kapcsán az, hogy milyen mértékig tekintik a vezető szövetséges hatalmak módosíthatónak a békeszerződés tervezetében rögzített magyar határokat. **Közös memorandumában a három szövetséges Duna menti állam emlékezteti a Legfelsőbb Tanácsot, hogy 1919. június 13. óta a Tanács több alkalommal nyilvánosan értesítette őket arról, hogy el kell fogadniuk ezeket a határokat mint amelyek »véglegesen elválasztják« Magyarországot szomszédaitól.** Ezt a tényt különböző alkalmakkor, többször is elismerték ezek előtt a kormányok előtt, s az érintett kormányok ennek nyomán beleegyeztek abba, hogy visszavonják megszálló csapataikat Magyarországról, és elfogadják a békekonferencia sok más döntését is. Amennyiben a Legfelsőbb Tanács most visszavonná az ezen kormányok számára nyilvánosan meghozott döntéseit,
1. ezekben az országokban súlyos hitszegéssel vádolnák;
2. ezek az országok többé nem éreznék magukra nézve kötelezőnek az összes kisebbségi vagy más szerződést, amit a békeszerződésben megszabott határok alapján kötöttek;"

[*Megjegyzés:* Így sem érezték magukra kötelezőnek a kisebbségi szerződéseket, nem is tartották be.]

„3. a Tanácsnak nem maradna semmiféle eszköze kikényszeríteni a csehszlovák, román és jugoszláv csapatok visszavonását, amelyek jelenleg már beleegyeztek abba, hogy teljesítik a Legfelsőbb Tanács kívánságait ebben a tekintetben. Sőt, ha fordul a kocka, akár a másik végletbe is eshetnének: újra megtámadhatnák Magyarországot és esetleg elfoglalnák Budapestet, kikényszerítendő követeléseik elfogadását;"

[*Megjegyzés:* ebben az egyben – kivételesen – igaza lehet A. W. Leepernek, hiszen ilyen javaslat létezett, és az utódállamok szívesen indították volna el hadseregeiket a magyarok ellen, megvédve az elrabolt országrészeket. Különösen Beneš volt harcias és kardcsörtető.]

„4. a Tanács hatalmas belső válságot idézne elő minden érintett országban, ami megdöntené a jelenlegi kormányzatot és hatalomra segítené a fanatikus nacionalistákat;"

[*Megjegyzés:* Miután így is a fanatikus nacionalisták voltak hatalmon, ez nem változtatott volna a helyzeten.]

„5. újabb sérelmeket okozna Wilson elnöknek, hiszen ezeket a határokat 8-9 hónapnyi részletes és alapos elemzés után egyhangúlag fogadták el először a technikai kérdések szakértői, azután az összes nagyhatalom – köztük az Egyesült Államok – teljhatalmú megbízottai, akik nagy szerepet játszottak ezeken a tárgyalásokon, és akik nyilvánvalóan nem ismernék el, hogy a határok igazságtalanul vagy részrehajló módon lettek kijelölve. **Azt sem lehet állítani, hogy a határokat a magyar oldal meghallgatása nélkül húzták volna meg.** A bizottság tulajdonképpen nagyrészt a magyar statisztikákra, térképekre és dokumentumokra támaszkodott, akármennyire is vitathatók ezek a magyar statisztikák.
Ami a statisztikákat illeti, nincs kétség afelől, hogy **különleges figyelemmel voltak a magyar szempontokra.** Az újonnan beterjesztett magyar dokumentumok nem tartalmaznak jelentős új elemeket a faji megoszlás tekintetében azokhoz képest, amelyek a békekonferencia bizottságai rendelkezésére álltak."

[*Megjegyzés:* A csehszlovák és a román–jugoszláv területi bizottság a magyar határral kapcsolatban 1919. február 27-től május nyolcadikáig kidolgozta a végleges határvonalat.
Az utolsó határkiigazítás dátuma 1919. július 25. Ekkor ítélik az SZHSZ Királyságnak a Muravidékét. Alapjában véve maximum három hónap alatt döntöttek. Allen Leeper is részt vett a román határ kijelölésében, tudhatta, hogy mennyi időt szántak rá.
Az az állítása, hogy: „Azt sem lehet állítani, hogy a határokat a magyar oldal meghallgatása nélkül húzták volna meg", és „hogy különleges figyelemmel voltak a magyar szempontokra" – hazugság. Hol látott A. W. Leeper magyar tárgyalódelegációt 1919 május–júniusában a béketárgyalások helyszínén? Sehol. Pedig ő ott volt Versailles-ban abban az időszakban, így pontosan tudhatta, hogy magyar delegáció tagjai nem voltak jelen.
A magyar statisztikákat pedig sorozatosan hamisnak nyilvánították, és nem vették alapul.]

„Az első magyar követelés

Újra fel kell hívni a figyelmet arra a tényre, hogy a magyar küldöttség követelései nem kisebb jelentőségű határkiigazításokra vonatkoznak, hanem **a békeszerződés egész elvének** a megmásítására. Azt állítják, hogy a régi magyar királyság gazdasági, földrajzi, történelmi és kulturális egység, amit emberiség elleni bűn és szerencsétlenség lenne szétzúzni. Elsősorban és leginkább azt kérik tehát, hogy maradjon fenn Magyarország területi integritása.
Erre a kérésre könnyen tudnak válaszolni a szövetséges hatalmak. A válasz a következőképpen hangozhatna:"

[*Megjegyzés:* A magyar delegáció nem követelte a békeszerződés egész elvének megváltoztatását, hanem éppen ellenkezőleg, annak betartását, hiszen a wilsoni elvekre, népszavazásra hivatkozva érveltek.
A magyar királyság valóban „gazdasági, földrajzi, történelmi és kulturális egység" volt, ez nem jelenti azt, hogy fennmaradhatott volna, mert mint Duray Miklós az igazságot kimondja (megismételve):]

„le kell szögezni: [...] a cseh-szlovák állam, a délszláv állam létrehozásának és a román nemzet egyesítésnek az igénye jogos igény volt. **Jogtalan igénynek a más nemzet hasonló igényének a semmibevételét**, illetve a saját nemzet valóságos lehetőségein és szükségein túllépő igényt **kell tekinteni.**"
Duray Miklós: *A megvalósult elképzelhetetlen,* 24. o.

„1. Magyarország nem alkot faji egységet, s a régi magyar királyság szlovák, román és jugoszláv részei tulajdonképpen szoros és közeli kapcsolatban vannak a szomszédos Csehországgal, Romániával és Szerbiával. A szövetséges hatalmak 1918 augusztusában, három hónappal a háború vége előtt, a csehszlovák nép kívánságára elismerték a csehszlovák nép egységét és jogát a függetlenségre. **Ekkor a csehszlovákoknál jóval több mint 50 ezren ténylegesen fegyverben álltak az Osztrák–Magyar Monarchiával szemben**, az antant oldalán. A többi nép, azaz a magyarországi románok és jugoszlávok képviselői még a **novemberi fegyverszünetet megelőzően** kinyilatkoztatták nemzetgyűléseikben, hogy szakítanak Magyarországgal, s követelték az egyesülést román és jugoszláv testvéreikkel a szomszédos királyságokban."

[*Megjegyzés:* Az utódállamok sem alkotnak faji egységet (lásd a *11–14. táblázat*okat). Franciaországban 11 000 cseh harcolt, Olaszországban két hadosztály, kb. 23 500 katona az antant oldalán. A szibériai 76 832 fős hadsereget nem lehet hozzászámítani, mert kiegyeztek a bolsevikokkal kiadva a fehér Koltschak tábornokot, akit a bolsevisták kivégeztek és Szibérián keresztül 1920-ban tértek vissza Csehországba.
Ami a többi nép kinyilatkoztatását illeti: a fegyverszünetet 1919. november 3-án írták alá. A szerbek november 25-én, a románok december 1-én nyilatkoztak nemzetgyűléseiken, tehát már a fegyverszünet megkötése után. A dátumok sorrendjének figyelmen kívül hagyása a történelem meghamisítása.]

„2. Magyarország nem tekinthető kulturális egységnek sem, hiszen **érintetlenül fennmaradt a nem magyar népek nyelve, nemzeti egyháza és történelmi hagyományai**, s a magyar kormány legkitartóbb és leglelkiismeretlenebb magyarosítási törekvései sem jártak sikerrel, bár minden lehetséges eszközzel megkísérelték azt megvalósítani."

[*Megjegyzés:* Éppen azért maradtak fenn „érintetlenül", mert nem valósult meg a „leglelkiismeretlenebb magyarosítás". Nemcsak, hogy fennmaradtak, a szlovákok a magyaroknak köszönhetik, hogy önálló néppé fejlődhettek. El is ismerik.[153] A szerbek is elismerik, hogy Bánátban alakult ki a szerb kultúra – lásd a Vesnić és Dimitrije Djordjević idézeteket. A modern román kultúra Erdélyben keletkezett és terjedt el a Regátba, mint újabban Lucian Boia írja:

„Tény, hogy Erdély a nagyobb, szebb és gazdagabb ország, **amely kiemelkedő volt a modern román kultúra megteremtésében is**, sokkal fényesebben világított a nemzeti képzeletben, mint Besszarábia."
Lucian Boia: *Vesztesek és győztesek*. Cser Kiadó, Budapest, 2015, 67. o.

Mind a három nemzet kulturális felemelkedése Magyarországon alakult ki, a szlovákok a magyarokkal együtt élve fejlődtek önálló néppé. **Milyen elmagyarosítás az, amikor „érintetlenül fennmarad a nem magyar népek nyelve, nemzeti egyháza és történelmi hagyományai"?** Elgondolkodott azon az ír származású Leeper, hogy miért nem maradt fenn a skótok anyanyelve, vagy miért csak az írek 10%-a beszéli ma már az anyanyelvét? Miért írtak és adtak ki a szlovákok szlovák, a románok román, a szerbek szerb nyelven újságokat, könyveket Magyarországon, és nem úgy, mint az írek, skótok és walesiek – angolul?

153 https://www.youtube.com/watch?v=-pdAnj11f1Q. „Belőlünk szlovákokból a magyarok csináltak nemzetet, mert ha nem vágtak volna el minket a Dunától az Észak-Kárpátokig a többi szlávtól, akkor úgy nem tudott volna kialakulni egy nemzet, mert nem alakult volna ki egy tömb, amely elkülönült a többi szlávtól". Hogy mégse örüljenek a magyarok túlságosan ennek a beismerésnek, mert „azért nem kell, hogy megköszönjük a magyaroknak, elegendő lesz, ha nem fogjuk szemükre hányni" – mondják a filmben.

A magyarok nem tiltották a közöttük élő más népek anyanyelvhasználatát, nem úgy, mint az angolok.[154]]

„**3. Az, hogy Magyarország földrajzilag és gazdaságilag egységet alkot, némi erőszakkal fenntartható állítás, de a földrajzi szempontok aligha tekinthetők egyenrangúnak a nemzeti önrendelkezéssel**. Az ország gazdasági egysége pedig elsősorban nem a földrajzi tényezőkön nyugodott, hanem olyan mesterségesen kialakított rendszer volt, mely többek között az összes magyar vasútvonal Budapestről való indításával oda vezetett, hogy Budapest ötven éven belül – majdnem abszurd módon – Szent István koronája összes országának ipari központja lett."

[*Megjegyzés*: Rápillantva Európa térképére, látható, hogy a Kárpát-medence földrajzi egység. Az ország feldarabolásának gazdasági következményei is súlyosak voltak – nemcsak hazánkban, hanem az elrabolt területeken is. Az pedig, hogy Budapest milyen alapon lett központ, abszurdum. Miért lett például Franciaország ipari és kereskedelmi központja Párizs? Mintha a vasutak nem mindenütt a fővárosokba futnának be minden irányból.
Az unos-untalan hangoztatott „nemzeti önrendelkezés" itt már groteszk kijelentésé válik.]

„A második magyar követelés

A magyarok azt kérik, hogy ha már az első követelésüket nem fogadják el, **legalább népszavazásra kerüljön sor** »egy semleges katonai vagy rendőri erő megszállása mellett« (Horvátország kivételével) mindegyik országban, amelytől Magyarországot meg kívánják fosztani. Annyira nyilvánvaló egy ilyen méretű, hatalmas területeket és kb. 12 millió embert megmozgató népszavazás kivihetetlensége, hogy szinte nem is kell beszélni róla. A békekonferencia bizonyos esetekben elismerte a népszavazás jogosságát, ahol nem volt világos, hogy mit is akarnak pontosan az ott lakók, és ahol meg lehetett teremteni a pártatlan és kielégítő szavazás feltételeit. Nyilvánvalóan nem ez a helyzet azokon a területeken, amelyekre a magyarok igényt tartanak. Hatalmas katonai és rendőri erőkre volna szükség erre a célra, és egy ilyen igény bátorítása csak fokozná az elkeseredettséget mindkét oldalon anélkül, hogy bármiféle kielégítő eredményt hozna. **Az olasz kormány lehetetlennek ítélte, hogy beleegyezzen a népszavazásba akár Tirol, akár Isztria esetében**, így ez ellen az eljárás ellen szól a precedens.
A népszavazás iránti magyar igényre a nyilvánvaló válasz az, hogy a népszavazást gyakorlatilag már megejtették maguk a lakosok, ahogy arra a három szövetséges dunai állam közös memoranduma utal. 1918 novemberében és decemberében a **minden érintett nép** küldötteit tömörítő nemzetgyűlések kinyilvánították függetlenségüket és egyesülésüket szabad testvéreikkel, és igazán nem érthető, miért kellene egy ilyen döntést **semmisnek nyilvánítani csak amiatt, mert az nem tetszik a magyar kormánynak.**"

[*Megjegyzés:* Ami a népszavazást illeti, az Wilson elnök egyik axiómája volt. Megtagadták. Holott csak azt kértük, amihez jogunk lett volna.
Ami az olaszokat illeti, miért engedtek volna meg népszavazást, hiszen 1915-ben, a londoni titkos szerződésben nekik adták ezeket a területeket, az olaszok ezért léptek be a háborúba a központi hatalmak ellen.

154 „Az angolok által meghonosított oktatási rendszer, amely **tiltotta az ír nyelv használatát, és kizárólag az angolt engedélyezte,** valamint a nagy éhínség okozta népességfogyás és kivándorlás siettette a visszahúzódását. Egyes meghatározó ír politikusok, köztük a 19. század első felében élt Daniel O'Connell is úgy vélték, hogy az ír nyelv »zsákutca«, és az angol jelenti a jövőt. A korszellemnek megfelelően sok szülő is az angol felé orientálta gyerekeit, írül beszélni szinte szégyenletes volt, amely tendencia egyébként a függetlenség elnyerése után is tovább folytatódott. Nem véletlen, hogy a nagy ír írók-költők (Jonathan Swift, James Joyce, William Butler Yeats, Oscar Wilde, George Bernard Shaw, Samuel Beckett) mind angolul írtak." – https://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%8Dr_nyelv

A román, a szerb stb. népgyűléseken a többi nemzet szinte képviselve sem volt, a szlovákoknál vagy százan döntöttek a lakosság sorsáról.
És nem azért kellett volna a döntéseket semmisnek nyilvánítani, mert nem tetszett a magyar kormánynak, hanem azért, mivel nem helytállóak az érvelései, jogilag megtámadható.]

„A harmadik magyar követelés

A magyar küldöttség azt állítja, hogy 1 800 000 az olyan magyarok száma, akik bár töretlen földrajzi egységben élnek a magyar anyaországgal, most egy gyűlölt idegen iga alá fognak kerülni. Főleg azon méltatlankodnak, hogy bizonyos, pontosan a Magyarország és szomszédjai között húzódó etnikai határvonalon fekvő városok, melyekben – a magyar statisztikák szerint – magyar vagy német a többség, nem maradtak meg Magyarországnak. Erre a követelésre több egyenes válasz is adható. Először is, ezeknek a városoknak a lakossága – habár a statisztikák szerint a többség magyar – rengeteg köztisztviselőt is magában foglal (akik gyakorlatilag mindig magyarok), valamint sok más olyan egyént, akik a közhivatalokkal és Budapest iparával állnak kapcsolatban, s akik viszonylag nemrég kerültek oda a magyar kormány kifejezett támogatásával, hogy erősödjön a magyar elem. A lakosság nagy tömegei csak azért vallották magukat magyarnak, hogy hivatalokat kaphassanak vagy gazdasági előnyökhöz jussanak. Másodszor, miközben e városok lakosságának zömét így ma magyarnak tekintik, a környező vidék túlnyomórészt nem magyar, márpedig lehetetlen ezeket a városokat elkülöníteni azoktól a körzetektől, amelyre támaszkodnak, s amelyek rájuk vannak utalva. A magyar küldöttség által felhozott különleges eset a kelet-erdélyi székelyek esete, akik összefüggő tömbben (500 000) élnek, s akiket a románok nagy tömbje választ el a többi magyartól. A magyar küldöttség tulajdonképpen azt javasolja, hogy ezek az emberek maradjanak meg Magyarországnak, amihez egy hosszú, Kolozsvár városán áthaladó korridor útján kapcsolódhatnának, ami így Erdély többi részét két, egymással kapcsolatban nem álló területre osztaná. Nehéz komolyan venni egy ilyen javaslatot, s valójában minden bizonyíték arra vall, hogy a székely népesség – amely már **el is küldte képviselőit a bukaresti parlamentbe és külön tárgyalásokba kezdett a román kormánnyal – elkülönült helyzete és különleges karaktere folytán teljes autonómiát fog élvezni és a román kormány fennhatósága alatt fogja intézni belső ügyeit. Valójában a székelyek teljesen más jellegű és természetű emberek, mint a többi magyar.”**

[*Megjegyzés:* Az, hogy 1,8 millió magyar nemzetiségű lakos marad a határok közvetlen közelében, de a magyar határokon kívül, nem állítás – hanem valóság. Erre még Lansing, amerikai külügyminiszter is utalt a határvitánál. A városok környéke is több területen magyar – például Szabadka, Szatmárnémeti környéke –, mégis a lakosság, a népesség összetételével ellentétes döntések történtek, attól függően, hogy a vasútvonal milyen jelentőséggel bírt.
A székelyek helyzete valóban megoldhatatlan volt, a második bécsi döntés mutatott rá arra a lehetőségre, hogy Észak-Erdély magyar legyen, és lakosságcsere oldja meg a problémát.
A Székelyföld autonómiája azóta is várat magára. Az igaz, hogy a székelyek más mentalitásúak, de igaz magyarok.]

„Ez a memorandum csak a magyar követelésekhez fűzött észrevételeket tartalmazza. Ha szükség van részletesebb érvelésre a békekonferencia által megrajzolt határvonalak mellett, az megtalálható az 1919 folyamán Párizsban ülésező román, jugoszláv és csehszlovák területi bizottságok jelentéseiben, mely bizottságok nagyon részletesen megvizsgálták ezeket az ügyeket. Még egy utolsó kérdés érdemel említést a magyar határok kapcsán. A Saint-Germain-i békeszerződés értelmében Nyugat-Magyarország német területei Ausztriához kerültek, s ezt a szerződést nemcsak hogy aláírták a szövetséges hatalmak

és Ausztria, hanem az utóbbi ratifikálta is. A magyar kormány nem hajlandó kivonni csapatait ebből a tartományból az osztrák kormány tiltakozása ellenére sem, és népszavazást követel a területen. **Az osztrák kormány végső soron teljes mértékig hajlandó hozzájárulni a népszavazáshoz,** de ragaszkodik hozzá, hogy a magyarok mindenekelőtt tartsák magukat ahhoz a szerződéshez, aminek teljesítését a szövetséges hatalmak és Ausztria vállalta. **Mindenféle gyakorlati szempontból tehát nemcsak a román, a szerb-horvát-szlovén és a csehszlovák kormányok együttműködéséről van szó, hanem az osztrák kormányéról is, amely a három szomszédos államhoz hasonlóan a magyar sovinizmus terveit gyanítja a háttérben, és lépéseket tesz az ellene való védekezésre."**

[*Megjegyzés:* Az osztrákok 1919. június 16-án valóban népszavazást javasoltak, de a nagyhatalmak 1919. július 20-án nem tartották a népszavazást szükségesnek, és utána már az osztrákok is ellenezték.
Feltűnő, hogy mindig csak a magyar sovinizmusról beszélnek – az utódállamok sovinizmusáról sohasem, pedig az sem volt elhanyagolható.]

„Ez a memorandum csak területi kérdésekkel kísérelt meg foglalkozni, mivel a békeszerződés gazdasági, katonai és más záradékai, melyek tekintetében a magyar kormány messzemenő változásokat kíván, az illetékes párizsi bizottságok elé kerültek. Végül fel lehet vetni azt is, hogy amennyiben a Legfelsőbb Tanács ezen megfontolások ellenére hajlandónak mutatkozik változtatásokat eszközölni, ez csak a csehszlovák, az osztrák, a román és a szerb–horvát–szlovén kormány beleegyezésével és együttműködésével történhet, s velük ezért előzetesen egyeztetni kell. Ezeknek a változtatásoknak a végrehajtása az ő beleegyezésükkel is rendkívül hosszú időt venne igénybe. Eközben nagyon megnőhetnének a magyarok reményei aziránt, hogy végül minden kívánságuk teljesülni fog, s olyan helyzet állhat elő, hogy amennyiben a határkérdést újra vitára bocsátják, a magyar békeszerződés beláthatatlan halasztást szenved ahelyett, hogy körülbelül egy hónapon belül aláírnák. **Ez végzetes hatással lenne Délkelet-Európa békéjére** nézve. A magyar békeszerződésben esetleg benne rejlő **kisebb igazságtalanságok [!]** valódi gyógyszerét csak akkor lehet alkalmazni, ha a békeszerződést aláírták és a béke helyreállt. **Az is elképzelhető, hogy az új határok megszemlélésére kiküldött demarkációs bizottságok adjanak jelentést ezekről az ügyekről a Népszövetségnek, amely később bármelyik érdekelt fél kérésére közvetítőként léphet fel és tárgyalásokat folytathat mindkét fél érdekében a határmódosításokról. Ezt a biztosítékot lehet adni – kívánság esetén – a magyar kormánynak."**

[*Megjegyzés:* Az egész versailles-i békediktátum végzetes hatással volt Európára, és nem csak Délkelet-Európa békéjét veszélyeztette. Húsz évvel később, a második világháború évekig tartó kínszenvedése bizonyossá tette, hogy éppen ezek a határok voltak végzetesek.
Azt a kitételt, hogy a magyar békeszerződésben csak „kisebb igazságtalanságok" vannak, leírni is gyalázat.
Már Leeper felveti, hogy esetleges határmódosításokat a Nemzetek Szövetségének égisze alatt kell lefolytatni, ezt az ötletet veszi át Curzon, és ezt fogalmazza meg pontosan Berthelot és ez az ún. Millerand levél alapja. Természetesen ez csak hitegetés volt a magyar fél felháborodásának csitítgatására.]

A fentiek ismeretében Allen W. Leeper valóban „megérdemli", hogy elhalálozása után a kislányának a kisantant anyagi támogatást nyújtson (lásd 121 o.).
Tragikus, de jellemző, hogy egy ilyen dokumentumot komolyan vettek a politikusok, sőt alapnak el is fogadták, de ennek oka a térség hiányos ismerete és a minden változtatást elutasító francia álláspont.

Berthelot megelégedett jelentése következik:

„PH. BERTHELOT, A FRANCIA KÜLÜGYMINISZTÉRIUM POLITIKAI ÉS KERESKEDELMI ÜGYEINEK IGAZGATÓJA MILLERAND FRANCIA MINISZTERELNÖKNEK ÉS KÜLÜGYMINISZTERNEK
194. sz. távirat. Titkos

London, 1920. március 9. 13 óra 40

Ma délután a küldöttségek Lord Curzon elnöklete alatt a magyar kérdést vizsgálták meg. Lord Curzon közölte, hogy a Legfelsőbb Tanácstól való meghatalmazásuk Magyarország határainak és a gazdasági kérdéseknek a tanulmányozására terjed ki. Összefoglalta a magyarok érveit és a cseheknek, románoknak, valamint jugoszlávoknak azokra adott összehangolt válaszát. Tárgyszerűen utalt azokra a bonyodalmakra, melyek a békeszerződés föltételeinek felülvizsgálatával, hasonlóképpen a teljes revízió jegyében fogant magyar követelések visszautasításával járnának. Nyilvánvalóvá tette, mennyire keserves, sőt lehetetlen dolog volna ezen az úton elindulni. **Berthelot újfent elsorolt minden érvet, amelyet korábban a Legfelsőbb Tanács előtt kifejtett, és ismertette a francia kormánynak a kérdésben elfoglalt végleges álláspontját anélkül, hogy a magyarok érveinek vizsgálatát, sőt néhány csekélyebb módosítás lehetőségét elvetette volna az esetben, ha utóbbiakat – a csehek, románok és szerbek meghallgatása után – szükségesnek ítélik.** [...] Ezután a résztvevők röviden érintették a határok kérdését, és elvetették azt a magyar javaslatot, mely szerint Erdélyben egy 500 000 magyart magában foglaló autonóm egységet kellene létrehozni, amelyet [hiányzó szavak] folyosó kötne össze Magyarországgal. Leeper ismertette a Csallóköz kérdését, és világossá tette, hogy miért adták Szlovákiának annak ellenére, hogy magyarok lakják: a Bizottság és a békekonferencia csakugyan elismerte, hogy mivel Pozsony (Presbourg) és Komárom (Komorn, Komarno) ettől a területtől függ, önmagukban, tőle függetlenül nem maradhatnának fönn, és egyébként is **a sziget lakosait elmagyarosították**.[155] A két várost tehát a Csallóköztől elválaszthatatlannak ítélték. Ami a cseh-szlovák határt illeti, arra törekedtek, hogy az etnikai vonalat kövesse, ám ez megvalósíthatatlannak bizonyult, hiszen észak-déli irányú **völgyeket kellett volna kettévágni, vasútvonalakat félbemetszeni**[156], lehetetlenné téve ekképpen a közlekedést. **Berthelot hangsúlyozta: a Bizottság oly kevéssé kedvezett a cseheknek és oly nagy figyelmet szentelt a magyaroknak**[157]**, hogy a határ teljesen kiszolgáltatja a szlovákokat egy magyar támadás kénye-kedvének.** Annak érdekében, hogy egy valóban megfelelő végleges országhatárt jelölhessenek ki, **a vonalat délebbre kellett volna meghúzni. Beneš – mint ahogy máskor – követeléseiben ez alkalommal is fölöttébb óvatosnak és mérsékeltnek mutatkozott.** [Ettől nagyobb ostobaságot nem is lehet állítani – D. A.] [...] Lord Curzon rámutatott azokra a nehézségekre, amelyeket a Cseh-Szlovák Köztársaságnak a Budapesthez oly csekély távolságra kijelölt határvonala vet föl. Berthelot elismerte, hogy ez valóban bosszantó, ám Belgrád hasonló helyzetben van[158] és mindez a földrajzi szükségszerűségből adódik. Lord Curzon végül a következő javaslatot tette: tudomásul vettük, hogy keresztülvihetetlen a magyaroknak átadott békefeltételeinkbe foglalt határvonalak mélyreható megváltoztatása, hiszen még a jelentéktelenebb módosításokat illetően is csak a legnagyobb nehézségek árán tudunk egyetértésre jutni. Ekképpen nem volna-e célszerűbb a helyszíni tárgyszerű vizsgálatot határkijelölő bizottságokra bízni? E – kétségtelenül pártatlan – bizottságok jelentést készítenének a Nemzetek Szövetségének, amely hivatalos vizsgálatot indítana, és fölajánlaná jószolgálatait az érintett államoknak annak érdekében, hogy baráti egyetértésre jussanak. **Berthelot kérte, hadd fogalmazhassa meg pontosabban az indítványt.**

155 Ezt Beneš állította, ez is hazugság.
156 Kibújt a szög a zsákból: nem a fennen hirdetett, de valótlan állítás – a nemzetek önrendelkezése és a népek egysége – számított, hanem a hegyek-völgyek vonulata és a vasúti összeköttetésének fenntartása.
157 Példátlan képmutatás, hisz a cseh határokat jelölték ki, nem a magyart és a magyarokkal nem is konzultáltak.
158 Belgrádtól a magyar határ 205 km-re van, Budapesttől az északi határ még feleannyira sincs.

Magától értetődik, hogy a határkérdéseket nem hagyhatják megoldatlanul. A javaslat tehát a következőképpen nézne ki: Magyarország határai azok maradnak, amelyeket a békekonferencia megállapított. Részletes kijelölésükről – amint eddig minden esetben – határmegállapító technikai bizottságok fognak gondoskodni. Abban az esetben, ha e bizottságok – a már kijelölt általános határvonalakon belül maradva – valamely kisebb változtatást javasolnának, akkor a Nemzetek Szövetségének küldendő jelentésükben csak eme módosításokat tüntetik majd föl. A Nemzetek Szövetsége pedig mind a magyarokat, mind az érdekelt államokat meg fogja hallgatni, és arra fog törekedni, hogy a vitát baráti úton rendezze közöttük.

Lord Curzon elfogadja indítványának ezt az értelmezését, amelyhez mindannyian egyhangúlag csatlakoznak.

Ezt követően a gazdasági kérdésekre tér rá. Bejelenti a jelenlevőknek, hogy ezeket már a párizsi gazdasági bizottság elé utalták, amely el fogja készíteni jelentését. Ilyenképpen a magyar észrevételek vizsgálatával tehát végeztünk.

Levéltári jelzet? AD.Y. Internationale 1918-40. vol. 662, ff. 173-176."

Ádám Magda–Ormos Mária [szerk.]: *Francia diplomáciai iratok a Kárpát-medence történetéről. Trianon, 1919–1920,* 225–226. o.

Bár Leeper és lord Curzon teszi meg a javaslatot a határbizottság működéséről – ez az ún. Millerand-levél alapja –, de pontosabban végül mégis a magyargyűlölő Berthelot fogalmazza meg az indítványt, az eredménye angol–francia közös munka.

Franciaországban az 1920. január 17-ei választásokon Clemenceau veszített, utána Millerand került hatalomra, a külügyminiszter Paléologue lett. Ezzel párhuzamosan kezdetét vette bizonyos külkereskedelmi kapcsolatok kezdeményezése, ami Magyarországon gazdasági koncessziókat biztosított volna Franciaország számára. Francia kézre került volna a MÁV, a Hitelbank és egy Csepelen megépítendő kereskedelmi kikötő. Ezért Magyarországnak kilátásba helyezték, hogy **a trianoni szerződés aláírása után**, majd segítséget nyújtanak bizonyos határrendezésben. Miután a magyar jegyzékekre a franciák kitérő vagy semmitmondó válaszokat adtak, a magyar delegáció felismerte a tárgyalások komolytalanságát: nem vették be a francia „maszlagot", a tárgyalások „elaludtak".

Mindezek a manőverek az antant részéről azért voltak szükségesek, mert aggódtak, hogy a magyarok nem írják alá az ország területét megcsonkító, népét megalázó diktátumot, amit az uralkodó közhangulat erősen ellenzett.

A békediktátum szövegének végleges változata és a kísérőlevél – az úgynevezett Millerand-levél 1920. május 6-án jut el Budapestre:

„A Szövetséges és Társult Hatalmak válaszának
KÍSÉRŐLEVELE
a magyar Békedelegáció Elnökéhez
Párizs, 1920. május hó 6.-án

Elnök Úr!

A Szövetséges és Társult Hatalmak a legnagyobb figyelemmel áttanulmányozták azokat a jegyzékeket, amelyekben a magyar Békedelegáció megtette megjegyzéseit a neki átnyújtott békefeltételekre. A jegyzékek vizsgálatában a Hatalmakat egyedül az a szándék vezérelte, hogy az igazságok és a védelmükre bízott magas érdekeknek megfelelő határozatokat hozzanak. Ha ennek a vizsgálatnak eredménye lényeges vonásaiban nem egyezik a magyar Békedelegáció ellenjavaslataival, ennek oka az, hogy a Hatalmak nem tudtak ennek a delegációnak álláspontjára helyezkedni.

A Szövetséges és Társult Hatalmak ugyanis, bár kifejezik azt a reményüket, hogy a jövendő Magyarország Európa biztonságának és békéjének egyik oszlopa lesz, – **a maguk részéről nem felejthetik el, mekkora felelősség háramlik Magyarországra a világháború kitöréséért, és általában a kettős Monarchia imperialista politikájáért.**"[F/23]

[*Megjegyzés:* El sem olvasták, illetve ha el is olvasták, meg sem értették. Ha akkor elolvasták volna, a fenti kísérőlevélben foglaltakat nem írják le, mert az osztrák *Vörös könyv* ekkor már rendelkezésre állt, és abban szerepelt, hogy gróf Tisza István magyar miniszterelnök ellenezte egyedül a háborút. Mégis neki tulajdonítják a háború megindításának támogatását. A valóság – mint tudjuk – ennek az ellenkezője.]

„A magyar Békedelegáció részletes kritika tárgyává tette a neki átnyújtott Békefeltételek határozmányait. Ide csatoljuk azt a választ, amelyet megadni a Szövetséges és Társult Főhatalmak szükségesnek láttak. Ha ez a válasz nem tárgyalja pontról pontra a Békedelegációhoz intézett jegyzékeiknek érveit, hogy valamennyit megcáfolja, ez nem annyit jelent, mintha azoknak alaposságát elismerné; a Szövetséges és Társult Hatalmak hallgatását semmiképpen sem szabad helyeslésnek magyarázni; világosan ki kell jelenteni, hogy a válasz hiánya sehol sem jelenti az önök által védett álláspont elfogadását.

Az önöknek átnyújtott megjegyzések nem tartalmaznak semmi külön választ arra a nagyszámú emlékiratra, amelyet a magyar Békedelegáció Magyarország határainak kérdésében nyújtott be. Nem adnak választ arra a javaslatukra sem, amelyben népszavazás elrendelését kérik olyan területekre nézve, amelyeket a Hatalmak elhatározása más államoknak juttat. A Szövetséges és Társult Hatalmak **érett megfontolás** után helyezkedtek arra az alapra, hogy semmi tekintetben nem módosítják a Békefeltételek területi határozmányait. Azért határoztak így, mert meggyőződtek arról, hogy az általuk megállapított határok minden megbolygatása súlyosabb következményekkel járna, mint amelyeket a magyar Békedelegáció felemlít. Egyébiránt a magyar ellenjavaslatok tanulmányozása csak megerősítette azt a meggyőződést, amelyre a Szövetséges és Társult Hatalmak már azelőtt, a magyar álláspont igazsága mellett felhozható mindennemű bizonyíték vizsgálata után jutottak; az önök elé terjesztett Békefeltételekben megjelölt határokat e meggyőződés alapján szabták meg.

Közép-Európa néprajzi viszonyai valóban olyanok, hogy lehetetlen, hogy a politikai határok az egész vonalon egybeessenek az ethnikai határokkal. Ebből következik – a Szövetséges és Társult Hatalmak sajnálattal hajoltak meg a szükségesség előtt –, hogy **a magyar népesség egyes gócainak egy más állam szuverenitása alá kell kerülnie.** Azonban erre a helyzetre nem lehet hivatkozni azzal az állítással, hogy jobb lett volna nem bolygatni a régi területi állapotot. A dolgok meglevő rendje, még ha ezer éves is, nem jogosult a jövőre nézve, ha igazságtalannak találtatott."

[*Megjegyzés:* Az „érett" megfontolás következtében 3,3 milliós magyar „góc" maradt az országhatáron kívül, a trianoni döntés utáni országban ekkor 6,7 millió magyar élt. Ha alaposabban megfontolták volna a határok kijelölését, nem marad a határ mentén 1,8 millió magyar. Természetesen lehetett volna a határokat igazságosabban kijelölni, lásd Seton-Watson (*4.*) és Lord Rothermere (*33.*) térképét.]

„Igaz, hogy a magyar Békedelegáció azzal érvel, hogy a Békefeltételek sehol sem rendeltek el népszavazást. Ha a Szövetséges és Társult Hatalmak fölöslegesnek tartották, hogy a népesség ilyen irányú megkérdezéséhez folyamodjanak, ez azért történt, mert meggyőződtek róla, **hogy ha ez a megkérdezés az őszinte vélemény-nyilvánítás teljes biztosításával történnék, nem vezetne számbavehetően más eredményre, mint amilyenre Közép-Európa néprajzi viszonyainak és nemzeti aspirációinak tüzetes vizsgálata vezette a Hatalmakat.** A népek akarata megnyilatkozott 1918. október és november

havában, a kettős monarchia összeomlásakor, amikor a soká elnyomott nemzetiségek egyesültek olasz, román, jugoszláv vagy csehszlovák testvéreikkel. Az azóta történt események megannyi új bizonyítékát szolgáltatják az azelőtt Szent István koronája alatt élő nemzetiségek érzelmeinek. A magyar Kormány elkésett intézkedései, amelyekkel ki akarja elégíteni a nemzetiségek autonómiára való törekvését, senkit sem fognak tévedésbe ejteni, nem változtatnak semmit azon a fontos történeti igazságon, **hogy hosszú éveken keresztül a magyar politika minden erejével azon volt, hogy a nemzeti kisebbségek hangját elfojtsa."**

[*Megjegyzés:* Hogy a népszavazások – amit egyébként az antant hatalmak is hirdettek –, más eredményt hoztak volna, aki józanul gondolkodik, annak nem valószínű, hogy be kellene bizonyítani. Példázza a soproni népszavazás is, hiszen Sopronban a német ajkúak voltak többségben, de a magyar határ mentén a magyarok.
Majd következett az ismert propagandaszöveg a népakaratról, de a magyarok akaratát nem vették figyelembe – a magyarok tehát szerintük nem nép.
Azt állítják, hogy a nemzetiségek hangját elfojtottuk, ennek ellenére azért valós és valótlan „sérelmeiket és panaszaikat" széltében-hosszában el tudták juttatni Európába, és a nemzetközi sajtón keresztül terjeszteni a világban.]

„A Szövetséges és Társult Hatalmak azonban nem feledkeztek meg arról a gondolatról, amely őket a határok kiszabásakor vezette, és foglalkoztak azzal az eshetőséggel is, hogy az így megállapított határ **esetleg nem felel meg mindenütt teljesen a néprajzi vagy gazdasági kívánalmaknak**. A helyszínen megejtett vizsgálat esetleg szükségessé fogja tenni, hogy egyes helyeken a Szerződésben megállapított határt áthelyezzék. Ilyen vizsgálatot azonban nem lehet ma lefolytatni, mert ez bizonytalan időre kitolná a béke megkötését, pedig ezt egész Európa sóvárogja. De majd, ha a Határbizottságok megkezdték munkájukat, ha úgy vélik, hogy a Szerződés intézkedései, mint fentebb mondottuk, valahol igazságtalanok, s hogy ennek az igazságtalanságnak orvoslása közérdek, módjukban lesz erről jelentést tenni a Nemzetek Szövetsége Tanácsának. Ebben az esetben a Szövetséges és Társult Hatalmak hozzájárulnak, hogy, ha az egyik érdekelt fél kéri, a Szövetség Tanácsa felajánlhassa jó szolgálatait abból a célból, hogy az eredeti határt, ugyanazon feltételek mellett, békés úton megváltoztassa ott, ahol annak megváltoztatását valamelyik Határbizottság kívánatosnak mondja. A Szövetséges és Társult Hatalmak bíznak benne, hogy ez az eljárás megfelelő módot nyújt minden igazságtalan határvonal kiigazítására, ha azok ellen alapos ellenvetést lehet tenni."

[*Megjegyzés:* A magyar vezetés hitt ebben az állításban – igaz, valamiben meg kellett kapaszkodni –: abban, hogy a Határmegállapító Bizottság konkrét javaslatára a Nemzetek Szövetsége – egyes esetekben a határszakaszokat korrigálhatja. Természetesen csak minimális korrekciók történtek.]

„A rutén területre vonatkozó elhatározásukban a Szövetséges és Társult Hatalmak teljes tudatában voltak a felmerült nehézségeknek. Elfogadták a rutén föld és a Cseh-Szlovák állam egyesülését az utóbbi állammal kötött szerződésben. Ez az állam különös módon biztosítja a rutének autonómiáját. Megegyeztek a Cseh-Szlovák állammal abban, hogy a szerződés intézkedéseit, amennyiben azok a néprajzi, vallási és nyelvi kisebbségekre vonatkoznak, a Nemzetek Szövetsége védelme alá helyezik. A Szövetséges és Társult Hatalmak úgy vélik, hogy a köztük és a Cseh-Szlovák állam közt létrejött szerződés a rutén autonomikus tartomány népességének megadja a lehetőséget arra, hogy kívánságait nyilvánosan kifejezhesse. A Hatalmak a legkomolyabb figyelemmel lesznek ennek a népességnek a jövőben nyilvánított

kívánságaira. Egyébiránt a Nemzetek Szövetségének Szerződése a Szövetség Tanácsa minden tagjának jogot ad arra, hogy a St. Germain-en-Laye-ben, 1919. szeptember 10-én a Szövetséges és Társult Főhatalmak és a Cseh-Szlovák állam közt kötött szerződést aláíró hatalmainak figyelmét bármely, a rutén területre vonatkozó, figyelmet érdemlő kérdésre felhívja."

[*Megjegyzés:* Itt a rutén népet vezették félre. Igaz, hogy 1918. október 25-én rutén–cseh megállapodás jön létre Philadelphiában Masaryk és Žatkovič között – utóbbival szülei négy éves korában kivándoroltak Amerikába – Ruténia Csehszlovákiához való csatlakozásáról, autonómia feltétellel, amit soha nem kaptak meg. Žatkovičot ki is nevezte Masaryk 1920. április 20-án Kárpát-Ukrajna kormányzójává, de már 1921. április 21-én feladta pozícióját, és visszatért az Egyesült Államokba. Elég gyorsan belátta, hogy a cseheknél a rutén lakosság érdekében semmiféle eredményre nem számíthat.]

„Ily körülmények közt a Hatalmak úgy vélik, hogy a határszéli lakosság érdekei teljes mértékben biztosítva vannak. Ami az ilyen szuverenitás alá kerülő magyar népszigeteket illeti, a Románia és a Szerb–Horvát–Szlovén állam részéről már aláírt és a Cseh-Szlovák állam részéről már ratifikált, a kisebbségek védelmére vonatkozó szerződések ezeknek érdekeit teljesen biztosítják.

A Szövetséges és Társult Hatalmak megelégedéssel veszik tudomásul, hogy a Magyar Békedelegáció hozzájárul azokhoz az elvekhez, amelyek a Nemzetek Szövetsége szerződéseinek alapjai. A Szövetség nemcsak a szerződés aláíróinak a jogait védi; olyan szervezetet is létesít, amelynek segítségével békésen és törvényes úton el lehet intézni azokat a változásokat, amelyek új helyzetet tesznek szükségessé a Béke intézkedéseiben. Magyarország jóakarata a szerződésből reáháruló kötelezettségek teljesítésében közelebb fogja hozni azt az időt, amikor ő is helyet foglalhat a Szövetségben.

A Szövetséges és Társult Kormányok nem mehettek messzebb. A Határbizottságokra ruházott hatalom a területi határozmányok ügyében, a Szerződés különböző cikkeiben végrehajtott módosítások, amelyekről a csatolt megjegyzések nyújtanak részletes felvilágosítást, jelzik a Hatalmak engedményeinek végső határát. A ma átnyújtott Békefeltételek tehát véglegesek.

Ennélfogva a Szövetséges és Társult Hatalmak a jelen közlés dátumától számított 10 nap alatt elvárják a Magyar Békedelegáció nyilatkozatát, hogy jogosítva van a Békének ebben a formában való aláírására. Ezután azonnal intézkedések fognak történni a béke aláírására.

Fogadja, Elnök Úr, legmélyebb tiszteletem kifejezését

A. MILLERAND, s. k."[159]

Gerő András: *Sorsdöntések,* 163–165. o.

159 A dokumentumot Millerand írta alá, de amint látható, a levél a Leeper, Curzon és Berthelot triójának szüleménye. A fenti dokumentumok Leepertől, Berthelot-tól és a Millerand levél rámutatnak arra, hogy a valótlanságokat szemrebbenés nélkül még fokozni is lehet összekeverve pontatlan adatokkal és hazugságokkal.

A magyar kormány május 18-án értesítette
Millerand francia elnököt aláírási szándékáról,
mivel „az ország súlyos helyzetének teljes tudatában,
nem térhet ki a békeszerződés aláírása elől.”

**a békediktátumot 1920. június negyedikén 16:32-kor
a nagy trianon palotában írta alá
Drasche-Lázár Alfréd rendkívüli követ
és Benárd Ágost népjóléti miniszter.**

A trianoni békediktátum az 1921. évi
XXXIII. törvény alatt cikkelyeztetett be.
A törvény gyászkeretbe foglalt előszava
hangsúlyozza:

„Tekintettel a kényszerhelyzetre, amely
magyarországra
a világháború szerencsétlen kimenetele folytán
előállt,
és amely annak idején a magyar királyi kormánynak
a békeszerződés aláírására vonatkozó
elhatározásánál is döntő súllyal bírt...
a trianonban kötött békeszerződés...
a magyar állam törvényei közé iktattatik.”

Padányi Viktor: „Consummatum est”[160]

Az ország hangulata nyomasztó volt, a sajtó hangja levert, rezignált és drámai. E sorok írója soha nem fogja elfelejteni a mindenből viccet csináló, mindent kigúnyoló pesti humor jellemző produktumát, a Borsszem Jankó c. vicclapot, amelynek június harmadiki száma az első oldalon egy egész oldalas rajzot hozott. A rajzon lehajtott emberfők ezreinek tömege, az előtérben egy asztal, rajta egy papírlap s azon egy tollat tartó kéz. A kép aláírása ez volt: „Aláírjuk-e?” Vicclap-karton soha még patakzó könnyekben ilyen sikert nem aratott.
A kormány június 4-ére katonai készenlétet rendelt el az összes csapattesteknél, csendőr-összpontosítások történtek s a városokban a rendőrőrszemeket megkettőzték.
Rádió még akkor nem volt. Párizzsal állandó telefon összeköttetésben állt Budapest. A nagy lapok kiadóhivatalai előtt tömegek lesték a kirakatban időről-időre megjelenő hírközleményeket.

160 Beteljesedett, elvégeztetett – János evangéliuma szerint Jézus utolsó szavai a keresztfán.

Az utcák már reggel óta valami furcsa nyugtalansággal voltak tele. Minden arcon szorongás, a tekintetek fáradtak, üresek, mint a halottasházaknál virrasztás után. Még a szokott utcazaj is tompább volt, mint máskor.

Tíz óra után egy-két perccel jött a végzetes párizsi hír, és akkor megkondultak a harangok, előbb Pesten, majd ahogy villámgyorsan szétfutott a hír, egymásután mindenfelé az országban.

A magyarok két óra hosszat tartó harangkongással temették múltjukat és jövőjüket.

Budapest percek alatt feketébe öltözött. Perceken belül fekete gyászlobogók lengtek mindenütt, az ablakokban fekete drapériák. Az utcák fekete gyászruhákkal teltek meg. Emberek, asszonyok, férfiak, gyerekek mentek az utcán patakzó könnyekkel, nem egyszer hangosan zokogva. Emberek rázták az öklüket az ég felé átkozódva. Az Oktogon sarkán egy rokkant katona letépte zubbonyát és könyökben levágott csonka karját mutogatva, őrjöngve kiabálta: „Hát ezért?"

Az utcákon ismeretlen, egymást soha nem látott emberek borultak egymás nyakába, a terek padjain zokogókat vettek körül vigasztaló emberek és az állandó és szakadatlan harangzúgásban rohant bele a gyászba és kétségbeesésbe ezer pesti rikkancs: „Rendkívüli kiadás". A lapok gyászkeretben, mindenki mohón olvasta, amit úgyis tudott, mindenkiben lángolt a tehetetlen düh, csoportoknak vezércikkeket olvastak fel hangosan [...] a Múzeum-téren elkezdték a himnuszt énekelni... és a harangok kongtak, kongtak szakadatlanul, szinte elviselhetetlenül.

A templomok gyorsan megteltek síró emberekkel, hiszen a kétségbeesés mélyén mindnyájan Istenbe próbáltunk kapaszkodni, papok mentek fel a szószékre megkísérelni a lehetetlent, vigasztalni ott, ahol nem volt vigasztalás.

A vidéken ugyanez volt a kép. Harangkongás, gyász és kétségbeesés mindenütt. Néhány ökölcsapáson, kisebb verekedéseken kívül rendzavarások nem fordultak elő, hiszen az összes italmérések zárva voltak és minden közbiztonsági intézkedés megtörtént. Csak a harangok kongtak 10 órától kezdve mindenütt, minden városban és minden faluban két órán keresztül.

E sorok írója 14 éves fiú volt és negyedikes gimnazista akkoriban. Tíz órakor növénytan-óra kezdődött és Kovách Demjén tanár úr magas, szikár alakja pontosan jelent meg az ajtóban, mint mindig. Felment a katedrára, beírta az osztálykönyvet, de nem kezdte el a feleltetést, mint szokta, hanem lehajtott fővel meredt maga elé egy hosszú percig... és akkor megkondultak a harangok. Kovách Demjén tanár úr felállt, odament a térképtartóhoz, kivette a térképet, amelynek felső sarkában akkor még ez a név állt: „A Magyar Szent Korona Országainak Politikai Térképe", és felakasztotta a térképállványra, s mindezt egyetlen szó nélkül, aztán megállt előtte, kissé oldalt, hogy ne takarja el előlünk, és nézte, olyan arccal, olyan leírhatatlan lágy kifejezéssel, amilyet mi még soha sem láttunk száraz és örökké szigorú arcán. Mi halálos csendben néztük a térképet és az előtte álló, szürkülő hajú cisztercita papot, amint feje egyre lejjebb esett a mellére és a kívülről behallatszó harangzúgás által még inkább kimélyített csendben inkább magának, mint nekünk, ennyit mondott: »Consummatum est«.

Ötvennégyen voltunk, ötvennégy tizennégyéves magyar fiú. A golgotha utolsó szavai után nem bírtuk tovább, leborultunk a padokra és elkezdtünk sírni. Odakint kongtak a harangok. Nagymagyarország keresztrefeszítésének napja volt, 1920. június 4.

P é n t e k...[161]

161 Padányi Viktor (1906–1963): *Egyetlen menekvés.* Hídfő Baráti Köre kiadása, München, 1967, 157–159. o.

EPILÓGUS

> Balsors, balgaság, geopolitikai katasztrófa, meg nem érdemlett nagyhatalmi büntetések nemzetcsonkításai folytán a magyar exodus múlt idejű igéit okkal fordíthatjuk jelen idejűvé: *én Istenem, rendelj szállást! A fogyatkozásban megállást!*
>
> Sütő András

Ismert, hogy Magyarország európai uniós tagsága, az uniós létforma nem javított a határokon kívüli – határon túli – magyar kisebbségek helyzetén. Sőt, Szlovákia és Románia belépése az unióba sem változtatott érdemben a helyzetükön.
Az Európai Unió területén az őshonos lakosság jogi védelme nem biztosított, és őslakosokra vonatkozó nemzetiségi koncepció még felvázolva sincs. Az utódállamok pedig kényük-kedvük szerint bánhatnak és bánnak az őshonos magyarsággal. Még Beneš dekrétumait sem szüntették meg. Az a cseh és a szlovák állam alapító okirata. Mit is írt alá Románia a párizsi kisebbségi szerződésben 1921-ben:

> „11. cikk: Románia hozzájárul ahhoz, hogy az erdélyi székely és szász közületeknek a román állam ellenőrzése mellett, vallási és tanügyi kérdésekben helyi önkormányzatot engedélyezzen."

A szászokat német márkáért eladták Németországnak, a zsidókat Izraelnek[162], a székelyek pedig küzdenek autonómiájukért – erős akarattal, góbé önérzettel. A szlovákoknál egyértelmű mint kisebbség a magyar lakosság másodrendűsége – még kettős állampolgárok sem lehetnek az ott élő magyarok. Ukrajnában törvényellenes a kettős állampolgárság – újabban korlátozzák az anyanyelven tanulást is. Szerbia jelenleg szívélyes kapcsolatban van Magyarországgal, mert be akar jutni az EU-ba.
A békediktátummal a nagyhatalmak elérték, hogy Közép-Európa gazdaságilag tönkremenjen és kibékíthetetlenül egymás ellen uszítsák a népeket, nemzeteket.
Fejtő Ferenc mondja:

> „Igen, gyászolok, de nem a létezett birodalmat, mert annak nagyon sok fogyatékossága volt, és eltűnésre volt ítélve, hanem azért gyászolok, ami a birodalom felbomlasztásából lett."
>
> http://beszelo.c3.hu/cikkek/a-masodik-szamu-ellenseg

Mert, és itt idézem ismét Bibó Istvánt:

> „Ha az 1918. évi békecsinálók nagyon kicsivel körültekintőbbek és gondosabbak, akkor e terület konszolidálódásának a biztos alapjait 1919 végére le tudták volna fektetni. Tudjuk, hogy ez nem sikerült. Azóta mérhetetlen nehézségek, szenvedések és barbárság ömlött ki erre a területre..."
>
> Bibó István: *A kelet-európai kis államok nyomorúsága,* I. kötet, 234. o.

Hiszen ha a tisztán magyarlakta területeket megkaptuk volna, – itt csak néhány ezer km²-ről van szó – akkor békés életforma alakulhatott volna ki köztünk és a szomszédos államok között. Úgy, mint Horvátországgal, Szlovéniával és Ausztriával. Érdemes rajta elgondolkodni, habár ezen változtatni sajnos már nem lehet.

---

162 „Egy Ceauşescu nevű rabszolga-kereskedő még dollármilliárdokat is nyert azon, hogy Romániát megtisztította a zsidóságtól és közel egymilliónyi német lakosságától." Sütő András

***

Fogyunk. Az 1920-ban elcsatolt 3,3 millió főből ma 2,3 millió ha maradt, egyes területeken szórványosan.

Hova lett a többi? Keressük meg a nagyvilágban ahová szétszóródtunk menekülve a kisebbségi sorsból, az ellenünk véghez vitt népirtásokban, vagy a beolvadásban ami elkerülhetetlen bárhogyan is ragozzuk. A nemzeti és kisebbségi létünket fenyegeti a trianoni diktátum és következményei.

Megrendítően írja le, 1989-ben, Sütő András:[163]

„Beszélgetés közben akárhogyan is kerülgetjük a bajokat: nem szabadulhatunk tőlük. Mert íme: az általános menekülésben T. unokahúgom férje is kiszökött Magyarországra. K. unokaöcsém lánya most készül végleg elmenni két kislányával. Férje már korábban távozott s éppen Csíkszeredából, ahol pedig, ha nem tévedek, még működik magyar iskola. Ellenvetésként azt mondja valamelyik: »Működik. De meddig?« – Ezt valóban nem lehet tudni. A magyar iskolák, osztályok fölszámolásában folyvást növekszik a hatalom szorgalma.

Aztán egyebek is szóba kerülnek. Főleg a református gyülekezet gyors fogyatkozása. Maholnap nem is érdemes már papot tartani. Menjünk haza!

Itthon, Marosvásárhelyt az otthoni gondokkal álmatlankodom. Anyám sóhaját hallom újból: »Maholnap már nem érdemes papot tartani«. Erről írt fájdalmasan szép verset hajdan Jékely Zoltán. Kikelek az ágyból, leemelem gyűjteményes kötetét a polcról. Melyik is az a vers, amely rajtunk is betelt? Megvan! A címe:

A marosszentimrei templomban

Fejünkre por hull, régi vakolat,
így énekeljük a drága Siont;
egér futkározik a pad alatt
s odvából egy-egy vén kuvik kiront.
Tízen vagyunk; ez a gyülekezet,
a tizenegyedik maga a pap,
de énekelünk mi százak helyett,
hogy hull belé a por s a vakolat,
a hiúban a denevér riad
s egy-egy szuvas gerenda meglazul:
tizenegyedikünk az árva pap,
tizenkettedikünk, maga az Úr.
Így énekelünk mi, pár megmaradt
– azt bünteti, akit szeret az Úr –,
s velünk dalolnak a padló alatt,
kiket kiirtott az idő gazul.

(1936)

Nem gondoltam volna, hogy Zolinak ez a verse fél évszázad múltán is a napi híradás eleven fájdalmával szóljon mirólunk."

163 Sütő András: *Naplójegyzetek*. Romániai Magyar Szó, Bukarest, 1990, 106–107. o.

FÜGGELÉK

F/1.

Íme egy apróság, ami rámutat arra, hogy a magyarok másképpen kezelték a dualizmusban a dolgokat, mint az első „demokratikus” csehszlovák és a „demokratikus” szlovák állam:

A levelezőlap abból az időből származik, amikor a magyarok elnyomták a nemzetiségeiket.

A képeslap első oldalán a szerb címer felirata: „Csak az összefogás mentheti meg a szerbeket (CCCC – САМО СЛОГА СРБИНА СПАСАВА)".
A szerb zászló alatti kézzel írott szöveg: szerb üdvözlettel... aláírás... Novi Sad (Újvidék) 1906. AUG. 8.
A címzés két nyelven, vegyesen.
A levelezőlap egyértelműen Szerbiából származik, de Újvidékről küldik Nagybecskerekbe (ma Zrenjanin).
Az olvasó képzeletére bízom, mi történt volna, ha a két világháború között, de még a titói időkben is magyar zászlós és címeres levelezőlapot küldött volna valaki – mondjuk – Szabadkáról Belgrádba.

> Steier Lajos 1929-ben megjelent könyvében arról ír, hogy: „Szentiványi József a (prágai) nemzetgyűlésben arról adott hírt, hogy a magyar feliratú küldeményeket nem kézbesíti a posta" – ekkor azt mondták, hogy Csehszlovákiában demokrácia volt – Beneš legalábbis ezt hangoztatta.
>
> Lajos Steier: *Ungarns Vergewaltigung [Magyarország megerőszakolása].* Amalthea-Verlag, Zürich–Leipzig–Wien, 1929, 110. o.

> Szlovákiában bevezették „a magyarul megcímzett postai küldemények kézbesítésének tilalmát".
> **1993** decemberében. Ez megtörténhetett a mai, demokratikus Európában.
>
> Duray Miklós: *A megvalósult elképzelhetetlen,* 156. o.

F/2.

„Kárpátalján az első világháborút követően végbement politikai és történelmi változások a Guinness rekordok könyvébe illőek.
A 20. században 17 különféle államalakulatot vagy államformát ért meg vidékünk:

I.	Osztrák–Magyar Monarchia	1918. nov. 15-ig.
II.	Magyar Köztársaság	1918. nov. 16.–1918. dec. 20.
IH.	Ruszka Krajna	1918. dec. 21.–1919. márc. 21.
IV.	Kőrösmezői Hucul Köztársaság	1918. nov. 8.–1919. márc. 21.
V.	Magyar Tanácsköztársaság	1919. márc. 21.–1919. ápr. 19.
VI.	A román megszállás vége	1919. ápr. 10.–1920. júniusának vége.
VII.	Csehszlovák megszállás	1919. jan. 12.–1920. jún. 4.
VIII.	Csehszlovák Köztársaság	1920. jún. 4.–1938. okt. 7.
IX.	Csehek–szlovákok–kárpátoroszok	1938. okt. 8.–1938. okt. 26.
X.	Csehek–szlovákok–kárpátukránok föderatív köztársasága	1938. okt. 26.–1939. márc. 15.
XI.	Önálló Kárpát-Ukrán Köztársaság	1939. márc. 15-én néhány óráig létezett.
XII.	Magyar Királyság	1939. márc. 15.–1944. márc. 21.
XIII.	A hitleristák által megszállt Magyarország és a nyilasok	1944. márc. 21.–1944. okt. 23.
XIV.	Csehszlovák Köztársaság	1944. okt. 24.–1944. nov. 25.
XV.	Kárpátontúli Ukrajna	1944. nov. 26.–1945. jún. 29.
XVI.	Szovjetunió – Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság	1945. jún. 29.–1991. aug. 23.
XVII.	Ukrajna	1991. aug. 23-tól napjainkig."

Kovács Sándor: *Kárpátaljai útravaló,* 24. o.

F/3.

Nyelvi határ a Felvidéken
1.) A szlovák lakosság területi kiterjedéséről, a nyelvi határok sávjával a szlovákok maguk is tisztában voltak. Ezt bizonyítja a szlovák szerző könyvében a térkép (lásd *6. térkép*).
Megjegyzés: a szlovák határok kialakításában Párizsban csak Benešnek volt szerepe, sem a szlovákoknak, sem Masaryknak nem volt beleszólásuk. Bár a csehek és szlovákok enyhén szólva nem értették meg egymást, a Beneš által elért határokat a szlovákok készségesen elfogadták, igazságosnak tartották, és ma is annak tartják.
Mit is írt Matej Ľudovít Šuhajda, a selmeci evangélikus liceum szlovák tanára 1834-ben?

> „Az lenne a legjobb és legmegfelelőbb, ha az államokat úgy alkotnák meg a valóságban, hogy a népesség kiterjedése az állam kiterjedését alapozná meg; nem hegyek, völgyek, folyók vagy tavak, hanem a nyelv választaná el az államokat. Egy nép kellene, hogy egy államot alkosson, és egy állam egy népből kellene, hogy legyen."
> Ludwig Schuhayda: *Der Magyarismus in Ungarn [Magyarországi magyarizmus]*. Verlag von Otto Wigand, Leipzig und Wien, 1848, 7–8. o.

Látható, hogy amint a szlovákok uralomra kerültek, sebesen elfelejtették ezt a fontos tézist.

2.) Nyelvi határ Máramarosban, a Partiumban és a Bánságban (lásd *5. térkép*).
Még Seton-Watson is egyértelműen kimutatja, hogy Kárpátalja egy sávja, Szatmárnémeti, Nagybánya, Nagykároly, és környéke, valamint Észak-Bácska is magyar többségű. Nagyszalonta és Nagyvárad a nyelvhatáron fekszik, de még keskeny magyar környezetben.
A Délvidékről lásd a *16., 27.* és *28. térké*peket.
Ezek a térképek is bizonyítják, hogy lehetett volna tisztességesebb határokat kijelölni.

F/4.

Röviden a nemzetiségekről:

Tótok – Szlovákok: A szó a gepidák thuat törzs nevéből ered. A tót nép a 13–14. században keletkezik a honfoglalás előtti szlávokból és lengyel, cseh és morva bevándorlókból. Ezért van több nyelvjárásuk. A szlovák népnév 1444-ben jelenik meg először. 1512-ben az észak-magyarországi részt Sclavoniának nevezik. Számuk ekkor körülbelül 400 000, a török kiűzése után egymillióra növekszik. Történészeik az úgynevezett Nagymorva Birodalomból vezetik le származásukat, aminek nincs bizonyított történelmi alapja.
Rácok – Szerbek: A név a szerbiai Raška szóból ered – egy szerb városka nevéből. Már az Árpád-háziakkal családi kapcsolataik alakultak ki, de addigi birtokaik a Dunától délre fekvő területeken voltak. A rigómezei csata elvesztés után, 1389 táján menekülnek nagyobb tömegben északabbra. Lazarevics István kenéz 1425-ben Nándorfehérvárt (ma Belgrád) átadja a magyaroknak, magyarországi birtokokért cserébe.
1690-ben I. Lipót császár telepíti be a szerbeket Arseje Čarnojević ipeki (szerbül: Peć) pátriárka vezetésével Dél-Magyarországra. A szerbek ekkor hagyták el és adták fel Koszovót (magyarul: Rigómező). 1691-ben kollektív kiváltságlevelet kapnak – 1790-től kezdve maguknak követelik a Temesköz területét és a Bácskát. A bécsi udvar engedélyezi a vallásszabadságot, az egyházi függetlenséget, az

adómentességet, a nemzeti kongresszus megtartását, és kiveszi a terület irányítását a magyar korona fennhatósága alól. Ekkor már a szerb nép majdnem fele Magyarország területén él. A Rákóczi-szabadságharcban a magyarok ellen fordulnak, és utána is mindig az osztrákokat támogatják. Számuk a 15. századig körülbelül 100 000, a 18. század végére 550 000.

Horvátok: Országukat 1102-ben meghódítja Könyves Kálmán. Független államisággal, önkormányzattal rendelkező országrész, élén a horvát bánnal, aki az ország főbírája is. Nagy „Hungarus"-okat adtak Magyarországnak: Zrínyi Miklós, Fráter György, Jurisics Miklós stb. A nyugati vármegyékbe – a törökök elől menekülve – letelepedik körülbelül 200 000 horvát, nagy részük az Ausztriához tartozó mai Burgenland területére.

A Rákóczi-szabadságharcban a horvátok nem játszottak szerepet. Az 1830-as évektől kezdve a magyarok ellen fordultak.

Oláhok – Románok: Az elnevezés a vlach szóból származik. A Balkánról bevándorló, a Kárpát-medencében nem őslakos illír-trák pásztornép utódai. Először Erdélyben 1207-ben ír róluk a krónika. A magyar nemességbe felemelkedett, legismertebb oláh családok: Hunyadi, Drágfy, Josika, Majláth.

A nép latin eredetét humanista tudósok már a 15–16. században felismerik. Erdélyben 1700-ban 250 000, 1811-ben 950 000 a létszámuk. A román görögkeleti vallásúak csatlakoztak a római egyházhoz – ez az úgynevezett vallási unió (kb. fele-fele volt az arány). A cirill írást az 1850-es években váltotta fel a latin.

A dákoromán eredetnek történelmi alapja nincs, a román nép a Balkánon keletkezett, az albán nép közelében – emiatt szembeötlő a nyelvi hasonlatosság. Miután Erdélyt elárasztották, az I. világháborút lezáró békediktátum során hivatalosan is birtokba vehették.

Németek - cipszerek, hienzek és heidebauerek, szászok, svábok:

a.) Szepességi szászok – cipszerek: II. Géza (1141–1162) uralkodása alatt érkeznek nagyobb létszámban a Felvidékre, ahol 24 szepességi város szövetkezett, élükön a szász gróffal.

b.) Hienzek és heidebauerek a 11. században települnek be – Vas, Sopron és a Fertő tó környékére, a mai Burgenlandnak megfelelő területre.

c.) A szászok a 12–13. században költöznek be II. Géza (1141–1162) hívására Erdélybe. 1224-ben II. András (1205–1235) az Andreanum elnevezésű kiváltságlevélben biztosítja kiváltságaikat és elismeri különállásukat. 1437-től a három nemzet egyikét alkotják Erdélyben a magyarral és székellyel együtt. Mátyás király alatt épül ki autonómiájuk, megalapítják az úgynevezett Szász Egyetemet: Universitas Saxonum, ami 1876-ig fennállt. Szeparatizmusukat, féltve kiváltságos helyzetüket, évszázadokig megőrizték, miközben többször is a magyarok ellen fordultak (1848–1849-ben is).

d.) Svábok betelepülése: 1749-től 1782-ig Mária Terézia és II. József uralkodása alatt. Főként katolikus németeket telepítettek be Baranyába, Bácskába, Bánságba es a Duna mentére.

A németek száma a 15. századig kb. 200 000, 1840-ben már 1,2 millió. Számuk különösen nagy Délvidéken és Baranyában.

F/5.

> „Nem akárki írta le, s nem akárhol tették közzé. [...] Rousseau a mestere és – sokak közt – Goethe a tanítványa. Okot keres, összefüggést mutat ki. Tekintélye a korszakán is tovább hat.
>
> A mondat azon a helyen s abban a körben nem jóslat, megállapítás. Amikor a magyar szellemi élet tudatába jut: azt elborzasztó vérveszteség állapotában találja (évszázados ájultság után). A vérveszteség nem

képletes: a magyar jakobinusok 1794 nyarán buknak alá. A bárd és a börtönajtó oly sűrűen voltaképpen az irodalomra, a szellemi életre csapódik le.
Közhelyszerű már a vigasz és önáltatás, hogy a fölkavaró – nem is megállapítás, hanem ítélet – olyanféle szúrás volt, mint az injekciós tűé. Forró, de üdvös lázt lövellt a legyöngült testbe és lélekbe; véglegesen előzte a bajt; a nemzet, sőt a nép tudata megújult. Ezt vallja máig az irodalomtörténet. A géniusz talpra állt!"

Illyés Gyula: *Válasz Herdernek és Adynak.* In *Szellem és erőszak*. Magvető Kiadó, Budapest, 1978, 231–232. o.

F/6.

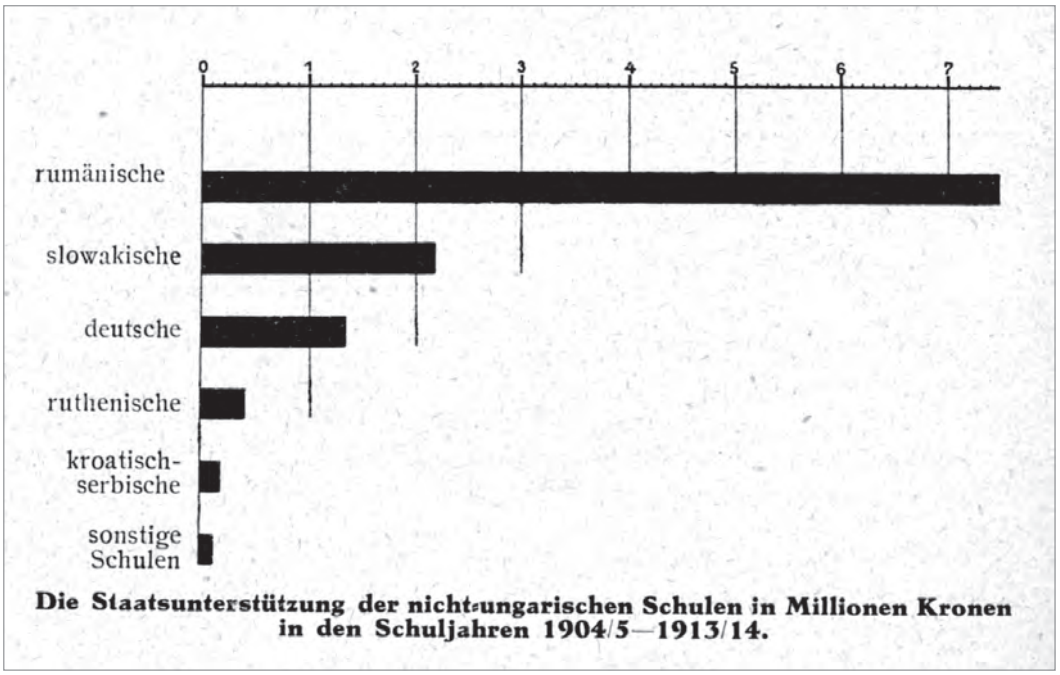
„Az 1848. évi magyar szabadságharc sok változást hozott a magyarországi románság számára. Az 1848. évi törvények a rendiség eltörlésével a román jobbágyokat is fölszabadították. Az erdélyi országgyűlés IV. cikke kimondotta az úrbéri szolgálat és tized eltörlését, valamint a földbirtokosok kártalanítását. *Ilyenformán a román jobbágyok minden fizetési kötelezettség nélkül 1 600 000 hold földbirtok tulajdonosai lettek.* A törvényt a szabadságharc leverése után az osztrák közigazgatás hajtotta végre, s az összes vitás kérdésben a románok javára és a magyarok hátrányára döntött. Vagyonosodásuk országszerte megindult, s a század végéig, ötven év leforgása alatt, a magyarországi román birtokon megtízszereződött. Elsősorban a magyaroktól szereztek földet. Az Albina Bank mintájára román pénzintézeteket szerveztek; húsz év alatt huszonnyolc hitelintézetet alapítottak, a közvélemény előtt ismeretlen eredetű és célú nagytőke segítségével. [...]
A románság az ipar és kereskedelem területén is megerősödött. Iparossegédeket pártoló egyesületek alakultak Szebenben és Besztercén. Ezek az iparos ifjak nem csak magyarországi, hanem romániai segélyt is kaptak.
A magyarországi román egyetemi hallgatók segélyezésére alakult bukaresti egyesület a Societatea Transilvania pentru ajutorul Studenţilor Români din Ţările de peste Carpaţi (A Kárpátokon Túli Országokból Való Diákok Segélyezésére Alakult Erdélyi Társaság). [...]
A görög katolikus egyház már előbb megalapított elemi és középfokú iskolái mellé most fölsorakoztak az újonnan létesített ortodox román iskolák. A népiskolák száma 339-cel növekedett, megalakult a brassói és bradi gimnázium és a szebeni ortodox papneveldét átszervezték. Szebenben 1861-ben megalakult az Astra nevű közművelődési egyesület, ahol »ébresztjük, tápláljuk és őrizzük a nemzeti létünket, míg politikai és vallási téren szét vagyunk szaggatva...« A Kárpátokon túliakkal való érintkezés is zavartalan volt, bukaresti színtársulatok gyakran vendégszerepeltek Erdélyben. Kolozsvárott, a magyar központban ingyen átengedték a magyar színház épületét a román nyelvű előadások számára."

Domokos Pál Péter: *Rendületlenül,* 40. o.

F/7.

Fejtő Ferenc 1988-as beszélgetéséből E. M. Ciorannal (1911–1995) (román filozófus, Párizsban élt): „E. M. C.: Bízvást elmondhatom, hogy apám egyáltalán nem volt magyarellenes. Magyar kultúrában, magyar civilizációban élt. **A románokat nem alázták meg a magyar uralom alatt; nem üldözték, csak hát alsóbbrendű parasztnépségnek tekintették őket.** De amikor édesapám összehasonlította a magyar és az 1918 utáni román közigazgatást, megállapította, hogy a magyar közigazgatás egészen más volt. Az osztrák–magyar közigazgatás a legjobb volt egész Európában. Ezt még a legnagyobb magyargyűlölők is kénytelenek voltak elismerni."

Fejtő Ferenc: *Budapesttől Párizsig.* Magvető Kiadó, Budapest, 1986, 489. o.

F/8.

A nem magyar nyelvű iskolák állami támogatása az 1904/5–1913/14 iskolaévekben, millió koronában – erre utalt Kós Károly is. (Felülről lefelé, sorrendben: román, szlovák, német, rutén, horvát-szerb és egyéb iskolák.)

Ladislaus von Buday: *Ungarn nach dem Friedensschluss [Magyarország a békeszerződés után].* Walter de Gruyter & Co., Berlin und Lepzig, 1922, 270. o.

F/9.

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt, hogy az utódállamokban hogyan változtak meg, a fennkölt ígéretek ellenére, az iskolák arányszámai a két világháború között.

Románia: A gyulafehérvári egyesülési határozat 1918. december elsején kimondja Erdély csatlakozását Romániához. Többek közt a következőket is:

„III/1. Teljes nemzeti szabadság az együtt lakó népek számára. Mindenik népnek joga van a maga neveléséhez és kormányzásához saját anyanyelvén, saját közigazgatással, saját kebeléből választott egyének által."

A párizsi kisebbségi szerződés:

„10. cikk.
Olyan városokban és kerületekben, ahol nem román nyelvű román állampolgárok jelentékeny arányban laknak, a román kormány a közoktatásügy terén megfelelő könnyítéseket fog engedélyezni avégből, hogy ily román állampolgárok gyermekeit az elemi iskolákban saját nyelvükön tanítsák. Ez a rendelkezés nem akadályozza a román kormányt abban, hogy a román nyelv oktatását az említett iskolákban kötelezővé tegye.

„11. cikk.
Románia hozzájárul ahhoz, hogy az erdélyi székely és szász közületeknek a román állam ellenőrzése mellett, vallási és tanügyi kérdésekben helyi önkormányzatot engedélyezzen."
A fentiekből arra következtethetnénk, hogy a nemzetiségek oktatása magas szinten, anyanyelven folyik majd Romániában. A valóságban:
1913-ban a magyar uralom alatt 5032 elemi iskola volt Erdélyben, ebből 2482 magyar, 2230 román, 282 szász és 58 egyéb. 1931-ben román uralom alatt, csak 4295 iskola volt, ebből **248 [!] magyar**, 3978 román, **67 [!] német** és 2 egyéb nyelven. A számok önmagukért beszélnek.
Dominic G. Kosáry: *A History of Hungary.* Cleveland–New York, 1941, 417. o. (Reprint: Arno Press, The New York Times, 1971.)

A délszláv állam: 1918. november 25-én tartják meg az újvidéki Népgyűlést, ahol kimondják a Délvidék csatlakozását a délszláv államhoz és:

„A negyedik pont szerint, a nem délszlávoknak, akik mint nemzeti kisebbség az ország határain belül élnek, megadnak minden jogot, hogy megőrizzék és fejlesszék nemzeti öntudatukat. A legfontosabb biztosítók, amelyet a Népgyűlés ünnepélyesen kihirdetett az volt, hogy a nemzeti kisebbségeknek megadnak minden jogot az iskoláztatásra…"
Uri Ferenc: *A délvidéki/vajdasági magyar iskoláztatás története (1900–1955).* Újvidék, 2014, 6–7. o.

Mi lett az ígéretekből: „Az iskolákat azonnal államosították. Ezért egyházi iskolahálózat létrehozására nem volt lehetőség. A tanárokat elbocsátották, ill. Dél-Szerbiába helyezték át – nyelvet tanulni. A magyar tanítói kar 1832 létszámából mindössze 250 maradt 1941-re."
„A jugoszláv miniszterelnökség sajtóosztályának adatai szerint az 1929–1930-as tanév kezdetén az államfordulat előtt meglevő 645 magyar *elemi* iskola helyett már csak 204 „kettős tanítási nyelvű" magyar *osztály* létezett. [...]
A tíz délvidéki magyar főgimnáziumból csupán a szabadkai maradt meg, párhuzamos szerb–magyar tagozatokkal. [...]
A középiskolák közül illendőségből megtartották a zentai gimnáziumot [...] algimnázium formájában – és a szabadkai főgimnáziumot mint az állami szerb főgimnázium magyar tagozatát. De hogy ebben se legyen köszönet, megtömték szerb tanárokkal [...] az egy-két magyar tanár csak úgy csellengett a szerb kollégák között, mint kalácsban a mazsola. A szabadkai magyar nyelvű főgimnáziumot az utóbbi időben például azért nevezték magyarnak, mert ott a hittant és a magyar nyelvet magyarul tanították." (Hornyik János: *A nyelvről, az iskoláról meg a keresztényi gondolatról.* In *A Felszabadulás Naptára.* Uránia Nyomdai Műintézet és Kiadóvállalat, Újvidék, 1942, 46.)
Hornyik Miklós: *Meghasonlásunk története.* Timp Kiadó, Topolya, 2009, 76. o.

A csehszlovák állam: Beneš keleti Svájcot emlegetett, ahol minden népcsoport otthon fogja magát érezni, és szabadon fejlődhet. Csehszlovákiában ugyan működött a formális demokrácia (Ölvedi János) ezért az iskolák számának csökkenése sem volt olyan méretű mint Romániában vagy a délszláv államban.

„Az 1921/1922-es tanévben – pontosan 1921. december 31-én – a csehszlovákiai magyarságnak volt még összesen 845 elemi iskolája, ebből 727 működött Szlovákiában, 118 Kárpátalján" […]
„A magyar középiskolai hálózat leépítése mindjárt a cseh megszállással kezdetét vette. A gyors tempóban kíméletlenül végrehajtott rombolás méretei iszonyatosak voltak. Az 1920/1921-es tanév végére a Felvidéken – Szlovákiában és Kárpátalján – a volt 46 tanintézetből már mindössze [...] hét önálló magyar középiskola, illetve hét szlovák, valamint négy rutén középiskolának volt magyar tagozata."
Popély Gyula: *Felvidék 1918–1928.* Kárpátia Stúdió, Budapest, 2014, 189–195. o.

F/10.

Az 1848/49-es szabadságharcról: „A [magyar] harcias erényeket különben még a magyar ügy ellenségei is elismerték. A szlavofil francia lapok legtekintélyesebbike, a Journal des Débats 1848-ban a horvátok pártját fogja e szavakkal: »nekünk tetszik ez a jó lovas és nagyhangú fajta; tetszenek, mint ahogy elvégre a gaszkonok is tetszettek mindenkor Franciaországban. Mi az egyenlőség hívei és demokraták vagyunk, de mi mindig szeretjük a nemesi erényeket és hibákat. De ez még nem elég ok, hogy megvessük a horvátokat«. A Débats gúnyoros cikkírója nagyjában egy ma is eléggé elterjedt nézetet képvisel. Ma is a francia demokrata kispolgár valóban ellenséges érzülettel nézi a számukra szokatlan és igazságtalan magyar világot, de a legtöbb esetben a benne rejlő és beléje nevelt heroizmus miatt mindig némi szimpátiát érez a magyar huszár, a magyar harciasság és lovagiasság iránt. A Revue des Deux Mondes az 1849-iki magyar sikereket nagy ellenszenvvel szemléli, de nem tudja megtagadni elismerését a magyar katonai erényektől. Kossuthban az »ázsiai ékesszólást« emlegeti, de aztán így ír: »Azért bár kijelentjük, hogy **a magyar faj a világ legigazságtalanabb ügyéért harcol,** el kell ismerni, hogy tűzzel harcol. Ez a harci játék, ez a lovassági és tüzérségi háború merész csapásaival és a magyar ember élénk és tüzes természetéhez csodálatosan illő rajtaütéseivel előnyös színben tünteti fel.«”

Eckhardt Sándor: *A magyarság külföldi arcképe.* In Szekfű Gyula (szerk.): *Mi a magyar?* Magyar Szemle Társaság Budapest, 1939, 122. o.

Megjegyzés: Ez annyit jelent, hogy a magyarok 1848/49-ben a „világ legigazságtalanabb” ügyért harcoltak a franciák véleménye szerint. Termékeny talajra hullott a román irredenta mozgalom és Beneš hazugságai.

F/11.

„Meghökkentő példája e Scotus Viator kezdeményezte, terjedő magyarellenességnek Louis Eisenmann dijoni tanár 1910 áprilisában a párizsi Sorbonne egyetemén tartott *La Hongrie et les slaves* című előadása, mely szerint:

»Elle veut magyariser tout en Hongrie, et magyariser absolument. Il’ne lui suffit pas d’une classe moyenne bilingue, elle la veut exclusivement magyare. Et quand elle l’aura ainsi créée, elle s’attaquera plus bas, jusqu’au bout, pour ne se tenir satisfaite que lorsquelle aura magyarisé le dernier des paysans roumains, serbes on slovaques de Hongrie. (La Revue du Mois, X. kötet, 349. lap.)«

»Mindenkit magyarosítani szeretne Magyarországon – tökéletesen magyarosítani. Még egy kétnyelvű középosztállyal sem elégedne meg, mert mindenáron magyarnak szeretné tudni őket. Ha ez sikerülne, még tovább lépne, a legvégsőkig, s csak akkor nyugodna meg, ha a Magyarországon élő legutolsó román, szerb vagy szlovák parasztot is magyarosítani tudná.«”

„Tanulságos, hogy ezt a Louis Eisenmannt, Kont Ignác professzor halála után (aki a Sorbonne magyar professzora volt, és többek között megírta franciául a magyar irodalom történetét), a párizsi egyetem a magyar tanszék tanárává nevezte ki. Még tanulságosabb, hogy Eisenmann nem restellett a magyar kormányhoz pénzbeli támogatásért fordulni »a magyar ügyet képviselendő« folyamodványában. Meg kellett volna adni a támogatást. Ettől kezdve nyilván másként fogott volna a tanár úr tolla...”

Nemeskürty István: *A bibliai örökség.* Szabad Tér kiadó, Budapest, 1991, 146–147. o.

Eddig az idézet, és most következik az utójáték – kivonatosan:

Louis Eisenmann Elzászban született. 1892-től 1896-ig német és osztrák egyetemek hallgatója, ekkor tanult meg csehül is. 1905-ben Dijonban professzor (itt tanult Beneš is), 1913-tól a párizsi Sorbonne-on professzor. Beneš és Masaryk támogatója. 1923-tól a cseh történelem tanszék vezetője és a *Le Monde*

Slave című újság szerkesztője. Majd a L'Institut d'études slaves [Szláv Filológiai Intézet] főtitkára és a francia Ernest Denis nevét viselő propagandaintézet vezetője Prágában. Amit a magyaroktól nem kapott meg, azt az anyagi támogatást megadták a csehek: a cseh külügyminisztérium fedezte 380 000 frankkal évente az előfizetők által alig támogatott propagandaújságot (sajnos nem ismert, mennyi lenne mai euróban), ezenkívül csehországi utazásait, előadásait, könyveinek kiadását finanszírozta.
Bizonyára már a háború alatt is támogatták, hiszen a tanár úr tolla másként fogott – keményen a magyarok ellen és a cseh érdekekért.
Dr. Rudolf Urban: *Demokratenpresse im Lichte Prager Geheimakten,* 53–58. o.

F/12.

Tipikus példája ennek következtében Trianon megítélése a brit szerző által:

„Fel kell valamire hívnom a figyelmet: Magyarország veszteségeinek nagyobbik része nem a békekonferencia eredménye volt, és nem is a Monarchiának a háborúban elszenvedett vereségéből fakadt, hanem abból a politikából, amely háromnegyed évszázadon át a magyar uralmat kellemetlenné, néha elviselhetetlenné tette Magyarország nem magyar lakosai számára. [...] Mindezek a tényezők is nagy részben felelősek a királyság felbomlásáért."
Bryan Cartledge: *Megmaradni...* Officina Kiadó, Budapest, 2011, 361. o

Megjegyzésem: A háborús vereség alapvető ok, a veszteségeknek nem a békekonferencia az oka, hanem az előre odaadott területek, és a királyság nem bomlott fel, hanem felosztották.

F/13.

Christopher Clark háborús tényezőként részletesen kifejti, hogy a Német Császárság növekvő hatalmának oka a „szenzációs" gazdasági fejlődés volt:

„Amikor Bismarck 1862-ben porosz miniszterelnök lett, ipari termelésben Nagy-Britannia 19,9%-os részesedéssel magasan vezetett, a német kisállamok 4,9%-kal az ötödikek. 1880 és 1900 között Németország felkúszott a harmadik helyre az Egyesült Államok és Nagy-Britannia után. 1913-ban még az Egyesült Államok mögött volt, de már Nagy-Britannia előtt, a második helyen. Másképpen fogalmazva: 1860-tól 1913-ig megnégyszereződött a német világpiaci termelés, miközben a brit részesedés egyharmaddal zsugorodott.
Még látványosabb volt a növekvő német világkereskedelmi részesedés: 1880-ban Nagy-Britannia ellenőrizte a világkereskedelem 22,4%-át, a németek a második helyen voltak, de csak 10,3%-kal. 1913-ban azonban már 12,3% német, miközben a lecsökkent brit rész 14,2% volt. Bármilyen irányból is nézte az ember a helyzetet, a láthatáron gazdasági csoda készülődött: 1895-től 1913-ig a német ipari termelés 150%-kal nőtt, a fémipar 300%-kal, a széntermelés 200%-kal. 1913-ban a német ipar 20%-kal több áramot termelt és használt fel, mint Nagy-Britannia, Franciaország és Olaszország együtt. Így Nagy-Britanniában a »Made in Germany«[164] szavak erős veszélyeztetettség érzést váltottak ki, nem azért, mert a német kereskedelmi és gazdasági tevékenység agresszívabb és expanzívabb volt, mint a többi, hanem mert megmutatta a brit világbirodalom teljesítőképességének határait."
Christopher Clark: *Die Schlafwandler,* 224. o.

164 A „Made in Germany" megjelölést a britek vezették be megkülönböztetésként, hogy ne a német árut vegyék a szigetországban, hanem az angolt. Kissé melléfogtak, mert ettől kezdve a „Made in Germany" a jó minőség és kedvező ár megjelölése lett, és mindenki azt vásárolta.

Woodrov Wilson amerikai elnök 1919. szeptember 5-i beszédében is kihangsúlyozta a gazdasági okot: „Polgártársaim, nem hinném akár nő vagy férfi, mondhatnám egy gyermek is nem tudná azt, hogy a modern háborúk oka ipari és gazdasági konkurenciában keresendő? [...] Ez a háború kezdettől fogva egy ipari és gazdasági háború volt és nem volt politikai jellege."

John V. Denson: *A Century of war [Háborúk évszázada].* Ludwig von Mises Institute, Auburn, Alabama, 2006, 27. o.

Ami az angol világhatalmi veszélyeztetettség érzését illeti, álljon itt az amerikai diplomata Henry White szóváltása 1907-ben A. J. Balfourral, aki kijelenti:

„Balfour (némileg könnyedén): Valószínűleg bolondok vagyunk, hogy **nem találunk okot**, amiért hadat üzenhetnénk Németországnak, mielőtt túl sok hajót épít, és átveszi a mi kereskedelmünket.
White: Ön a magánéletben nagyon emelkedett lelkületű ember. Hogyan lehet képes egy ilyen politikailag erkölcstelen dolgot kigondolni, mint egy háború provokálását egy ártalmatlan nép ellen, amelynek éppen úgy teljes joga van egy hajóhadhoz, mint önnek? Ha versengeni akarnak a német kereskedelemmel, dolgozzanak keményebben!
Balfour: Ez csökkentené a mi életszínvonalunkat. Talán egyszerűbb volna számunkra háborút viselni.
White: Megdöbbent, hogy mindenki közül éppen ön mond ki ilyen elveket.
Balfour (ismét könnyedén): Ez a jó és rossz kérdése? **Talán csak a mi szupremáciánk fenntartásának kérdése."**

Patrick J. Buchanan: *Churchill, Hitler és „a szükségtelen háború"*, 67. o.

Az ok a szerbek segítségével megadattatott.

F/14.

Max Ronge, az osztrák–magyar kémelhárítás volt vezetője írja könyvében:
„Már 1910-ben Ferenc József császár szarajevói látogatását is merénylet előkészítésére akarta kihasználni az új szervezet [neve: „Narodna Odbrana" – Népvédelem. Ekkor Ferenc József helyett Varešanin boszniai tartományfőnököt sebesítette meg a merénylő – D. A]. Az ő számlájukra írandó a tartományfőnök, Varešanin elleni merénylet is. Ezen zavargások ellen nem védekeztek erőteljesen.
[...] Úgyszintén az ellen a propaganda ellen sem léptek fel a szükséges eréllyel, amit az angol Seton-Watson Szerbia mellett és a Monarchia ellen űzött. A szerb külügyminisztérium, úgy látszik, szoros kapcsolatban állt ezzel a gyanú felett álló agitátorral, amint Seton-Watson később Nišben megtalált számlái utalnak rá, és amiket egy másik, vele egy követ fújó angol, Henry Wickham Steed író is elfogadhatott."

Max Ronge: *Kriegs- und Industrie Spionage [Háborús és ipari kémkedés].* Amalthea Verlag, Zürich–Leipzig–Wien, 1930, 62. o.

F/15.

Anton Štefáneket Seton-Watson megismerte, de hadd ismerjük meg mi is Popély Gyula és Steier Lajos segítségével kiről is van szó.

„A háború előtti másfél évtizedben új, fiatal szlovák értelmiségi csapat lépett a cselekvés mezejére. Ezek a fiatal szlovák értelmiségiek a *Hlas* folyóirat körül tömörültek. Mi tagadás, ezek mind csehofil beállítottságú személyek voltak. Vávro Šrobár, Pavel Blaho, Anton Štefánek és társaik öntudatosan »hlaszistáknak« vallották magukat [...] A hlaszisták T. G. Masarykot tartották példaképüknek, bár ekkor még – legalább is dokumentálhatóan – nem rukkoltak elő nyíltan a cseh-szlovák politikai egységről vallott nézeteikkel."

Popély Gyula: *Felvidék 1914–1920.* Magyar Napló, Fokusz Egyesület, Budapest, 2010, 83–84. o.

Majd jön a fordulat, most már színt vall Seton-Watson tanácsadója:

> „A prágai Csehszlovák Nemzeti Bizottság (1918.) november 4-én egy négytagú ún. ideiglenes szlovák kormányt nevezett ki a közismerten csehszlovák orientációjú Vávro Šrobár rózsahegyi orvos és szlovák politikus vezetésével. Mellette még Pavel Blaho, Ivan Derer és Anton Štefánek alkották a négy megbízottból álló »szlovák kormányt« [...]
> Šrobár és társai különvonata a Brünn–Göding (Hodonín)–Holics–Szakolca-vonalon futott be Magyarország területére. A magyar határ átlépése előtt azonban a csoport a morvaországi Gödingben megszakította útját, ahol egy rögtönzött értekezletet tartott. A csoport tagjai itt megfogalmaztak egy memorandumot, amelyben a felvidéki szlovákság nevében bejelentették a szlovákok lakta területek csatlakozását a csehszlovák államhoz. A gödingi értekezleten november 5-én megfogalmazott kiáltvány a legocsmányabb hazugságok gyűjteménye volt. Természetesen mindjárt a szlovákság »ezeréves elnyomásának« mítoszával kezdődött. »Ezer évvel ezelőtt a magyarok és a németek megsemmisítették a mi csehszlovák államunkat, az egykor dicső és erős nagymorva birodalmat. Ezer évig éltünk elnyomatásban, idegen nemzet rabságában. Idegenek uralkodtak felettünk« – adták meg mindjárt a bevezető sorok a kiáltvány alaptónusát. A továbbiakban a szerzők kifejtették, hogy most végre ütött a szabadulás órája, és beteljesült a szlovák nemzet legjobb fiainak nagy álma. A dicső csehszlovák légiók – a kiáltvány megfogalmazói szerint – oly dicsőségesen harcoltak, hogy a franciák, angolok, olaszok és amerikaiak, „csatlakoztak hozzánk", és így együttesen sikerült legyőzni az »ősellenségnek« számító magyarokat és a németeket. Az idézett kiáltványban öntudatosan kinyilatkoztatták: »A szlovákok ma urak a saját hazájukban.«"
>
> Popély Gyula: *Felvidék 1914–1920,* 173–174. o.

Štefánek felfelé haladva a lépcsőn a Szlovákiai Teljhatalmú Minisztérium tanügyi refense lett, és döntött:

> „Az Eperjesi Evangélikus Kollégium legősibb tanintézete, az 1531-ben alapított főgimnázium helyben maradt ugyan és a Szlovákiai Keleti Evangélikus Egyházkerület tanintézeteként tovább működött, de tanítási nyelvét magyarról szlovákra változtatták. [...]
> Az eperjesiek küldöttsége Prágából hazafelé menet Pozsonyba is betért, ahol Anton Štefáneket, a Szlovákiai Teljhatalmú Minisztérium tanügyi referensét is felkereste. Ő sokkal őszintébben beszélt, mint a prágai politikusok. Kereken kimondta, hogy Eperjesen semmi szín alatt nem tűrhető meg a magyar nyelvű oktatás, még átmeneti jelleggel sem. Az eperjesi evangélikus főgimnázium nyelvi problémája végül »kompromisszumos« intézkedéssel zárult. Az 1919/1920-as tanévtől az iskola csakis szlovák nyelvű új osztályokat nyithatott, a már fennálló magyar osztályokban azonban megmaradt a magyar oktatási nyelv egészen az érettségiig. Ettől kezdve évről évre szaporodott a szlovák, illetve csökkent a magyar osztályok száma. Eperjesen az utolsó magyar osztály érettségi vizsgájával 1926 júniusában visszavonhatatlanul véget ért a magyar nyelvű középiskolai oktatás.
> Az eperjesi eset nem volt elszigetelt jelenség."
>
> Popély Gyula: *Felvidék 1918–1928,* 193–194. o.

Kiegészítésként idézem még Steier Lajost. Anton Štefánek 1918 előtt a cseh, szlovák és Jászi újságában, a *Huszadik Század*ban cikkezett a nemzetiségek egyenjogúságáról és a teljes tanulási szabadságról. Masaryk tanítványa volt és mindent elfelejtett amit előtte mondott amint hatalomra került. Mint mondta, ekkor már Szlovákiai Teljhatalmú Minisztérium tanügyi referenseként:

> „Alapelvem, hogy szlovákosítunk mindent, ami magyar volt." „Szlovákia minden iskolája szlovák kell, hogy legyen" [...] „A régi Magyarország ezerévi fennállása alatt nem tűrt meg egyetlenegy szlovák iskolát sem". [*sic!*]
>
> Lajos Steier: *Ungarns Vergewaltigung,* 298. és 302–303. o.

Íme, láthatjuk, hogy kitől tanult Seton-Watson. Az igaz, hogy Štefánek 1918 előtt nem mutatta meg valódi egyéniségét, így meg is téveszthette a brit történészt.

F/16.

Az, hogy erre nincs másutt feljegyzés, ne lepjen meg senkit. Fontosabb iratok is eltűntek már az angol (és más) irattárakból. Példa rá:

> „A „bleiburgi tragédia", ami a kommunista megtorlás jelképe lett a II. világháború végén. Bleiburg egy kis falu Klagenfurttól keletre az osztrák–szlovén határ mellett. Itt adtak át a brit csapatok Patrick Scott tábornok parancsára 1945. május 15-én 100 000–200 000 horvát katonát, usztasa-rendőrt, csetniket és civileket a jugoszláv »népfelszabadító« hadseregnek. Kb. 40 000–60 000 főt kivégeztek belőlük. [...] Az 1980-as évek második felében Nagy-Britanniában szenvedélyes vita alakult ki a »bleiburgi-tömegkivégzésekről«. Ennek oka Nikolai Tolstoy gróf – aki Lev Tolsztoj távoli rokona volt –, történész 1986-ban megjelent könyve, amiben a szerző megvádolja a brit politikusokat és katonai hatalmat azért, mert a jugoszláv és szovjet állampolgárokat Titónak és Sztálinnak kiszolgáltatták a háború végén. Egy meglehetősen homályos eljárásban, **miközben fontos dokumentumok tűntek el a Public Record Office-ból** [PRO: 1838-tól 2003-ig az Egyesült Királyság Nemzeti Levéltára – D. A.] Tolstoyt rágalmazásért 1,5 millió [!] £ (font sterling) kártalanításra ítélték."
>
> Holm Sundhaussen: *Geschichte Serbiens 19–21. Jahrhundert [Szerbia történelme 19–21. század].* Böhlau Verlag, Wien–Köln–Weimar, 2007, 335–336. o.

F/17.

R. W. Seton-Watson tudatában volt, hogy a határok igazságtalanok. 1934-ben kiadott egy könyvecskét: *Treaty Revision and the Hungarian Frontiers [A béke revíziója és a magyar határok].* A kötet végén térképpel illusztrálta, hol kellene népszavazást tartani (lásd *34. térkép*). Mint írja:

> „Még akkor is, ha a népszavazás csak a határ menti területekre korlátozódna, hosszú, komplikált és költséges folyamat lenne. Ha a határokat elemezzük, akkor nem csak négy, legkevesebb tíz területen lenne szükség népszavazásra."

(a) Pozsony és az Ipoly közötti, a Dunától északra fekvő terület (A jelöléssel)
(b) Losonc és Kassa közötti terület (B)
(c) Kárpátalja déli területe (C)
(d) Szamos völgy (D)
(e) Nagyvárad és környéke (E)
(f) Arad (F)
(g) Észak-Bánát (G)
(h) Észak-Bácska (H)
(k) Baranya (K)
(l) Burgenland (L)

Nem kétséges, hogy az általa javasolt esetleges népszavazás milyen eredményt hozott volna az adott területeken, hisz a lakosság zöme magyar volt. Csakhogy az utódállamok sohasem fogadtak volna el ilyen megoldást, még Seton-Watsontól sem.
F/18.

Ami a birtokviszonyokat illeti, néhány szóban:

> „Kevesen, sajnos nagyon kevesen tudták, hogy nem egészen így van: a nép nem boldog, a falu nem vidám. Cigányzenére inkább az urak mulatnak, abból, amit a parasztok kiizzadtak. A századfordulón az ország, az akkori Magyarország 36 millió katasztrális holdnyi földjének egyharmada, 12 millió kat. hold nagybirtok, háromezer földesúr tulajdonát képezi. Hat százaléka törpebirtok, 1,2 millió kisparaszt tulajdonában, egyre-egyre átlagosan 2 kat. hold jut. Az összlakosság egyharmada, az agrártársadalom kétharmada, 6 millió lélek a másében dolgozik, még akkor is, ha van talpalatnyi földje, mert csak így tudja valahogy fenntartani, eltartani magát."
>
> Kovács Imre: *A Márciusi Front.* Magyar Öregdiák Szövetség, Bessenyei György Kör, New Brunswick, 1980, 19. o.

A számadatoknak akkor lesz különösen jelentőségük, amikor az országot szétdarabolják, ugyanis mindhárom utódállam: Csehszlovákia, Románia és az SZHSZ Királyság földreformot hajt végre, kisemmizik a magyarságot, elvéve földbirtokaikat. Magyar parasztok alig kapnak belőle valamit. Ha az urak a földeket már a világháború előtt felosztották volna... A csehszlovákiai földreformra vonatkozókat így foglalja össze Duray Miklós:

> „A húszas években végrehajtott földreform sem juttatta művelhető területhez a magyar agrárproletariátust, mert – mint már említettük – a dél-szlovákiai nagybirtok felszámolásakor *kizárólag a cseh légionáriusok és a szlovák telepesek részesültek a földből.* Meg kell említeni ezzel kapcsolatban a magyar nagybirtokosok népes nemzetáruló politikáját, mert egy tolsztoji gesztussal megelőzhették volna a hivatalos földosztást, és akkor valóban saját zselléreiket, béreseiket, napszámosaikat juttatták volna földhöz. De vak ragaszkodásuk a birtokhoz az állami önkény kezébe adta a kezdeményezést, és épp azokat rekesztette ki a juttatásból, akik a legjogosultabbak lettek volna rá: a magyar nincsteleneket."
>
> Duray Miklós: *Kutyaszorító,* 62. o.

A szomorú délvidéki helyzetről szól a következő idézet:

> „Megmutatkozik ez abból a leltárból is, amelyet a jugoszláv közigazgatási hatalom készített 1919-ben, amikor összeírták Bácskában az 1914 előtti vagyoni állapotokat. Az 1919-es népszámlálási adatok szerint a Délvidék, illetve az akkor már az új államalakulathoz tartozó Vajdaság lakosságának 33,5 százalékát a szerb népesség tette ki, 32,6 százalékát magyarok, 23,7 százalékát pedig németek alkották. A földnélküliek 41 százalékát magyarok, 32 százalékát szerbek és 18 százalékát németek képezték. Tehát Bácskában Trianon előtt éppen a magyarok gazdasági helyzete volt a legrosszabb. Ők képezték a nincstelenek, a napszámosok, a béresek, a cselédek seregét."
>
> Végel László: *Magyar labirintus.* In Romsics Ignác–Szegedy-Maszák Mihály (szerk.): *Mi a Magyar?* Habsburg Történeti Intézet–Rubicon Kiadó, Budapest, 2005, 278. o.

F/19.

Linder Béla – a hazaáruló – díszsírhelyet kapott halála után Belgrádban. Nézzük meg sorjában, miért:

„BARANYA–BAJAI SZERB–MAGYAR KÖZTÁRSASÁG

„1918. november elején a szerb hadsereg megszállta Baranya megyét, illetve Baját és környékét is. [...] A Tanácsköztársaság bukása után valóságos népvándorlás kezdődött. A kommunista rémuralom alatt kompromittálódott, vagy bármilyen más okból az ellenforradalmi megtorlástól tartó emberek ezrei menekültek a megszállt baranyai területekre. Pécs polgármestere a szintén Horthyék elől idehúzódó Linder Béla lett. [...] A trianoni diktátum végül meghagyta Magyarországnak Pécs, Mohács és Baja környékét, így innen a délszláv erőknek ki kellett vonulniuk, amit vonakodva ugyan, a nagyhatalmak többszöri felszólítására, de végül 1921 augusztusában megtettek. A fehérterrortól rettegő polgári radikális, szociáldemokrata és kommunista politikusok ekkor elkeseredett lépésre szánták el magukat: Pécs főterén augusztus 14-én független államot kiáltottak ki. Az így létrejövő Baranya–bajai Szerb–Magyar Köztársaság a következő napokban harcias nyilatkozatok sorát adta ki, és azzal fenyegetőzött, hogy felfegyverzi a bányászokat. Ám amikor a Nemzeti Hadsereg egységei 20-án átlépték a korábbi demarkációs vonalat, a vezetők fejvesztve menekültek Szerbiába. Linder élete hátralévő részét itt élte le. Jugoszlávia nem feledkezett meg neki tett szolgálatairól, állami nyugdíjban részesült, és díszsírhelyet kapott Belgrádban."

Balogh Gábor: *Sosemvolt államok a Kárpát-medencében.* In *Nagy Magyarország,* 2009. augusztus, 39. o.

Idézet Csuka János könyvéből (*A délvidéki magyarság története 1918–1941*):

„A Bácsmegyei Napló, amikor Pécs kiürítése először került szóba, azt írta, hogy Belgrádban nagy volt a sürgés-forgás a magyar emigránsok részéről. *Jászi Oszkár Bécsből Belgrádba jött, s ott tárgyalt Draskovics belügyminiszterrel, s utána kijelentette, hogy megkérte a jugoszláv kormányt, tartsa megszállva Baranyának Magyarország javára ítélt területét mindaddig, amíg Magyarországon meg nem dől az akkori rendszer. Linder Béla, a Károlyi-kormány volt hadügyminisztere, aki pécsi polgármester volt akkor, ugyanilyen megbeszéléseket folytatott Belgrádban. Linder a Naplónak belgrádi útjáról a következőket mondotta:*
„Pécs és Baranya kiürítése ügyében a szerb kormányköröknek az a felfogásuk, hogy Jugoszlávia Pécsnek és Baranyának megszállását a trianoni békeszerződés végrehajtásának biztosításául szolgáló kézizálognak tekinti. A megszállott területet nem fogja addig kiüríteni, amíg Magyarország a trianoni békeszerződés valamennyi pontjának eleget nem tesz. A szerb kormánynak az a szándéka, hogy a hágai nemzetközi egyezmény vonatkozó rendelkezései alapján a megszállott Pécset és Baranyát teljes autonómiával ruházza fel."

„Ugyanebben a lapszámban olvastuk, hogy Scotus Viator (eredeti nevén Seton-Watson Robert William), akinek Jugoszlávia létrehozásában olyan nagy szerepe volt, szintén sokat utazgatott Prága, Bukarest és Belgrád között, és ő is mindent megtett, hogy Pécs és Baja jugoszláv megszállás alatt maradjanak. Nem rajtuk múlott, hogy minden másként történt. Pécs és Baja kiürítése újabb problémát vetett fel a Délvidéken. A bajai és baranyai menekültek a Délvidékre tódultak, és ezeknek csak egy kis része volt szerb, illetve bunyevác. Már 1921 szeptemberében 450 szláv menekültet helyeztek el a délvidéki közigazgatásban. A Jugoszláviába került pécsi emigráció vezére Linder Béla volt, aki a pécsi köztársaság rögeszméje körül a legtöbbet buzgólkodott. Linder Belgrádban telepedett le, kapcsolatokat teremtett a belgrádi politikai tényezőkkel és a csoportja sok bajt és zavart okozott később is a délvidéki magyarságnak. Állandóan szította a gyanút a szerb politikusok között, és ahányszor bonyodalom támadt Belgrád és Budapest között, Linder egészen nyíltan úgy szóban, mint írásban a legerélyesebb lépéseket sürgette Magyarország ellen, a frankhamisítási per idején, és a marseille-i királygyilkosság után is."

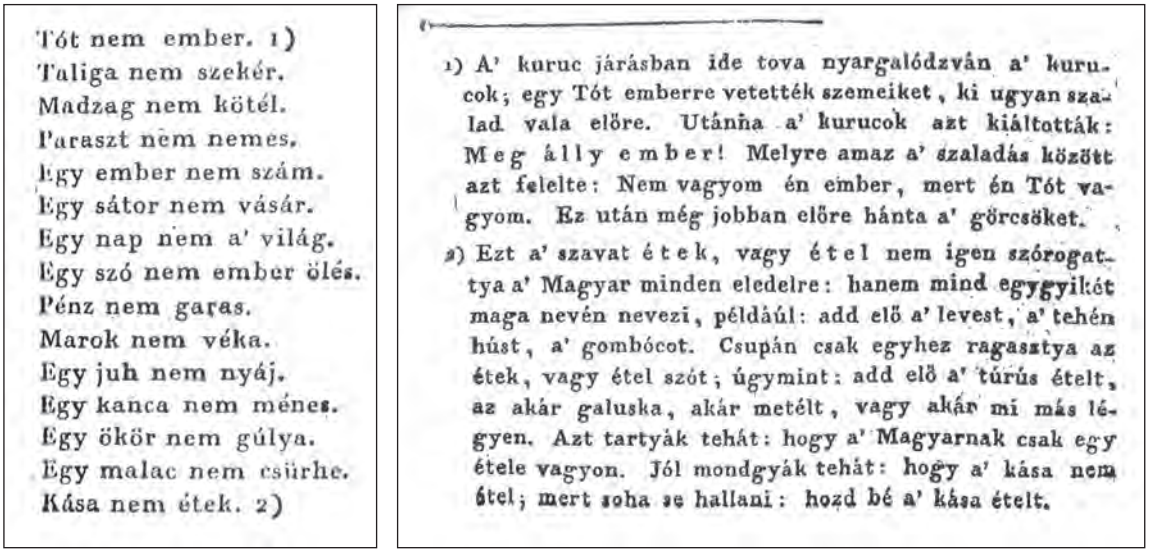
Csuka János: *A délvidéki magyarság története 1918–1941.* Püski Kiadó, Budapest, 1995, 28–29. o.

Linder Béla hazaáruló volt (Ferenc Ferdinánd köréhez tartozott). Karrierje: először a hadsereget züllesztette szét, utána Pécs környékének délszláv bekebelezésén dogozott, majd a délvidéki magyarok életét keserítette meg. Ezért Belgrádban díszsírhelyet kapott.

F/20.

> „A tót nem ember." – Beneš ezt többször leírja és szóban is elmondja Párizsban. Masaryk is idézi – mindketten ezzel azt akarták kihangsúlyozni, hogy a magyarok semmire sem becsülték a tótokat, még embernek sem tartották őket. Ehhez elhallgatták a közmondás második felét: „A tót nem ember, a kása nem étek".

A közmondás régi, kuruc kori, és nem bántó, hanem összehasonlító jellegű.
Idézet Dugonics András *Magyar példabeszédek és jeles mondások* című gyűjteményéből 1820-ból:

Tót nem ember. 1)
Taliga nem szekér.
Madzag nem kötél.
Paraszt nem nemes.
Egy ember nem szám.
Egy sátor nem vásár.
Egy nap nem a' világ.
Egy szó nem ember ölés.
Pénz nem garas.
Marok nem véka.
Egy juh nem nyáj.
Egy kanca nem ménes.
Egy ökör nem gúlya.
Egy malac nem csürhe.
Kása nem étek. 2)

1) A' kuruc járásban ide tova nyargalódzván a' kurucok; egy Tót emberre vetették szemeiket, ki ugyan szaladt vala előre. Utánna a' kurucok azt kiáltották: Meg álly ember! Melyre amaz a' szaladás között azt felelte: Nem vagyom én ember, mert én Tót vagyom. Ez után még jobban előre hánta a' görcsöket.

2) Ezt a' szavat étek, vagy étel nem igen szórogattya a' Magyar minden eledelre: hanem mind egygyikét maga nevén nevezi, például: add elő a' levest, a' tehén húst, a' gombócot. Csupán csak egyhez ragasztya az étek, vagy étel szót; úgymint: add elő a' túrós ételt, az akár galuska, akár metélt, vagy akár mi más légyen. Azt tartyák tehát: hogy a' Magyarnak csak egy étele vagyon. Jól mondgyák tehát: hogy a' kása nem étel; mert soha se hallani: hozd bé a' kása ételt.

Világhálón: http://mek.oszk.hu/09100/09112/html/0001/1.html

Szekfű Gyula is foglalkozik a közismert mondással az *Állam és nemzet* című könyve *Népek egymás között* alcímű fejezetében:

> „Népeink mindig szerették egymást tréfás, sőt gúnyos kifejezésekkel illetni, a magyar a tótot és svábot és a többieket, ezek pedig egymást és a magyart. De ebből sérelem és bántódás nem származott, – ezek a hosszú életű tréfálkozások és csúfolódások csak a határokon kívüli emberek, az idegenek beavatkozásával nőttek szúnyogból elefánttá, s a magyar kifejezések egyoldalú felhasználásával nemzetiségi sérelmekké. Íme bizonyítékul egy régi eset: 1707 elején báró Palocsay György kuruc brigadéros, versíró, művelt és világlátott ember, Károlyi Sándor unokaöccse, csapataival Túróc megyébe indult, mely, mint ezek az észak-nyugati megyék, erősen labancszellemű volt. Úgy látszik, a fogadtatás is így esett, mert Palocsay rövid levelet írt a megye alispánjának, Okolicsányi Kristófnak, aki már csak félévig, Ónodig volt élendő, s ebben magához invitálja egy pohár tokaji borra, ha akar eljönni, ha nem »maraggyon otthon«, szemére hányja, hogy eddig nem mutatta magát nála, s hozzáteszi: »igaz magyar példaszó, tóth nem ember, kása nem étek«. A válasz erre hosszú, óvatos, de mégis erélyes volt. Okolicsányi megírta, hogy »az egész emberi nemzetet még a természet is arra tanítja, hogy az előbb mondjon jónapot, aki jön, nem az, akihez jött valaki«, – meg, hogy neki is adott az Úristen egy darab kenyeret, egy ital bort, sört

és vizet is, nem szorul rá az egy pohár tokajira, sőt inkább ő hívta volna meg a brigadérost, ha másként viselkedik, s végül: sem ő, sem vármegyéje nem érdemlette, hogy »ama régi, másként jó értelemmel is szenvedhető példabeszédet« rájuk hányja. Okolicsányinak igaza volt, és az ottani, felvidéki érzéket és gyakorlatot fejezte ki, amikor ezt a szólásmondást jó értelműnek is mondotta. Valóban, akik jó szomszédként egymás mellett éltek és egy asztalnál itták a pohár bort és sört, azok az ilyen példabeszédnek ártalmatlan tréfálkozásban, atyafiak és rokonok közti időtöltésekben vették hasznát, – *csak a nemzetiségi gyűlölség 19. századi lángralobbanásával vált komollyá, mérgessé és mérgezővé a kifejezés*. Amíg meghitt, baráti a légkör, addig az ilyen szavak is beleilleszkednek: csak ha megfagyott a melegség és eltávolodtak a lelkek egymástól, akkor romlik meg, a gyanútól befeketítve, a legártatlanabb szó is. Palocsay brigadéros azzal, hogy mérgében írta le ezt a kifejezést, bebizonyította külső, idegen voltát a magyar–tót bekességit évszázadokon át fenntartó Felvidéken."

Szekfű Gyula: *Állam és nemzet,* 316–318. o.

F/21.

A németek között voltak, akik együttéreztek a magyarokkal:
Búcsúznak a Szepesiek[165] – a viszontlátásig.

„Egy arasznyi felhő közeledik az égen a gömöri hegyek felől. Utána lassan jön a másik. Megint egy harmadik. A vezető csillagok eltűnnek egyenként. Végül felleg borul a Szepességre. Gyászlobogó repül föl a zenitre. Magyarországon aláírják a békét.

A végtisztességet, az utolsót, nemcsak jogunk, kötelességünk is megadni. A Szepesség Szent István koronájának diadémja volt, illő tehát, hogy a válás pillanatában elbúcsúzzunk tőle. A remények szétfoszlottak. Előállott a rideg valóság.

Búcsúzkodunk. Megköszönjük a sok és hófehér lisztet, amelyből ezer éven keresztül táplálkoztunk. Megköszönjük Tokajnak gyöngyös, tüzes borát, megköszönjük a ropogós cseresznyét, a mosolygó kajszibarackot, a csábító szőlőt és a vérbélű görögdinnyét, amit az egri menyecskék árulnak Lőcse, Igló és Poprád piacain.

Megköszönjük még a finom illatú erdőtelki és verpeléti szűzdohányt is, amit gyöngyvirággal vegyest hoztak át az Érchegységen. Megköszönjük a szeretetet, mellyel fiainkat szerették, és a legmagasabb állásokig juttatták Magyarországon. Megköszönjük a gavalléros bánásmódot, melyben még a szepesi pesztonka is részesült, mert a zipsernek becsülete volt Magyarországon. Megköszönjük a sok bányatelep és gyár fölvirágoztatását, a hatalmas vasúti forgalmat, a gazdag iskolákat, gyárakat, a Magas-Tátra világhírét. Mindezt megköszönünk szépen Nektek – magyarok, akik velünk emberségesen és jól bántatok.

És te kőoroszlán... nyújtsd ki a nyelved arra, aki ki merte a száján azt a szörnyű bűnt ereszteni a zipserek közül, hogy ő Magyarország mostoha fia volt.

Szlovák apák, magyar anyák, gyermekek, kik széjjel vagytok szakítva, ne feledjétek el egymást soha! Millió és millió ezüstszál láthatatlanul húzódik keresztül-kasul a levegőben, de rajta mindenütt a fájdalom könnye rezeg.

Pihenjen el a csalogánydal Árpád sírja fölött, csak az erdők moraja zúgjon. Hömpölyögve zúgjon a kéklő hegyeken keresztül, a sóhajtásokat vigye el azoknak, akiktől búcsúzunk.

Ti pedig, szepesi patakok, fussatok és majd ott, hol folyamokká dagadva hömpölyögtök mondjátok el, hogy a mi könnyeink nem fognak kiszáradni soha!"

Szidiropulosz Archimédesz: *Trianon utóélete. Válogatás a magyar nyelvű irodalom bibliográfiájából 1920–2000.* XX. Század Intézet, Budapest, 2002, 114. o.

165 Cipszer – németül: Zipser – a Szepességben élt németek neve, a 12. században telepedtek le a Felvidéken.

A szatmári sváboknak is hiányzik Magyarország.
Kiadták Stuttgartban, 1927-ben:

„Szatmár csak a világháború után tartozik Romániához, előtte Szent István birodalmához tartozott és ezer szál kötötte össze vele. Mindent el tudtunk képzelni Szatmárban, csak azt nem, hogy Magyarországtól elcsatolnak bennünket, és optimistán reméljük, hogy hamarosan a történtek visszájára fordulnak. Azt, hogy ezt a mély sóvárgást megértsék, egy pillantást kell vetni Magyarországra, és az ottani helyzetet megszemlélni."

Dr. J. Straubinger: *Die Schwaben in Sathmar [Svábok Szatmárban]*. Verlag Kepplerhaus GmbH., Stuttgart, 1927, 5. o.

F/22.

„Karl Renner osztrák kancellár beszéde a békefeltételek átadásakor, 1919. június 2-án.

Uraim!

Hosszan és nagyon várta Német-Ausztria népe ezen napot, hogy sorsáról bizonyosságot szerezzen. Mi mindenekelőtt azért vágyakoztunk a döntés ezen órájára, mert a megpróbáltatásokat szenvedett országnak végre elhozza a békét, de azért is, mert alkalmat ad arra, hogy ezen magas fórum előtt, amelyre az egész világ figyel, elmondjuk, hogy kik vagyunk, és milyen feltételek mellett remélhetjük életképes és független állam létrehozását.

A Dunai Monarchia, ami a szövetséges hatalmakkal háborúzott, és amellyel fegyverszünetet kötöttek, 1918. november 12-én megszűnt létezni. Ettől a naptól kezdve sem uralkodó, sem nagyhatalom nem volt ilyen helyzetben, sem a **baljós dualizmus**, sem az osztrák vagy magyar kormány vagy hadsereg, vagy bármilyen más elismert állami intézmény. Ehelyett nyolc nemzet keletkezett állam nélkül, és ezek napok alatt létrehoztak saját parlamentet, saját kormányt és saját hadsereget, röviden: saját önálló államot. A mi fiatal köztársaságunk is így jött létre, és éppúgy, mint a többi, nem a Monarchia utóda. És ebből kelezkezett egy ellentmondásos alaphelyzet, ami miatt leginkább szenvedünk és a tisztázását itt elvárjuk.

Egyrészt a nemzetközi jog szempontjából nem lehet tagadni a kongresszusi elnök egyértelmű és legutóbbi elítélő megjegyzéseit, hogy a nemzetközi jog bármely elvével ellentétes lenne állítani, hogy egy nemzet által már teljesített kötelezettségvállalás visszafizetése politikai irányváltást jelent vagy elegendő a vezető személyek megváltoztatása.

Ennek eredményeképpen a volt monarchia egész területe és lakossága viseli a felelősséget a háború következményeiért, amire az uralkodók mindnyájukat rákényszerítették.

És így bennünket, a volt Osztrák–Magyar Monarchia területén létrejött többi államot terheli a szétesett birodalom örökségének szörnyű része, a háború öröksége, a kifáradás öröksége, a súlyos gazdasági kötelezettségek öröksége. De új köztársaságunk felszabadult minden olyan hatalommal kapcsolatos vágytól, amelynek a régi monarchia a halálos áldozatává vált, amit nem befolyásolnak azok a reakciós hagyományok, amelyek a régi monarchiát **népei börtönévé**[166] tették, sajnos az 1914-es szörnyűség áldozata, ami az egykori uralkodó, nem pedig a népek hibája.

Másrészt a nemzetközi jog alapján az utódállamok csak az ellenségeskedés megszűnése után keletkeztek; Német-Ausztria Köztársaság soha nem háborúzott, és jogi értelemben a nyugati hatalmakkal soha nem kezdeményezett harci cselekményt. Természetesen köztársaságunk soha nem állt harcban (az utód) nemzetállamokkal.

166 Ezt „Nestbeschmuzung"-nak mondja a német – a saját fészkét piszkította be.

Éppen ellenkezőleg: ott Bécsben minden utódállam bizottságokba tömörült, annak érdekében, hogy egyetértésben osszák fel maguk között az egykori birodalom örökségét. Közöttük és köztünk nem békekötésről van szó, hanem a nagyhatalmak beavatkozásáról és garanciájáról, akiket kérünk a korábbi közösség felszámolására, és a jövőbeni kapcsolatok pozitív szabályozására. Ennek ellenére ugyanazok az utódállamok, amelyek itt Párizsban jelen vannak, teljesen más szerepet kapnak a múlt kötelezettségeinek vállalásában. Reméljük, hogy ez az ellentmondás a békekongresszuson tisztázható. Ma nem tudom levonni az ellentmondás következtetéseit, a magas rangú bizottság felé egy írásbeli nyilatkozattételre fenntartom a jogot.

Tehát mi Önök előtt állunk, a legyőzött és eltűnt birodalom részeként. Hajlandók vagyunk vállalni részünket, az antant hatalmakkal fennálló kapcsolatból eredő felelősséget, tudatában vagyunk annak, hogy sorsunk az Önök kezében van.

Reméljük, hogy a világ lelkiismerete nem fogja megtagadni, és nem hagyja megrövidíteni népünk elidegeníthetetlen önrendelkezési jogát, amit a társult hatalmak a Habsburg- és a Hohenzollern-monarchia elleni háborús célként hirdettek, amit szomszédaink azonnali és örömteli hozzájárulásával, és népünk a szövetséges hatalmak elveire támaszkodva, új államalakulatként hozott létre.

Feltételezzük, hogy a világ értelmesebb része gazdasági összeomlásunkat nem kívánja, és nem viseli el. A Monarchia közös gazdasági terének megsemmisítése, hegyvidékeink leválasztása, minden természeti erőforrástól való megfosztása az elmúlt hat hónapban nélkülözésre ítélt bennünket, ami még szörnyűbb volt, mint a háború gazdasági szenvedései.

Csak nagystílű segélyakció mentett meg bennünket az éhhaláltól, amit a szövetséges hatalmak döntése alapján szervezett meg Hoover úr. De még ebben az állapotban is népünk önfegyelmet tanúsított, türelmes és belátó volt, csodálatraméltó módon forradalmát nem szennyezte vérrel, amikor szomszédai területének kétötödét elfoglalták, a kongresszusban bízva lemondott a katonai védekezésről, Közép-Európában a szerves társadalmi fejlődés pillére maradt. Az is fog maradni, ha egy igazságos, demokratikus béke országunk gazdasági létezésének lehetőségét visszaadja.

Tudjuk, hogy békét az Önök kezéből, a győztesek kezéből kapunk. Eltökéltek vagyunk minden javaslatukat, és adott tanácsaikat a legbecsületesebb módon megvizsgálni.

Mindenekelőtt abban látjuk feladatunkat, hogy tájékoztassuk Önöket országunk helyzetéről és felvilágosítást adjunk létezésünk előfeltételeiről. Ha Önöknek eddig csak szomszédos népeink hangjának meghallgatására volt lehetőségük, kérjük, hogy a mi hangunkat is azonos figyelemmel hallgassák meg. Mert Önök, a nagyvilág döntőbírói ítélkeznek a mi kis világunkról is. És méltányos, hogy a bíró mindkét felet meghallgassa.

Olyan döntést kérünk, amely biztosítja nemzeti, politikai és gazdasági létezésünket és jövőnket. Biztosak lehetnek abban, mindenek feletti vágyunk, hogy vitathatatlan határaink birtokában nemzeti szabadságunk és kultúránk a békét szolgálja, és erőnkhöz képest szerény szerepben a Nemzetek Szövetsége nagy feladataiban közreműködjünk."

Bericht über Tätigkeit der deutschösterreichischen Friedensdelegation in St.Germain-en-Laye [Tudósítás a német-ausztriai békedelegáció tevékenységéről St.-Germain-en-Laye-ben]. Band I–IV. Deutschösterreichische Staatsdruckerei, Wien, 1919, (francia és német nyelven), I. kötet, 40–43. old.

Akaratlanul is összehasonlítja az ember Apponyi gróf beszédével...

Mindenestre az osztrákokat ellátták élelemmel. Hiteles adat: amíg Ausztria segélyként 288 000 tonna élelmet és ruhát kapott 1919 első hat hónapjában, Magyarországra 635 tonnát küldtek.

Margaret MacMillan: *Béketeremtők. Az 1919-es párizsi békekonferencia.* Gabó Kiadó, Budapest, 2005, 323. o.

F/23.

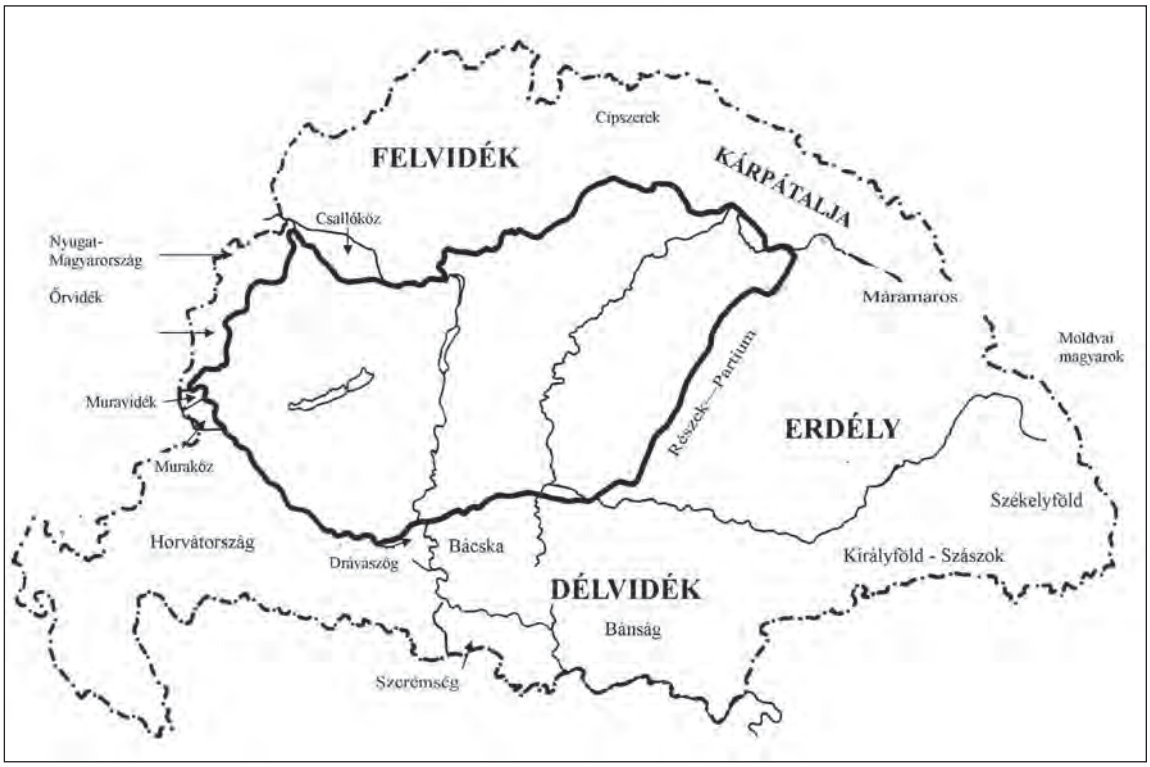
Milyen hatással voltak a magyarok Ausztria imperialista politikájára?
Az 1878-as berlini kongresszuson Bismarck – a Vaskancellár – eléri, hogy Bosznia-Hercegovinát a Monarchia csapatai megszállják (okkupálják), ezért Ferenc József hálás neki, azonban Andrássy Gyula gróf (akkor a Monarchia külügyminisztere) az annexiót ellenezte:

> „Ő (Ferenc József) ezért nagyon hálás volt Bismarcknak, hogy meggyőzte a berlini kongresszust, engedje meg elfoglalni és kormányozni Bosznia-Hercegovinát, és különös haragra gerjedt Andrássy ellen, amiért csak elfoglalást, és nem bekebelezést érhettek el."
> Ez utóbbi majd 1908-ban, osztrák döntésre következik be.
> Harry Hanak: *Great Britain and Austria-Hungary,* 16. o.

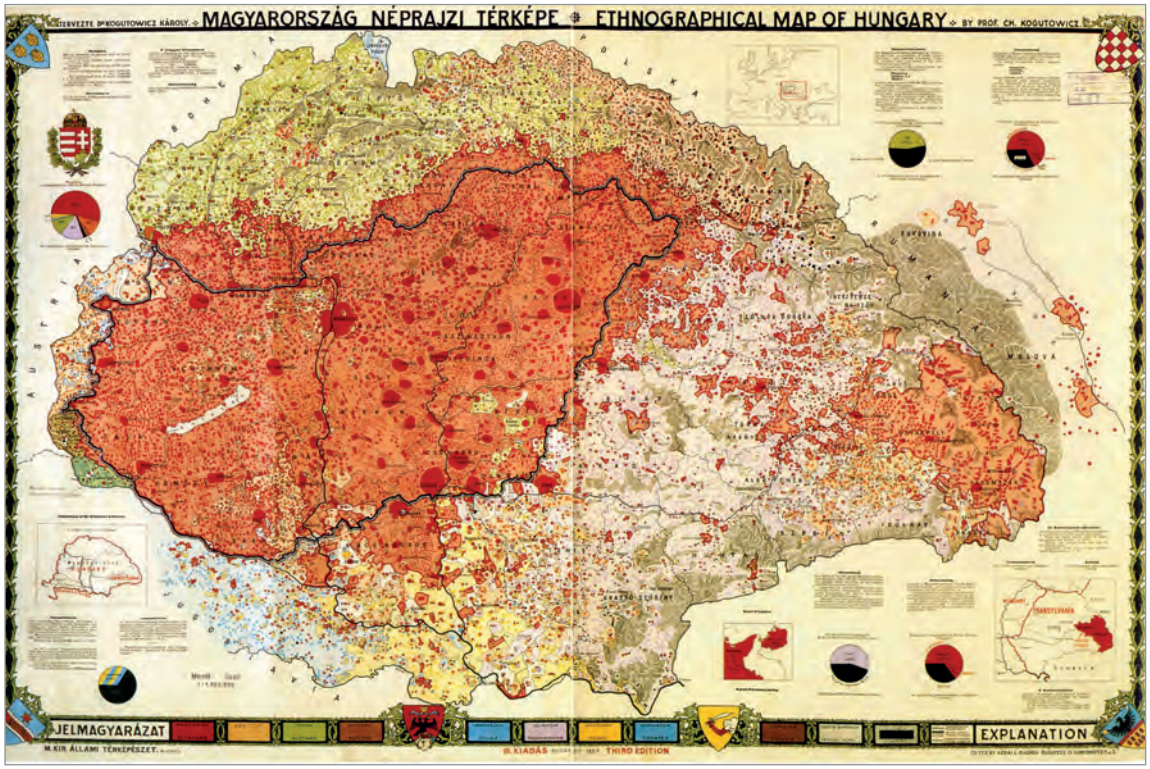
Majd:

> „1908. október 5-én a Monarchia külügyi kormánya többé jóvá nem tehető hibát követett el. Kimondta az 1878-ban elfoglalt Bosznia-Hercegovina bekebelezését. Ezzel a Monarchia minden ellenségének, aki Ausztriát a világ előtt imperialisztikus törekvésekkel akarta megvádolni, alapot és anyagot adott. Ok nélkül fölingerelte a nagyhatalmakat s egyben semmivé tette a délszlávok egy majdani egyesülést célzó reményeit.
> Az ifjabb Andrássy a belügyminiszteri székből jelentette ki: »Az annexió Törökország irányában minden jog híjával való erőszak.« Megtehette, hiszen a közös külügyminisztérium az annexió kérdésében a magyar kormánnyal semminemű érintkezést sem vett föl, s a nagyhatalmakat is már csupán az önhatalmúlag végrehajtott tényről értesítette."
> Ferdinandy Mihály: *A dualizmus kora.*In Sáry Éva (szerk.):*Gesta Hungarorum III.,* SMIKK Zürich, 1990, 38. o.

Ennyit arról, hogy mekkora felelősség hárult a magyarokra a kettős Monarchia imperialista politikájáért.

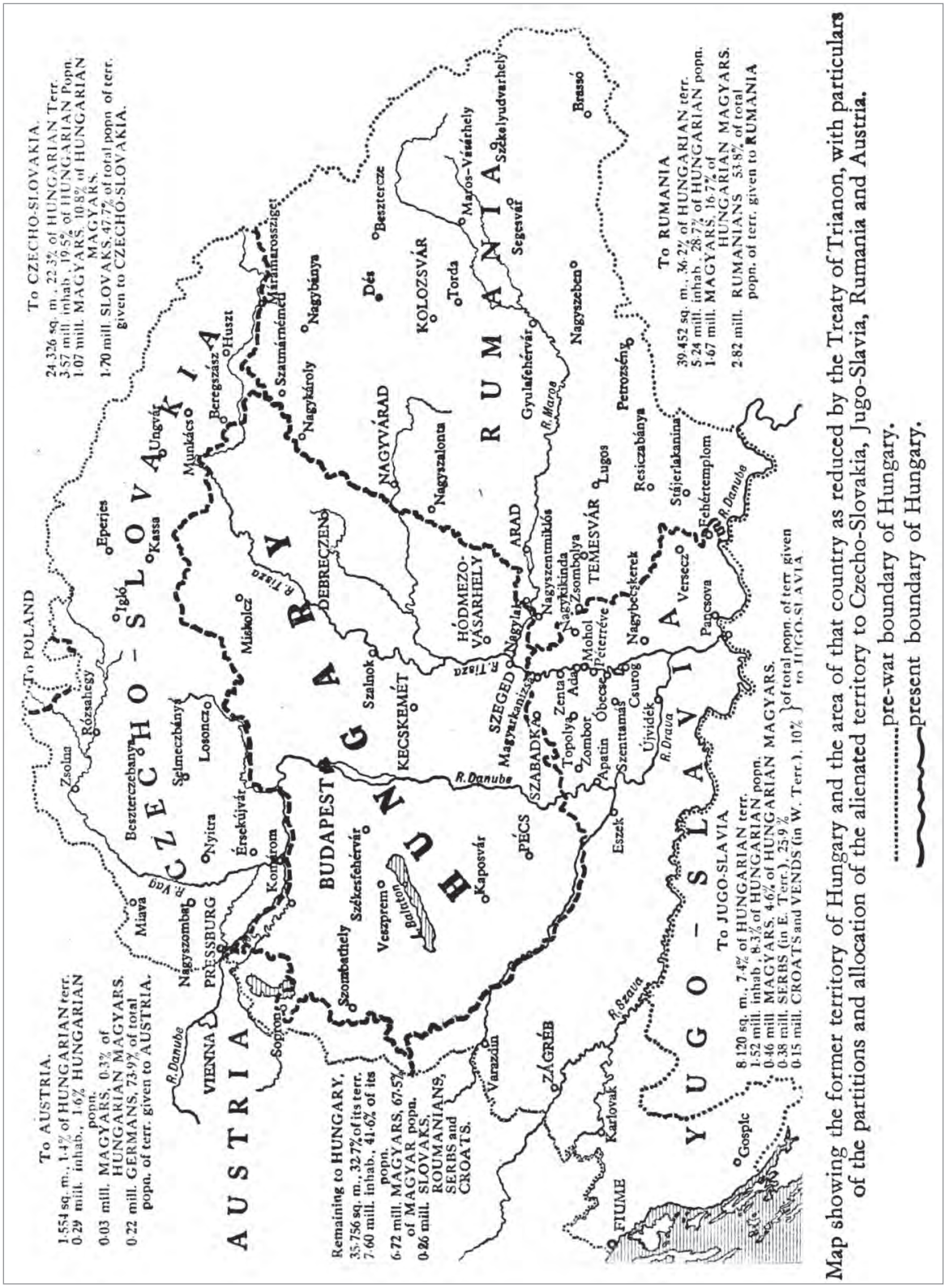

1. térkép. *A történelmi Magyarország területeinek, tájegységeinek elhelyezkedése*

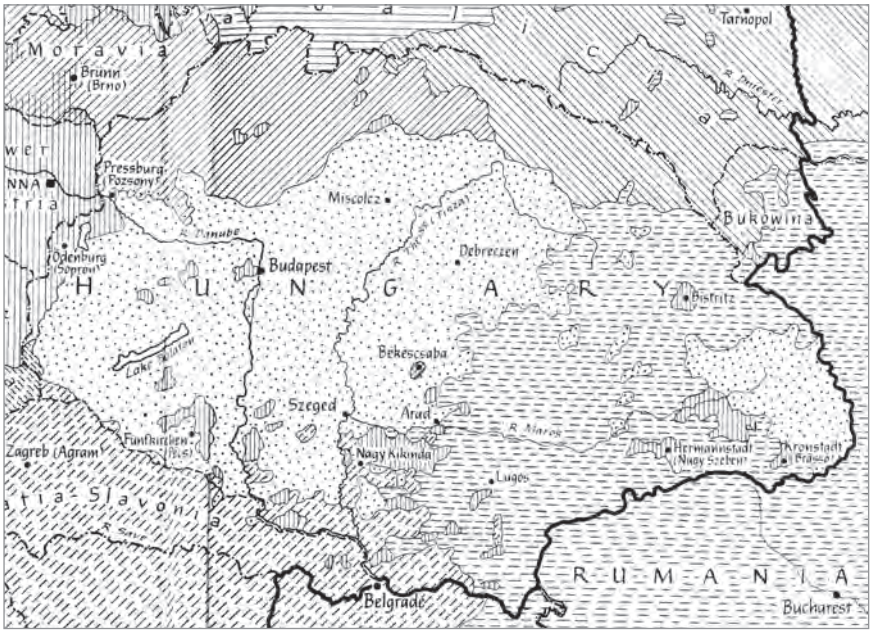

2. térkép. *Magyarország néprajzi térképe 1910-ben*

Még hogy nem lehetett etnikai határt kijelölni? Csak akarni kellett volna!

3. térkép. *A trianoni békediktátum területi következményei*
Sir Robert Donald: *The Tragedy of Trianon [Trianon tragédiája]*. Thornton Butterworth Limited, London, 1928.

4. térkép. *The Races of Austria–Hungary Based on the map published in The New Europe, 1917*

[Ausztria–Magyarország nemzetei az 1917-ben az *Új Európa* hetilapban megjelent térkép alapján]

Hugh and Christopher Seton-Watson: *The Making of a New Europe,*. belső borítólap (térképrészlet).

magyar horvát/szerb szlovén cseh/szlovák rutén lengyel román német

5. térkép. *Nyelvhatárok Erdélyben*

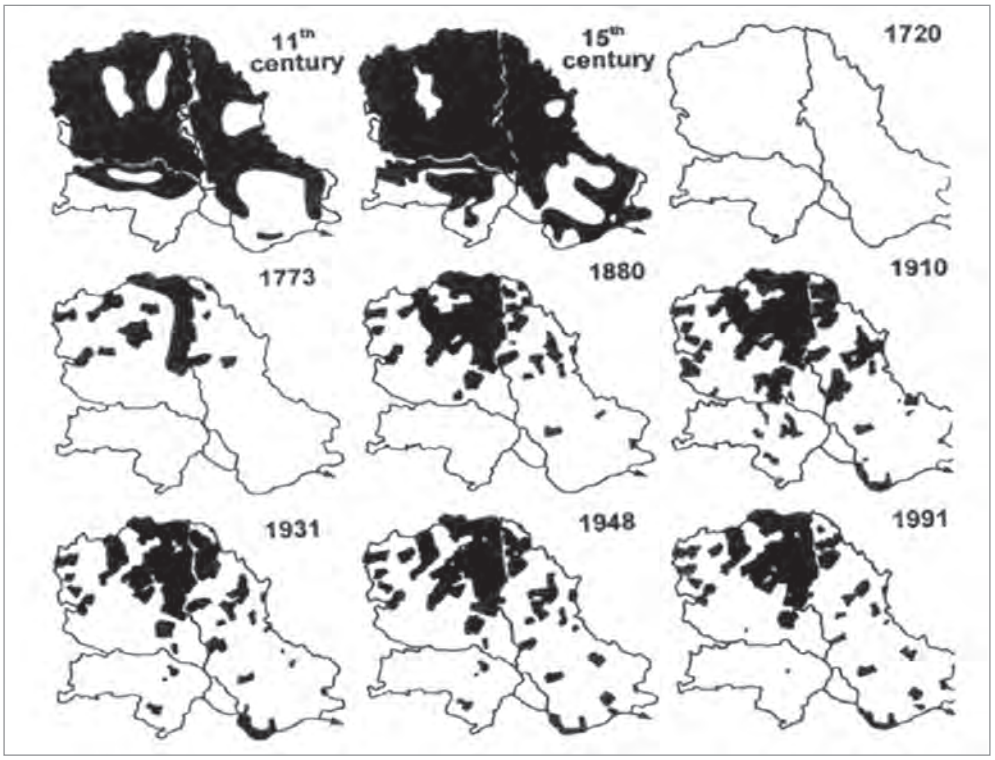
R. W. Seton-Watson: *Roumania and the great war [Románia és a nagy háború]*. Constable and Company Limited, London, 1915, 100. o.

Román Magyar Német Rutén Szerb

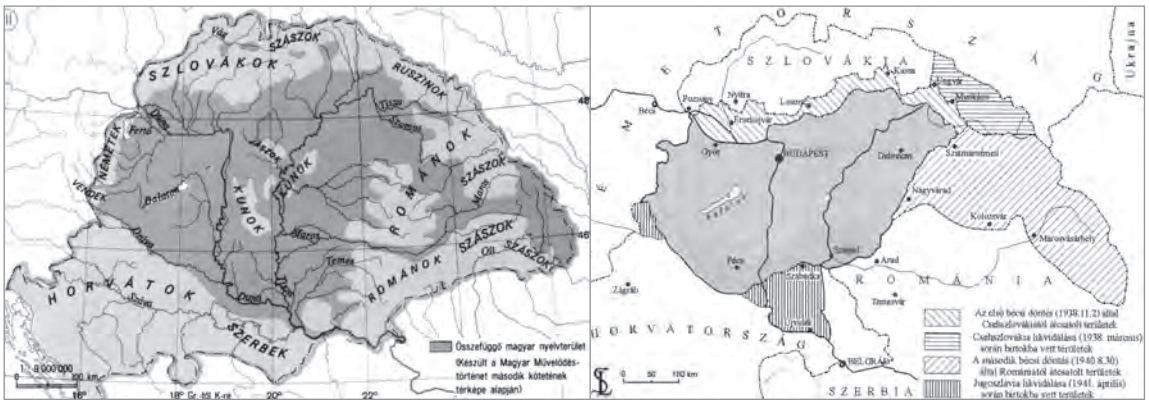
6. térkép. *Szlovák–magyar nyelvi határ 1906-ban*

Thomas Čapek: *The Slovaks of Hungary [Szlovákok Magyarországon].* The Knickerbocker Press, New York 1906.

7. térkép. *Délvidék magyar lakossága a 11. századtól a 20. századig*

Károly Kocsis and Eszter Kocsis-Hodosi: *Hungarian minorities in the Carpathian basin [Magyar kisebbségek a Kárpát-medencében].* Matthias Corvinus Publishing, Toronto–Bufallo, 1995, 87 o.

8. térkép. *Magyarország népei a 15. században*

Történelmi Világatlasz. Kartográfiai Vállalat, Bp. 1991, 115. o.

9. térkép. *Magyarország 1938–1945 között*

Zeidler Miklós: *A revíziós gondolat.* Osiris, Bp. 2001. 222. o.

10. térkép. *Szerb Vajdaság 1849–1860*

Hóman Bálint–Szekfű Gyula: *Magyar történet.* Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1936, V. kötet, 465. o. Térképrészlet.

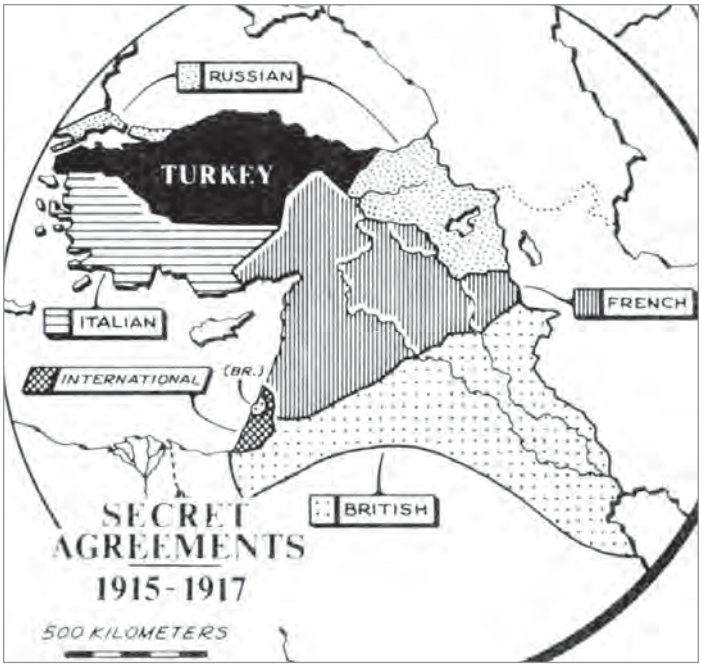

Fig. 31. The Treaty of London, 26 April 1915.

11. térkép. *Az olaszoknak ígért terület a londoni titkos szerződésben 1915. április 26-án*
H. C. Darby, R. W. Seton-Watson et al.: *A short history of Yugoslavia [Jugoszlávia rövid története]*. Cambridge, at the University Press,1966. 161. o.

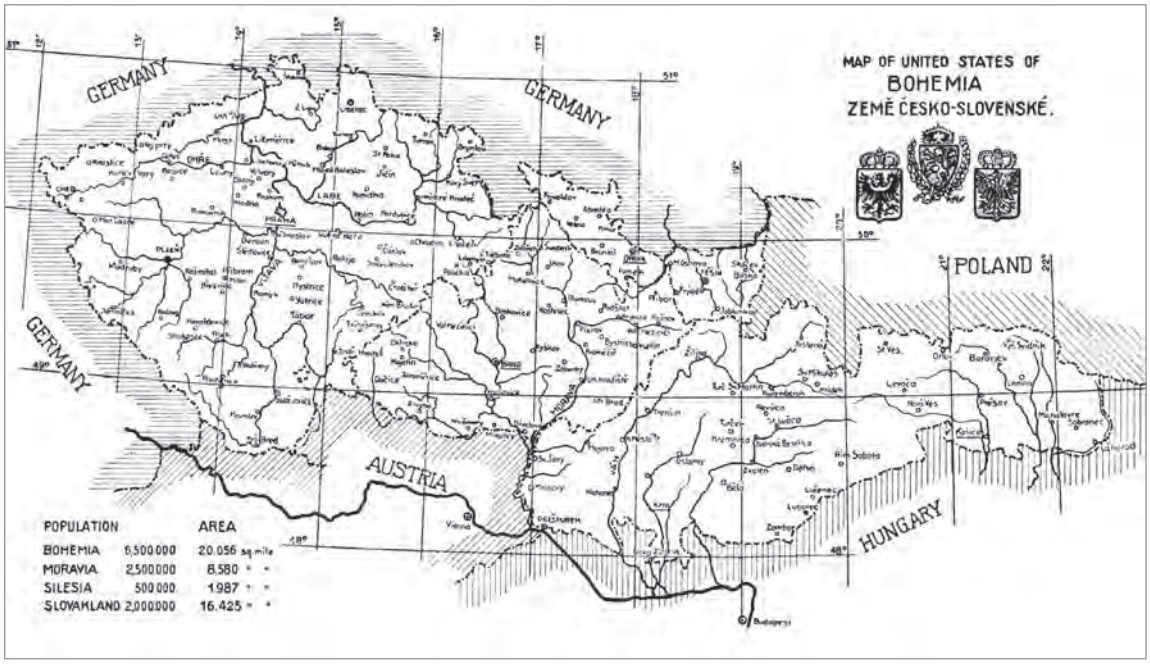

12. térkép *Az olaszoknak Rapallóban 1920-ban jutatott terület végleges határa*
Hugh and Christopher Seton-Watson: *The Making of a New Europe, 1981. 128. o.*

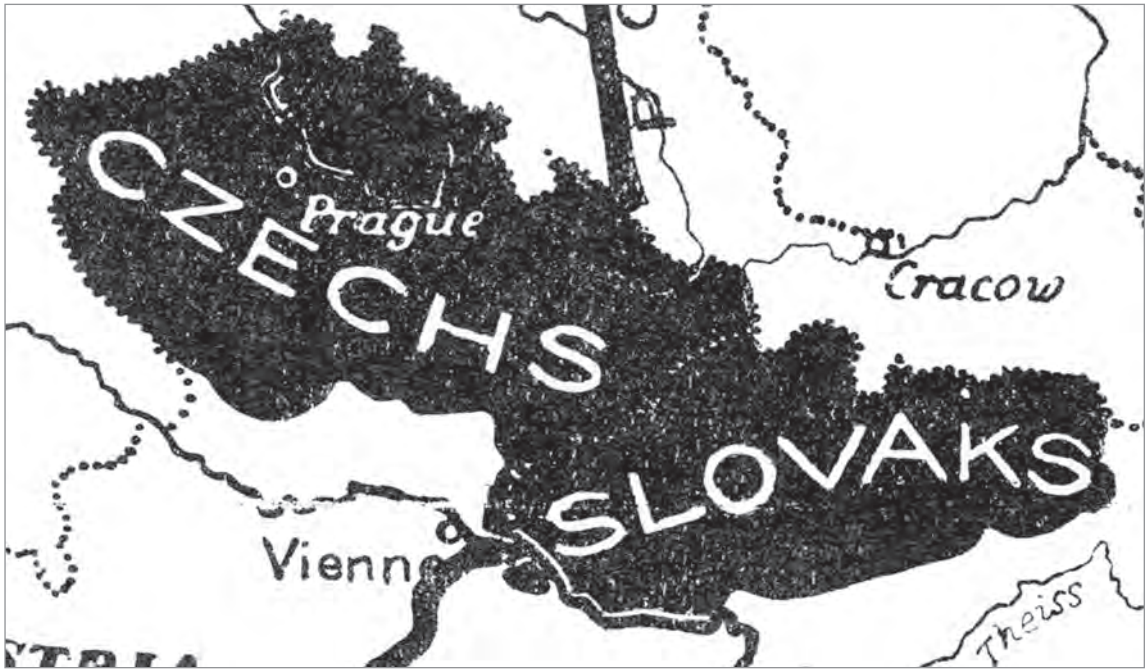

13. térkép. *Az Oszmán Birodalom felosztása. Titkos szerződések és egyezmények alapján*
Sydney N. Fisher and William Ochsenwald: *The Middle East* [Közel-Kelet]. New York, 1990, 386. o.

Russian: az oroszok 1916. márciusban.
International: nemzetközi terület, brit ellenőrzés alatt.
British: brit területek.
French: francia területek: 1916. májusban.
Italian: olaszoknak: 1917. áprilisban.
A fekete felület a maradék Törökország.

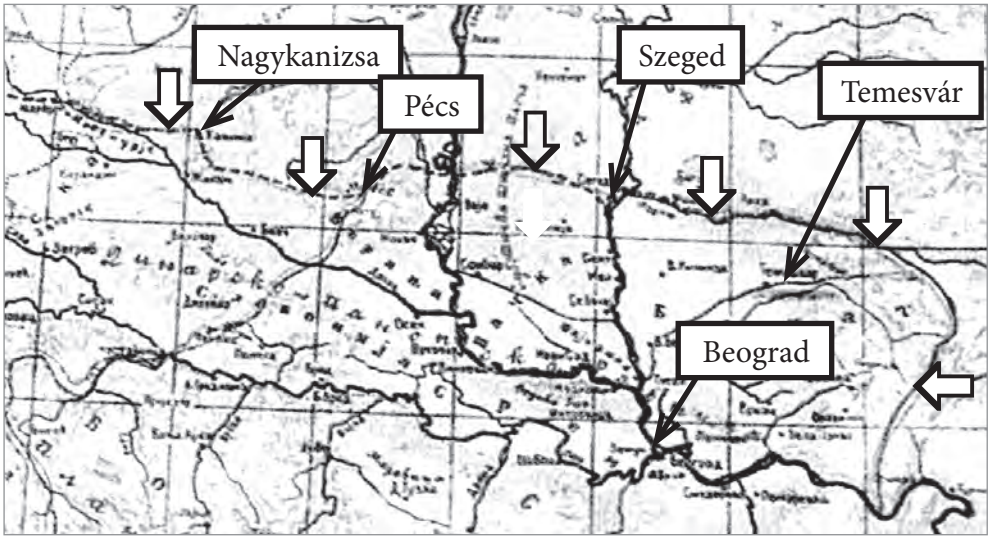

14. térkép. *Masaryk 1915-ös térképe az* Independent Bohemia *című röpiratból*

15. térkép. *Beneš 1917-es térképe*

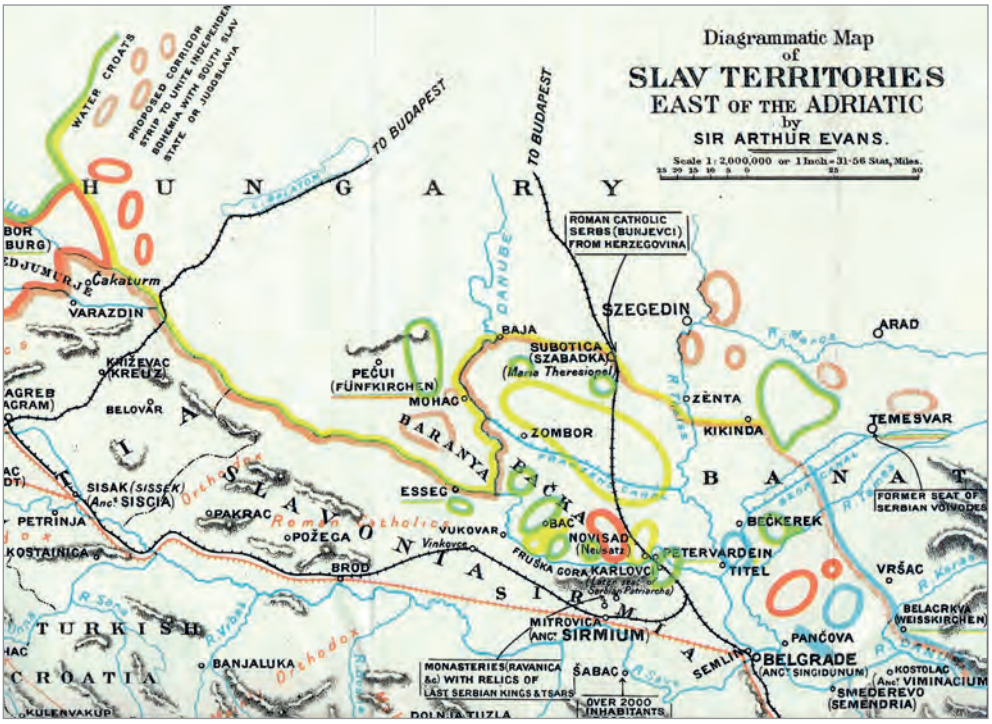
Dr. Edouard Beneš: *Bohemia's case for Independence* (1917)

16. térkép. *A szerbek által követelt terület (térképrészlet)*

Đorđe Stanković: *Srbija 1914–1918. Ratni ciljevi [Szerbia 1914–1918. Háborús célok.].* Prometej, Novi Sad, 2014, 441. o.

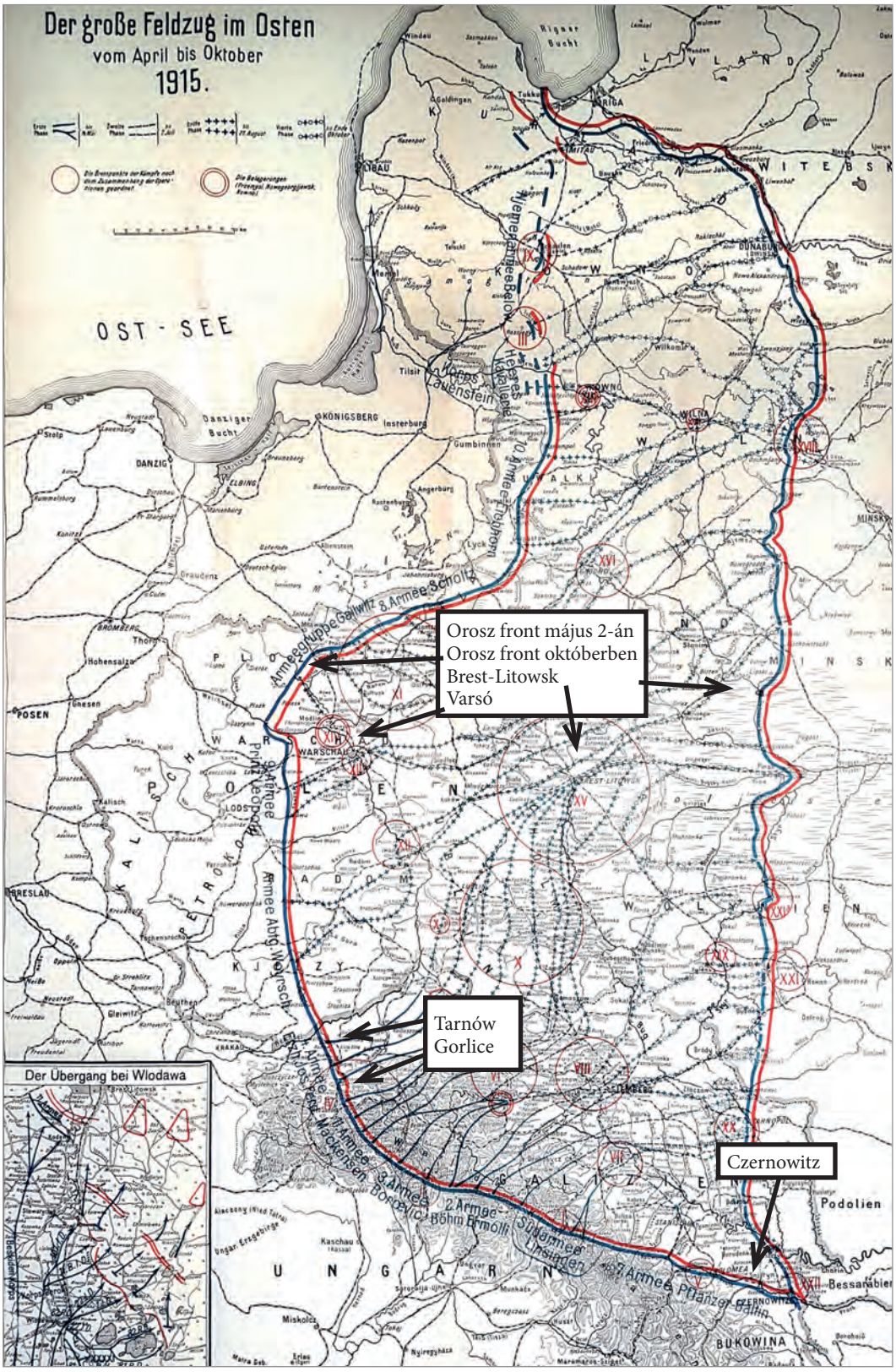
A térképen a vékony, részben szaggatott fekete, nyilakkal megjelölve lenne a határ.
A szerb határ Nagykanizsáig terjedne: Pécs, Baja, Szabadka, Temesvár a délszláv államhoz tartozna, Szeged Magyarországon maradna.

17. térkép. *Sir Arthur Evens nemzetiségi térképe és a délszláv állam javasolt határával*

Đorđe Stanković: *Nikola Pašić i saveznici i stvaranje Jugoslavije,* térképrészlet.

Sárga színnel keretezett felületek lakossága: magyarok, piros: szerbek,
zöld: németek, kék: románok.
Ezen a térképen is látható, hogy a Ferenc-csatornától északra magyarok vannak többségben.

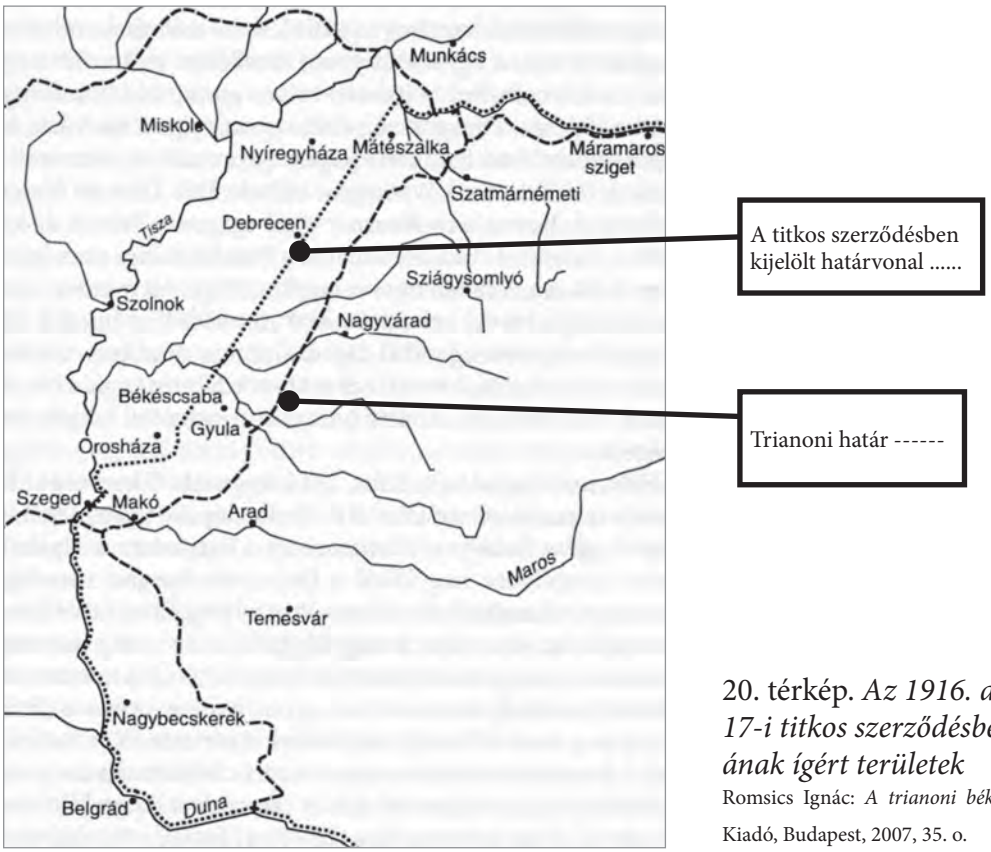
18. térkép. *A nagy keleti hadjárat*

Hermann Stegemanns *Geschichte des Krieges [A háború története]*. Deutsche Verlags-Anstalt Stuttgart, 1919, III. Band. Térképmelléklet.

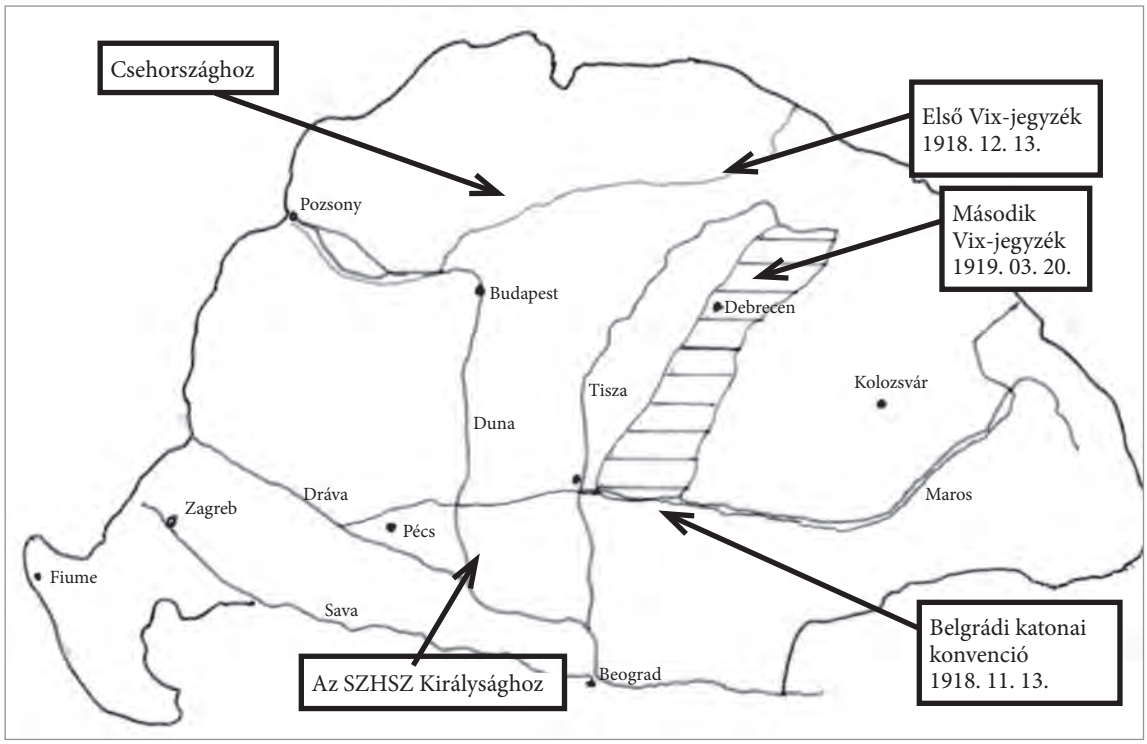
19. térkép. *Az Osztrák–Magyar Monarchia átalakításának amerikai terve, 1918. májusáig*

Ádám Magda: *Nagyhatalmak szorításában.* Aura Kiadó, Budapest, 2014, 50. o.

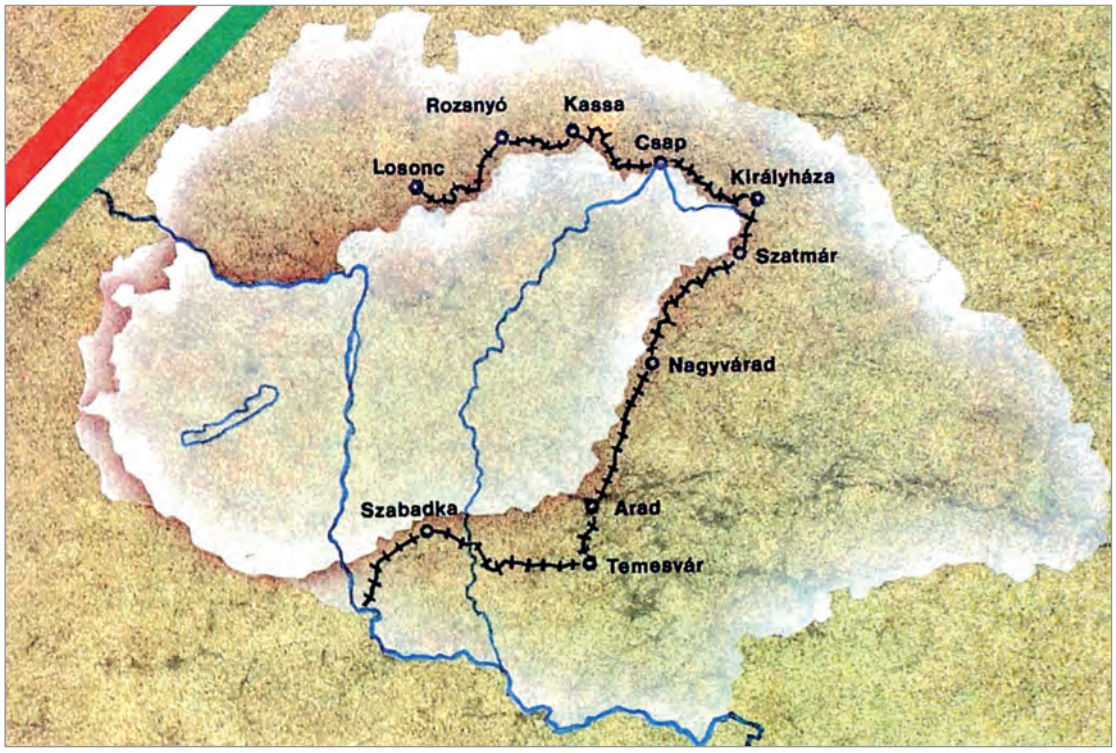

20. térkép. *Az 1916. augusztus 17-i titkos szerződésben Romániának ígért területek*

Romsics Ignác: *A trianoni békeszerződés.* Osiris Kiadó, Budapest, 2007, 35. o.

21. térkép. *Magyarország ideiglenes határai 1918–1919-ben*

22. térkép. *A vasútvonalak jelentősége*

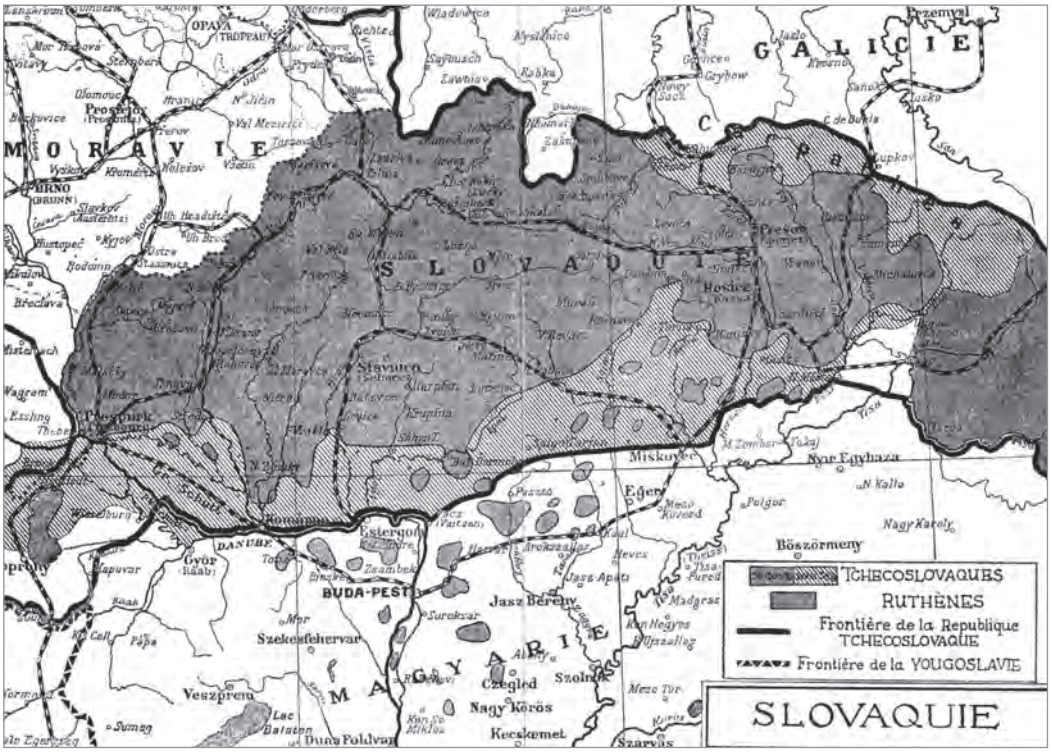
Dr. Palotás Zoltán*: A trianoni határok.* Interedition, Budapest, 1990, címlap.

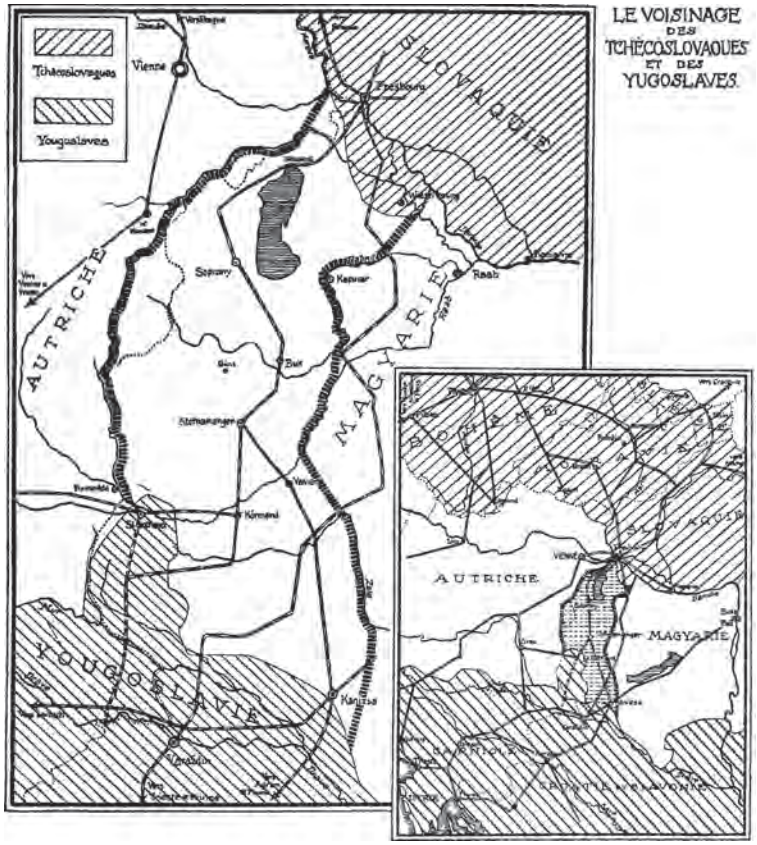
23. térkép. *Az amerikai békedelegáció javaslata Magyarország új határaira*

Romsics Ignác: *A trianoni békeszerződés.* Osiris Kiadó, Budapest, 2007, 53. o.

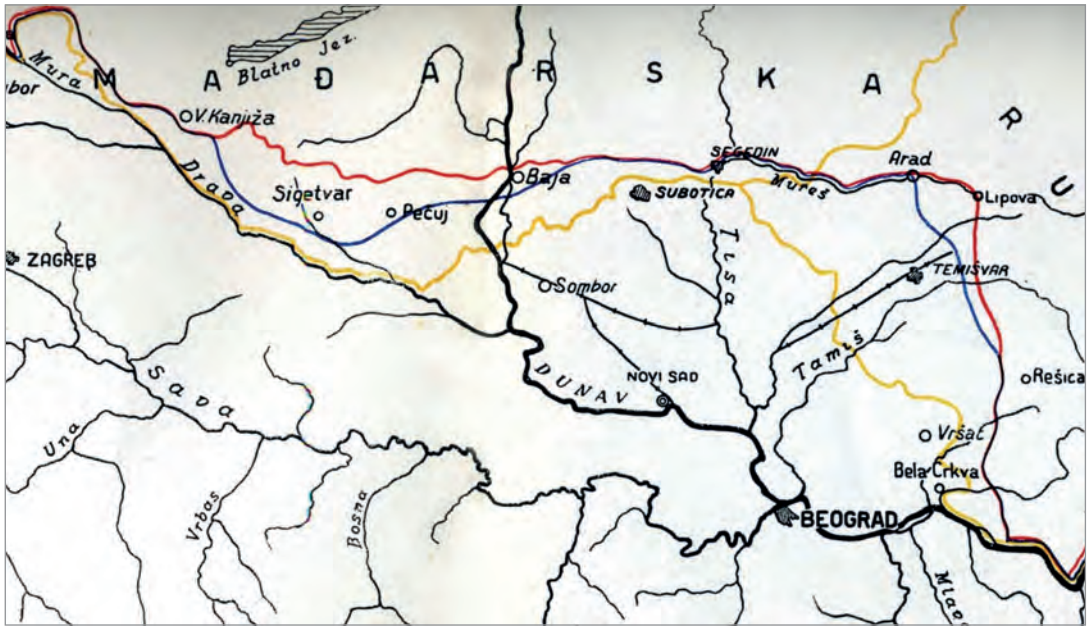
Az amerikai javaslat szerint úgy a bácska-bánáti, mint a román határ igazságos lett volna. A felvidékire nem lehet elmondani (mert az első bécsi döntés volt a nyelvhatár), de mindenképpen jobb lett volna, mint ami lett.

24. térkép. *Beneš által követelt határvonal Szlovákia és Magyarország között 1919-ből*

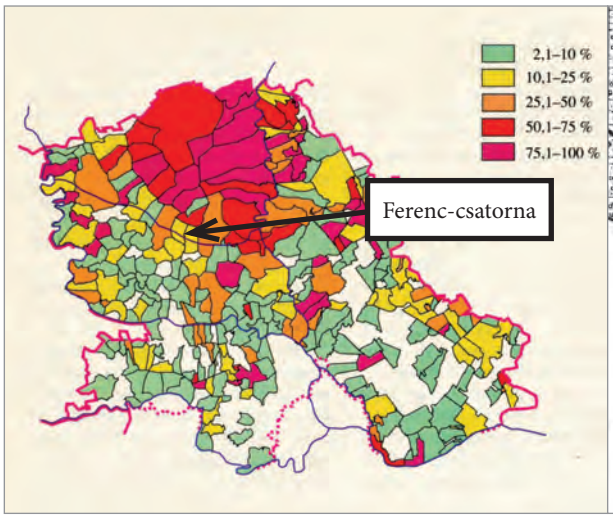

25. térkép. *A cseh–délszláv korridor – Beneš térképe 1919-ből*

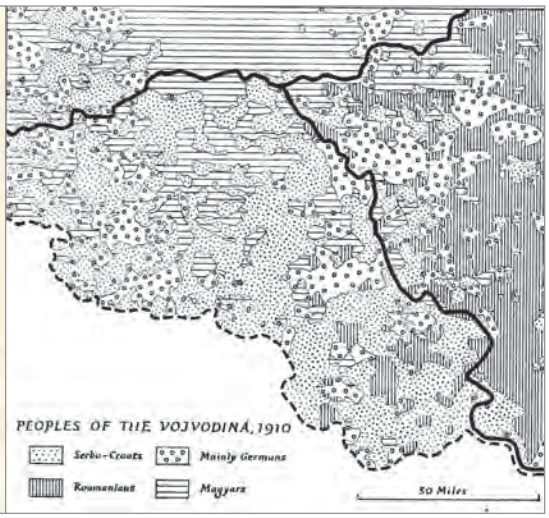

26. térkép. *A délszláv határkövetelések változatai*
Piros vonal: maximális követelés – Pašić adta át 1919. január 9-én – ez volt az eredeti követelése már 1914. szeptember 1-én és a londoni Jugoszláv Bizottságnak is, 1915. május elején. Kék vonal: csökkentett igények, átadva 1919 márciusában, sárga vonal: végleges határok.

Bogdan Krizman–Bogumil Hrabak: *Zapisnici sa sednica delgacije Kraljevine SHS na mirovnoj konferenciji u Parizu 1919–1920,* térképfüggelék.

27. térkép. *Délvidék néprajzi térképe az 1910-ben a magyarok százalékos arányszámával*
Rubicon, 2001/8–9., 96. o.

28. térkép. *Vajdaság néprajzi térképe a szerbek szerint 1910-ben*
H. C. Darby, R. W. Seton-Watson et al.: *A short history of Yugoslavia*, 102. o.

29. térkép.
A drávaszögi határ kialakítása
Arday Lajos: *Térkép csata után,* 136. o.

Fig. 19. Serbia under the Nemanjid dynasty.

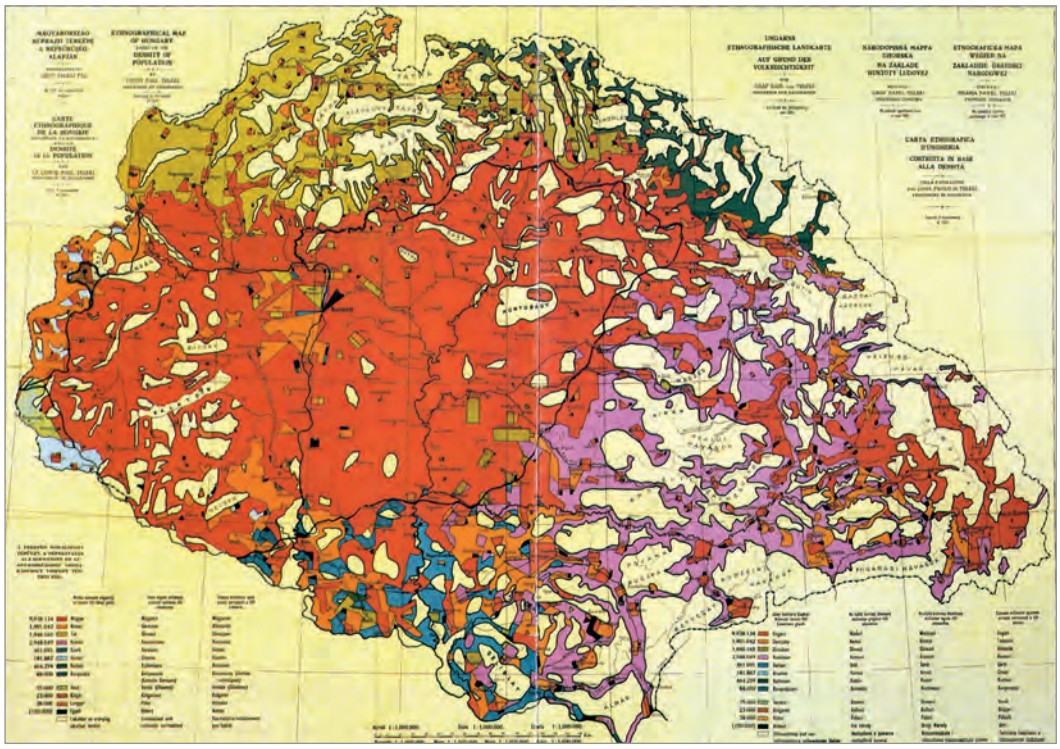
30. térkép. *Szerbia területének legnagyobb kiterjedése a középkorban*

H. C. Darby–R. W. Seton-Watson et al.: *A short History of Yugoslavia,* 97. o.

31. térkép. *Határkiigazítások az új magyar–osztrák határ mentén*

Botlik József: *Népszámlálások – osztrák módra 1951–2001.* In *Trianoni Szemle,* 2013. január–június, 63. o.

32. térkép. *Teleki Pál vörös térképe (carte rouge)*

33. térkép. *Lord Rothermere térképe 1927-ből. Ezek igazságosabb határokat lettek volna*

Sir Robert Donald: *The Tragedy of Trianon,* 299. o.

Lord Rothermere napilapjában, a *Daily Mail*ben jelentette meg 1927. június 21-én, a *Magyarország helye a nap alatt* című cikket, ebben javasolva egy határrevíziót. A hivatalos brit politika nem támogatta a javaslatot.

34. térkép. Seton-Watson: *A békeszerződés revíziója és a magyar határok* (1934)

RÖVIDÍTÉSEK ÉS JELÖLÉSEK

é. n.:	évszám nélkül
F/szám jelölés a szövegben:	Függelékben olvasható kiegészítések
(Hrsg.:) vagy (Herausgeber):	Kiadó, kiadók (a kötet kiadói) németül]
ill.:	illetve
i. m.:	idézett mű
o.:	oldal
s. k.	saját kezűleg
szerk.:	szerkesztő, szerkesztők
SZHSZ	Szerb–Horvát–Szlovén Királyság, 1929-től Jugoszlávia
[szöveg – D. A.]	a szerző kiegészítése
kiemelés	a szerző által kiemelt szöveg

IRODALOM

ANGOL NYELVEN

Beneš, Dr. Edouard: *Bohemia's case for Independence*. George Allen & Unwin Ltd., London, 1917. (Reprint: Arno Press & The New York Times, New York, 1971.)

Čapek, Thomas: *The Slovaks of Hungary.* The Knickerbocker Press, New York, 1906.

Darby, H. C.–Seton-Watson R. W. et al.: *A short history of Yugoslavia.* Cambridge University Press, London, 1966.

Djordjevic, Dimitrije: *The Creation of Yugoslavia 1914–1918.* Clio Books, Santa Barbara, California – Oxford, England,1980.

Gerwarth, Robert: *The Vanquished.* Penguin Books, UK, 2016.

Hanak, Harry: *Great Britain and Austria–Hungary. During the First World War.* Oxford University Press, London–New York–Toronto, 1962.

Kissinger, Henry: *Diplomacy.* Simon & Schuster Paperbacks, New York–London–Toronto–Sydney, 1994.

Kocsis, Károly–Kocsis-Hodosi, Eszter: *Hungarian minorities in the Carpathian basin.* Matthias Corvinus Publishing, Toronto–Bufallo, 1995

Leeper, A. W. A.: *The justice of Rumania's cause.* Hodder and Stoughton, London–New York–Toronto, 1917.

Lloyd George, David: *The truth about the peace treaties* I–II. Victor Gollancz LTD, London, 1938.

Macartney, C. A.: *Hungary and her Successors.* Oxford University Press, London–New York–Toronto, 1937.

Nicolson, Harold: *Peacemaking 1919.* H. M. Company, 1933. (Reprint: Simon Publications, 2001.)

Seton-Watson, Hugh and Christopher: *The Making of a New Europe.* University of Washington Press, Seattle, 1981.

Seton-Watson, R. W.: *Europe in the melting-pot.* Macmillan and Co., London, 1919. (Reprint: Forgotten Books, London 2015.)

Seton-Watson, R. W.: *German, Slav, and Magyar.* Williams and Norgate, London, 1916.

Seton-Watson, R. W.: *Masaryk in England.* Cambridge, At the University Press, 1943.

Seton-Watson, R. W.: *Political Persecution in Hungary. An Appeal To British Public Opinion.* Archibald Constable & Co. Ltd., London, 1908. (Reprint: Kessinger Publishing's, La Vergne USA, 2010.)

Seton-Watson, R. W.: *Racial problems in Hungary.* London, 1908. Reprint Howard Fertig, New York, 1972.

Seton-Watson, R. W.: *Treaty Revision and the Hungarian Frontiers.* Eyre and Spottiswoode, London, 1934.

Tuchmann, Barbara: *The Guns of August.* Random House Trade Paperbacks, New York, 2014.

HORVÁT ÉS SZERB NYELVEN

Jojkić, Dr. Vladan: *Nacionalizacija Bačke i Banata, etno-politička studija.* Štamparija i knjigoveznica Jovanović i Bogdanov, Novi Sad, 1931.

Krizman, Dr. Bogdan: *Raspad Austro–Ugarske i stvaranje jugoslavenske države.* Školska knjiga, Zagreb, 1977.

Krizman, Bogdan–Hrabak, Bogumil: *Zapisnici sa sednica delgacije Kraljevine SHS na mirovnoj konferenciji u Parizu 1919–1920.* Novinsko-izdavačko i štamparsko preduzeće „Kultura", Beograd, 1960.

Mandić, Dr. Ante: *Fragmenti za historiju ujedinjenja.* Jugoslovenska Akademija Znanosti i Umjetnosti, Zagreb, 1956.

Mitrović, Andrej: *Jugoslavija na konferenciji mira 1919–1920.* Zavod za izdavanje udžbenika Socialističke Republike Srbije, Beograd, 1968.

Stanković, Đorđe: *Nikola Pašić, Saveznici i stvaranje Jugoslavije.* Zadružbina „Nikola Pašić", Zaječar, 1995.

Stanković, Đorđe: *Srbija 1914–1918. Ratni ciljevi.* Prometej, Novi Sad, 2014.

Šišić, Ferdo: *Dokumenti o postanku Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 1914–1919.* Naklada „Matice Hrvatske", Zagreb, 1920. (Reprint: Mlibrary, 2015.)

MAGYAR NYELVEN

Ács Zoltán: *Nemzetiségek a történelmi Magyarországon.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1996.

Ádám Magda: *Nagyhatalmak szorításában.* Aura Kiadó, Budapest, 2014.

Ádám Magda–Cholnoky Győző (szerk.): *Trianon. A magyar békeküldöttség tevékenysége 1920-ban.* Lucidus Kiadó, Budapest, 2000.

Ádám Magda–Hanzal, Josef: *Edvard Beneš. Arckép kettős tükörben.* Nap Kiadó, Dunaszerdahely, 2008.

Ádám Magda–Ormos Mária (szerk.): *Francia diplomáciai iratok a Kárpát-medence történetéről 1918–1919.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1999.

Ádám Magda–Ormos Mária (szerk.): *Francia diplomáciai iratok a Kárpát-medence történetéről. Trianon. 1919–1920.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 2004.

Apponyi Albert és mások: *Igazságot Magyarországnak!* A Magyar Külügyi Társaság Kiadása, Budapest, 1928.

Arday Lajos: *Térkép, csata után. 1918–1919.* General Press Kiadó, Budapest, 2009.

Balogh Sándor (főszerk.): *A magyar állam és a nemzetiségek 1848–1933.* Napvilág Kiadó, Bp. 2002.
Bandholtz, Harry Hill: *Napló nem diplomata módra. Román megszállás Magyarországon.* Magyar Világ Kiadó, Budapest, 1993.
Beke György: *Magyar áfium, Trianon fogságában.* Püski Kiadó, Budapest, 1999. (2. bőv. kiad.)
Benda Jenő: *A béke kálváriaútján.* Pro Minoritate Alapítvány, Budapest, 2013.
Beretzky Ágnes: *Scotus Viator és Macartney Elemér: Magyarország-kép változó előjelekkel (1905–1945).* Akadémiai Kiadó, Budapest, 2005.
Bibó István: *Bibó István összegyűjtött munkái,* 1–4. kötet. Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem, Bern, 1981.
Bíró Sándor: *Kisebbségben és többségben, Románok és magyarok (1867–1940).* Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem, Bern, 1989.
Boia, Lucian: *Veszetesek és győztesek.* Cser Kiadó, Budapest, 2015.
Botlik József: *Nyugat-Magyarország sorsa 1918–1921.* Magyar Nyugat Könyvkiadó, Vasszilvágy, 2012.
Buchanan, Patrick J.: *Churchill, Hitler és „a szükségtelen háború".* Kairosz Kiadó, Budapest, 2009.
C. Tóth János: *Oldott kéve.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2010.
Cartledge, Bryan: *Megmaradni... A magyar történelem egy angol szemével.* Officina Kiadó, Budapest, 2011.
Cartledge, Bryan: *Trianon egy angol szemével.* Officina Kiadó, Budapest, 2009.
Cholnoky Jenő dr.: *Földrajzi és statisztikai atlasz.* Győző Andor kiadása, Budapest, 1934.
Diószegi István: *A Ferenc József-i kor.* Vince Kiadó, Budapest, 1999.
Diószegi István: Üllő és kalapács. Magyarságkutató Intézet, Budapest, 1991.
Domokos Pál Péter: *Rendületlenül.* Eötvös Kiadó–Szent Gellért Egyházi Kiadó, Budapest, 1989.
Donald, Sir Robert: *Trianon tragédiája.* A Magyar Revíziós Liga kiadása, Globus, Budapest, é. n. [1928].
Dudai Tibor-Hadas Gábor (szerk.): *Történelmi világatlasz.* Kartográfiai Vállalat, Budapest, 1991.
Duray Miklós: *A megvalósult elképzelhetetlen.* Trianon Kutatóintézet, Budapest, 2010.
Duray Miklós: *Kutyaszorító.* Püski Kiadó, New York, 1983.
Fábry Zoltán: Üresjárat 1945–*1948.* Regio–Madách–Kalligram, Budapest–Pozsony, 1991.
Fejtő Ferenc: *Budapesttől Párizsig.* Magvető Kiadó, Budapest, 1986.
Fejtő Ferenc: *Rekviem egy hajdanvolt birodalomért.* Minerva Kiadó–Atlantisz Könyvkiadó, Budapest, 1990.
Galántai József: *A trianoni békekötés.* Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1990.
Gerő András: *Sorsdöntések.* Göncöl Kiadó, Budapest, 1989.
Glatz Ferenc (szerk.): *Magyarok a Kárpát-medencében.* Pallas Könyvkiadó, Budapest, 1988.
Gratz Gusztáv: *A dualizmus kora. Magyarország története 1867–1918.* I–II. kötet. Magyar Szemle Társaság, Budapest 1934. (Reprint: Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992.)
Hajdu Tibor: *Ki volt Károlyi Mihály?* Napvilág Kiadó, Budapest, 2012.
Halmos Ferenc (főszerk.): *Száz rejtély a magyar történelemből.* Gesta Könyvkiadó, Budapest, 1994.
Hanák Péter: *Jászi Oszkár dunai patriotizmusa.* Magvető Kiadó, Budapest, 1985.
Herczeg Ferenc: *Emlékezések.* Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1985.
Hóman Bálint–Szekfű Gyula: *Magyar történet,* I–V. kötet. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1935–1936.
Hornyik Miklós: *Beszélgetés írókkal.* Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1982.
Hornyik Miklós: *Meghasonlásunk története. Délvidéki könyv.* Canada-Transatlantic Kiadó–Timp Kiadó, Topolya, 2009.
Horváth Jenő: *A milleneumtól Trianonig 1896–1920.* Budapest 1938. (Reprint: Nyitott Könyv Kiadó, Budapest, 2004.)
Illyés Gyula: *Szellem és erőszak.* Magvető Kiadó, Budapest, 1978.
Ignjatović, Jakov: *Szerb rapszódia.* Európa Kiadó, Budapest, 1973.
Jancsó Benedek: *A román irredentista mozgalmak története.* Bocskay Szövetség, Budapest, 1920. (Reprint: Attraktor, Máriabesnyő–Gödöllő, 2004.)
Jászi Oszkár: *A Habsburg-monarchia felbomlása.* Gondolat Kiadó, Budapest, 1982.
Jászi Oszkár: *A nemzeti államok kialakulása és a nemzetiségi kérdés.* Gondolat Kiadó, Budapest, 1986.
Jászi Oszkár: *Magyar k*álvária – *magyar föltámadás.* Bécs, 1920. (Reprint: Magyar Hírlap Könyvek, Budapest, 1989.)
Jeszenszky Géza: *Az elveszett presztízs.* Magyar Szemle Könyvek, Budapest, 1994.
Kardos Dezső: *Vállaj község története.* Vállaj Önkormányzata, 2000.
Károlyi Mihály: *Hit, illúziók nélkül.* Európa Könyvkiadó, Budapest, 1982.
Kemény G. Gábor: *A magyar nemzetiségi kérdés története* I. rész. Gergely R. R.-T. kiadása, Budapest, 1946.
Kocsis István: *A meztelen igazságért.* Püski Kiadó, Budapest, 1996.
Kollányi Károly: *Kárpáti trilógia.* Kráter Irodalmi és Művészeti Műhely, Pomáz, 2014.
Koszta István: *Nem (csak) Erdély volt a tét – kései tudósítás a párizsi konferenciáról.* Kárpátia Stúdió Kft., Csíkszereda–Budapest, 2010.

Kovács Endre: *Szemben a történelemmel.* Magvető Kiadó, Budapest, 1977.

Kovács Imre: *A Márciusi Front.* Magyar Öregdiák Szövetség, Bessenyei György Kör, New Brunswick, 1980.

Kovač, Dušan: *Szlovákia története.* Kalligram, Pozsony, 2001.

Litván György (szerk.): *Trianon felé. A győztes nagyhatalmak tárgyalásai Magyarországról. Paul Mantoux tolmácstiszt feljegyzései.* MTA Történettudományi Intézete, Budapest, 1998.

Lőkkös János: *Trianon számokban.* Püski Kiadó, Budapest, 2000.

MacMillan, Margaret: *Béketeremtők. Az 1919-es párizsi béke konferencia.* Gabó Könyvkiadó, Budapest, 2005

Marschalkó Lajos: *Kik árulták el 1918-ban Magyarországot.* Budapesti Hirlapnyomda és Kiadó Rt., 1944. (Reprint: Gede Testvérek BT. Bp. 2000.)

Mikó Imre: *Huszonkét év.* A „Studium" kiadása, Budapest, 1941.

Mikó Imre: *Nemzetiségi jog és nemzetiségi politika.* Minerva kiadása, Kolozsvár, 1944. (Reprint: Optimum Kiadó, é. n.)

Moldován Gergely: *A magyar nemzeti állam nemzetiségi feladatai.* 1896. (Reprint: Attraktor, Máriabesnyő–Gödöllő, 2007.)

Moldován Gergely: *Magyarok, románok.* (Reprint: Attraktor, Máriabesnyő–Gödöllő, 2011.)

Nemeskürty István: *A bibliai örökség.* Szabad tér Kiadó, Budapest, 1991.

Nemeskürty István: *Meddig várjunk?* Szabad Tér Kiadó, Budapest, 2003.

Nemeskürty István: *Mi történt velünk?* Szabad Tér Kiadó, Budapest, 2002.

Nyékhegyi Ferenc: *A Diaz-féle fegyverszüneti szerződés.* Magyar Mercurius Kiadó, Budapest, 2002.

Ormos Mária: *Magyarország a két világháború korában (1914–1945).* Csokonai Kiadó, Debrecen, 1998.

Ormos Mária: *Padovától Trianonig 1918–1920.* Kossuth Kiadó, Budapest, 1983.

Padányi Viktor: *Egyetlen menekvés.* Hídfő Baráti Köre kiadása, München, 1967.

Palotás Zoltán, Dr.: *A trianoni határok.* Interedition, Budapest, 1990.

Pethő Sándor: *Világostól Trianonig.* Enciklopédia R.T. kiadása, Budapest, 1925.

Popély Gyula: *Felvidék 1914–1920.* Magyar Napló Fokusz Egyesület, Budapest, 2010.

Popély Gyula: *Felvidék 1918–1928.* Kárpátia Stúdió, Budapest, 2014.

Praznovszky Iván emlékezései. A Monarchiától Trianonig egy magyar diplomata szemével. OlvasóSarok, Budapest, 2012.

Pricker, D. P.: *Georges Clemenceau.* Gondolat Kiadó, Budapest, 1988.

Raffay Ernő–Szidiropulosz Archimédesz (szerk.): *Trianon átírta Európát.* Kairosz Könyvkiadó, Budapest, 2008.

Raffay Ernő: *Balkáni Birodalom.* Nagy Magyarország könyvek, Budapest, 2010.

Raffay Ernő: *Erdély 1918–1919-ben.* Magvető Kiadó, Budapest, 1987.

Raffay Ernő: *Magyar tragédia. Trianon 75 éve.* Püski Kiadó, Budapest, 1996.

Raffay Ernő: *Trianon titkai, avagy, hogyan bántak el országunkkal...* Tornado Damenija, Budapest, 1990.

Romsics Ignác–Szegedy-Maszák Mihály (szerk.): *Mi a magyar?* Habsburg Történeti Intézet–Rubicon Kiadó, Budapest, 2005.

Romsics Ignác (szerk.): *Mítoszok, legendák, tévhitek a 20. századi magyar történelemből.* Osiris Kiadó, Budapest, 2003.

Romsics Ignác: *A trianoni békeszerződés.* Osiris Kiadó, Budapest, 2001 és 2007.

Saáry Éva (szerk.): *Gesta Hungarorum.* I–III. kötet. SMIKK, Zürich, 1984, 1985, 1990.

Salamon Konrád: *Az őszirózsás forradalomról és az első köztársaságról.* Éghajlat Könyvkiadó, Budapest, 2014.

Schlett István (szerk.): *A nemzetiségi törvényjavaslat országgyűlési vitája 1868.* Kortárs Kiadó, Budapest, 2002.

Siculus Verus [Domokos Pál Péter]: *A nemzetek és vallások története Romániában.* Katolikus Magyarok Vasárnapja, Youngstown, Ohio, 1980.

Sisa István: *Magyarságtükör.* Püski Kiadó, Budapest, 2001.

Spira György: *A nemzetiségi kérdés a negyvennyolcas forradalom Magyarországán.* Kossuth Kiadó, Budapest, 1980.

Sulyok Dezső, Dr.: *A magyar tragédia – A trianoni* béke és következményei. A Magyar Október 23. Mozgalom kiadása, New York, 1996.

Szalay Jeromos: *Igazságok Közép-Európa körül.* Magyar Élettér Alapítvány gondozásában, Budapest, 2001.

Száraz György: *Egy furcsa könyvről.* Magvető Kiadó, Budapest, 1983.

Száraz Miklós György (szerk.): *Jaj, hol a múltunk? A Trianon-jelenség.* Helikon Kiadó, Budapest, 2005.

Szekfű Gyula (szerk.): *Mi a magyar ?* Magyar Szemle Társaság, Budapest, 1939.

Szekfű Gyula: Állam és nemzet. Magyar Szemle Társaság, Budapest, 1942.

Szidiropulosz Archimédesz: *Trianon utóélete. A magyar társadalom Trianon-képe az ezredfordulón.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2004.

Szidiropulosz Archimédesz: *Trianon utóélete. Házból, hazából kirekesztett (Irodalmi Szemle).* XX. Század Intézet, Budapest, 2003.

Szidiropulosz Archimédesz: *Trianon utóélete. Válogatás a magyar nyelvű irodalom bibliográfiájából 1920–2000.* XX. Század Intézet, Budapest, 2002.

Thim József: *Délmagyarország önvédelmi harca 1848–1849-ben. Bács-Bodroghmegyei és Szerém-Végvidéki Események,* I. kötet. Aigner Lajos Bizománya, Budapest, 1887. (Reprint: Kessinger Publishing, h. n., én.)

Ujlaky István: *„Nemzettankönyv."* Kráter Műhely Egyesület, Budapest, 1996.
Uri Ferenc: *A Délvidéki/Vajdasági magyar iskoláztatás története (1900–1955).* Újvidék, 2014.
Vecseklőy József, Dr.: *Nemzetgyilkossági kísérlet.* Antológia Kiadó, Lakitelek, 1993.
Zeidler Miklós: *A revíziós gondolat.* Osiris, Budapest, 2001.
Zrínyi Miklós: *Az török áfium ellen való orvosság.* Európa Könyvkiadó, Budapest, 1997.

Nagy Magyarország. Történelmi Magazin.
Rubicon. Történelmi Magazin.
Trianoni Szemle. A Trianon Kutatóintézet folyóirata.

NÉMET NYELVEN

Accoce, Pierre–Rentchnick, Dr. Pierre: *Kranke machen Weltgeschichte.* Econ Verlag, Düsseldorf–Wien, 1978.
Andics, Hellmut: *50 Jahre unseres Lebens.* Verlag F. Molden, Wien-München-Zürich, 1968.
Andics, Hellmut: *Der Untergang der Donaumonarchie.* MTV, Wien-München, 1976.
Angelow, Jürgen: *Der Weg in die Urkatastrop*he. be.bra verlag, Berlin–Brandenburg, 2010.
Aspeslagh, Robert (Hrsg.): *Im historischen Würgegriff.* Nomos Verlaggesellschaft, Baden-Baden, 1994.
Baernreither, Joseph M.: *Fragmente eines politischen Tagebuches.* Verlag für Kulturpolitik, Berlin, 1928.
Baker, Ray Stannard: *Woodrow Wilson: Memoiren und Dokumente über den Vertrag zu Versailles MCMXIX.* I–III. Paul List Verlag Leipzig, 1923.
Bakunins Beichte. Insel Taschenbuch, Frankfurt am Main, 1973.
Bell, Dr. Karl: Das *Deutschtum im Ausland-Banat.* Deutscher Buch- und Kunstverlag, Dresden, 1926.
Beneš, Edvard: *Der Aufstand der Nationen.* Bruno Cassirer Verlag, Berlin, 1928.
Berg, Manfred: *Woodrow Wilson.* C. H. Beck, München, 2017.
Bericht über Tätigkeit der deutschösterreichischen Friedensdelegation in St. Germain-en-Laye. Band I–IV. Deutschösterreichische Staatsdruckerei, Wien, 1919.
Bosl, Karl (Hrsg.): *Versailles–St. Germain–Trianon.* R. Oldenbourg, München und Wien, 1971.
Buday, Ladislaus von: *Ungarn nach dem Friedensschluss.* Walter de Gruyter & Co., Berlin und Lepzig, 1922.
Clark, Christopher: *Die Schlafwandler.* Deutsche Verlags-Anstalt, München, 2013.
Clemenceau, Georges: *Grösse und Tragik eines Sieges*. Union Deutsche Verlagsgesellschaft, Stuttgart–Berlin–Leipzig, 1930.
Czakó, Dr. Stephan: *Wie entstand der Trianoner Friedensvertrag mit Ungarn?* Viktor Hornyánszky Buchdruckerei A. G., Budapest, 1934.
Cornwall, Mark: *Die letzte Jahre der Donaumonarchie.* Magnus Verlag, Essen, 2006.
Csaplovics, Johann von: *England und Ungern; eine Parallele. Im Anhange: Ueber die Deutschen in Ungern.* Renger'sche Verlagshandlung, Halle, 1842, (Reprint: Nabu Public Domain Reprints.)
Diplomatische Aktenstücke zur Vorgeschichte des Krieges 1914. Ergänzungen und Nachträge zum Österreichisch–Ungarischen Rotbuch. Staatsamt für Äusseres, Wien, Staatsdruckerei, 1919.
Ebray, Alcide: *Der unsaubere Frieden.* Verlag für ganzheitliche Forschung, Viöl, 1996.
Ermacora, Felix: *Der unbewältigte Friede: St. Germain und die Folgen.* Amalthea, Wien–München, 1989.
Ferguson, Niall: *Der falsche Krieg.* Deutscher Taschenbuch Verlag, München, 2002.
Fraknói, Dr. Wilhelm: *Die ungarische Regierung und die Entstehung des Weltkrieges.* Verlag von L. W. Seidel & Sohn, Wien, 1919.
Freud, Sigmund–Bullitt, William C.: *Thomas Woodrow Wilson. Eine psychoanalytische Studie.* Psychosozial-Verlag, Gießen, 2007.
Friedrich, Jörg: *14/18. Der Weg nach Versailles.* Ullstein Buchverlage GmbH, Berlin, 2014.
Gaspar, Zsuzsa (Hrsg.): *Österreich–Ungarn. Das Habsburgerreich von 1867 bis 1918.* Verlag Carl Ueberreuter, Wien, 2008.
Glaise-Horstenau, Edmund von: *Die Katastrophe.* Amalthea-Verlag, Zürich–Leipzig–Wien, 1929.
Gooss, Dr. Roderich: *Das Wiener Kabinett und die Entstehung des Weltkrieges.* Verlag von L. W. Seidel und Sohn, Wien, 1919.
Gündisch, Konrad unter Mitarbeit von Beer, Mathias: *Siebenbürgen und die Siebenbürger Sachsen.* Langen Müller, München, 2005.
Hadler, Frank (Hrsg.): *Weg von Österreich!* Akademie Verlag, Berlin, 1995.
Haffner, Sebastian (Hrsg.): *Versailles 1919. Aus der Sicht von Zeitzeugen.* Herbig, München, 2002.
Hatvany, Ludwig: *Das verwundete Land.* E. P. Tal &Co. Verlag, Leipzig, 1921.
Hausschild, Dr. Karl: *Versailles.* Österreichischer Schulbuchverlag, Wien 1924.

Hellferich, Karl: *Die Vorgeschichte des Weltkrieges.* Ullstein & Co. Berlin, 1919.

Herron, George D.: *Die Niederlage im Sieg*, Der Neue Geist Verlag, Leipzig, 1922.

Hirschfeld, Gerhard–Krumeich, Gerd–Renz, Irina (Hrsg.): *Enzyklopädie Erster Weltkrieg.* F. Schöningh, Paderborn, 2009.

Hölzle, Erwin: *Der Osten im ersten Weltkrieg.* Koehler & Amelang, Leipzig, 1944.

Jaksch, Wenzel: *Europas Weg nach Potsdam.* Verlag Wissenschaft und Politik, Köln, 1970.

Kann, Robert A.: *Werden und zerfall des Habsburgerreiches.* Styria, Graz–Wien–Köln, 1962.

Keynes, J. M.: *Krieg und Frieden. Die wirtschaftlichen Folgen des Vertrags von Versailles.* Berenberg Verlag, Berlin, 2006.

Kinder, Hermann–Hilgemann, Werner: *dtv-Atlas Weltgeschichte.* Deutsche Taschenbuch Verlag, München, 2000.

Krumeich, Gerd (Hrsg.): *Versailles 1919.* Klartext Verlag, Essen 2001.

Krystlík, Tomáš: *Verschwiegene Geschichte.* Heimatkreis Mies-Pilsen e. V., Dinkelsbühl, I. 2009. / II. 2012.

Lentin, Antony: *Die Drachensaat von Versailles.* Druffel-Verlag, Leoni am Starnberger See, 1984.

Leonhard, Jörn: *Die Büchse der Pandora.* Verlag C.H.Beck, München, 2014

MARTET, Jean: *Clemenceau spricht. Unterhaltungen mit seinem Sekretär Jean Martet.* E. Rowohlt Verlag, Berlin, 1930.

Masaryk, T. G.: *Das neue Europa.* Verlag Volk und Welt, Berlin, 1991.

Masaryk, T. G.: *Die Weltrevolution.* Erich Reiss Verlag, Berlin, 1925.

Maurer, Michael: *Geschichte Schottlands.* Reclam, Stuttgart, 2011.

Meiser, Hans: *Tschechen als Kriegstreiber*. Grabert Verlag, Tübingen, 2011.

Mommsen, Hans et al.: *Der Erste Weltkrieg und die Beziehungen zwischen Tschechen, Slowaken und Deutschen.* Klartext Verlag, Essen, 2001.

Nitti, Francesco: *Das friedlose Europa.* Frankfurter Societäts-Druckerei G.m.b.H., Frankfurt am Main, 1921.

Nitti, Francesco: *Der Niedergang Europas.* F. Societäts-Druckerei G.m.b.H., Frankfurt am Main, 1923.

Nowak, Karl Friedrich*: Chaos.* Verlag für Kulturpolitik, München, 1923.

Nowak, Karl Friedrich: *Versailles.* Verlag für Kulturpolitik, Berlin, 1927.

Putkammer, Joachim von: *Schulalltag und nationale Integration in Ungarn.* Oldenbourg Verlag, München, 2003.

Raschhofer, Dr. jur., Dr. rer. pol. Hermann: *Die tschechoslowakischen Denkschriften für die Friedenskonferenz von Paris 1919–1920.* Carl Heymanns Verlag, Berlin, 1937.

Rauchensteiner, Manfried: *Der erste Weltkrieg und das Ende der Habsburgermonarchie.* Böhlau Verlag, Wien–Köln–Weimar, 2013.

Redlich, Josef: *Schicksalsjahre Österreichs 1908–1919.* Band I., 1908–1914, Verlag Böhlau, Graz–Köln, 1953.

Ronge, Max: *Kriegs- und Industrie Spionage.* Amalthea-Verlag, Zürich–Leipzig–Wien, 1930.

Rößler, Hellmut (Hrsg.): *Ideologie und Machtpolitik 1919.* Musterschmidt-Verlag, Göttingen, 1966.

Rühlmann, Prof. Dr. Paul: *Europa am Abgrunde.* Verlag von K. F. Koehler, 1919. (Reprint: SN Books World.)

Sakharow, Konstantin W.: *Die tschechischen Legionen in Sibirien.* H. W. Hendriock Verlag, Berlin, 1930.

Schönfeld, Roland: *Slowakei.* Verlag Friedrich Pustet, Regensburg, 2000.

Schuhayda, Ludwig: *Der Magyarismus in Ungarn.* Verlag von Otto Wigand, Leipzig und Wien, 1848.

Schuster, Peter: *Henry Wickham Steed und die Habsburgermonarchie.* Böhlau, Wien–Köln–Graz, 1970.

Schwarzmüller, Theo: *Zwischen Kaiser und „Führer". Generalfeldmarschall August von Mackensen.* DTV, München, 2001.

Seymour, Charles: *Die Vertraulichen Dokumente des Obersten House.* Union Deutsche Verlagsgesellschaft, Stuttgart–Berlin–Leipzig, 1932.

Steier, Lajos: *Ungarns Vergewaltigung. Oberungarn unter tschechischer Herrschaft.* Amalthea-Verlag, Zürich–Leipzig–Wien, 1929.

Straubinger, Dr. J.: *Die Schwaben in Sathmar.* Verlag Kepplerhaus G.m.b.H., Stuttgart, 1927.

Sundhaussen, Holm: *Geschichte Serbiens 19–21. Jahrhundert.* Böhlau Verlag, Wien–Köln–Weimar, 2007.

Taube, Dr. Michael Freiherrn von: *Der großen Katastrophe entgegen. Die russische Politik der Vorkriegszeit und das Ende des Zarenreiches (1904–1917).* Verlag von K. F. Koehlers Antiquarium, Leipzig, 1937.

Urban, Dr. Rudolf: *Demokratenpresse im Lichte Prager Geheimakten.* Orbis, Prag, 1943.

Wandruszka, Adam–Urbanitsch, Peter (Hrsg.): *Die Habsburgermonarchie 1848–1918.* Band III/1., III/2.: *Die Völker des Reiches.* Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien, 1980

Wegerer, Alfred von (Hrsg.): *Das Zaristische Russland im Weltkriege.* Deutsche Verlagsgesellschaft für Politik und Geschichte, Berlin,1927.

Zeman, Zbyněk A.: *Zusammenbruch des Habsburgerreiches.* Oldenbourg Verlag, München, 1963.

NÉVMUTATÓ

Asquith, Herbert Henry (1852–1928) brit politikus, 1908-tól 1916-ig az Egyesült Királyság miniszterelnöke.

Baernreither, Joseph Maria (1845–1925) osztrák politikus.

Baker, Ray Stannard (1870–1946) amerikai újságíró. Woodrow Wilson életrajzírója. Párizsban, 1919-ben az amerikai sajtóiroda vezetője.

Balfour, Arthur James (1848–1930) brit miniszterelnök (1902–1905) és külügyminiszter (1916–1919).

Bandholtz, Harry Hill (1864–1925) amerikai tábornok, hivatásos katona.

Bariţiu, George (1812–1893) erdélyi történész, újságíró az első román újság Erdélyben, a Gazeta Transilvaniei lap megalapítója (1838) Brassóban.

Beneš, Edvard (1884–1948) cseh külügyminiszter (1918–1935), miniszterelnök (1921–1922), államelnök 1935–1938 és 1945–1948 között. A párizsi cseh delegáció vezetője.

Berchtold, Leopold von gróf (1863–1942) osztrák nagybirtokos, diplomata, az első világháború kitörése idején az Osztrák–Magyar Monarchia közös külügyminisztere.

Berthelot, Henri Mathias (1861–1831) francia tábornok, a romániai katonai misszió vezetője.

Berthelot, Philippe (1866–1934) francia diplomata.

Bismarck, Otto von (1815–1898) 1862–1871 között Poroszország, majd 1871-től 1890-ig a Német Császárság miniszterelnöke.

Bliss, Tasker Howard (1853–1930) amerikai tábornok.

Brătianu, Ion (Ionel) I. C. (1864–1927) román politikus, belügyminiszter és külügyminiszter, összesen öt alkalommal Románia kormányfője. Párizsban a román delegáció vezetője.

Briand, Aristide (1862–1932), hatszor Franciaország miniszterelnöke

Bruszilov, Alekszej A. (Алексей Алексеевич Брусилов, 1853–1926) orosz lovassági tábornok.

Bullitt, William Christian (1891–1967) amerikai diplomata, újságíró, író.

Cecil, Robert (1864–1958) brit politikus és diplomata. 1916-tól 1918-ig külügyminisztériumi államtitkár. A Nemzetek Szövetsége (1920) – utóda: az ENSZ – megalapításában kimagasló a szerepe, 1946-ig elnöke.

Clemenceau, Georges Benjamin (1841–1929) francia orvos, újságíró, politikus. 1906-ban belügyminiszter, majd miniszterelnök is, egészen 1909-ig, utána 1917. november 16-tól 1920. január 26-ig. Választási veresége után – 1920 januárjában – lemond miniszterelnöki posztjáról és visszavonul a politikától.

Clerk, George Russell (1876–1951) brit diplomata. 1919-ben a külügyminisztérium titkáraként eléri a románok kivonulását Magyarországról. Különböző országokban követ, 1919-től 1926-ig Prágában.

Curzon, George (1859–1925) brit államférfi, 1919 és 1924 között brit külügyminiszter.

Czakó István Aurél, Dr. (1884–1967) történész.

Denis, Ernest (1849–1921) francia történész, szlavofil. Jelentős szerepe voltCsehszlovákia megteremtésében.

Evans, Sir Arthur John (1851–1941) régész. A minószi kultúra fővárosát Knóssoszt fedezi fel Krétán.

Falkenhayn, Erich von (1861–1922) német tábornok. 1914-1916 között a császári hadsereg főparancsnoka.

Foch, Ferdinand (1851–1929) francia marsall. 1918. március 27-én kinevezik az antant csapatok főparancsnokának.

Franchet d'Espèrey, Louis (1856–1942) francia tábornagy, a balkáni francia–szerb hadsereget vezette 1918–1919-ben.

Giers, M. N. (?–?) orosz diplomata, bukaresti követ 1902-től 1912-ig, konstantinápolyi követ 1912-től 1914-ig, római követ 1915 és 1917 között.

Grey, Edward (1862–1933) brit külügyminiszter 1905-től 1916-ig.

Herder, Johann Gottfried (1744–1803) német költő, műfordító, teológus, filozófus.

Hindenburg, Paul von (1847–1934) német tábornagy, az első világháború után a weimari köztársaság elnöke.

Hodža, Milan (1878–1944) szlovák politikus, 1905 és 1910 között a magyar országgyűlésben volt képviselő. Ferenc Ferdinánd Belvedere-csoportjához tartozott.

House, Edward Mandell (1858–1938) amerikai politikus, diplomata. Bár „Colonel" House (ezredes) néven ismert, katonai képesítése nem volt.

Jaksch, Wenzel (1896–1966) szudéta-német szociáldemokrata politikus a két világháború között Csehszlovákiában élt, majd 1939-ben Angliába emigrált, a második világháború után Nyugat-Németországban telepedett le.

Keynes, John Maynard (1883–1946) angol közgazdász. Gazdasági szakértőként részt vesz a párizsi békekonferencián. Mivel nem ért egyet a vesztesekre kiszabott gazdasági szankciókkal, idő előtt elhagyja Párizst.

Lansing, Robert (1864–1928) amerikai jogász, 1915-től 1920-ig az Amerikai Egyesült Államok külügyminisztere.

Leeper, Alexander Wigram Allen (1887–1935) Párizsban a román határbizottság tagja, a brit külügyminisztérium munkatársa.

Lloyd George, David (1863–1945) walesi származású brit államférfi, 1916 és 1922 között Nagy-Britannia miniszterelnöke, a párizsi béketárgyalásokon a brit delegáció vezetője.

Macartney, Carlile Aylmer (1895–1978) ír származású brit történész, Közép-Európa történetének szakavatott ismerője.

MacMillan, Margaret (1943), a versailles-i tárgyalások ismert történésze. Kanadában él, Lloyd George egykori brit miniszterelnök dédunokája.

Maniu, Iuliu (1873–1953) erdélyi román jogász, politikus. A Magyar Országgyűlés tagja. A világháború után Nagy-Románia miniszterelnöke.

Masaryk, Tomáš Garrigue (1850–1937) cseh szociológus, filozófus, egyetemi tanár, politikus, 1920 és 1935 között az első csehszlovák állam elnöke.

Millerand, Alexandre (1859–1943) francia államférfi, 1920. január 17-e után alakított kormányában párhuzamosan volt miniszterelnök és külügyminiszter.

Moldovan, Grigore, magyarul Moldován Gergely (1845–1930) román jogász, etnográfus, 1886 és 1919 között a kolozsvári egyetemen román nyelv és irodalom tanár.

Nicolson, Harold (1886–1968) brit diplomata, író.

Nitti, Francesco Saverio (1868–1953) olasz politikus, 1919–1920 között az Olasz Királyság miniszterelnöke.

Orlando, Vittorio E. (1860–1952) olasz miniszterelnök 1919. június 19-ig. Olaszországot képviselte Párizsban.

Paléologue, Maurice Georges (1859–1944) francia diplomata és író. 1914. januártól 1917 októberig francia követ Szentpétervárott.

Pašić, Nikola (1845–1926) szerb politikus, ötször Szerbia és háromszor az SZHSZ Királyság miniszterelnöke, Párizsban a délszláv delegáció vezetője.

Pichon, Stephen (1857–1933) francia politikus és diplomata, 1917 és 1920 között francia külügyminiszter.

Picot, Georges (1870–1951) francia diplomata.

Poincaré, Raymond (1860–1934) francia politikus, 1913-tól 1920-ig államelnök.

Poklewski-Koziell, Stanislaw (1868–1939) orosz diplomata, 1913-tól 1917-ig Bukarestben Oroszországot képviselte.

Rajačić, Josip (1785–1861) horvátországi születésű szerb pátriárka, a délvidéki szerb mozgalom vezetője.

Redlich, Josef (1869–1936) osztrák politikus, tudós és jogász.

Renner, Karl (1870–1950) szociáldemokrata politikus, 1918-tól 1920-ig osztrák kancellár. Ausztriát képviseli a párizsi béketárgyalásokon. 1945 és1950 között az Osztrák Köztársaság elnöke.

Szazonov, Szergej Dmitrijevics (Сазонов, Сергей Дмитриевич, 1860–1927), orosz politikus, diplomata, Oroszország külügyminisztere 1910 és 1916 között.

Seton-Watson, Robert William (1879–1951) brit történész, publicista és politikus.

Slavici, Ioan (1848–1925): erdélyi román író, a Tribuna lap megalapítója (1884) Nagyszebenben.

Smuts, Jan Christian (1870–1950). Dél-Afrikai államférfi, katona. Versailles-ban ellenezte a vesztesekkel szembeni szigorú békefeltételeket. A Népszövetség egyik megalapítója.

Sonnino, Sidney (1847–1922) olasz politikus, külügyminiszter 1914 és 1919 között, a párizsi béketárgyalásokon Olaszország képviselője.

Šrobár, Vavro (1867–1950) szlovák orvos, a cseh–szlovák egyesülés híve, Szlovákia első miniszterelnöke 1918-tól 1920-ig.

Steed, Henry Wickham (1871–1956) brit újságíró és történész.

Straussenburg, báró Arz Artur von (1857–1935), 1917–18-ban az Osztrák–Magyar Monarchia haderőinek vezérkari főnöke.

Stürgkh, Karl gróf (1859–1916) osztrák miniszterelnök 1911-től 1916-ig.

Štefánik, Milan Rastislav (1880–1919) szlovák csillagász, a Francia Idegenlégió pilótája az első világháború alatt.

Sykes, Mark (1879–1919) brit ezredes. Diplomáciai tanácsadó a Közel-Keleten.

Tardieu, André (1876–1945) Clemenceau tanácsadója a párizsi béketárgyalásokon. 1926-tól 1932-ig többször miniszterelnök és külügyminiszter.

Trubeckoj, Grigirij Nyikolaevics [németes átírásban: Trubetzkoi, Grigori Nikolajewitsch] (1873–1930) orosz diplomata, 1914-től 1917-ig Oroszország küldötte Szerbiában.

Vaida-Voevod, Alexandru (1872–1950) erdélyi román politikus, a Magyar Országgyűlés tagja. Párizsban az erdélyi románokat képviselte. Háromszor Nagy-Románia miniszterelnöke.

Vix, Ferdinand (1876–1941) francia alezredes, 1918–1919-ben az antant hatalmak budapesti katonai bizottságának vezetője.

White, Henry (1850–1927) amerikai diplomata, a párizsi békekonferencián is részt vett.

Wilson, Thomas Woodrow (1856–1924) az Amerikai Egyesült Államok 28. elnöke 1913 és 1921 között.

AJÁNLÁS ÉS KÖSZÖNET

Munkámat ajánlom nagyanyám (1897–1967) és édesapám, Dr. Dobó Antal (1917–1996) emlékének, aki saját bőrén tapasztalta meg Trianon átkát, valamint a sok névtelen és név szerint ismert magyarnak, akiket a környező utódállamokban származásuk miatt megkínoztak vagy megöltek. Apámról: 1944 novemberében a megtorlás elérte Magyarkanizsát. Az események hiteles leírása Forró Lajos történész tollából a *Rubicon* történelmi magazin 2009/5. számának 45. oldalán *Jelöletlen tömegsírok* címen olvasható:

> „Az elfogottak nagy részét a pincében agyonkínozták. Őket éjszakánként hordták ki a Tisza menti erdőbe. Tetemeiket tömegsírokba dobálták. Az ilyen szállítmányok mindennaposak voltak, ezért a sírt be sem temették, csak mésszel öntötték le a hullákat. Voltak olyan áldozatok is, akiket élve hajtottak az erdőbe, és ott lőttek agyon. Egy ilyen alkalommal sikerült két halálra ítéltnek megszöknie: Gajda Jánosnak és Ladócki Mátyásnak. Mivel a hullákat nem hantolták el rendesen, Krizsán erdész disznói és kutyái ott turkáltak, hordták szét a tetemeket. Néhányat a hozzátartozók elloptak, és ismeretlen helyen eltemették őket. Majd amikor tavasszal felengedett a fagy, a kutyák újból kikaparták a tetemeket. Ilija Bašta járási OZNA-tiszt [**O**delenje **z**a **n**arodnu **o**dbranu – Népvédelmi osztály – D. A.] a lakosság felháborodása miatt elrendelte az újratemetést. Szabályos exhumáló bizottságot rendeltek ki. Dobó Antal (Tóni) akkori pártember – aki listát készített az áldozatokról – szerint mintegy hatvan tetemet ástak ki, s három kivételével a hozzátartozók azonosították őket. Minden tetem valamilyen módon meg volt csonkítva, az említett három annyira, hogy felismerhetetlenné váltak. A feltárt tömegsír mellett Kanizsán még két kisebb sír is található, bennük egyenként 15-20 tetemmel."
>
> „A Dobó által készített listának azonban nyoma veszett, így Kanizsán a kivégzettek teljes névsorát a mai napig nem sikerült összeállítani. Visszaemlékezők segítségével 54 nevet sikerült ez idáig azonosítani."

Édesapámat élete végéig kísérte a kihantolások borzalmas látványa.
1945 elején Magyarkanizsán[167], a Petőfi Brigádba toborzáskor a zárdaépületben édesapámat félholtra verték puskatussal. Az ok: herpesze volt, kiütés volt a szájszögletében, amiért „mi éhezünk, te meg telezabáltad magad" (népi hiedelem szerint ez a herpesz okozója – valójában vírusfertőzés) szöveg kíséretében majdnem agyonverték.
„Jóindulatuk" tetézéseként 1947. december 17-én kilenc hónapra a pozsareváci börtönbe zárták, mert az 1947-es választási urnáknál felügyelőként állítólag barátságosan mosolygott azokra a magyarokra, akik a fekete golyót dobták az urnába – ez a királyságot jelentette –, nem pedig a vöröset. Munkatársa jelentette fel. A bírósági ítélet megvan, kiadták 1947. december 17-én. A dátum alatt: „Smrt fašizmu – sloboda narodu!" [Halál a fasizmusra – szabadság a népnek!]

---

167 A partizánok 44 októberében–novemberében foglalták vissza a Délvidéket. Ekkor végeztek ki kb. 30 000 magyart, nagy részüket szörnyű kínzások után. Irodalom: Matuska Márton: *A megtorlás napjai.* Harmadik, utószóval bővített kiadás, Graphic, Újvidék, 2008.
http://www.keskenyut.hu/page/234/art/312/akt/1/html/matuska-marton-a-megtorlas-napjai.html

Nekem erről az jut eszembe, amit Fábry Zoltán[168] írt 1945 őszén:

> „A Pravda[169] minden számának a fején ez olvasható: »Smrt fašizmu!« Öngyilkosok akartok lenni?!
> A fasizmus halála ezen a földdarabon csak a ti sovinizmusotok halálát jelentheti."

Melyik utódállamban és mikor jutottak el sovinizmusuk haláláig? Mintha hétfejű sárkány lenne, újból és újból váltakozó erővel ébred fel a magyar kisebbség ellen száz év óta, hol az egyikben, hol a másikban. És ha már megmaradt a sovinizmus, akkor mi van a fasizmussal?
Mondanom sem kell, apámat a fenti események gyorsan kigyógyították a kommunisták iránti szimpátiából.

* * *

Évtizedek óta Trianon előzményeinek és utóhatásainak témájával foglalkozom, amit meghatározott származásom, hiszen kisebbségben, Magyarkanizsán – akkor Jugoszlávia, most Szerbia területén – születtem 1947. március 29-én, nem sokkal azután, hogy Magyarországot Párizsban ismét összeszorították (1947. február 10-én). Magyar nyelvű gimnáziumban érettségiztem Szabadkán, abban az épületben, ahol Kosztolányi Dezső édesapja volt valamikor igazgató. Ismereteimet azonban nem a szabadkai gimnázium történelem óráin szereztem, amit szerb nyelven tanítottak, mert a magyar történelem nem tartozott az oktatás anyagához, hanem édesapám gazdag, sok történelemkönyvet tartalmazó könyvtárának, valamint apám és bátyám történelemszeretetének köszönhetem.
Egyetemi diplomát Debrecenben, az orvosi kar diákjaként szereztem 1972-ben, testvéremmel együtt. Egyetemi tanulmányaim alatt abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy antikvárius ismerősöm Debrecenben a „titkos" hátsó szobába vezetett, ahol a világháború előtt megjelent, ebben az időben tiltott könyvek, pl. Hóman–Szekfű: *Magyar Történet* vagy az „*Igazságot Magyarországnak*" című kiadvány stb. sorakoztak a polcokon. Addigi ismereteimet kiegészítettem azáltal is, hogy többször jártam Felvidéken, Őrvidéken, Erdélyben – itt rokonaink is éltek. Kárpátaljára, sajnos, nem jutottam el.
1972 őszén vendégmunkásként érkeztem az akkori Nyugat-Németországba. Eleinte, tíz évig kórházban altatóorvosként, majd tüdőgyógyász-allergológus szakorvosként dolgoztam orvosi magánrendelőben. Így megvolt az anyagi fedezetem, hogy – a világ minden tájáról – Trianonnal kapcsolatos könyveket és kiadványokat vásárolhassak és olvashassak angol, horvát, magyar, német és szerb nyelven, amikből jelen kiadványban bőven találhatók idézetek.
Köszönettel tartozom a biztatásért és támogatásért, hogy adjam ki írott formában a Mainzi Magyar Kultúrkörben tartott előadásokat, földimnek, barátomnak, Dr. Lázár T.-nak, barátomnak, Dr. Oláh Csabának, testvéremnek, Dr. Dobó Tibornak, a Kultúrkör vezetőjének, Szerdahelyi Kálmánnak,

168 Fábry Zoltán: *Üresjárat 1945–1948.* Regio–Madách–Kalligram, Budapest – Pozsony, 1991, IV. Notesz, 1945. szeptember, 74. o.
169 *Pravda [Igazság],* a Szlovák Kommunista Párt napilapja 1945-től.

aki lehetővé tette, hogy rendszeresen előadjak nemcsak Trianonról, hanem a magyarság kisebbségi helyzetéről is az utódállamokban. Köszönettel tartozom mindenkinek, aki bátorított és segített ennek a könyvnek megjelenésében.

Könnyen kiszámítható, hogy e sorok megjelenésekor negyvenhét éve élek Németországban. Ennek ellenére sokszor jut eszembe Márai Sándor költeménye:

Nosztalgia

Ülök a padon, nézem az eget.
A Central-park nem a Margitsziget.
Itt minden szép, kapok amit kérek,
Milyen furcsa íze van a kenyérnek.
Micsoda házak, és milyen utak!
Hogy hívják otthon a Károly-körutat?
Micsoda nép, az iramot bírják –
Ki ápolja most szegény Emma sírját?
A levegő izzik, a nap ragyog –
Szent Isten, hol vagyok?

[*1961, első változat*]

„Csak egy bűnt lehet az egész emberiség
valamennyi nemzedéke ellen elkövetni,
az pedig a történelem meghamisítása."
Friedrich Hebbel (1813–1863) német költő

DR. DOBÓ ATTILA
(A Szent György Lovagrend tagja.)

1947. március 29-én Magyarkanizsán születtem (Kanjiža, Jugoszlávia, ma Szerbia), apai ágon bácskai magyar–német, anyai ágon bánsági magyar–szlovák eredetű családi háttérrel.
Az anyai nagyanyám nevelt fel magyar érzelmű embernek.
Orvos vagyok, és nem történész. Kisebbségi, bácskai magyarként évtizedek óta gyűjtöttem és olvastam, jegyzeteltem a Trianonnal kapcsolatosan megjelent kiadványokat. Az eddig megjelent publikációk többségében a trianoni felosztásnak meghatározó tétele volt a nemzetiségek elnyomása, ami – a történelmi hűség figyelembe vételével – nem felel meg a valóságnak. A korabeli dokumentumokból kihámozhatók a valós okok és indokok.
Miért írtam meg ezt a történelmi összefoglalót?
Mert rá akartam mutatni az ország feldarabolásának okaira, hisz nekünk kell ezt megírni – a győztesek nem fogják helyettünk elmondani, hogy katonai és erkölcsi gyengeségük vezetett hazánk felosztásához.
Mert nem fogadom el, hogy azért darabolták fel országunkat, mert elnyomtuk a nemzetiségeket. Ezen vád ellen nem védekezünk és nem mondjuk ki

legalább mi az igazat, hogy nem ez a feldarabolás oka.

Több vezető politikus igazságtalan békediktátumnak, a nyugati világ szégyenének nevezte Trianont. Ebben bizony igazuk van, a trianoni diktátum a nyugati világ szégyene.
De nem csak ez a nyugati világ szégyene. Akaratlanul ezzel kapcsolatban 1956-ra gondolok, arra, hogy akkor hogyan hagyott cserben a Nyugat bennünket.

Mint Faludy György írta versében:

NAGY IMRE SZELLEMÉHEZ
(Halála első évfordulóján)

Mért jöttél volna bujdosni nyugatra,
hol a pénz beszél s az ember ugat ?
Eladnak ezek mindent és mindenkit,
az anyjukat is, meg önmagukat.

S van-e választás a hét hájjal megkent
tömeggyilkos moszkvai banditák
s Washington gyáva, rothadástól gennyes
hülyéi közt, míg ilyen a világ.

…és hogyan áll hozzánk jelenleg? Egy pillanatra gondolkozzunk el ezen.

Dr. Dobó Attila
A trianoni békediktátum

Kiadó:
Magyar Kultúra Emlékívek Kiadó

Főszerkesztő:
Kollár Ferenc

Lektor:
Zsoldos Sándor

Szakértő:
Kohári Nándor

Nyomdai előkészítés:
Gradus ad Parnassamu Könyvkiadó

Nyomda:
E-Press Nyomda

Igazgató:
Engi Gábor

Borítóterv:
Káprai Tamás

Tördelőszerkesztő:
Szécsényi Márta, Szegedi Marinka

ISBN:
978-615-81078-3-9

A mű szabadon felhasználható a forrás megjelölésével.

A magyar történelemben sorsfordító trianoni békediktátum hatásait nehéz pontosan szavakba önteni. A magyarság azóta teljesen megváltozott helyzetét jól jellemzi egy eddig még sehol nem publikált adat: 1920-tól napjainkig több mint nyolcmillió magyar kényszerült, illetve született kisebbségi létbe, és az elnyomás különböző módozatai hatására legalább egyötödük, több mint másfél millió ember kényszerült szülőföldje elhagyására. E döbbenetes méretű sorsforduló történetét már sokan próbálták megírni, születtek tényszerű megközelítések éppúgy, mint önmarcangoló végkövetkeztetéseikben is haza- és nemzetáruló művek is.

Jelen kötet fontosságát és létjogosultságát az egykorú dokumentumok hiteles megszólaltatása adja. A magyar történettudományban napjainkra immáron újólag elfogadott és elismert, hogy a történeti Magyarország feldarabolását nem belső tényezők okozták, hanem a vesztes háború katonai összeomlása és külpolitikai katasztrófája. Úgymond magától, „belülről” a történelmi Magyarország soha nem bomlott volna fel, soha nem esett volna szét. A könyv a magyar felet teljes mértékben a tárgyalásokról, egyeztetésekről kihagyó diktátum megszületéséhez vezető út hiteles krónikája, egyúttal bemutatva a korszak valódi magyar kisebbségpolitikáját is.

Ne feledjük, ahhoz, hogy a Magyar Királyság évezredes területi egységét az ismert módon szétzúzzák, egy világháború kellett több mint tízmillió elesett katonával!

Trianon nélkül térségünk arculata mindenben másképp nézne ki. Eljátszadozva a történelmietlen, ám mindenkit érdeklő „mi lett volna, ha” gondolatával, területi egységünk fennmaradásával ma mintegy 18 millió magyar élne a Kárpát-medencében a jelenlegi bő 12 millió helyett, és ez a népesség természetesen az így be nem következő román, szerb, kisebb mértékű orosz–ukrán betelepítések nélkül az itt élők háromnegyedét alkotná. Azaz történelmileg is az utolsó olyan pillanatban következet be a trianoni katasztrófa, melynek elmaradása esetén pár évtized alatt a török hódítás előtti etnikai dominanciánk is helyreállt volna a Kárpát-hazában.

Kohári Nándor
történész